

Nr 211.

*Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag till
avlöningar vid de allmänna läroverken m. m.; given
Stockholms slott den 3 mars 1939.*

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla de förslag, om vilkas avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Arthur Engberg.

*Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans
Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å
Stockholms slott den 3 mars 1939.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden PEHRSSON-BRAMSTORP, WESTMAN, WIGFORSS, MÖLLER, ENGBERG, QUENSEL, FORSLUND, ERIKSSON, STRINDLUND.

Efter gemensam beredning med chefen för finansdepartementet anför härefter chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Engberg:

Enligt den till 1939 års statsverksproposition fogade bilagan åttonde huvudtiteln, punkterna 119, 121, 123, 142, 146, 171, 183, 189 och 199, har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att, i avbidan på den proposition i ämnet, som bleve riksdagen förelagd, för budgetåret 1939/40 beräkna

dels till Högre lärarinnesseminariet: Avlöningar ett förslagsanslag av 430,000 kronor;

dels till Högre lärarinnesseminariet: Omkostnader ett förslagsanslag av 44,200 kronor;

dels till Allmänna läroverken: Avlöningar ett förslagsanslag av 26,450,000 kronor;

dels till Allmänna läroverken: Bidrag till ljus- och vedkassorna m. m. ett förslagsanslag av 400,000 kronor;

dels till Folkskoleseminarier: Avlöningar ett förslagsanslag av 2,450,000 kronor;

dels till Folkskoleseminarier: Omkostnader ett förslagsanslag av 220,000 kronor;

dels till Småskoleseminarier: Avlöningar ett förslagsanslag av 540,000 kronor;

dels till Småskoleseminarier: Omkostnader ett förslagsanslag av 68,000 kronor;

dels till Nomadskolor: Avlöningar ett förslagsanslag av 122,000 kronor;

dels till Läroanstalter för blindas: Avlöningar ett förslagsanslag av 280,000 kronor;

dels till Läroanstalter för blindas: Omkostnader ett förslagsanslag av 217,000 kronor;

dels till Vårdanstalten i Lund för blindas med komplicerat lyte: Avlöningar ett förslagsanslag av 96,000 kronor;

dels till Vårdanstalten i Lund för blindas med komplicerat lyte: Omkostnader ett förslagsanslag av 153,000 kronor;

dels till Läroanstalter för dövstummas: Avlöningar ett förslagsanslag av 1,090,000 kronor;

dels till Tekniska läroverk: Avlöningar ett förslagsanslag av 1,200,000 kronor;

dels till Tekniska läroverk: Omkostnader ett förslagsanslag av 104,500 kronor;

dels till Tekniska läroverk: Materiel, böcker m. m. ett reservationsanslag av 79,400 kronor;

dels ock till Tekniska läroverk: Stipendier ett anslag av 10,500 kronor.

Sedan beredningen av frågorna om ändringar i gällande lönebestämmelser för lärare vid högre lärarinneseminarier, de allmänna läroverken och andra därmed jämförliga läroanstalter med hänsyn till den av 1938 års riksdag beslutade löneregleringen för civilförvaltningen och om lönereglering för vaktmästarpersonalen vid nämnda läroanstalter numera slutförts och Kungl. Maj:t på hemställan av chefen för finansdepartementet beslutat förelägga förslag i ämnet för innevarande års riksdag, anhåller jag att få anmäla de frågor, som stå i samband med förenämnda beräkningsvis gjorda anslagsäskanden.

Jag behandlar därvid till en början vissa frågor av större omfattning för att därefter upptaga frågorna om beräkningen av de ifrågakommande anslagen för nästa budgetår.

I. Ändringar i läroverksorganisationen.

I den statliga läroverksorganisationen hava under de senaste åren vidtagits åtskilliga ändringar. Om endast budgetåren 1935/39 uppmärksammas, befinnes det, att under denna tid gymnasierna vid högre allmänna läroverken i Strängnäs och Karlskrona försetts med treåriga reallinjer, klassiska utbildningslinjer anordnats vid två högre allmänna läroverk, en statlig aftonskola för real- och studentexamen upprättats i Stockholm, västra realskolan i Göteborg samt realskolorna i Eslöv, Motala, Lidingö, Skellefteå och Haparanda ombildats till högre allmänna läroverk och kommunala mellanskolan i Ljusdal till realskola.

Till Kungl. Maj:ts övervägande föreligga nu framställningar om ytterligare ändringar i läroverksorganisationen. Särskilt tillkallade sakkunniga hava sålunda framlagt förslag till ändrad organisation av de fem nuvarande statliga flickläroverken. Från Stockholms stads sida föreligger en framställning om åtgärder till förbättrande av flickundervisningen på gymnasiestadiet i huvudstaden. Förslag har väckts rörande viss omorganisation av högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm. För Göteborgs del har ifrågasatts ett fullföljande av den omorganisation av läroverksväsendet i denna stad, som inleddes med västra realskolans nyssberörda ombildning till högre allmänt läroverk. En närmare redogörelse för dessa ärenden lämnas i det följande.

Vidare må nämnas, att stadsfullmäktige i Sollefteå och i Örnsköldsvik anhållit, att Kungl. Maj:t måtte förelägga riksdagen förslag om inrättande av statliga gymnasier i dessa städer. Liknande framställningar föreligga jämväl beträffande Ludvika, Karlshamn, Avesta och Arvika. I utlåtande den 5 december 1938 har skolöverstyrelsen berört dessa framställningar och därvid förklarat, att — därest några av nämnda städer skulle av Kungl. Maj:t anses böra nu ifrågakomma till erhållande av statligt gymnasium — överstyrelsen ville framhålla endera Sollefteå och Örnsköldsvik i Väster- norrlands län, därnäst Ludvika i Kopparbergs län och i tredje rummet den andra av de båda västernorrländska städerna såsom de städer, vilka syntes i berörda avseende böra i första hand tillgodoses, varvid överstyrelsen, ehuru med någon tvekan, ansåge sig böra giva Sollefteå ett visst företräde framför Örnsköldsvik. I första hand hemställde överstyrelsen emellertid, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa en snar utredning av frågan, huruvida och i vilken utsträckning en utvidgning av landets nuvarande gymnasieorganisation borde ske, varvid hänsyn jämväl borde tagas till andra orter än sådana, från vilka inkommit ansökan om upprättande av statsgymnasier.

Styrelsen för Lycksele kommunala mellanskola har på uppdrag av kommunalfullmäktige i Lycksele köping hemställt, att nämnda skola måtte

ombildas till statlig samrealskola. Över denna framställning hava utlåtan- den avgivits bland annat den 22 november 1938 av den inom ecklesiastik- departementet tillkallade sakkunnige för utredning rörande frågan om fort- satt förstatligande av kommunala mellanskolor samt den 12 september och den 22 december 1938 av skolöverstyrelsen. Den sakkunnige har i sitt utlåtande framhållit, att, därest åtgärder i riktning mot ett förstatligande av kommunala mellanskolor ansåges böra vidtagas, nämnda kommunala mellanskola syntes i främsta rummet böra komma i åtanke samt att på grund därav hinder ej syntes böra möta att i detta fall för riksdagen fram- lägga förslag till ett förstatligande utan att avvakta slutförandet av den honom anförtrödda utredningen. Överstyrelsen har förklarat sig vara av samma uppfattning.

Jag vill här framhålla, att det knappast är av omständigheterna påkallat att — såsom överstyrelsen ifrågasatt — till allmän utredning hänskjuta frågan, huruvida och i vilken utsträckning en utvidgning av landets nuvarande gymnasieorganisation bör ske. I propositionen nr 90/1938 berördes samma fråga, och därvid uttryckte jag den meningen, att tillräck- liga skäl icke för närvarande förelåge att föreslå Kungl. Maj:t en ompröv- ning av denna art, och utgick från att frågan om ändringar i den nuvarande organisationen borde från fall till fall underkastas prövning. Riksdagen framställde icke någon erinran mot denna uppfattning.

Det är icke gärna möjligt att nu tillmötesgå annat än vissa av de enligt det föregående framställda förslagen om ändringar i den nuvarande läro- verksorganisationen. Vid prövningen av de nu föreliggande förslagen har jag kommit till den slutsatsen, att den sedan länge aktuella frågan om ändrad organisation av de statliga flickläroverken nu bör, i den utsträckning så lämpligen kan ske, bringas till en lösning. Angeläget synes också vara, att den statliga läroverksorganisationen i Stockholm utbygges på sådant sätt, att flickorna bliva jämställda med gossarna i fråga om möjligheterna att utan alltför stora ekonomiska uppoffringar erhålla gymnasieutbildning. En ändrad organisation av högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm är med hänsyn till detta läroverks karaktär av provårsläroverk ett trängande önskemål. På grund av förhållandena vid läroverken i Göteborg är det önskvärt, att ståndpunkt redan nu fattas till de förslag, som föreligga be- träffande läroverksorganisationen i denna stad.

För ett förstatligande av kommunala mellanskolan i Lycksele hava, så- vitt jag kan nu bedöma, anförts övertygande skäl. Jag anser mig emeller- tid böra förorda ett uppskov med frågans bedömande, till dess resultatet föreligger av den pågående utredningen rörande frågan om fortsatt förstat- ligande av kommunala mellanskolor; då denna utredning enligt årets berät- telse om vad i rikets styrelse sedan sista lagtima riksdags sammanträde sig tilldragit beräknas kunna slutföras under år 1939, kan frågan om för-

statligande av nämnda skola alltså under den allra närmaste framtiden i ett vidare sammanhang upptagas till förnyad prövning.

Även vissa av de i övrigt framställda förslagen äro enligt mitt förmenande av natur att böra inom den närmaste framtiden tillgodoses. Särskilt starkt motiverade synas mig förslagen om upprättande av statliga gymnasier i Örnsköldsvik och Ludvika. Jag är emellertid icke beredd att i detta sammanhang framlägga förslag i dessa hänseenden men har för avsikt att ånyo anmäla dessa frågor i så god tid, att de kunna bedömas i samband med frågan om anslag för budgetåret 1940/41 till de allmänna läroverken.

De spörsmål, som enligt vad i det föregående angivits, synts mig böra redan nu underställas riksdagens prövning, upptagas i det följande till närmare behandling.

1. Omorganisation av de nuvarande högre allmänna läroverken för flickor.

Nuvarande organisation.

För närvarande finnas fem högre allmänna läroverk för flickor, nämligen i *Stockholm*, *Göteborg*, *Malmö* och *Hälsingborg*, vilka inrättats genom beslut av 1927 års riksdag och varit i verksamhet sedan höstterminen 1929, samt i *Örebro*, vilket sistnämnda läroverk tillkommit genom beslut av 1930 års riksdag och varit i verksamhet sedan höstterminen 1931.

Vid samtliga dessa flickläroverk är *realskolan* anordnad såsom fyraårig och anknyter således till folkskolans sjätte klass. *Gymnasiet* är vid de särskilda läroverken anordnat så, att treåriga såväl latin- som realgymnasier finnas vid läroverken i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg, medan stockholmsläroverket dessutom har fyraårigt latینگymnasium och örebroläroverket uteslutande fyraårigt latینگymnasium. Den treåriga gymnasieformen, som bygger på realskolans högsta klass, är således dominerande för flickläroverkens del; den fyraåriga gymnasieformen, som bygger på realskolans näst högsta klass, är representerad endast av två latinlinjer.

Frågans tidigare behandling.

Den grundtanke, som låg bakom 1927 års riksdags beslut i fråga om flickornas undervisning, var den, att kvinnlig ungdom borde erhålla samma utbildningsmöjligheter under lika ekonomiska villkor som den manliga, i den mån behov därav föreläge. Denna grundtanke skulle i främsta rummet förverkligas därigenom, att flickor bereddes tillträde till de allmänna läroverken. Riksdagen fastslog sålunda såsom allmän regel, att samundervisning skulle äga rum vid samtliga statsläroverk på både real-

och gymnasialstadiet; undantag skulle emellertid göras för läroverk med mycket högt lärjungantal. Å de orter, där flickor sålunda icke kunde beredas tillträde till statsläroverken, borde emellertid den kvinnliga ungdomens utbildning tillgodoses genom särskilda för dem avsedda högre allmänna läroverk. I överensstämmelse härmed beslöt riksdagen upprätta de förutnämnda högre allmänna läroverken för flickor i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg.

För 1929 års riksdag framlade Kungl. Maj:t sedermera (proposition nr 86, sid. 1—18) förslag om inrättande successivt under de närmast följande åren av högre allmänna läroverk för flickor jämväl i övriga städer, där läroverken reserverats uteslutande för gossar. Riksdagen avlog emellertid (skrivelse nr 250, sid. 1—6) nämnda förslag och anhöll om förnyad utredning rörande behovet av ytterligare flickläroverk utöver de av 1927 års riksdag beslutade; i samband därmed borde enligt riksdagsskrivelsen upptagas frågan om organisationen av de flickläroverk, som kunde komma att upprättas.

Den av 1929 års riksdag begärda utredningen i fråga om högre allmänna läroverk för flickor anförtroddes åt 1927 års skolsakkunniga, som den 30 november 1929 framlade betänkande i ämnet (statens offentliga utredningar 1929: 33). De sakkunniga föreslogo upprättande av nya högre allmänna läroverk för flickor samt av flickrealskolor. Realskolan vid de ifrågasatta nya flickläroverken skulle få dubbel anknytning till folkskolan. Gymnasiet skulle anordnas som fyraårigt latingymnasium.

På grundval av sakkunnigutredningen föreslog Kungl. Maj:t 1930 års riksdag (proposition nr 119), att realskolorna vid de redan upprättade fyra flickläroverken och även realskolan vid ett till nyupprättande föreslaget högre allmänt läroverk för flickor i Örebro skulle anordnas med anknytning till folkskolans såväl fjärde som sjätte klass. Däremot föreslogs ingen ändring i fråga om gymnasierna vid de redan upprättade fyra flickläroverken. Gymnasiet vid det ifrågasatta flickläroverket i Örebro skulle organiseras som fyraårigt latingymnasium.

Riksdagen anförde i skrivelse nr 389, att riksdagen icke funnit de av departementschefen anförda skälen för en omorganisation av de redan upprättade flickläroverken hållbara. Organisation av dessa läroverk hade slutgiltigt fastställts av 1927 års riksdag. Vid sådant förhållande hade riksdagen icke kunnat bifalla Kungl. Maj:ts förslag i denna del. Med denna ståndpunkt och då riksdagen hyste den uppfattningen, att skolorganisationen i Örebro, sedd i det hela, icke uppvisade några principiella avvikelser från den i de fyra övriga städerna föreliggande, kunde riksdagen icke finna skäl att uteslutande för örebroläroverkets del tillämpa en annan anknytning till folkskolan än den för övriga läroverk av denna typ redan fastställda. Riksdagen hade sålunda ansett sig böra besluta, att realskolan vid sagda läroverk skulle anordnas med anknytning allenast till folkskolans

sjätte klass. I fråga åter om gymnasiet hade riksdagen, med beaktande av att detta skulle omfatta uteslutande latinlinje och då stadens dittillsvarande flickgymnasium varit fyraårigt, icke velat motsätta sig Kungl. Maj:ts förslag i denna del.

Frågan om ändrad organisation av flickläroverken vann emellertid redan år 1931 förnyad aktualitet, då ett tjugotal kvinno sammanslutningar hos Kungl. Maj:t anhöllo, att de nyupprättade flickläroverken måtte komma att på samma sätt som med dem likställda gossläroverk utrustas med dubbel anknytning av realskolan till folkskolan och av gymnasiet till realskolan. I framställningen anfördes, att i ett stort antal städer med samläroverk gossar och flickor, i överensstämmelse med riksdagens uttalade princip om full likställighet i fråga om tillträde till statsläroverk, erhållit samma rätt att välja mellan fyraårig och femårig realskola samt mellan treårigt och fyraårigt gymnasium, att i städer med samläroverk åter endast gossarna hade denna möjlighet till val, under det flickorna vore hänvisade allenast till fyraårig realskola och, utom i Stockholm och Örebro, till treårigt gymnasium, att i den femåriga realskolan ämnesträngseln — särskilt i fråga om de främmande språken — vore något mindre, vilket möjliggjorde en något lugnare arbetstakt, varförutom denna linje förkortade studietiden med ett år, att den treåriga gymnasieutbildningen, särskilt latinlinjen, vore avsevärt mera krävande än den fyraåriga samt att det måste anses som en orättvisa mot flickorna, att de för dem särskilt upprättade statsläroverken ej beredde dem tillfälle till utbildning på de linjer — den femåriga realskolan och det fyraåriga gymnasiet — som för många av dem säkert vore den fördelaktigaste.

Sedan skolöverstyrelsen avgivit tillstyrkande utlåtanden, upptogs frågan i propositionen nr 271/1937, enligt vilken jag uttalade, att densamma, som i vissa avseenden syntes vara beaktansvärd, emellertid befunnits tarva ytterligare utredning och därför icke syntes kunna föreläggas 1937 års riksdag. I riksdagsmotioner yrkades i anledning härav, att riksdagen måtte besluta i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att utredning om flickläroverkens organisationsfråga verkställdes i så god tid att ärendet kunde föreläggas 1938 års riksdag. Statsutskottet (utlåtande nr 189) ansåg det emellertid icke behövt att, såsom motionärerna önskade, riksdagen i särskild skrivelse fäste Kungl. Maj:ts uppmärksamhet på frågan, då utredning i ämnet av departementschefen ställts i utsikt. Utskottets uttalande i denna del godkändes av riksdagen.

Nu föreliggande förslag och yttranden däröver.

Den 30 juni 1937 tillkallade jag jämlikt Kungl. Maj:ts samma dag lämnade bemyndigande tre sakkunniga för att inom ecklesiastikdepartementet biträda med utredning och avgiva förslag angående organisationen av de högre allmänna läroverken för flickor (*flickläroverkssakkunniga*). De sak-

kunniga voro ledamoten av riksdagens andra kammare, bankofullmäktigen Conrad Jonsson, ordförande, samt rektorerna vid de högre allmänna läroverken för flickor i Stockholm respektive Malmö Justus Lundberg och Marianne Mörner.

Till statsrådsprotokollet för nämnda dag anförde jag bland annat följande:

Såvitt jag kunde finna, skulle ett genomförande av överstyrelsens förslag till ändrad organisation av realskolan vid förevarande läroanstalter kunna leda till en beskärning av utbildningsmöjligheterna för dem, som föredroge den fyraåriga linjen framför den femåriga. En omorganisation av flickläroverken, som medförde en sådan verkan, vore jag icke beredd att tillstyrka. Till övervägande borde enligt min mening upptagas frågan om anordnande av femårig realskollinje vid flickläroverken eller vid vissa av dem utan samtidig försämring av möjligheterna för dem, som så önskade, att genomgå fyraårig realskola. Förutsättningarna för en sådan anordning med hänsyn till lokalutrymmen på de olika platserna och andra på saken inverkande omständigheter tarvade emellertid en närmare undersökning. I samband härmed borde uppmärksammas frågan om organisationen av gymnasiet vid flickläroverken. Jag gäve dem rätt, som menade, att den nuvarande som regel tillämpade treåriga organisationsformen ej visat sig helt lämplig för flickor. Inrättande i större utsträckning av fyraåriga gymnasielinjer syntes mig därför vara förtjänt av övervägande. Emellertid innebure överstyrelsens förslag även i detta avseende en beskärning av hitillsvarande utbildningsmöjligheter, så till vida att de treåriga gymnasielinjerna vid flickläroverken i Malmö och Hälsingborg skulle ersättas av fyraåriga. Ehuru jag, som nämnt, icke ansåge erfarenheterna av de treåriga gymnasielinjerna för flickor tillfredsställande, hyste jag dock någon tvekan, om det kunde vara tillrådligt att nu helt slopa tillgången på denna utbildningsväg i sistnämnda två städer. Jag funne därför önskvärt att jämväl förevarande fråga gjordes till föremål för ytterligare utredning.

Flickläroverkssakkunniga hava med skrivelse den 28 januari 1938 överlämnat utredning och förslag i ämnet. Häröver hava yttranden avgivits av vederbörande *lokala myndigheter och organisationer* i de av förslaget berörda städerna samt den 19 maj 1938 av *skolöverstyrelsen* och den 9 juni 1938 av *statskontoret*. Yttranden i ämnet föreligga vidare från centralstyrelserna för *Sveriges allmänna folkskolläraryörening* och för *flick- och samskoleföreningen* ävensom från *Fredrika-Bremer-förbundet*.

Flickläroverkssakkunnigas förslag innebär

beträffande realskolan, att vid sidan av de nuvarande fullständiga fyraåriga realskollinjerna vid vart och ett av de fem ifrågavarande läroverken upprättas en enkel femårig realskollinje, samt

beträffande gymnasiet

i Stockholm, att det treåriga realgymnasiet förändras till fyraårigt,

i Göteborg, att den ena av de båda fullständiga parallellinjerna av det treåriga latinggymnasiet förändras till fyraårig linje,

i *Malmö* och *Hälsingborg*, att de treåriga latingymnasierna förändras till fyraåriga, samt
i *Örebro*, att ett treårigt realgymnasium nyinrättas.

De sakkunniga hava icke ingått på någon principieell motivering för sina förslag.

De hade ansett sig icke böra upprepa och till närmare övervägande upptaga de skäl, som i olika sammanhang, av myndigheter och enskilda, framförts till förmån för åsikten om den ena eller den andra skolformens företräden i olika avseenden. Då med hänsyn till de för de sakkunnigas arbete lämnade direktiven i förevarande sammanhang fråga vore väsentligen om en utbyggnad av gällande organisation, i vad densamma avsåge realskolan, kunde beträffande denna sida av uppdraget företrädessynpunkten lämnas åsido. Och vad gymnasiet beträffade, hade de sakkunniga funnit sig böra till grund för sina förslag lägga väsentligen synpunkten av likaberättigande för de kvinnliga lärjungarna i jämförelse med de manliga på de ifrågavarande läroverksorterna.

Sakkunnigförslaget är enhälligt endast i fråga om gymnasieorganisationen och organisationen av realskolan vid flickläroverket i Stockholm. Beträffande sakkunnigmajoritetens förslag till organisation av realskolan vid övriga flickläroverk har en av de sakkunniga, *bankofullmäktigen Jons-son*, avgivit följande *särskilda yttrande*:

Då de sakkunniga icke ingått på något principiellt resonemang om den ena eller andra realskollinjens företräden, hade reservanten ingen anledning att syssla med frågan om den sexåriga folkskolkursens lämplighet som förberedelse till läroverksstudier. Hans invändningar nu låge på det praktiska området. Man kunde säga, att ett hävdande av kravet på sträng formell likställighet mellan flickors och gossars utbildningsmöjligheter i statens läroverk som konsekvens medförde upprättande vid alla högre flickläroverk av femåriga realskollinjer. I verkligheten hade emellertid flickorna redan nu i alla de städer, där högre flickläroverk vore upprättade, de av föräldrar och målsmän åtrådda möjligheterna att efter endast fyra år i folkskolan komma in i ett läroverk, från vilket de studiebegåvade sedan kunde gå över till gymnasiet. Härmed syftades på den sjuåriga flickskolan. Den kunde göra precis samma tjänst som den femåriga realskolan och sålunda befria föräldrar från tvånget att hålla sina flickor kvar i en folkskola i sex år, innan läroverkets portar kunde öppnas för de för högre studier bestämda. Det borde i detta sammanhang beaktas, att man, genom att låta flickskolan av s. k. normaltyp ersätta realskolan, iakttog respekt för riksdagens år 1929 uttalade mening att »det icke vore önskvärt, att sådana åtgärder från statsmakternas sida vidtoges, vilka kunde komma att öka antalet kvinnliga elever i de läroverk som föra till studentexamen, och samtidigt minska antalet i de läroanstalter, vilka avse att giva en efter den kvinnliga ungdomens egenart och framtida livsuppgifter i hem och samhälle speciellt anpassad uppfostran och utbildning». Reservanten tog för givet, att den kommunala flickskolans anhängare och varma förespråkare ej misstuckte, att man bringade detta uttalande i erinran.

Reservanten ansåge sålunda, av rent praktiska skäl, en femårig real-

skollinje vid de högre flickläroverken obehöfelig, men biträdde förslaget om en dylik linjes inrättande vid läroverket i Stockholm av den anledningen, att detta läroverk vore utbildningsanstalt för läroverkslärare och följaktligen borde vara komplett.

I flera av yttrandena över flickläroverkssakkunnigas förslag beröres den principiella sidan av omorganisationsfrågan, varvid särskilt uppmärksamhets spörsmålet om realskolans anknytning till folkskolan. Flertalet yttranden gå därvid i tillstyrkande riktning; på reservantens linje ställer sig däremot centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening.

Lärarkollegiet vid högre allmänna läroverket för flickor i Göteborg framhåller sålunda, att den femåriga realskolan enligt dess åsikt hade följande fördelar, om man såge saken uteslutande ur lärjungarnas synpunkt:

1) arbetsanhopningen bleve här mindre påfrestande, därigenom att realskolans studiekurs fördelades på ett års längre studietid; detta vore särskilt betydelsefullt i fråga om studiet av de moderna språken;

2) den sammanlagda studietiden i folkskola jämte realskola förkortades med ett år (nio år mot tio vid fyraårig realskola).

Riktigheten av reservantens åsikt, att den sjuåriga flickskolan i städer med flickläroverk kunde göra samma tjänst som den femåriga realskolan, ville kollegiet bestämt bestrida. Övergången till gymnasiet från den sjuåriga flickskolan skedde ett år senare än vid den femåriga realskolan, varför studietiden förlängdes med ett år. Vidare vore övergången till gymnasiet försvårad för flickskolans elever, då inträdesprövningar vore föreskrivna i vissa ämnen. Flickskolans berättigade intressen borde icke tillgodoses genom att onödigtvis förlänga studievägen för de flickor, som studerade med real- eller studentexamen som mål, utan genom positiva åtgärder för att direkt stärka den sjuåriga flickskolans utvecklingsmöjligheter.

Centralstyrelsen för Sveriges allmänna folkskolläraryörening, som anser, att de sakkunnigas förslag icke borde föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd, har förklarat sig hysa den uppfattningen, att all högre undervisning borde bygga på den sexåriga folkskolan såsom en för alla barn gemensam grundskola. Ur denna synpunkt vore det beklagligt att ett nytt steg toges mot folkskolans sönderbrytande och parallellsystemets förstärkande. De skäl från organisatorisk, social, praktisk, pedagogisk och ekonomisk synpunkt, som talade för ett fullständigt genomförande av systemet med sexårig folkskola såsom grundskola, vore fortfarande bärkraftiga och bindande. Vad folkskolan beträffade, hade den nuvarande dubbla anknytningen vållat stora olägenheter. Bland annat utövades från föräldrars och målsmäns sida ett starkt tryck på lärarna att särskilt under fjärde skolåret forcera undervisningen för att söka säkerställa barnens intagning i den femåriga realskolans första klass. Härigenom rubbades de utstakade grundlinjerna för det lugnt förlöpande arbetet. Vidare decimerades klassavdelningarna ofta så starkt, att sammanslagning måste äga rum, vilket vållade lärarbyten och verkade upplösande på klassernas sammanhållning. Dylika förhållanden skapade oro och försvårade en ändamålsenlig fördelning av lärokurserna på längre sikt. Vidare äventyrades den personligt fostrande påverkan på lärjungarna, som man avsåge med klasslärarysystemets bibehållande i folkskolan. Till förmån för den sexåriga grundskolan talade även

den omständigheten, att valet av utbildningslinje framsköttes till något mognare ålder. Om folkskolans bärighet såsom grundskola blivit vitsordad för ett tiotal år sedan, torde utan överdrift kunna göras gällande, att den i våra dagar ännu bättre kunde fylla denna uppgift.

Skolöverstyrelsen, som tillstyrkt de sakkunnigas förslag beträffande såväl realskolan som gymnasiet, har anført, att flickorna i rikets största städer, vilka enligt nuvarande läroverksorganisation hade särskilda flickläroverk, befunne sig i en avgjort ogynnsam ställning såväl i jämförelse med gossarna i allmänhet som med flickorna i städer med samläroverk. De vore överlag hänvisade till den längre studiegången, vartill komme att såväl den fyraåriga realskolan som det treåriga gymnasiet torde böra betraktas som mera ansträngande studielinjer, detta på grund av den starka koncentration i lärokurserna, som de nödvändiggjorde. Den femåriga realskolan och det fyraåriga gymnasiet medgäve däremot lärjungarna en något lugnare arbetstakt och därigenom också ett grundligare tillägnande av lärostoffet. Vad särskilt anginge gymnasiet, torde i synnerhet det treåriga latingymnasiets underlägsenhet i jämförelse med det fyraåriga ur pedagogisk synpunkt vara allmänt erkänt; detta vore emellertid den av gymnasiets båda linjer, som av flickorna hittills mest frekventerats. Så mycket mer olämpligt och ur rättvisesynpunkt otillfredsställande syntes det överstyrelsen vara att, utan beredande av möjlighet åt dessa kvinnliga lärjungar till fritt val mellan olika studievägar allt efter individuella förutsättningar i fråga om begåvning och kroppskrafter, hänvisa desamma enbart till de mest ansträngande studielinjerna och att därtill överlag pålägga dem denna förhållandevis tunga arbetsbörda under de år, då denna ungdom befunne sig i sin mest påfrestande uppväxtålder.

Anledningen till att 1927 års riksdag bestämt realskolans organisation till fyraårig syntes hava varit, att riksdagen endast ansett sig böra räkna med enkla avdelningar av realskolan. Då riksdagen samtidigt uttalat, att anknytning till folkskolans sjätte klass borde finnas på varje läroverksort, syntes riksdagen hava kommit till den slutsatsen, att nämnda enkla linjer genomgående borde anordnas såsom fyraåriga. Ändrade förhållanden hade numera inträtt, sedan tredubbla linjer upprättats i Stockholm, Göteborg och Malmö samt dubbla i Hälsingborg och Örebro. Vid samtliga ifrågavarande läroverk syntes i själva verket rikligt utrymme förefinnas för femåriga linjer vid sidan av de fyraåriga, och man torde icke behöva frukta för att ett upprättande av dylika femåriga linjer skulle kunna leda till en beskärning av utbildningsmöjligheterna för dem, som föredroge den fyraåriga linjen framför den femåriga. Det funnes för övrigt starkt grundade skäl att antaga, att den femåriga linjens upprättande automatiskt skulle komma att medföra en minskad tillströmning till den fyraåriga realskolan. Till belysande av den olikhet i dragningskraft, som den femåriga linjen, jämförd med den fyraåriga, utövade, då båda vid samma läroverk stode lärjungarna till buds, kunde nämnas, att vid högre allmänna läroverket i Bromma läsåret 1937—38 funnits på den femåriga linjen fem avdelningar av första klass med sammanlagt 175 lärjungar men på den fyraåriga linjen endast en avdelning med 35 lärjungar (ingen avvisad), samt att till följande läsårs klass 1° anmälts 280 lärjungar men till klass 1⁴ endast 25 lärjungar.

En övergång till gymnasiet från den sjuåriga flickskolan torde tvivelsutan kunna karakteriseras som en visserligen i undantagsfall särdeles lämp-

lig utväg för de lärjungar i flickskolan, som efter några års studier kommit till den uppfattningen, att de vore mer lämpade för gymnasialstudier än för flickskolans fortsatta studiegång, men likväl odisputabelt som en omväg. Allra minst ur flickskolans egen synpunkt torde det kunna sägas vara lyckligt, om det skulle bliva en härskande regel, att ett större antal flickor begagnade flickskolan som ett genomgångsstadium mellan folkskola och gymnasium, vilket lätt skulle kunna leda till ett förryckande av flickskolans studiemål och arbetssätt, fränsett att det skulle framkalla en ur olika synpunkter beklaglig åderlåtning av flickskolans sista klasser. Det torde för övrigt få betraktas som rättvist och rimligt, att den kvinnliga ungdomen i här ifrågavarande städer erhöles fritt val i fråga om övergång antingen efter folkskolans sjätte eller dess fjärde klass ej blott till flickskolan utan även i lika mån till realskolan. Att den femåriga realskolan skulle ur synpunkten av den sjuåriga flickskolans existens vara obehöflig, kunde överstyrelsen alltså icke finna riktigt.

Vad anginge det av de sakkunniga föreslagna införandet i större utsträckning av fyraårigt gymnasium, torde detta kunna sägas vara särskilt motiverat vid de läroverk, där tillströmningen av lärjungar under alla förhållanden vore sådan, att parallellavdelningar måste upprättas. Här kunde med lätthet en naturlig avvägning ske mellan å ena sidan kravet på en sådan studielinje, som beredde lärjungarna möjlighet att utan onödig arbetshets tillägna sig så svåra ämnen som latin på latinlinjen, matematik på reallinjen, å andra sidan det lika berättigade kravet på en studielinje, som möjliggjorde övergång från realskolan eller kommunala mellanskolan vid en så sen tidpunkt som möjligt, d. v. s. efter avlagd realexamen.

Vid de flickläroverk åter, där lärjungetillströmningen ännu icke motiverade ett upprättande av dubbla linjer, kunde det måhända synas lämpligast att, i likhet med vad förhållandet i allmänhet vore vid motsvarande goss- och samläroverk, som regel bibehålla treårigt gymnasium som ensam linje. Under vissa förhållanden torde emellertid de pedagogiska hänsynen här få tillåtas bliva utslagsgivande och alltså enbart fyraårigt gymnasium vara att föredraga. Detta gällde de läroverk, som endast i ytterst ringa grad rekryterades av lärjungar från så avlägsna orter, att de under skoltiden måste vara inackorderade i vederbörande läroverksstad, och för vilka det alltså vore ekonomiskt fördelaktigast att i hemortens realskola eller kommunala mellanskola få avlägga realexamen och därefter få inträda i läroverkets treåriga gymnasium.

Jag övergår nu till en redogörelse för föreliggande förslag beträffande organisationen av de särskilda flickläroverken. I fråga om det mera utförliga siffermaterial, som fogats vid de sakkunnigas utredning, hänvisas till handlingarna i ärendet.

Vad de sakkunnigas kostnadsberäkningar beträffar, må förutskickas, att dessa avse endast det första året av omorganisationen, vilken de sakkunniga tänkt sig skola ske från och med innevarande läsår. Kostnadskalkylerna äro vidare utförda med ledning av nu gällande lönebestämmelser och avse beräknade merkostnader i förhållande till de i 1938 års statsverksproposition framlagda och av riksdagen sedermera godtagna beräkningarna av de allmänna läroverkens avlöningsanslag. Kostnaden för dyr-

tidstillägg är härvid icke medräknad. Kostnaderna för ökat timantal i övningsämnen hava uppskattats efter de för timlärare gällande avlöningsgrunderna. Någon beräkning av eventuell ökning av utgående ersättningar till bibliotekarier, rektorsbiträden och skolläkare har icke verkställts.

På grund av den ståndpunkt, jag i det följande intager i avseende å frågan om realskolans organisation, uppehåller jag mig närmare vid denna detalj i förslaget endast såvitt angår flickläroverket i Stockholm.

Stockholm. Realskolans organisation och lärjungantal under höstterminen 1938 framgår av nedanstående tablå:

Linje	Kl. 1 ⁴	Kl. 2 ⁴	Kl. 3 ⁴	Kl. 4 ⁴
a-linjen . . .	35	35	34	27
b- » . . .	35	36	35	26
c- » . . .	35	35	35	—
Summa	105	106	104	53

Summa 11 avdelningar med 368 lärjungar.

Förhållandet mellan antalet inträdessökande till klass 1⁴ samt antalet godkända och intagna sökande under de år, läroverket varit i verksamhet, framgår av efterföljande tablå:

Höstterminen	1929	1930	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937	1938
Antal sökande . . .	42	53	72	121	103	138	88	173	171	152
» godkända . .	31	34	46	67	66	112	73	143	140	124
» intagna . . .	31	30	32	62	65	71	66	105	102	104

Flickläroverkssakkunniga föreslå, att en femårig realskollinje successivt inrättas vid sidan av de nuvarande a- och b-linjerna av den fyraåriga realskolan, i samband varmed den påbörjade c-linjen anses komma att bli onödig; den beräknas bortfalla successivt med början under omorganisationens andra år. Fullt utbyggd skulle realskolan komma att omfatta ($4 + 4 + 4 =$) 12 klassavdelningar, därvid klass 5⁵ tänktes komma att samläsa med de båda avdelningarna i klass 4⁴.

I utlåtande över flickläroverkssakkunnigas betänkande hava *Stockholms stadsfullmäktige* anhängit, att en fyraårig realskollinje måtte överflyttas från det nuvarande flickläroverket till det nya flickläroverk på Södermalm, om vars inrättande fullmäktige tidigare gjort framställning hos Kungl. Maj:t (jfr det följande). Motiven för den ifrågasatta överflyttningen av en realskollinje till det föreslagna nya flickläroverket återfinnas i ett yttrande av *Stockholms folkskoledirektion*, vari det heter:

Direktionen biträdde förslaget om inrättande av en femårig realskollinje. Då både gossläroverk och samläroverk som regel hade dubbel anknytning till folkskolan, syntes det i princip riktigt att samma ordning skulle gälla även för flickläroverken. Den enda möjligheten för stockholmsflickorna till undervisning i femårig statlig realskola erbjöde nu samläroverket i Bromma. Till följd härav hade även flickor från inre staden i icke ringa utsträckning

sökt sig ut till detta läroverk, vilket icke på långt när räckte till för eleverna från själva Bromma, av vilka särskilt gossarna i stort antal måste hänvisas till läroverk i den inre staden. Även för att lätta trycket på brommaläroverket vore det därför önskvärt, att flickläroverket erhöles femårig realskollinje.

Flickläroverket, som vore byggt med 23 klassrum jämte 3 mindre s. k. duplikantrum, hade läsåret 1937—38 haft 24 klassavdelningar, därav 2 tillfälliga parallellavdelningar. Enligt den nya organisationsplanen komme läroverket — eventuella extra parallellavdelningar oräknade — att omfatta 27 klassavdelningar. Alla klasser kunde således icke inrymmas i läroverksbyggnaden. De sakkunniga hade med anledning härav framhållit, att hinder icke torde möta att i en närbelägen folkskola disponera nödigt antal rum. Om det gällde ett eller annat rum, torde en sådan anordning trots vissa olägenheter kunna genomföras. Direktionen hade emellertid svårt att tänka sig, att anordningen kunde godtagas annat än som ett provisorium. Krav på en tillbyggnad torde ganska snart framkomma, och om utöver de ordinarie 27 klasserna, såsom sannolikt vore, extra parallellavdelningar tillkomme, syntes en tillbyggnad bliva ofrånkomlig med hänsyn till såväl läroverkets som folkskolans behov.

Stadsfullmäktige hade nyligen för sin del beslutit om ett nyordnande av flickundervisningen i Stockholm. Om statsmakterna godkände fullmäktiges beslut, som avsåge upprättande av sex kommunala flickskolor samt framtällning till Kungl. Maj:t om inrättande av ett högre allmänt flickläroverk på Södermalm och nya elementarskolans utbyggande till samläroverk, hade staden framför sig ett synnerligen omfattande lokalanskaffningsprogram, vars genomförande beräknades komma att i sin helhet draga en kostnad av omkring 12 miljoner kronor. Under sådana förhållanden vore det uppenbarligen önskligt att icke också behöva bygga till flickläroverket på Norr. Detta skulle kunna undvikas, om en av norra flickläroverkets båda fyraåriga realskollinjer flyttades till det begärda flickläroverket på Söder. Realskolan vid detta hade visserligen tänkts till en början endast behöva organiseras med två femåriga linjer. Vid läroverksbyggnadens uppförande torde man dock med tanke på den framtida utvecklingen finna sig föranlåten att på en gång bygga även för en tredje realskollinje. Det fölle sig då naturligt att hit lägga nyssnämnda fyraåriga linje. Utom den besparing genom minskade byggnadskostnader, som överflyttningen torde komma att medföra, vunnes härigenom, att båda flickläroverken erhöles den i och för sig önskvärda dubbla anknysningen till folkskolan. Avvägningen av antalet läroverksplatser mellan de norra och de södra stadsdelarna bleve också bättre anpassad efter behovet. I det betänkande, som legat till grund för stadsfullmäktiges ovannämnda beslut, hade man, i anslutning till ett av skolöverstyrelsen tidigare framlagt förslag om femåriga linjer och med hänsyn till möjligheterna för flickor på Norr att gå i fyraårig realskola vid den till samläroverk ombildade nya elementarskolan, räknat med endast en linje av såväl den femåriga som den fyraåriga realskolan vid flickläroverket på Norr. Av betänkandet framginge även, att därest i allmänna skolor flera platser skulle tillskapas än vad i detta beräknades, dessa närmast borde komma de södra stadsdelarna tillgodo. Så komme att bliva fallet med den utökning av läroverksorganisationen i det hela, som sakkunnigförslaget innebure, om den av direktionen här förordade överflyttningen genomfördes.

Skolöverstyrelsen har i sitt ovannämnda yttrande den 19 maj 1938 biträtt de sakkunnigas förslag men därvid förutsatt, att om tillströmningen skulle så påfordra, parallellavdelningar av denna linje kunde upprättas i enlighet med vanlig praxis.

I särskilt utlåtande den 26 januari 1939 i anledning av stadsfullmäktiges nyssnämnda framställning har skolöverstyrelsen efter en omfattande motivering, beträffande vilken hänvisas till handlingarna i ärendet, tillstyrkt, att — om ett högre allmänt läroverk för flickor upprättades på Södermalm i Stockholm med två femåriga realskollinjer från och med början av läsåret 1939—40 och om vid samma tidpunkt en fyraårig realskollinje vid det befintliga högre allmänna läroverket för flickor i Stockholm ersattes med en femårig realskollinje — ännu en fyraårig realskollinje vid det sistnämnda läroverket vid början av läsåret 1941—42 nedlades och överflyttades till det föreslagna högre allmänna läroverket för flickor på Södermalm.

Gymnasiets organisation och lärjungantal under höstterminen 1938 framgår av följande tablå:

Treårigt latingymnasium.

Linje	L I ³	L II ³	L III ³
a-linjen . . .	29	19	12
Summa 3 avdelningar med 60 lärjungar.			

Treårigt realgymnasium.

Linje	R I ³	R II ³	R III ³
a-linjen . . .	29	23	17
Summa 3 avdelningar med 69 lärjungar.			

Fyraårigt latingymnasium.

Linje	L I ⁴	L II ⁴	L III ⁴	L IV ⁴
a-linjen . . .	28	28	18	25
b-linjen . . .	28	23	21	24
Summa	56	51	39	49
Summa 8 avdelningar med 195 lärjungar.				

Flickläroverkssakkunniga föreslå, som nämnts, att det treåriga realgymnasiet successivt ersättes med ett fyraårigt.

Det hade befunnits, anförda de, att av de högre allmänna läroverk i huvudstaden, vilka hade realgymnasium av endast en typ, två — läroverken å Östermalm och i Bromma — hade fyraårigt och två — läroverket å

Kungsholmen samt flickläroverket — hade treårigt realgymnasium. Då de tre sistnämnda läroverken vore de enda statliga läroverk i Stockholm, till vilkas gymnasier flickor ägde tillträde, följde härav, att för närvarande fyraårigt statligt realgymnasium stode kvinnliga elever till buds i mindre utsträckning än treårigt realgymnasium. I och för sig skulle redan med hänsyn härtill anledning måhända föreligga att ifrågasätta ändring av organisationen för realgymnasiet vid ifrågavarande flickläroverk. Härtill komme emellertid, att alla de uteslutande för gossar avsedda läroverk i huvudstaden, som hade realgymnasium, vore utrustade med fyraårigt sådant gymnasium. Ur likställighetens synpunkt syntes det därför vara av betydelse, att även det uteslutande för flickor avsedda läroverket erbjöde möjlighet till studier vid fyraårigt realgymnasium, vilket i synnerhet vad den kvinnliga ungdomen beträffade ägde vissa fördelar framför det treåriga. Men härtill komme en omständighet, som funnits vara av särskild vikt vid bedömandet av frågan om den lämpligaste organisationen i förevarande fall, nämligen den, att detta läroverk numera erhållit provårskurs. Enligt vid flickläroverket vunnen erfarenhet hade det visat sig medföra stora svårigheter att inom det nuvarande treåriga realgymnasiets ram åvägabrunga en effektiv organisation av provårskursen utan att undervisningen och elevernas kunskapstillägnelse bleve lidande. I ett fyraårigt gymnasium vore det ej blott lättare att organisera provåret, utan vissa bestämda olägenheter i undervisningsarbetet, som oundgängligen vore förenade med provårsutbildning vid ett läroverk, kunde till avsevärd grad neutraliseras inom denna gymnasietyp, där läroverket finge behålla eleverna längre tid. Vid provårsläroverk med såväl treårig som fyraårig reallinje undveke man enligt uppgift så vitt möjligt att förlägga provårsserier till det treåriga gymnasiet. Som ett ytterligare skäl för detta förslag anfördes, att med undantag av flickläroverket i Stockholm icke något provårsläroverk med realgymnasium saknade fyraårig reallinje.

De sakkunniga påvisa i detta sammanhang, att det råder en jämförelsevis ringa tillströmning av elever till det treåriga realgymnasiet och alldeles särskilt av elever, bosatta utanför Stockholm eller dess förorter. Under sjuårsperioden 1931—37 har elevantalet i nämnda ring uppgått till sammanlagt 142, varav 23, eller 16 procent, varit inackorderade i Stockholm, motsvarande i genomsnitt tre per läsår.

Med hänsyn härtill, yttra de sakkunniga, ansåge de sig icke böra föreslå bibehållandet av denna gymnasietyp vid sidan av den föreslagna fyraåriga. I denna uppfattning styrktes de även därav, att det icke torde bereda elever med en avlagd god realexamen — och andra vore ju icke önskvärda på gymnasiet — större olägenheter att efter en jämförelsevis lätt komplettering av sina kunskaper i vissa ämnen vinna inträde i andra ringen av det fyraåriga realgymnasiet. Under denna förutsättning skulle läroverket liksom hittills kunna upptaga elever även från avlägsna orter.

Den nuvarande ring R I³ kunde icke indragas redan under första omorganisationsåret, enär de elever, som närmast föregående vårtermin avginge från klass 4¹ vid detta och andra läroverk, måste beredas möjlighet att inträda i ring R I³. Höstterminen under nämnda omorganisationsår kommer läroverket alltså att å realgymnasiet omfatta ringarna R I³—R III³ samt ring R I⁴.

De kommunala myndigheterna hava icke — lika litet som *lärarkollegiet* — haft något att erinra mot sakkunnigförslaget i denna del.

Kostnadsberäkningar. De sakkunniga hava — med utgångspunkt från den under höstterminen 1937 rådande organisationen — för realskolans del räknat med ett behov av sammanlagt elva klassavdelningar det första året under omorganisationen, nämligen en avdelning av klass 1⁵, fyra avdelningar av den fyraåriga realskolans a-linje samt tre avdelningar (klasserna 1—3) av sistnämnda realskolas såväl b- som c-linje.

Gymnasiet omfattar för närvarande två fyraåriga och två treåriga linjer, alltså sammanlagt fjorton avdelningar. Vid fullt genomförd omorganisation räknade de sakkunniga med sammanlagt femton avdelningar, då den treåriga reallinjen enligt deras förslag ersatts med en fyraårig. Antalet femton beräknas emellertid bliva uppnått redan från början, enär första ringen av den treåriga reallinjen som nämnts icke kan indragas under första omorganisationsåret.

De sakkunniga beräkna alltså för första läsåret under omorganisationen en merkostnad, orsakad av tillkomsten av en klass 1⁵ och en ring R I⁴, vilken merkostnad emellertid skulle delvis kompenseras genom det beräknade bortfallandet av en eljest behövlig avslutningsklass i den fyraåriga realskolan. Kostnadsökningen uppskattas till 9,496 kronor, varav 6,471 kronor belöpa å en extra ordinarie adjunkt, 2,725 kronor å timplärlararvoden och 300 kronor å provårsarvode åt nämnde extra ordinarie adjunkt.

Skolöverstyrelsen har i sina anslagsberäkningar för nästkommande budgetår räknat med behov av ytterligare en ordinarie adjunkt vid förevarande läroverk. Överstyrelsen har dock därvid — tydligen på grund av en missuppfattning av sakkunnigförslaget — utgått ifrån, att detsamma avsåge upprättande av en fyraårig realgymnasielinje utan samtidig avveckling av den nuvarande treåriga linjen.

Göteborg. Vad realskolan beträffar, förutsätta flickläroverkssakkunniga, att införandet av en femårig realskollinje kommer att medföra slopandet av de nuvarande c-avdelningarna samt möjliggörande av samläsning mellan realskollinjernas avslutningsklasser.

Läroverkskollegiet har i princip tillstyrkt de sakkunnigas förslag.

Stadsfullmäktige hava såsom sitt yttrande i ärendet åberopat ett uttalande av stadskollegiet, vari det föreliggande förslaget varken till- eller avstyrkes. Stadskollegiet har anført, att, då något material för bedömande av det kvantitativa behovet av nya realskollinjer ej framlagts, kollegiet ej nu kunnat taga ställning till frågan om tidpunkten för ett eventuellt inrättande av den femåriga linjen.

Skolöverstyrelsen tillstyrker de sakkunnigas förslag.

Gymnasiets organisation och lärjungantal under den senast förflutna höstterminen framgår av följande översikt:

Treårigt latingymnasium.

Linje	L I ³	L II ³	L III ³
a-linjen . . .	25	23	24
b-linjen . . .	28	25	27
Summa	53	48	51
Summa 6 avdelningar med 152 lärjungar.			

Treårigt realgymnasium.

Linje	R I ³	R II ³	R III ³
a-linjen . . .	31	31	26
Summa 3 avdelningar med 68 lärjungar.			

Flickläroverkssakkunniga hava föreslagit, att det nuvarande treåriga latingymnasiet bibehålles med en enkel linje, att ett fyraårigt latingymnasium upprättas samt att realgymnasiet tills vidare bibehålles såsom treårigt.

Av handlingarna i ärendet inhämtas:

De sakkunniga hava föreslagit det treåriga latingymnasiets bibehållande av hänsyn bland annat till det relativt stora område, från vilket ett flertal lärjungar efter avlagd realexamen sökte sig till Göteborg för att vinna inträde i treårigt latingymnasium; av de sakkunnigas utredning bifogade uppgifter framgår, att av hela antalet lärjungar i ring L I³ under läsåren 1929—38, eller 257, icke mindre än 77 kommit från kommunala mellanskolor och samrealskolor å annan ort än Göteborg, d. v. s. 30 procent.

Därjämte syntes, yttra de sakkunniga, fyraårigt latingymnasium böra inrättas vid läroverket. I detta hänseende syntes det vara tillfyllest att hänvisa till en av stadsfullmäktige den 2 november 1937 gjord framställning, vilken innebure, att en fyraårig latinlinje skulle komma till stånd vid läroverket på sådant sätt, att den ena av de båda nuvarande treåriga linjerna förändrades till fyraårig. Då sålunda enligt stadsfullmäktiges hemställan en treårig linje alltjämt skulle bibehållas, vilket överensstämde med den av de sakkunniga intagna ståndpunkten, saknade de sakkunniga anledning att icke ansluta sig till stadsfullmäktiges förslag.

Beträffande slutligen realgymnasiet hade de sakkunniga övervägt, huruvida detsamma borde föreslås som fyraårigt eller bibehållas som treårigt. Det uteslutande för gossar avsedda realläroverket i Göteborg vore utrustat med både tre- och fyraårigt gymnasium. En sådan organisation av flickläroverkets realgymnasium vore emellertid för närvarande utesluten, då elevtillströmningen icke motiverade en utökning av antalet avdelningar. Pedagogiska skäl skulle visserligen kunna anföras till förmån för fyraårigt realgymnasium, men man torde dock härvidlag böra avvakta de erfarenheter och rön, som mera allmänt gjorts angående det treåriga realgymnasiet vid andra högre allmänna läroverk, innan det kunde anses berättigat att enbart med hänsyn till nämnda skäl föreslå det treåriga realgymnasiets slopande. De sakkunniga föresloge alltså tills vidare ingen förändring av realgymnasiets organisation i Göteborg.

Antalet avdelningar inom ifrågavarande läroverks gymnasium utgör nu nio. De sakkunniga räkna med, att antalet avdelningar efter fullbordad omorganisation kommer att bliva tio. Den nuvarande ring L I³ b beräknas vara behövlig även under första omorganisationsårets hösttermin, detta med tanke på de elever, som avgå från fyraåriga realskolans sista klass nästföregående vårtermin; denna ring skulle alltså icke indragas förrän från och med höstterminen nästföljande år.

Skolöverstyrelsen tillstyrker de sakkunnigas förevarande förslag.

Rörande läroverkets lokalförhållanden hava *de sakkunniga* lämnat följande uppgifter:

Läroverksbyggnaden inrymde för närvarande 18 klassrum, vilka samtliga vore tagna i anspråk. Två nya klassrum skulle kunna åstadkommas därigenom, att det ena av de nuvarande frukostrummen delades och inreddes till klassrum. I nödfall skulle även läroverkets andra, i källarvåningen belägna frukostrum kunna apteras till klassrum. Härigenom skulle alltså möjligen kunna åstadkommas 21 klassrum inom den nuvarande byggnaden. Då antalet klassavdelningar efter genomförd omorganisation beräknades stiga till 22, erfordrades emellertid ytterligare utrymmen utöver de nyss angivna. Enligt vad från läroverket uppgivits, hade en förfrågan hos läroverksbyggnadens arkitekt givit vid handen, att från byggnadsteknisk synpunkt inga hinder mötte att åstadkomma de erforderliga utrymmena genom tillbyggnad.

Läroverkets lärarkollegium och dess *lokalstyrelse* hava framhållit, att samtliga de behövliga nya klassrummen — vilka beräknades bliva fem, enär det vore nödvändigt att räkna med sammanlagt 23 avdelningar efter omorganisationen — borde anskaffas genom tillbyggnad, eller ock genom tillbyggande av fyra klassrum och inredande av det mindre frukostrummet till ett femte klassrum.

Av handlingarna inhämtas, att tre alternativa förslag till lösning av lokalfrågan föreligga, men att stadsfullmäktige ännu icke tagit ställning till desamma. Stadskollegiet har emellertid i utlåtande, vilket fullmäktige åberopat såsom sitt yttrande i ärendet, tillstyrkt, att fullmäktige, därest statsmakterna komme att fatta beslut om inrättande av en femårig realskollinje vid läroverket, framdeles åtaga sig att tillhandahålla härför erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning.

I sin *kostnadsberäkning* hava *de sakkunniga* beräknat merkostnaderna under omorganisationens första år till 18,834 kronor beroende på tillkomsten av en klassavdelning i femårig realskola och en avdelning av ring I av fyraårigt latingymnasium. Kostnaderna skulle fördela sig med 8,190 kronor på en adjunkt, 6,141 kronor på en extra ordinarie adjunkt och 4,503 kronor å timlärararvoden.

Denna beräkning bygger emellertid på förutsättningen, att omorganisationen skulle påbörjas redan innevarande läsår. Merkostnaderna torde numera, med hänsyn till nu föreliggande organisatoriska förhållanden, stanna vid lägre belopp.

Skolöverstyrelsen ifrågasätter i sina anslagsäskanden för budgetåret 1939/40 icke någon ny ordinarie ämneslärartjänst med anledning av omorganisationen.

Malmö och Hälsingborg. I avseende å realskolan föreslå *de sakkunniga*, att enkla femåriga linjer upprättas vid båda ifrågavarande läroverk.

De sakkunnigas förslag tillstyrkes av såväl vederbörande *lokala myndigheter* som *skolöverstyrelsen*.

Gymnasiet's organisation och lärjungantal under innevarande läsår framgår av följande tabläer:

Treårigt latingymnasium.

M a l m ö				H ä l s i n g b o r g			
Linje	L I ³	L II ³	L III ³	Linje	L I ³	L II ³	L III ³
a-linjen . . .	20	25	33	a-linjen . . .	29	19	23
b-linjen . . .	26	9	—				
Summa	46	34	33	Summa	29	19	23
Summa 5 avdelningar med 113 lärjungar.				Summa 3 avdelningar med 71 lärjungar.			

Treårigt realgymnasium.

M a l m ö				H ä l s i n g b o r g			
Linje	R I ³	R II ³	R III ³	Linje	R I ³	R II ³	R III ³
a-linjen . . .	29	15	24	a-linjen . . .	12	14	19
Summa 3 avdelningar med 68 lärjungar.				Summa 3 avdelningar med 45 lärjungar.			

De sakkunnigas förslag, vilket tillstyrkts av vederbörande *lokala myndigheter* och *skolöverstyrelsen* innebär, att det treåriga latingymnasiet vid ifrågavarande båda läroverk skulle utbytas mot fyraårigt, varvid för malmöläroverket beräknas dubbla linjer och för hälsingborgsläroverket enkel linje. Avvecklingen av de treåriga linjerna skulle ske först från och med andra året av omorganisationen.

Vad malmöläroverket beträffade, yttra de sakkunniga, skulle man visserligen kunna peka på den omständigheten, att stadens högre gossläroverk vore utrustat med såväl tre- som fyraårigt latingymnasium, och hävda, att samma möjligheter borde stå de kvinnliga lärjungarna till buds vid flickläroverket. En företagen specialundersökning rörande latingymnasiet gäve emellertid vid handen, att det endast vore ett ringa fåtal lärjungar — under läsåren 1933—1938, d. v. s. den tid, då läroverkets egna lärjungar efter realexamen kunnat söka inträde vid läroverkets gymnasium, summa 18 eller 3 à 4 per avdelning — som behövt inackorderas och för vilka det treåriga gymnasiet inneburit en ekonomisk fördel att räkna med. Detta hade sin grund dels i det relativt begränsade område, som bildade uppland för flickläroverkets latingymnasium, dels i de utmärkta kommunikationer staden erbjöde. En treårig latinlinje vid detta läroverk bredvid den fyraåriga skulle säkerligen bliva ytterst ringa besökt. Ur statsekonomisk synpunkt syntes det därför icke tillrädligt att bibehålla det treåriga latingymnasiet vid malmöläroverket, desto mindre som en treårig latinlinje funnes på så nära håll som vid högre allmänna läroverket i Lund, och det för de flesta lärjungar från annan ort torde vara lika fördelaktigt att erhålla inackordering där som i Malmö.

Vid läroverket i Hälsingborg hade av de 130 sökande, vilka intagits i läroverkets ring L I³ under höstterminerna 1933—1937, 71, d. v. s. omkring 55 procent, kommit från Hälsingborg och 59 från annan ort; av de sistnämnda hade 34 varit inackorderade. För de förstnämnda skulle ett fyraårigt latin-

gymnasium hava inneburit obetingade fördelar. Även i fråga om de 25 från andra orter, som kunnat bo hemma och dagligen resa in till läroverket, skulle ett fyraårigt gymnasium hava inneburit fördelar; olägenheten av ytterligare ett års restid skulle här ha uppvägs av fördelen med det fyraåriga gymnasiets lugnare studiegång. Av de 34, vilka varit inackorderade, hade 10 stycken haft sin hemort så nära, att de skulle ha kunnat bo hemma, men de hade föredragit att vara inackorderade. Vad slutligen de återstående 24 inackorderade anginge, kunde intet med bestämdhet sägas angående sannolikheten av deras linjeval; man torde emellertid vara berättigad antaga, att åtminstone någon del av dessa lärjungar skulle hava valt fyraårigt gymnasium, om sådant funnits. Inrättades vid detta läroverk fyraårigt latinalgymnasium, torde sålunda även här en treårig latinlinje bliva fåtaligt besökt. Härtill komme, att någon utökning av antalet latinavdelningar icke visat sig av behovet påkallad i Hälsingborg, och slutligen att stadens goss-läroverk endast hade fyraårig latinlinje. Tillräckligt bärande skäl att bibehålla den treåriga latinlinjen vid sidan av fyraårig sådan linje syntes alltså icke heller vid flickläroverket i Hälsingborg föreligga.

Vad slutligen anginge realgymnasiet, ansåge de sakkunniga, att någon ändring för närvarande icke borde föreslås. I Malmö och Hälsingborg, där både goss- och flickläroverkens realgymnasielinjer för närvarande vore treåriga, borde frågan om realgymnasiets organisation upptagas till avgörande samtidigt för både de kvinnliga och de manliga lärjungarna. Skulle det framdeles befinnas, att goss-gymnasiernas organisation i dessa städer borde upptagas till omprövning, förutsattes att en sådan prövning komme att sträcka sig även till flickgymnasierna.

Beträffande *lokal förhållanden* vid ifrågavarande två läroverk yttra *de sakkunniga*:

Malmöläroverket omfattade för närvarande 18 klassavdelningar. De nuvarande lokalerna skulle i stort sett vara tillräckliga för en framtida organisation av 19 avdelningar. Vid en organisation i enlighet med det föreliggande förslaget måste läroverksbyggnaden utökas med några klassrum. Provisoriskt torde det icke vara omöjligt att i någon av de läroverket närliggande skolorna förhyra ett eller annat extra klassrum. Andra utrymmen än klassrum räckte till för en belastning av upp till 22 eller 23 avdelningar. Det borde framhållas, att man vid den nya läroverksbyggnadens uppförande hela tiden räknat med möjligheten av en tillbyggnad. Tomten vore också tilltagen med tanke på utvidgning.

Hälsingborgsläroverket ägde lokaler eller kunde utan nämnvärd kostnad åstadkomma sådana för den utvidgning, som ett genomförande av sakkunnigförslaget medförde.

Malmöläroverkets lokalstyrelse har beräknat, att därest de sakkunnigas förslag antoges och deras beräkningar angående behovet av parallellinjer i den fyraåriga realskolan hölle streck, skulle 5 à 6 klassrum bliva erforderliga utöver de nu befintliga. Styrelsen räknade emellertid med att den ena parallellinjen i nämnda realskola skulle bliva obehövlig.

Hälsingborgsläroverkets lokalstyrelse instämmer i vad de sakkunniga yttrat.

Mer kostnaderna för det första året av omorganisationen beräkna *de sakkunniga* på följande sätt:

Malmö: 2 extra ordinarie adjunkter	kronor	11,862:—
timlärare	»	3,965:50
		Summa kronor 15,827:50
Hälsingborg: 1 adjunkt	kronor	7,710:—
1 extra ordinarie adjunkt	»	5,721:—
timlärare	»	3,487:—
		Summa kronor 16,918:—

Enligt de sakkunniga betingas merkostnaderna av tillkomsten av, i Malmö en avdelning I^o och två avdelningar L I⁴, varvid dock avdelningen 4^c bortfaller, samt i Hälsingborg en klass I^o och en avdelning L I⁴ utan motsvarande minskning av avslutningsklasserna.

Skolöverstyrelsen förutsätter, att den av förslaget betingade ökningen av undervisningen skall komma att handhavas helt av extra ordinarie lärare.

Örebro. Vad angår realskolan, hava de sakkunniga ansett sig även för detta läroverk böra föreslå upprättande av en femårig realskollinje.

De lokala myndigheterna hava tillstyrkt ifrågasvarande förslag.

Skolöverstyrelsen har erinrat, att överstyrelsen under ärendets tidigare behandling av hänsyn till den relativt begränsade elevtillströmningen icke ansett sig böra ifrågasätta inrättande av en femårig realskollinje. Som emellertid de senare åren antalet till första klassen godkända i regel överskridit antalet i klassen intagna och man borde kunna räkna med att i samband med inflyttandet i nya lokaler, vilket beräknades ske hösten 1938, lärjungetillströmningen ej obetydligt komme att ökas, syntes det överstyrelsen riktigast, att en femårig linje upprättades även i Örebro, detta så mycket mer som därvarande gossläroverk redan vore utrustat med såväl fem- som fyraårig sådan linje.

Gymnasiets organisation och lärjungantal var höstterminen 1938 följande:

Fyraårigt latینگymnasium.

Linje	L I ⁴	L II ⁴	L III ⁴	L IV ⁴
a-linjen . . .	22	24	19	23
b-linjen . . .	22	—	21	—
Summa	44	24	40	23

Summa 6 avdelningar med 131 lärjungar.

De sakkunniga ifrågasätta ingen ändring i latینگymnasiets organisation vid detta läroverk. Däremot hava de funnit sig böra föreslå inrättande av ett treårigt realgymnasium vid läroverket. Med avseende å sistnämnda fråga hava de anfört:

I 1927 års skolsakkunnigas ovannämnda betänkande hade uttalats, att gymnasiet vid det till upprättande föreslagna högre allmänna läroverket för flickor i Örebro till en början borde erhålla endast latinlinje; i fall omständigheterna så påkallade, borde gymnasiet framdeles utvidgas med reallinje, men för det dåvarande torde en sådan linje icke kunna påräkna till-

räckligt antal lärjungar. I sitt yttrande över berörda sakkunnigförslag hade skolöverstyrelsen framhållit, att då det visat sig, bland annat vid de nyss inrättade flickläroverken, att flickorna endast i mycket ringa omfattning sökte sig till realgymnasiet, syntes det icke vara ekonomiskt motiverat att för det dåvarande inrätta nya realgymnasier för flickor. Skulle anslutningen till de existerande realgymnasierna bliva lika ringa i fortsättningen som under detta första år (läsåret 1929—30) torde det tvärtom böra tagas under övervägande, huruvida icke dessa i stället borde indragas. Tills vidare borde dock inga åtgärder i sådan riktning vidtagas, särskilt som kostnaderna kunnat hållas nere på grund av den i stor utsträckning praktiserade samlåsningen mellan latin- och realgymnasiet.

Den nedslående erfarenheten av den ringa tillströmningen till de nya statliga flickläroverkens reallinjer under läsåret 1929—30 — det första av deras existens — hade sålunda påverkat frågan om örebrogymnasiets organisation. Vid sådant förhållande bleve en granskning av utvecklingen under de följande åren av grundläggande betydelse för bedömande av frågan, huruvida tiden nu kunde anses var inne att överväga upprättandet av realgymnasium vid ifrågakvarande läroverk. Realgymnasiet vid de fyra först inrättade flickläroverken uppvisade under de gångna åren en kraftig ökning i lärjungantal. Detta vore visserligen i och för sig icke anmärkningsvärt, enär lärjungantalet vid de allmänna läroverken över huvud befunnit sig i oavbruten stegring på senare år. Men de sakkunniga ansågo sig dock berättigade att med stöd av det berörda förhållandet uttala, att ett uppskjutande av inrättandet av realgymnasium vid Örebro flickläroverk icke längre kunde motiveras med den ringa tillströmningen till de övriga flickläroverkens realgymnasier.

Då inställde sig frågan om ett realgymnasium för flickor över huvud vore behöfligt i Örebro. En av läroverkets rektor verkställd undersökning hade givit till resultat, att av lärjungarna i läroverkets latینگymnasium under läsåret 1937—38 skulle höstterminen 1934 10, höstterminen 1935 8, höstterminen 1936 9 och höstterminen 1937 13 lärjungar hava valt realgymnasium. Av fyllnadsprövningarna att döma skulle vidare av dem, som våren 1936 avlade studentexamen, 5 med största sannolikhet hava valt reallinjen. Att döma av förfrågningar från målsmän skulle vidare enligt rektors uppgift till de nyssnämnda antalen med säkerhet hava kommit ytterligare några. På frågan, huru många elever som sannolikt skulle komma att välja fyraårigt gymnasium, om sådant komme till stånd, hade, anförde rektor vidare, knappast funnits någon, som kunde lämna svar vid denna tidiga tidpunkt. Även så sent som mot slutet av vårterminen brukade såväl barn som målsmän i många fall röja tveksamhet i valet mellan gymnasiet och realskolans avslutningsklass. Härav kunde emellertid ej dragas den slutsatsen, att det ej skulle bliva några reflektanter på reallinjen. Om läroverket finge realgymnasium, vore detta enligt rektors åsikt en gärd av rättvisa åt den kvinnliga ungdomen i denna landsända, som säkerligen skulle komma att begagna sig av ett sådant i samma mån som vid andra läroverk.

För egen del ville de sakkunniga med avseende å förevarande fråga framhålla, att Örebro vore den enda orten i Örebro län som erbjöde möjlighet till gymnasialstudier, vare sig fråga vore om manliga eller om kvinnliga studerande. Något enskilt flickgymnasium funnes icke längre, sedan Risbergska skolan avvecklats, och det vore sålunda endast statliga gymnasier,

som stode till buds i detta län. Länets folkmängd hade vid 1937 års början varit 219,202 personer, varav 45,663 i Örebro. Även om ett realgymnasium vid Örebro flickläroverk sannolikt icke skulle bliva av någon större omfattning i fråga om lärjungantal, ifrågasattes dock, huruvida tillräckligt vägande skäl numera kunde förebringas för att icke bereda den kvinnliga läroverksundomen i Örebro samma möjligheter till gymnasieutbildning som den manliga. De sakkunniga funne det icke omotiverat, att ett försök gjordes med realgymnasium vid detta läroverk. Vad anginge detsammes organisation, syntes med hänsyn till likställigheten med den manliga ungdomen endast treårigt gymnasium böra ifrågakomma, då gossläroverket i Örebro vore utrustat med sådant.

De lokala myndigheterna liksom ock skolöverstyrelsen tillstyrker, att den ifrågasatta nya gymnasielinjen i Örebro inrättas.

Flickläroverket i Örebro inflyttade under höstterminen 1938 i nybyggda lokaler, vilka inrymma tre extra lärosalar. Därest de sakkunnigas förslag till omorganisation i full utsträckning skulle genomföras, skulle behov uppstå av ytterligare lokalutrymmen, vilka emellertid enligt vad de sakkunniga inhämtat utan svårighet torde kunna anskaffas genom tillbyggnad.

Stadens drätselkammare har förklarat sig finna, att läroverkets nya lokaler komma att visa sig tillräckliga för genomförande av de sakkunnigas omorganisationsförslag.

I av de sakkunniga verkställda kostnadsberäkningar upptagas merkostnaderna för örebroläroverket det första året under omorganisationen till 17,106 kronor 50 öre, orsakade av tillkomsten av en avdelning 1⁵ och en avdelning R I³ och fördelade på följande sätt:

1 adjunkt	kronor	7,950: —
1 extra ordinarie adjunkt	»	5,931: —
timlärare	»	3,225: 50
Summa kronor		17,106: 50

Skolöverstyrelsen har i sina anslagsberäkningar för nästa budgetår föreslagit inrättande av två nya ordinarie lärartjänster vid ifrågavarande läroverk, nämligen en lektorstjänst och en adjunktstjänst. Överstyrelsen har därvid räknat med dubbla avdelningar av den fyraåriga realskolans första klass, vilket de sakkunniga icke gjort.

Beräknade totalkostnader. Enligt de sakkunnigas beräkningsgrunder skulle, såsom av det föregående framgår, merkostnaderna under det första året av den föreslagna omorganisationen uppgå till följande belopp (uträknade på grundval av nu gällande lönesystem och exklusive dyrtidstillägg):

Stockholm	kronor	9,496: —
Göteborg	»	18,834: —
Malmö	»	15,827: 50
Hälsingborg	»	16,918: —
Örebro	»	17,106: 50
Summa kronor		78,182: —

Statskontoret har i sitt förutnämnda yttrande förklarat sig icke hava funnit anledning till erinran i fråga om de framlagda kostnadsberäkningarna för det första budgetåret efter förslagets genomförande. Ämbetsverket har emellertid, under erinran att beräkningarna byggde på gällande avlöningsbestämmelser, framhållit, att — därest det av 1938 års riksdag antagna allmänna avlöningsreglementet skulle redan från och med budgetåret 1939/40 bliva gällande även för undervisningsväsendet — nya kostnadsberäkningar erfordrades, innan förslaget företoges till slutlig prövning.

De av mig tillkallade flickläroverkssakkunniga hava enligt det föregående framlagt förslag, som avse omorganisation av såväl realskolan som gymnasiet vid de fem nuvarande högre allmänna läroverken för flickor. I fråga om *realskolan* innebär förslaget, att dessa flickläroverk, vilka för närvarande äro utrustade med uteslutande fyraårig realskola och alltså med direkt anknytning endast till sjätte klassen av folkskolan, skulle erhålla dubbel anknytning till folkskolan genom att vid dem upprättas jämväl femåriga realskollinjer, vilka ju bygga på folkskolans fjärde klass. Beträffande åter *gymnasiet* innebär sakkunnigförslaget, vad avser flickläroverken i Stockholm, Göteborg, Malmö och Hälsingborg, ett utbyte av vissa treåriga gymnasielinjer mot fyraåriga och för örebroläroverkets del upprättande av en realgymnasielinje.

Vad till en början angår den ifrågasatta omorganisationen av *realskolan*, har jag icke ansett mig kunna för närvarande helt biträda de sakkunnigas förslag i denna del. Under senare år har med växande styrka framträtt önskemål om förnyat övervägande av frågan om folkskolans ställning i skolsystemet, dess anknytning till andra bildningslinjer, och det synes mig vara en tidsfråga, när detta spörsmål bör upptagas till allsidig omprövning. Härigenom kan det föreliggande organisationsspörsmålet komma i ett förändrat läge. Även må nämnas, att frågan om flickläroverkens organisation — åtminstone såvitt angår realskolestadiet — icke lämpligen bör bedömas med bortseende från spörsmålet om den kommunala flickskolans organisation och ställning. Organisationen av sistnämnda skolform befinner sig för närvarande under utredning genom särskilda av mig tillkallade sakkunniga. Det skulle då, synes det mig, i viss mån innebära ett föregripande jämväl av denna utredning, om slutlig ståndpunkt till ifrågavarande förslag redan nu skulle fattas, särskilt som det åt sistnämnda sakkunniga givna utredningsuppdraget även inrymmer spörsmålet om den kommunala flickskolans förhållande till realskolan och det därmed sammanhängande problemet om flickskolans anknytning till gymnasiet. Vad jag nu anfört kan tillämpas även i fråga om Hälsingborg, som visserligen i motsats till de övriga ifrågavarande läroverkstyperna saknar kommunal flickskola, men där likväl privata flickskolor finnas, anordnade i huvudsaklig överensstämmelse med vad

Departement-
schefen.

som gäller för sjuårig lärokurs vid kommunal flickskola med teoretisk utbildningslinje.

Emellertid intar högre allmänna läroverket för flickor i S t o c k h o l m en särställning bland övriga flickläroverk såtillvida, att detsamma numera är provårsläroverk. Då det med hänsyn till lärarutbildningen vid denna läroanstalt är av värde, att den inrymmer också femårig realskola, anser jag mig böra i likhet med flickläroverkssakkunniga, som på denna punkt äro enhälliga, framlägga förslag om inrättande vid detta läroverk av en femårig realskollinje vid sidan av de nuvarande fullständiga fyraåriga realskollinjerna. Jag beräknar därvid i likhet med de sakkunniga, att den femåriga linjen till en början icke kommer att omfatta några parallellavdelningar, men förutsätter att, om behov därav skulle uppstå, parallellavdelningar i vanlig ordning må kunna upprättas. Såsom redan i det föregående berörts, ämnar jag framlägga förslag om upprättande av ett nytt högre allmänt läroverk för flickor å Södermalm i Stockholm. Då jag i det följande utgår från att detta nya läroverk kommer att på realskolstadiet erhålla endast fyraåriga linjer, anser jag mig icke böra för närvarande taga fasta på det av Stockholms stadsfullmäktige uttalade önskemålet om förflyttning av en sådan linje från det nuvarande flickläroverket i Stockholm till det nya läroverket å Södermalm.

Av den föreliggande utredningen har jag blivit övertygad om lämpligheten av att nu företaga vissa ändringar i organisationen av *gymnasiet* vid de nuvarande flickläroverken. Detta är nu av treårig typ utom i Stockholm, där fyraårig latinlinje förekommer vid sidan av treårig latin- och reallinje, och i Örebro, där gymnasiet består av enbart fyraårig latinlinje. De sakkunniga hava, med instämmande av vederbörande lokala myndigheter, föreslagit, att vid flickläroverket i S t o c k h o l m den treåriga reallinjen utbytes mot en fyraårig, att vid flickläroverket i G ö t e b o r g den ena av de nuvarande båda fullständiga treåriga latinlinjerna utbytes mot en fyraårig sådan linje, att vid flickläroverken i M a l m ö och H ä l s i n g b o r g de treåriga latinlinjerna ersättas med fyraåriga samt slutligen att vid flickläroverket i Örebro en treårig reallinje nyinrättas. För egen del har jag funnit samtliga de sålunda föreslagna organisationsändringarna välbetänkta, och jag tillstyrker därför de sakkunnigas ifrågavarande förslag.

Här bör förutskickas, att frågan om organisationen av realskolan och gymnasiet vid det nuvarande flickläroverket i Stockholm jämväl bör ses i belysning av det spörsmål om en utvidgning av den statliga gymnasieorganisationen för flickor i huvudstaden, varom förslag föreligger och vartill jag i det följande återkommer.

De av mig sålunda tillstyrkta ändringarna i organisationen av de nuvarande flickläroverken åskådliggöras av följande sammanställning:

Läroverk	Nuvarande organisation	Föreslagen organisation
Stockholm	fyraklassig realskola + fyraårigt latin- samt treårigt latin- och realgymnasium	fyra- och femklassig realskola + fyraårigt latin- och real- samt treårigt latingymnasium
Göteborg	fyraklassig realskola + treårigt latin- och realgymnasium	oförändrad realskola + fyraårigt latin- samt treårigt latin- och realgymnasium
Malmö och Hälsingborg	fyraklassig realskola + treårigt latin- och realgymnasium	oförändrad realskola + fyraårigt latin- och treårigt realgymnasium
Örebro	fyraklassig realskola + fyraårigt latingymnasium	d:o

Organisationen bör lämpligen genomföras successivt från och med höstterminen 1939 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer. Mot detaljerna i de sakkunnigas förslag rörande omorganisationens genomförande har jag i huvudsak intet att erinra.

Såsom villkor för omorganisationen torde böra föreskrivas, att vederbörande kommuner åtaga sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning samt bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning.

Merkostnaderna vid ett genomförande av de sakkunnigas förslag i dess helhet skulle, såsom av det föregående framgår, med tillämpning av de sakkunnigas beräkningsgrunder, under det första året av omorganisationen komma att uppgå till omkring 78,000 kronor, sannolikt något mindre på grund av efter avgivandet av de sakkunnigas förslag inträdda organisatoriska förändringar. Motsvarande merkostnader vid bifall till mitt mera begränsade förslag kunna med tillämpning av samma beräkningsgrunder men med beaktande av att några nya ordinarie lärarbefattningar icke för närvarande böra tillskapas med anledning av de organisatoriska förändringarna, beräknas på följande sätt:

	Ökning	Minskning
Stockholm kronor	9,496: —	
Göteborg »		83: —
Malmö »	7,035: 50	
Hälsingborg »	7,437: —	
Örebro »	7,912: 50	
Summa kronor	31,881: —	83: —

Merkostnaderna skulle alltså under angivna förutsättningar komma att uppgå till (31,881 — 83 =) i runt tal 31,800 kronor. Härvid har hänsyn icke tagits till dyrtidstillägg.

Vid kostnads kalkylerna har jag, som nämnts, icke för närvarande räknat med att någon ny ordinarie ämneslärarbefattning bör tillkomma till följd

av det av mig förordade förslaget. Den ökade undervisningen bör lämpligen tills vidare omhänderhavas av icke-ordinarie lärare.

Eftersom kostnadsberäkningarna bygga på det nu gällande lönesystemet, vilket emellertid från och med nästa budgetår torde komma att omläggas till överensstämmelse med det av 1938 års riksdag antagna civila avlöningsreglementet, utvisa beräkningarna icke de exakta belopp, varmed de allmänna läroverkens avlöningsanslag för nästa budgetår böra höjas vid bifall till mitt förslag. Beräkningarna torde emellertid under alla förhållanden giva en tämligen säker föreställning om den ekonomiska innebörden av förslaget för nämnda budgetår, om därvid hålles i minnet, att hänsyn icke tagits till nu utgående dyrtidstillägg.

2. Inrättande av ett läroverk för flickor å Södermalm i Stockholm m. m.

Med skrivelse den 8 april 1938 har *överståthållarämbetet*, tillstyrkande bifall, överlämnat en framställning av den 21 mars 1938 från *Stockholms stadsfullmäktige*, vari hemställts, att ett högre allmänt läroverk för flickor måtte inrättas å Södermalm från och med läsåret 1939—40 samt att nya elementarskolan måtte ombildas till samläroverk från och med samma tidpunkt.

I skrivelse den 31 oktober 1938 har *skolöverstyrelsen*, jämte det överstyrelsen tillstyrkt stadsfullmäktiges framställning, därjämte framlagt förslag rörande viss omorganisation av högre allmänna läroverket å Kungsholmen, att genomföras från och med förutnämnda läsår.

Statskontoret och *direktionen över gymnastiska centralinstitutet* hava i utlåtanden den 17 januari respektive den 24 februari 1939 yttrat sig över ifrågavarande framställningar.

De föreslagna organisationsändringarna, vilka på sedvanligt sätt äro avsedda att genomföras successivt, innebära följande:

Det nya flickläroverket skulle enligt stadsfullmäktiges framställning omfatta en femårig realskola med två serier parallellavdelningar och gemensam avslutningsklass samt en fyraårig *latinymnasie*- och en fyraårig *realgymnasielinje*. I särskild framställning, föranledd av flickläroverkssakkunnigas förutnämnda betänkande, hava stadsfullmäktige sedermera hemställt, att det ifrågasatta nya flickläroverket måtte utrustas jämväl med en fyraårig *realskollinje*, vilken tänktes överflyttad från det nuvarande flickläroverket i Vasastaden. En redogörelse för denna särskilda framställning har lämnats i det föregående.

Nya elementarskolan, för närvarande avsedd uteslutande för gossar och bestående av fyra- och femårig realskola med enkla linjer, en enkel treårig realgymnasielinje samt fyraårigt latin- och fyraårigt realgym-

nasium, det förra enkellinjigt och det senare med dubbla avdelningar av första ringen men i övrigt utan parallellavdelningar, skulle enligt förslaget *ombildas till samläroverk och samtidigt erhålla ytterligare dels en femårig realskollinje (utan avslutningsklass) och en fyraårig latingymnasielinje*. Ny läroverksbyggnad skulle därvid av staden uppföras å *Ladugårdsgärdet*.

Högre allmänna läroverket å Kungsholmen, vars gymnasium för närvarande är avsett både för gossar och för flickor och är utrustat med en enkel treårig latinlinje och en dubbel treårig reallinje, skulle enligt föreliggande förslag omorganiseras så att *en fyraårig latinlinje inrättades i stället för den treåriga och en fyraårig reallinje i stället för den ena treåriga*.

Vad sistnämnda läroverk beträffar, vill jag i detta sammanhang erinra om att skolöverstyrelsen redan i skrivelse den 25 oktober 1937 gjorde framställning om läroverkets omorganisation i angiven riktning, vilken framställning anmälades i propositionen nr 90/1938. Jag framhöll därvid att Stockholms stads myndigheter för det dåvarande hade under behandling ett omfattande förslag till förändring av den högre skolundervisningen i huvudstaden, närmast avseende den kvinnliga ungdomens studiemöjligheter. Jag förklarade mig i avbidan på utgången av denna fråga icke benägen att då förorda någon ombildning av läroverket å Kungsholmen, enär det icke vore uteslutet, att spørgsmålet om dess organisation kunde röna inverkan av den förra frågan, och nämnda spörsmål i alla händelser syntes böra prövas i samband med denna. Riksdagen framställde i sin skrivelse nr 157/1938 icke någon erinran häremot.

Berörda fråga om den högre flickundervisningens ordnande i Stockholm har nu behandlats av stadens vederbörande myndigheter. *Stockholms stads-kollegiums gymnasiekommitté* avgav den 17 december 1937 betänkande i ämnet (stadskollegiets utlåtanden och memorial, Bihang nr 77/1937), var-över utlåtanden sedermera avgivits av *Stockholms stads folkskoledirektion, kammarkontor, drätsel-nämnd* och *stadskollegium*. *Stadsfullmäktige* hava därefter den 21 mars 1938 med bifall till stadskollegiets hemställan bland annat beslutat, att hos Kungl. Maj:t göra den framställning, för vilken i det föregående redogjorts, samt därjämte anhållit, att från och med läs-året 1939—40 kommunala flickskolor i Stockholm måtte inrättas enligt av gymnasiekommittén framlagt förslag.

Föreliggande utredning.

Den av berörda gymnasiekommitté föreslagna organisationsändringen sammanfattas av kommittén på följande sätt:

Det av kommittén utarbetade förslaget till ett fullständigare ordnande av den högre flickundervisningen i Stockholm åsyftade i första hand att

undanröja den uppenbara orättvisa, som låge i att flickornas utbildning i högre skolor — i motsats till gossarnas — alltjämt till övervägande del vore förenad med dryga, för flertalet målsmän betungande avgifter. För att likställighet mellan flickor och gossar med avseende på de ekonomiska möjligheterna att erhålla sådan undervisning skulle kunna åstadkommas, föreslog kommittén, att stadsfullmäktige hos Kungl. Maj:t begärde dels en utvidgning av den statliga läroverksorganisationen, dels tillstånd att anordna kommunala flickskolor. I förstnämnda avseende innebure förslaget upprättande av ett fullständigt flickläroverk samt ombildning och utbyggnad av nya elementarskolan till samläroverk. Nedbringandet av kostnaderna för den hävdvunna speciella flickundervisningen hade kommittén ansett böra i huvudsak ske genom övertagande och ombildning av de enskilda flickskolorna till kommunala flickskolor, varvid en behöfvlig rationalisering och förenkling av den nu alltför splittrade och icke minst i ekonomiskt avseende oändamålsenliga flickskoleorganisationen successivt genomfördes. Till inrättande föresloges sex kommunala flickskolor, förlagda till Södermalm, Kungsholmen, Bromma, Vasastaden, Norrmalm och Östermalm. Av de privata flickskolorna tänkte sig kommittén, att nya elementarskolan för flickor behölls i nuvarande utformning samt att Wallinska och Ählinska skolornas gymnasier samorganiserades till ett närmast på den föreslagna kommunala flickskolan i Vasastaden byggt enskilt gymnasium. I mån av behov borde staden bidra till att möjliggöra en generell nedsättning av terminsavgifterna i den kvarstående enskilda flickskolans elementarskolavdelning. Kommittén hade även räknat med att staden skulle vara villig att i viss utsträckning bidra till en nedsättning av terminsavgifterna i de enskilda flickgymnasierna, om en sådan åtgärd sedermera befundes påkallad.

Av de nuvarande statsunderstödda enskilda flickgymnasierna skulle sålunda Lyceum för flickor och Södermalms högre läroanstalt för flickor indragas i samband med den föreslagna utvidgningen av den statliga gymnasieorganisationen för flickor. Hur förslaget om inrättande av kommunala flickskolor i Stockholm inverkar på de enskilda läroanstalterna i övrigt i huvudstaden, framgår av följande, av gymnasiekommittén uppgjorda sammanställning rörande flickskolornas tilltänkta organisation:

Södermalms kommunala flickskola, ersättande Lychouska skolan, Anna Schuldheis' skola och Södermalms läroanstalts för flickor elementarskola, 3 sjuåriga och 1 sexårig linje, 25 avdelningar,

Kungsholmens kommunala flickskola, ersättande Kungsholms elementarskola för flickor, 2 linjer, förenad lärokurs, 14 avdelningar,

Bromma kommunala flickskola, ersättande Äppelvikens elementarskola, 2 linjer, förenad lärokurs, 14 avdelningar,

Vasastadens kommunala flickskola, ersättande Vasa högre flickskola samt Wallinska och Ählinska skolornas elementarskolor, 3 linjer, förenad lärokurs, 19 avdelningar,

Norrmalms kommunala flickskola, ersättande Ateneum för flickor, Brummerska skolan och Annaskolan-Detthowska skolan, 3 linjer, förenad lärokurs, 19 avdelningar,

Östermalms kommunala flickskola, ersättande Lyceums för flickor elementarskola, Margaretaskolan, Oskars högre flickskola och Anna Sandströms skola, 3 linjer, förenad lärokurs, 19 avdelningar,

Nya elementarskolan för flickor å Östermalm, 2-linjig elementarskola.

Till frågan i vad mån ett bifall till gymnasiekommitténs av Stockholms stadsfullmäktige biträdda förslag återverkar på beräkningarna av anslagen till de kommunala flickskolorna och vissa grupper privatläroverk återkommer jag i annat sammanhang. I det följande behandlas endast frågan om den föreslagna förändringen av den statliga gymnasieorganisationen för flickor i huvudstaden.

Härom inhämtas av gymnasiekommitténs utredning bland annat:

Kommittén lämnar till en början en redogörelse för elevanslutningen till högre skolor i Stockholm och framhåller däri bland annat, att en jämn ökning av elevantalet länge ägt rum, samtidigt med att befolkningsutvecklingen inom motsvarande åldersgrupper stagnerat. Från år 1920 till år 1935 hade hela antalet gossar i läroverksåldern stigit endast obetydligt, från 26,182 till 26,726, men elevantalet vuxit från 6,032 till 8,111, så att anslutningen till de högre skolorna ökats från 23,04 procent till 30,35 procent av antalet gossar i läroverksåldern. För flickornas del vore ökningen ännu mera markerad: folkmängdssiffran i läroverksåldern hade under 15-årsperioden från år 1920 till och med nedgått en smula, från 28,198 till 27,731, medan elevantalet samtidigt vuxit från 5,775 till 8,595, och den relativa anslutningen hade således stigit från 20,48 procent till 30,99 procent. Vad beträffade utvecklingen av elevantalet i fortsättningen, skulle enligt en av statistiska kontoret utförd förutberäkning för tiden fram till år 1948 en icke obetydlig folkmängdsminskning under de närmaste åren vara att vänta, först inom realskolåldern och därefter inom gymnasieåldern, varefter åter en ökning skulle sätta in, så att periodens slut komme att uppvisa ungefärligen samma folkmängdssiffror i dessa åldrar som år 1936. Då den hittills inträdda långvariga ökningen av elevfrekvensen i högre skolor icke berott av befolkningsrörelsen utan av en växande benägenhet och ökad ekonomisk förmåga hos målsmännen att sända barnen till högre skolor, ansåges den nyssnämnda antagliga folkmängdsminskningen sannolikt icke komma att leda till någon nedgång av betydelse i elevantalet. I motsatt riktning skulle åter av olika förhållanden påkallade ändringar av organisationen verka. Om således flickorna i samma utsträckning som gossarna, eller i varje fall mera än nu, erhöle tillfälle till mindre kostsam undervisning, tydde erfarenheterna efter år 1927 på att icke blott en förskjutning från dyra till billiga skolor utan även en ökning av elevantalet i dess helhet skulle bliva följden. Ett annat latent behov kunde beräknas framträda vid en fullständigare lokal utbyggnad av skolororganisationen, såsom fallet varit beträffande brommaläroverket, till vilket tillströmningen vida överträffat vad som beräknades vid läroverkets upprättande.

Såsom angelägnaste reformbehov framstode emellertid beredandet av ökade möjligheter åt flickorna att erhålla undervisning i högre skolor utan betungande avgifter. Om man ställde mot varandra allmänna och privata läroanstalter och undersökte i vilken utsträckning flickorna i jämförelse med gossarna haft möjlighet erhålla undervisning i skolor av den förra kategorien, funne man, att en förbättring visserligen skett härutinnan, främst genom mellanskolornas utveckling samt flickläroverkets och brommaläroverkets tillkomst, men att en påfallande disproportion alltjämt föreläge. Både absolut taget och i för-

hållande till motsvarande åldersgruppers storlek vore flickeleverna flera än gosseleverna. Mot 8,111 gosselever (30,35 procent) svarade läsåret 1935—36 sålunda 8,595 flickelever (30,99 procent). Av de 8,111 gossarna i högre skolor gingo 5,923 i läroverk och 1,142 i mellanskolor, inalles således 7,065 i allmänna läroanstalter mot 1,046 i enskilda skolor. Av de 8,595 flickorna hörde åter 1,048 till läroverk (inklusive statens normalskola) och 1,858 till mellanskolor, sammanlagt således 2,906 till allmänna läroanstalter, men hela 5,689 till enskilda skolor. *Av gossarna i högre skolor undervisades alltså i det närmaste fem sjättedelar i statens och kommunens läroanstalter, medan två tredjedelar av flickorna voro hänvisade till enskilda skolor.*

För att närmare belysa, vad flickornas missgynnade ställning inom allmänna läroanstalter innebure i ekonomiskt avseende för föräldrar och målsmän, hade kommittén anskaffat en del uppgifter om elevavgifterna i olika skolor.

Vid mellanskolorna vore undervisningen helt avgiftsfri, medan terminsavgiften vid flertalet av de i olika landsortsstäder upprättade kommunala flickskolorna bestämts till 50 kronor. I läroverken utgjorde normalt utgående terminsavgift högst 60 kronor i realskolan och 70 kronor i gymnasiet samt hölle sig vanligen kring 50 respektive 60 kronor. Vid de statsunderstödda flickskolorna växlade avgifterna icke obetydligt mellan olika skolor men låge även i gynnsamma fall avsevärt över läroverkens. Terminsavgiften utginge nu i klass 1⁷ med lägst 90 kronor och högst 115 kronor samt i klass 7⁷ med lägst 115 kronor och högst 155 kronor. I flickskolornas gymnasier varierade terminsavgifterna mellan 170 och 200 kronor. Läsåret 1935—36 hade terminsavgiften för fullbetalande elever uppgått

i flickläroverkets gymnasium till	kronor	63
» privatskolornas gymnasium till (i medeltal)	»	186
» Katarina realskola till	»	50
» flickläroverkets realskola till	»	53
» de privata elementarskolorna till (i medeltal)	»	125

Utbildningen i fyraårigt gymnasium skulle sålunda i terminsavgifter draga en kostnad av 504 kronor i flickläroverket och 1,488 kronor i enskild flickskola, utbildningen i mellanskolorna ingen kostnad, i flickläroverkets fyraåriga realskola 424 kronor och i Katarina femåriga realskola 500 kronor. Elevavgifterna till normalskolekompetens skulle sammanlagt utgöra 1,750 kronor i de privata flickskolorna mot 700 kronor i landsortens kommunala flickskolor och kostnaden för studentexamen i enskild flickskola (9 år) i medeltal 2,738 kronor samt till studentexamen i flickläroverket (7 år) högst 822 kronor.

Skillnaden i studiekostnad ökades genom att i läroverken avgiftsbefrielse vore flera och nedsättningarna större än i flickskolorna. Både i Katarina realskola och i högre allmänna flickläroverket åtnjöte angivna läsår ungefärligen en femtedel av eleverna full befrielse från avgift och likaledes omkring en femtedel nedsättning med minst halva avgiftsbeloppet. I privatskolorna utgjorde de helt avgiftsbefriade eleverna ett fåtal, medan nedsättningarna i allmänhet avsågo mindre belopp. Om de erlagda avgifterna tänktes lika fördelade på samtliga närvarande elever, visade det sig, att medelterminsavgiften vid de särskilda privata elementarskolorna växlade mellan lägst 90 och högst 128 kronor samt i medeltal för samtliga utgjorde cirka 108 kronor mot omkring 33 kronor i flickläroverkets och Katarina

realskolor. På gymnasiet uppgick den på samma sätt uträknade medelterminsavgiften vid de enskilda flickskolorna till cirka 158 och vid högre allmänna flickläroverket till 49 kronor. *På båda stadierna vore alltså målsmännens kostnader mer än tre gånger så höga, när det gällde enskilda, som när det gällde allmänna skolor.*

I fråga om utvidgningsbehovets omfattning yttrar kommittén: Flickornas ställning vore missgynnad på både gymnasiestadiet och realskolestadiet. Vad anginge behovet av flera platser i allmänna läroanstalter på realskolestadiet, hade kommittén icke velat föreslå åtgärder, som skulle leda till en överflyttning i någon större omfattning av elever från de särskilda flickskolornas kategori till realskola, utan ansett detta behov i första hand böra fyllas genom upprättande av kommunala flickskolor. Kommittén hade därför endast räknat med sådan utökning av realskolan, som erfordrades såsom underbyggnad för de behövliga nya gymnasielinjerna. Hur långt åter vidgningen på gymnasiestadiet slutligen borde syfta, därom kunde olika meningar råda. Kommittén hade ansett lämpligast att för närvarande lämna denna fråga åsido för att i stället söka bestämma storleken av det utvidgningsbehov, om vilket någon tvekan näp- peligen torde behöva uppstå. Läsåret 1935—36 undervisades av 2,422 manliga gymnasieelever 1,979 i statsgymnasier och 443 i privatgymnasier samt av 1,068 kvinnliga gymnasieelever 380 i statliga och 688 i enskilda gymnasier. Om flickorna fördelades efter samma proportion som gossarna, skulle 872 gå i statliga och 196 i enskilda gymnasier, vilket skulle betyda överflyttning från de senare till de förra av omkring 490 flickor. Av dessa syntes inom den nuvarande läroverksorganisationens ram, främst genom det pågående utbyggandet av brommaläroverket, plats kunna beredas för omkring ett hundratal — minimibehovet av nya platser härutöver skulle alltså kunna sättas till inemot 400, vilket ungefärligen motsvarade ett gymnasium med fyra linjer eller det antal, som flera av stockholmsläroverken innehölle.

För placeringen av ett eventuellt andra flickläroverk i Stockholm vore enligt kommitténs mening otvivelaktigt Södermalm den stadsdel, som i första hand komme i fråga. Det befintliga läroverket låge i Vasastaden, Kungsholmen hade samgymnasium, Bromma hade nyligen fått ett samläroverk och de statsunderstödda skolorna med gymnasium hörde på ett undantag — Södermalms högre läroanstalt för flickor, som innehölle en enkel fyraårig latinlinje — till Norrmalm och Östermalm. Att på Södermalm upprätta ett flickläroverk med den omfattning, som skulle behövas för staden i dess helhet, hade emellertid icke syntts kommittén ändamålsenligt med hänsyn till den faktiska fördelningen av eleverna i högre skolor på olika stadsdelar. Bland annat hörde sålunda av de ovannämnda 1,068 gymnasieflickorna 899 till de norra och 169 till de södra stadsdelarna. Lämpligare än att placera samtliga föreslagna 400 platser i ett till Söder förlagt läroverk borde därför vara att fördela dem ungefärligen lika mellan Norr och Söder. De 169 söder-flickorna finge då alla plats i statsgymnasium på Södermalm; den enskilda gymnasielinjen på Södermalm skulle kunna nedläggas och en viss reservmarginal här ändock finnas. De gymnasieflickor, vilka icke inrymdes i den föreslagna utvidgningen av den statliga läroverksorganisationen, skulle åter alla höra till Norr, vilket syntes riktigt, då de enskilda gymnasierna i fortsättningen alla skulle komma att ligga på Norr.

Då tillgången på läroverksplatser hittills alltid varit knapp i förhållande till behovet, vore det uppenbart, att den erforderliga utvidgningen icke kunde ske på gossarnas bekostnad. Å andra sidan hade kommittén ansett, att efter den välbehövliga lättnad, som brommaläroverkets upprättande inneburit, för närvarande icke heller anledning föreläge, att för staden såsom helhet begära någon utökning av läroverksorganisationen för gossarnas vidkommande. Beträffande gossläroverken torde emellertid snart en annan fråga bli aktuell, nämligen förläggningen av nya elementarskolan, då dennas nuvarande lokaler vid Hötorget i flera avseenden vore otillfredsställande och en om- och tillbyggnad på denna plats ansåges utesluten. För gymnastikundervisningen vore nya elementarskolan hänvisad till gymnastiska centralinstitutet. Senast då detta flyttades, bleve därför också nödvändigt anskaffa lokaler åt läroverket på annat håll. Därvid måste den ur flera synpunkter fördelaktiga placeringen i stadens centrum uppgivas, enär lämplig tomt där icke torde kunna erhållas. Såsom gossläroverk kunde nya elementarskolan då tänkas förlagd till södra förstäderna, Bromma eller Östermalm, vilka stadsdelar hade fler elever än platser, däremot icke till Södermalm eller Vasastaden, där motsatsen vore fallet. Mot en förläggning till södra förstäderna talade emellertid att läroverken på Södermalm ännu räckte till för de södra stadsdelarnas behov. Ställde man de södra och norra stadsdelarna mot varandra, hade de förra läsåret 1935—36 inalles haft ett nettoöverskott på omkring 40 platser och de senare motsvarande nettobrist, och höstterminen 1936 ginge i första klassen allt som allt 5 elever från Norr i läroverk på Södermalm samt 9 elever från Söder i läroverk på Norr, varvid vore att märka, att, om platsutrymmet genomgående utnyttjats tillfullo, ytterligare 21 elever kunnat mottagas på Söder och 13 elever på Norr. Då sålunda ett jämviktsläge rådde beträffande läroverksplatsernas fördelning mellan Norr och Söder och läroverksplatserna på Södermalm räckte till även för södra förstädernas och förorternas behov, hade kommittén icke kunnat ansluta sig till den framkomna tanken att flytta nya elementarskolan till södra förstäderna, förslagsvis till Johanneshov i norra Enskede, enär detta skulle betyda, att ett stort antal läroverkselever från Norr måste hänvisas till Söder. Av de norra stadsdelarna lede Östermalm och Bromma av en utpräglad brist på platser. Höstterminen 1936 hade sålunda funnits 162 elever från Bromma i läroverkens första klass, av vilka 115 fått plats i brommaläroverket, medan återstoden hänvisats till läroverk inne i staden. Motsvarande elevantal från Östermalm hade utgjort 170, varav 105 rymts i östermalmsläroverket. Avstånden till läroverk utanför stadsdelen vore väsentligt mindre för Östermalm än för Bromma. En förflyttning nu av nya elementarskolan till Bromma skulle emellertid på det övriga Norr inverka på samma sätt som förslaget att lägga läroverket i Enskede. Det kunde vidare förmodas, att om en kommunal flickskola inrättades i Bromma, tillströmningen av kvinnliga elever till brommaläroverket skulle minskas, och större utrymme i detta alltså beredas för gossarna. Toge man åter i betraktande den framtida exploateringen och nybebyggelsen, talade detta både för Ladugårdsgärdet och Bromma, men såvitt kommittén kunnat bedöma mest för den senare stadsdelen. På det hela taget hade frågan om nya elementarskolans förläggning synts kommittén vara synnerligen svår att för närvarande avgöra, om nämligen läroverket såsom hittills skulle vara avsett endast för gossar.

Såsom nämnt vore emellertid den allmänna ställningen med avseende på läroverk för Stockholm i dess helhet, att någon egentlig utökning av platsantalet för närvarande knappast erfordrades för gossarnas räkning, medan detta däremot i utpräglad grad vore förhållandet för flickornas del. Det hade då icke minst ur ekonomisk synpunkt förefallit kommittén vara en fördelaktig utväg att tillgodose det närmast föreliggande behovet av läroverksplatser för flickor i de norra stadsdelarna genom att nya elementarskolan, som för närvarande vore Stockholms minsta läroverk, vid förflyttningen till nya lokaler ombildades till samläroverk och härigenom utbyggdes till ungefärligen samma storlek som stockholmsläroverken i allmänhet. Från Östermalm komme nu, enligt kommitténs utredningar, flera kvinnliga gymnasieelever än från någon annan stadsdel. Med ett nytt flickläroverk på Södermalm, såsom kommittén föresloge, ett fullständigt flickläroverk i Vasastaden, samgymnasium på Kungsholmen och samläroverk i Bromma hade därför Östermalm och närmast då Ladugårdsgärdet framstått såsom den lämpligaste platsen för nya elementarskolan såsom samläroverk.

För flickorna från de södra stadsdelarna hade beräknats vara erforderligt ett dubbellinjigt gymnasium med omkring 200 platser och såsom underbyggnad till detta en realskola av lämplig omfattning. Antalet kvinuliga elever från de södra stadsdelarna och förorterna i första klass vid realskolor, mellanskolornas allmänna linjer och flickskolor utgjorde höstterminen 1936 sammanlagt 319 och antalet platser i sådana skolor på Söder samtidigt 276, varför det alltså rådde en brist på 43 platser. På grundval härav hade kommittén ansett realskolan likasom gymnasiet till en början behöva anordnas med två linjer. Om ett flickläroverk av den för Söder i dess helhet nu sålunda erforderliga storleksordningen upprättades, borde detta ligga på själva Södermalm, dit det övervägande flertalet av ifrågavarande elever hörde.

Beträffande det framförda önskemålet om ett lokalläroverk för de södra förstäderna erinrade kommittén bland annat om att mark år 1936 reserverats för ett framtida läroverk i trakten av Johannes-hov, men att relevantet från Brännkyrka och Enskede då icke ansågs ha nått den omfattning, som motiverade inrättandet av ett sådant läroverk. Kommittén framhölle, att på gymnasiestadiet torde eleverna från Enskede och de samhällen i Brännkyrka, för vilka ett läroverk vid Johannes-hov skulle ligga fördelaktigt till, ännu icke hava nått det antal, som påkallade upprättandet av ett fullständigt läroverk särskilt för dem, men att förhållandena däremot kunde sägas ligga annorlunda till i fråga om real-skolestadiet. Från ifrågavarande samhällen kommo således höstterminen 1936 i första klassen 42 gossar i statliga realskolor och 1 i enskild realskola, varjämte 4 icke fingo plats i mellanskolans enskedelinje. Motsvarande antal flickor utgjorde 45, därav 4 i statliga, 28 i enskilda real- och flickskolor och 13 övertaliga från mellanskolan i Enskede. Om de södra förstädernas behov av läroverk vore ett fristående problem, kunde det tydligen i och för sig vara motiverat att för dem nu inrätta en samrealskola, vilken senare vid behov kunde utbyggas till fullständigt läroverk.

Å andra sidan skulle detta, vad beträffade gossarna, då som förut nämnts, läroverken på Södermalm ännu räckte till även för södra förstäderna och förorterna, innebära en viss evakuering av dessa läroverks lokaler, av vilka Södra latinläroverkets relativt nyligen om- och tillbyggts. Vad anginge flickorna, torde det närmast föreliggande behovet av läroverksplatser för de

södra stadsdelarna tillsammans bli tillgodosett genom tillkomsten av det föreslagna flickläroverket på Södermalm. Även om kommunen med hänsyn till den framtida utvecklingen vore beredd att åtaga sig föreskrivna lokal-kostnader m. m., hade kommittén under sådana förhållanden ansett, att man icke med utsikt till framgång nu skulle kunna av statsmakterna begära både ett flickläroverk på Södermalm och en samrealskola i Enskede. Då det här i första hand gällt att bereda flickorna förbättrade skolmöjligheter, hade kommittén därför i förevarande sammanhang stannat vid att endast föreslå upprättandet av ett högre allmänt läroverk för flickor på Södermalm. Om detta placerades i närheten av Skanstull, varest kommittén hos fastighetsnämnden begärt reserverande av lämplig tomt å det område, där stadens trädgårdar nu låge, skulle läroverket också komma att bli lätt tillgängligt för elever från Enskede och andra ytterområden.

Intill dess byggnader kunde bli uppförda, förutsattes nya elementarskolan kvarbli i sina nuvarande lokaler, varjämte utrymme för de vid utvidgningen tillkommande avdelningarna beräknades bli tillgängligt i skollokaler, som frigjordes i samband med genomförandet av kommitténs förslag i fråga om det enskilda flickskoleväsendets ombildning och rationalisering. Beträffande flickläroverket å Södermalm ifrågasatte kommittén, att det fåtal klassavdelningar, som komme att upprättas under de två första åren, förlades till de nya eriksdalsskolorna.

Samtliga i ärendet hörda *kommunala myndigheter* hava tillstyrkt gymnasiekommitténs förslag i nu förevarande del.

Myndigheternas yttranden.

Skolöverstyrelsen har yttrat, att det som stöd för stadsfullmäktiges framställning förebragta siffermaterialet enligt överstyrelsens mening med all tydlighet talade för att åtgärder i syfte att förbilliga flickornas högre skolundervisning vore i hög grad önskvärda.

Dessa borde vara av den art, att de gäve möjlighet för flickor att bedriva läroverksstudier för en kostnad av samma storleksordning som den, vartill en gosses motsvarande utbildning uppginge. För ernående av detta mål vore givetvis olika åtgärder tänkbara. Vid uppgörande av förslag i förevarande avseende borde emellertid beaktas, att de såsom lämpliga anvisade åtgärderna också vore sådana, att de med hänsyn till Stockholms stads huvudområden, i det följande benämnda Norr och Söder (Norr = city, Östermalm, Vasastaden och Normalm, Kungsholmen, Bromma, norra förorterna; Söder = Södermalm, Brännkyrka, Enskede, södra förorterna), i möjligaste mån åvägabringade jämvikt mellan elevplatsantal och -behov.

Vid bestämning av det antal elevplatser, som enligt förslaget skulle komma att överflyttas från enskilda till statliga gymnasier, hade kommitterade utgått från den grundprincipen, att proportionen mellan det antal gossar, som vid en viss tidpunkt tillhörde statsunderstödda enskilda gymnasier, och det antal gossar, som samtidigt tillhörde både dylika och statliga gymnasier, borde gälla även för flickorna. Denna proportion an-

gåves i utredningen til 18,3 procent och vore uträknad på grundval av elevantalet vid början av höstterminen 1935.

Beträffande siffermaterialet för beräkning av ovannämnda proportion, 18,3 procent, ville överstyrelsen visserligen framhålla, att det hade varit önskvärt, om sådant förelegat för ytterligare några föregående år med ettårsintervall. Med användning därav hade ett antal dylika procenttal kunnat uträknas, ur vilka sedan dessas tendens med en viss grad av sannolikhet kunnat fastställas och på grund därav ett tillförlitligare värde på det tillämpliga procenttalet måhända kunnat erhållas. Överstyrelsen hade dock icke anledning tro annat än att det givna procenttalet gäve en i det stora hela riktig bild av läget.

På grundval av procentsatsen 18,3 hade kommittén beräknat, att ett antal av ytterligare 490 gymnasieplatser vid statsläroverk skulle erfordras, för att här ifrågavarande krav skulle kunna uppfyllas. Om denna beräkning sade kommitterade, att den vore summarisk och näppeligen gäve fullt uttryck åt det verkliga behovet av ökade gymnasieplatser för flickor i statens läroverk. Överstyrelsen ansåge sig kunna fullt instämma häri och ville i detta sammanhang peka på en av kommitterade anförd omständighet, som bidroge till osäkerheten i det frameducerade sifferresultatet. Denna omständighet vore den på senare år allt kraftigare framträdande ökningen i antalet elever i de högre skolorna, orsakad av faktorer, som alltjämt vore verksamma. På grund härav torde kommitterades sifferresultat böra anses vara ett minimum; sannolikt komme siffran att visa sig för låg.

Beträffande antalet flickor, 490, som enligt föregående beräkning skulle komma att överflyttas till statsgymnasier, hade kommitterade yttrat, att av dessa syntes inom den nuvarande läroverksorganisationens ram, främst genom det pågående utbyggandet av brommaläroverket, plats kunna beredas för drygt ett hundratal. Sedan detta skrivits, hade emellertid i förevarande avseende en helt ny situation inträtt. Högre allmänna läroverket i Bromma hade färdigbildats med ett elevantal på 1,079, därav i gymnasiet 302 (161 gossar, 141 flickor), varför man nu icke torde kunna antaga, att vid avvecklingen av vissa av stadens enskilda flickgymnasier plats vid sistnämnda högre allmänna läroverk skulle kunna beredas åt ens ett ringa antal av de flickor, som därigenom borde överflyttas till statsgymnasium. Då emellertid högre allmänna läroverket för flickor i Stockholm föreslagits utvidgat från och med läsåret 1939—40 med en fyraårig reallinje, syntes det av gymnasiekommittén supponerade platsutrymmet vid högre allmänna läroverket i Bromma kunna förväntas vid högre allmänna läroverket för flickor i Vasastaden.

Därest denna omorganisation av flickläroverket komme till stånd, bleve sålunda icke 490 utan, enligt kommitterades siffror, 375—400 nya gymnasieplatser erforderliga för placering av de flickor, vilka på grund av den planerade avvecklingen av de enskilda flickgymnasierna borde överflyttas till statsgymnasier. Med hänsyn till den på senare år alltmera märkbara ökningen i tillströmningen till de högre skolorna ansåge överstyrelsen det säkrast att i förevarande avseende räkna med siffran 400.

Med avseende på gymnasiekommitténs organisationsförslag ansåge sig överstyrelsen kunna helt ansluta sig till desamma såväl i vad det anginge nya elementarskolan som ock beträffande det nya högre allmänna läroverket för flickor å Södermalm. Enär näm-

ligen latinlinjen visat sig vara betydligt mera frekventerad av flickor än reallinjen, syntes detta tala för att nya elementarskolan borde för här förevarande ändamål utbyggas med en latinlinje, särskilt som såväl tre- som fyraåriga reallinjer komme att stå flickorna till buds ej blott vid ifrågavarande läroverk utan även vid det relativt närbelägna högre allmänna läroverket för flickor i Vasastaden. Då vidare det fyraåriga gymnasiet befunnits vara i pedagogiskt avseende väsentligt överlägset det treåriga, torde detta ävenledes anses motivera valet av det förstnämnda slaget gymnasium vid utvidgningen av ifrågavarande läroverk. Vid övervägande av vilken gymnasietyp som borde föredragas vid organisationen av det nya högre allmänna läroverket för flickor å Södermalm, torde utom sistnämnda skäl även den omständigheten, att de till avveckling föreslagna gymnasierna vid såväl Lyceum för flickor som Södermalms högre läroanstalt för flickor vore fyraåriga, tala för organiserandet av nämnda nya läroverk med gymnasium av denna typ. Av samrealskolor och kommunala mellanskolor utanför Stockholm och med naturlig anslutning till i dess södra stadsdel beläget gymnasium funnes endast en, nämligen kommunala mellanskolan i Nynäshamn. Elever i Stockholms gymnasier från detta samhälle och omgivande trakt vore emellertid ytterst fåtaliga, varför man med tanke på dem icke torde kunna uppställa befogat krav på någon treårig gymnasielinje vid det nya högre allmänna läroverket för flickor å Södermalm. För elever från Stockholms kommunala mellanskolor, särskilt den å Södermalm belägna, torde ej heller någon gymnasielinje av sistnämnda slag vara behövlig vid förevarande läroverk, då dessa enligt nuvarande bestämmelser ägde rätt att från kommunala mellanskolans näst högsta klass övergå till det fyraåriga gymnasiets första ring.

I detta sammanhang syntes böra nämnas, att *rektor vid nya elementarskolan* på överstyrelsens anmodan föranstaltat om ett *kollegiets* yttrande rörande Stockholms stadfullmäktiges förslag beträffande förenämnda omorganisation av läroverket. I detta uttalade kollegiet sitt instämmande i gymnasiekommitténs förslag rörande såväl nybyggnad för läroverket och dess förläggning till Ladugårdsgärdet som ock beträffande den av kommittén föreslagna organisationsförändringen rörande läroverkets gymnasium. Med styrka framhölle kollegiet dock den treåriga realgymnasielinjens välkända svagheter, vilka för ifrågavarande läroverks vidkommande bleve exceptionellt starkt markerade på grund av därvarande gymnasiums säregna rekryteringsförhållanden, i sin tur betingade av skolans nuvarande läge, och det vore uppenbarligen med stor tvekan, som kollegiet avhölle sig från att föreslå densammes nedläggande. Enligt överstyrelsens mening torde ett dylikt förfarande utan kompenserande motåtgärd vara under förhandenvarande omständigheter otänkbart. Såsom i det föregående framhållits, är det nämligen tillvaron vid läroverket i fråga av de nuvarande gymnasielinjerna *jämte* inrättandet där av en ny fyraårig latinlinje, som beräknades skola kunna årligen säkerställa cirka 200 kvinnliga elevers gymnasieutbildning. Man kunde därjämte peka på att den berörda åtgärden skulle åstadkomma fullständig likhet i organisation mellan nya elementarskolan och det, efter läroverkets flyttning till Ladugårdsgärdet, närbelägna högre allmänna läroverket å Östermalm. Med tanke på den starka inflyttningen till Stockholm från landsorten, där flertalet realgymnasier vore treåriga, torde bibehållandet vid nya elementarskolan av det

treåriga realgymnasiet anses berättigat, särskilt vid beaktande av att första ringen av nämnda gymnasium vid högre realläroverket å Norrmalm varit alltsedan dess upprättande växelvis fulltalig och i det närmaste fulltalig.

En avveckling av läroverkets treåriga reallinje i samband med upprättande där av en ny linje av det fyraåriga realgymnasiet vore däremot ett alternativ, som icke lade hinder i vägen för de beräknade 200 flickornas mottagande vid skolan i fråga. Ehuru nämnda åtgärd torde av pedagogiska skäl anses önskvärd, kunde man dock mot densamma göra enahanda invändningar som ovan: den därigenom åvägabragta identiteten i organisation med högre allmänna läroverket å Östermalm och nyinflyttade elevers behov av ett treårigt realgymnasium.

Beträffande kommitténs förslag rörande realskolan vid det ifrågasatta nya flickläroverket och nya elementarskolan har överstyrelsen anført, att nya elementarskolan i sitt nuvarande skick vore planerad med en för den fyraåriga och femåriga realskolan gemensam avslutningsklass. Enär vid början av höstterminen 1938, från och med vilken tidpunkt läroverkets senare linje vore färdigbildad, endast 7 elever funnes i vardera realskollinjens avslutningsklass, syntes det, som om man att börja med kunde, såsom gymnasiekommittén föresloge, inrätta även den nya femåriga realskollinjen därstädes utan särskild avslutningsklass.

Vad anginge realskolan vid det nya flickläroverket å Södermalm skulle man måhända vara böjd för att tänka sig den ena linjen fyraårig. Härvidlag torde man emellertid med fog kunna instämma i kommitterades uppfattning, att de södra stadsområdenas behov av fyraåriga realskollinjer vore i tillräcklig grad tillgodosett genom södra kommunala mellanskolan.

Med frågan om ändrad organisation av nya elementarskolan och organisationen av det nya högre allmänna läroverket för flickor å Södermalm sammanhänge, anför överstyrelsen vidare, spörsmålet rörande omorganisation av högre allmänna läroverket å Kungsholmen, vars gymnasium sedan höstterminen 1929 vore tillgängligt för flickor.

Lärjungantalet i detta läroverks gymnasium hade under läsåren 1936—39 varit följande:

Ringar	1936—37	1937—38	1938—39
<i>Latinlinjen:</i> I ^s	17	29	24
(enkel) II ^s	21	19	30
III ^s	29	23	14
Summa	67	71	68
<i>Reallinjen:</i> I ^s	55	60	59
(dubbel) II ^s	60	58	51
III ^s	46	41	50
Summa	161	159	160

Härav framginge, att *reallinjen* omfattade mer än dubbelt så många lärjungar som *latinlinjen*. Enbart detta förhållande torde få anses vara tillräcklig anledning för omändring av den ena reallinjen till fyraårig. För en dylik åtgärd talade emellertid även den omständigheten, att det huvudsakligen vore elever från läroverkets egen realskola, vilka överginge till därvarande gymnasielinjer, och att av de övriga alla på ett eller annat undantag när, att döma av inackorderingsfrekvensen, vore från andra realskolor i Stockholm. Av de vid innevarande läsårs början 49 manliga eleverna i realgymnasiets första ring hade sålunda 37, eller 76 procent, kommit från läroverkets egen realskola; av de övriga hade endast 4 hemort på sådant avstånd från Stockholm, att de vore inackorderade där. Det syntes sålunda påtagligt, att det för majoriteten av elever i högsta klassen av läroverkets realskola skulle vara till fördel, om en fyraårig reallinje stode dem till buds vid läroverket. Även det förhållandet, att Stockholms fyraåriga gymnasier överhuvudtaget vore, tydligen på grund av deras företrädan i pedagogiskt avseende, mera eftersökta än treåriga, talade för här ifrågavarande organisationsförändring. Lärjungantalet vid de stockholmsläroverk, där eleverna haft möjlighet att inom läroverket välja mellan tre- och fyraåriga linjer, hade sålunda höstterminen 1938 varit följande:

Läroverk	Latingymnasium		Realgymnasium	
	treårigt	fyraårigt	treårigt	fyraårigt
Södermalm	31	105	62	200
Norra latinläroverket	38	285	—	—
Norra realläroverket	—	—	85	261
Nya elementarskolan	—	—	62	114
Flickläroverket	60	195	—	—

Det förhållande, denna tablå vore avsedd att illustrera, framträdde ännu mera markant, om man tillade, att vid höstterminen 1938 54 inträdessökande till Stockholms fyraåriga gymnasier måst avvisas eller hänvisas till klasser eller läroverk, dit de ursprungligen ej ämnat sig.

Även beträffande *latinlinjen* visade tablå, att den fyraåriga starkt föredroges framför den treåriga. I fråga om läroverkets å Kungsholmen treåriga latinlinje hade redan år 1934 sakkunniga för utredning angående en förbättrad ställning för ämnena latin och grekiska (statens offentliga utredningar 1934: 41) föreslagit, att nämnda linje skulle ersättas med en fyraårig linje. Detta förslag hade av överstyrelsen tillstyrkts av skäl, grundade på de dåvarande rekryteringsförhållandena vid här förevarande läroverk och Stockholms läroverk i allmänhet. De siffror, på vilka överstyrelsen då baserat sin överläggning och slutsats, hade för höstterminen 1938 sin motsvarighet i nedanstående uppgifter:

L ä r o v e r k	Antalet lärjungar i latinygmnasiet		Därav intagna i gymnasiet från andra skolor		Antal inackorderade	
	gossar	flickor	gossar	flickor	gossar	flickor
Kungsholmen: treårigt	35	33	15	33	0	6*)
Södermalm: treårigt	31	—	21	—	5	—
fyraårigt	105	—	50	—	5	—
Norra latinläroverket: treårigt	38	—	32	—	10	—
fyraårigt	285	—	119	—	2	—
Flickläroverket: treårigt	—	60	—	51	—	16
fyraårigt	—	195	—	116	—	7

(Här vore icke medtagna högre allmänna läroverken i Bromma och å Östermalm samt nya elementarskolan, då dessas latinygmnasier vore uteslutande fyraåriga).

Det visade sig sålunda, att vid läroverket å Kungsholmen, där fyraårigt latinygmnasium icke finnes, 20 läroverkets egna manliga elever av sammanlagt 35 (= 57 procent) övergått till treårigt latinygmnasium, medan vid de tre stockholmsläroverken, där val mellan de båda latinygmnasietyperna vore möjligt, motsvarande siffror vore: för norra latinläroverket 6 av 38 (= 16 procent), för läroverket å Södermalm 10 av 31 (= 32 procent) och för flickläroverket 9 av 60 (= 15 procent). Härav torde den slutsatsen kunna dragas, att där fyraårig latinlinje finnes, föredroges den av de manliga eleverna i avsevärd grad framför den treåriga. En nyupprättad fyraårig latinlinje vid Kungsholmens läroverk komme sålunda säkerligen att finna en så avsevärd tillslutning bland gossarna, att de gossar, som önskade använda sig av treårig latinlinje, bleve så få, att de kunde intagas vid andra läroverk i staden, främst högre latinläroverket å Norrmalm och högre allmänna läroverket å Södermalm (med relevantalen 9, respektive 14 i ring L I³ vid början av höstterminen 1938).

Beträffande de kvinnliga eleverna syntes av närmast föregående tablå framgå, att även dessa, då de hade tillfälle till val, föredroge fyraårigt latinygmnasium framför treårigt: vid flickläroverket hade av de 60 eleverna å treåriga latinygmnasiet endast 9 (= 15 procent) av läroverkets egna elever valt detsamma. Härav syntes sannolikt, att en fyraårig latinlinje vid högre allmänna läroverket å Kungsholmen borde kunna väntas vinna stor tillslutning även från de kvinnliga elevernas sida och att behov av treårig latinlinje vore för flickor tillräckligt tillgodosett genom det nuvarande flickläroverkets treåriga linje.

Skolöverstyrelsen förutsätter, att ifrågavarande organisatoriska förändringar skola genomföras på följande sätt:

*) Av dessa på ifrågavarande linjes tre ringar fördelade 6 inackorderade elever hade 2 hemort i Stockholm och 2 i Kopparbergs och Örebro län, de båda sistnämnda således i trakter, som ej tillhörde Stockholms lärjungområde.

Vid *nya elementarskolan* upprättas i början av läsåret 1939—40 första klassen av den nya femåriga realskollinjen och första ringen av den nya fyraåriga latinlinjen, varefter de följande läsåren tillkommer en klass, respektive ring i sänder. Från och med höstterminen 1942 skulle läroverket i dess nya skick vara fullt utbyggt.

Av det *nya flickläroverket* på Södermalm skulle under läsåret 1939—40 finnas första klassen av realskolan och första ringen av de båda gymnasie-linjerna, varefter läroverket skulle successivt utbyggas med en klass, respektive ring för varje följande läsår, intill dess det blivit färdigbildat, vilket skulle komma att inträffa från och med läsåret 1943—44.

Vid *läroverket å Kungsholmen* skulle med läsåret 1939—40 tillkomma första ringen av de fyraåriga real- och latinalgymnasielinjerna. Under det därefter följande läsåret skulle den treåriga latinlinjen och den ena av de fyraåriga reallinjerna börja avvecklas. Omorganisationen skulle sålunda vara fullt genomförd med början av höstterminen 1942.

Beträffande statsverkets merkostnader på grund av den föreslagna nya organisationen och de villkor, som böra uppställas i fråga om skyldighet för staden att tillhandahålla lokaler m. m., har skolöverstyrelsen anfört:

1. *Nya elementarskolan*. För denna skola skulle den planerade organisationsförändringen innebära tillkomsten av fyra nya avdelningar inom realskolan och fyra nya avdelningar inom gymnasiet. Genom läroverkets förflyttning till nya lokaler å Ladugårdsgärdet kunde emellertid jämväl en annan för detsamma betydelsefull förändring eventuellt komma till stånd. Sedan flera decennier tillbaka undervisades läroverkets elever i gymnastik med lek och idrott av lärare och elever vid det angränsande gymnastiska centralinstitutet, för vilket nya elementarskolan varit och fortfarande vore att betrakta som en övningsskola i nämnda ämne. Uppenbarligen kunde detta förhållande ej fortgå, när läroverkets lokaler flyttats till Ladugårdsgärdet, såvida ej den av 1938 års riksdag beslutade flyttningen av gymnastiska centralinstitutet till å Östermalm planerad nybyggnad samtidigt ägde rum, och dessa läroanstalters inbördes läge då bleve sådant, att nya elementarskolan fortfarande kunde fylla funktionen som övningsskola i gymnastik med lek och idrott åt gymnastiska centralinstitutet.

Därest dessa eventualiteter icke skulle inträffa, torde man emellertid böra räkna med att något annat statligt läroverk och väl då närmast högre allmänna läroverket å Östermalm i förevarande avseende komme att träda i nya elementarskolans ställe. Under innevarande läsår uppginge antalet gymnastiktimmar vid nya elementarskolan till 39 och vid högre allmänna läroverket å Östermalm till 47. Efter nya elementarskolans förenämnda utvidgning torde antalet gymnastiktimmar därstädes kunna förväntas bli ungefär detsamma, som det för närvarande vore vid högre allmänna läroverket å Östermalm. Det vore sålunda mycket väl tänkbart, att det förra läroverket efter dess egen och gymnastiska centralinstitutets flyttning komme att med avseende på undervisningen i gymnastik med lek och idrott intaga en fullt självständig ställning, medan högre allmänna läroverket å Östermalm då komme att fungera som övningsskola åt centralinstitutet. Under alla förhållanden torde det på grund av detta senares uppgift att utbilda lärare i gymnastik med lek och idrott vid de allmänna läroverken

vara nödvändigt, att *något* av de högre allmänna läroverken i Stockholm ställde sina elever till institutets förfogande för berörda ändamål.

Vid nya elementarskolan vore en ordinarie gymnastiklärartjänst fästad sedan lång tid tillbaka. Den hade emellertid alltsedan år 1888 jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 7 januari sagda år lämnats obesatt, och av den sålunda inbesparade lönen hade enligt Kungl. Maj:ts beslut den 5 oktober 1888 och den 7 oktober 1892 sammanlagt 1,100, sedermera, jämlikt beslut den 13 juni 1919, 2,000 kronor årligen utgått till dels en tillförordnad gymnastiklärare vid nya elementarskolan, dels gymnastiska centralinstitutet som ersättning för ått läroverkets elever meddelad undervisning i gymnastik med lek och idrott. Enligt beslut den 5 augusti 1938 vore sistnämnda belopp från och med den 1 januari sagda år höjt till 2,400 kronor. Enär det, som ovan sagts, torde kunna ifrågasättas, huruvida det efter förevarande läroanstalters förflyttning skulle bli möjligt att upprätthålla nuvarande inbördes förhållande mellan desamma, syntes det överstyrelsen lämpligt, att vid beräkningen av merkostnaderna för nya elementarskolans ifrågasvarande omorganisation, sedan densamma fullt genomförts, räkna med besättande av den vid läroverket förefintliga ordinarie lärartjänsten i gymnastik med lek och idrott.

För nya elementarskolans del har överstyrelsen beräknat, att undervisningen vid fullt genomförd omorganisation skulle ökas med 240 veckotimmar i läroämnena och 89 veckotimmar i övningsämnena. För handhavande av denna ökade undervisning beräknar överstyrelsen följande lärarkrafter:

Läroämnena:

3 lektorer à 21,5 timmar	64,5 timmar
2 adjunkter à 21,5 timmar	43 »
3 » à 26,5 »	79,5 »
2 ämneslärarinnor à 26,5 timmar	53 »
Summa 240 timmar	

Övningsämnena:

1 biträdande teckningslärare	17 timmar
Ökning i ordinarie musiklärarens tjänstgöring	8 »
1 ordinarie gymnastiklärare	32 »
1 biträdande gymnastiklärare (kvinnl.)	16 »
Timlärare i kvinnlig slöjd	16 »
Summa 89 timmar	

Enligt nu gällande lönebestämmelser skulle kostnadsökningen — frånsett dyrtids- och dyrtortstillägg samt provisorisk avlöningsförstärkning — komma att uppgå till 98,616 kronor. Härifrån borde dragas det belopp å 2,400 kronor, som årligen utginge för bestridande av läroverkets gymnastikundervisning. Den återstående summan, 96,216 kronor, angåve således merkostnaden per år för den ifrågasatta omorganisationen av nya elementarskolan, sedan densamma fullt genomförts. För den händelse, att läroverket även efter dess och gymnastiska centralinstitutets flyttning till Östermalm fortfarande skulle komma att fungera som övningskola för institutet, minskades sistnämnda summa med 6,212 kronor till 90,004 kronor, avrundat 90,000 kronor.

Därest emellertid högre allmänna läroverket å Östermalm eller något annat stockholmsläroverk skulle komma att ersätta nya elementarskolan i dess förhållande till gymnastiska centralinstitutet, uppstode å det sålunda åsyftade läroverkets stat en motsvarande besparing.

För organisationsförändringens första år beräknade överstyrelsen omkostnaderna med utgångspunkt från att undervisningen komme att öka med 53 veckotimmar i läroämnen och 54 veckotimmar i övningsämnena, vilken ökning krävde följande nya lärarkrafter:

Läroämnena:

1 lektor à 21,5 timmar	21,5 timmar
1 ämneslärarinna à 26,5 timmar	26,5 »
Timlärare	5 »
Summa	53 timmar

Övningsämnena:

Timlärare i teckning	5 timmar
Ökning i ordinarie musiklärarens tjänstgöring	3 »
1 ordinarie gymnastiklärare	32 »
Timlärare i gymnastik (kvinnlig)	8 »
» » kvinnlig slöjd	6 »
Summa	54 timmar

Med tillämpning av nu gällande lönebestämmelser skulle detta förslag innebära en kostnadsökning för nästa budgetår om 27,010 kronor, vilken summa dock borde minskas med det belopp, 2,400 kronor, som årligen utginge för bestridande av läroverkets gymnastikundervisning. Under första året av nya elementarskolans omorganisation skulle den sålunda draga en merkostnad av 24,610 kronor. Därest emellertid den nuvarande ordningen med nya elementarskolan som övningsskola åt gymnastiska centralinstitutet skulle komma att fortgå även efter dessa läroanstalters utflyttning till Östermalm, reducerades sistnämnda belopp med 5,306 kronor till 19,304 kronor, avrundat 19,300 kronor.

För det fall däremot, att högre allmänna läroverket å Östermalm eller något annat högre allmänt läroverk i Stockholm skulle komma att i nyssnämnda avseende träda i nya elementarskolans ställe, uppstode å det sålunda åsyftade läroverkets stat en motsvarande besparing.

För genomförandet av nya elementarskolans här ifrågakvarande omorganisation borde uppställas det villkoret, att Stockholms stad förbunde sig att tillhandahålla av organisationsförändringen betingad ökning av undervisningslokaler jämte dessas inredning och möbelutrustning, och att beslut härom från stadens myndigheters sida skulle föreligga, innan Kungl. Maj:t fattade beslut i ärendet.

2. Högre allmänna läroverket för flickor å Södermalm. Statsverkets årliga kostnader efter detta läroverks fullständiga uppbyggande har överstyrelsen beräknat sålunda:

Erforderliga antalet lärare och undervisningstimmar skulle bli:

Läroämnen:

1 rektor à 14 timmar	14 timmar
7 lektorer à 21,5 timmar	150,5 »
5 adjunkter à 21,5 »	107,5 »
5 » à 26,5 »	132,5 »
3 ämneslärarinnor à 26,5 timmar	79,5 »
2 lärare över stat (extra)	48,5 »
Summa 532,5 timmar	

Övningsämnen:

1 teckningslärare	34 timmar
1 musiklärare	22 »
1 gymnastiklärare (kvinnlig)	32 »
1 lärarinna i kvinnlig slöjd	24 »
Summa 112 timmar	

Avlöningskostnaderna skulle jämlikt gällande lönebestämmelser men fränsett dyrtidstillägg m. m. komma att uppgå till i avrundat tal 217,100 kronor.

Under det första året skulle merkostnaden komma att uppgå till i runt tal 47,000 kronor, fördelade med 1,000 kronor på arvoden till tillsynslärare, skolläkare, bibliotekarie och biträde å rektorsexpeditionen samt med återstående 46,000 kronor på följande lärare:

Läroämnen:

1 rektor à 14 timmar	14 timmar
1 lektor à 21,5 »	21,5 »
1 adjunkt à 21,5 »	21,5 »
1 ämneslärarinna à 26,5 timmar	26,5 »
1 timlärare à 23,5 timmar	23,5 »
Summa 107 timmar	

Övningsämnen:

Timlärare i teckning	10 timmar
» » musik	12 »
» » gymnastik med lek och idrott	8 »
» » kvinnlig slöjd	8 »
Summa 38 timmar	

Beträffande arvodet åt biträdet å rektorsexpeditionen hade, anför överstyrelsen, räknats med ett fast sådant å 100 kronor för första året, trots att det avsedda antalet klassavdelningar ej då beräknades uppgå till mera än 4, medan 6 av överstyrelsen tidigare föreslagits utgöra minimum för att fast arvode skulle utgå till förevarande befattningshavare. Då det, som här, gällde upprättandet av ett nytt läroverk, torde första årets vidlyftiga organisationsarbete motivera överstyrelsens här ifrågavarande beräknings-sätt.

Vid upprättande av de förutvarande högre allmänna läroverken för flickor, yttrar överstyrelsen vidare, hade riksdagen beviljat vissa anslag till

anskaffande av böcker och undervisningsmateriel m. m., då dessa engångskostnader ställde sig mycket betydande för läroverken och de kassor, ur vilka ifrågavarande utgifter i vanliga fall bestredes, till en början icke ägde några tillgångar och endast efter hand erhöle mera nämnvärda sådana. Sålunda hade till högre allmänna läroverket för flickor i Vasastaden av statsmedel beviljats sammanlagt 10,000 kronor. Överstyrelsen tilläte sig därför föreslå, att såsom villkor för eventuellt beslut om upprättande av ett högre allmänt läroverk för flickor å Södermalm skulle bland annat gälla, att Stockholms stad förbunde sig att bidraga till bestridande av de utgifter, som åvilade biblioteks- och materielkassan samt ljus- och vedkassan, med ett engångsanslag under första året av läroverkets verksamhet ej understigande 10,000 kronor. Det vore visserligen icke uteslutet, att jämväl bidrag från statens sida kunde visa sig behövliga för ifrågavarande ändamål, men dessa bidrag torde under angiven förutsättning bliva tämligen begränsade, och i varje fall erfordrades då intet särskilt sådant anslag för det första verksamhetsåret.

Överstyrelsen förutsatte tillika, att staden skulle ikläda sig skyldighet att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning samt bostad åt rektor eller motsvarande hyresersättning, och att beslut härom från stadens myndigheters sida skulle föregå Kun gl. Maj:ts beslut om upprättande av ifrågavarande läroverk.

3. Högre allmänna läroverket å Kungsholmen. Det förefölle, som om en bestående ökning i gymnasiets antal klassavdelningar med 2 skulle inträda under omorganisationens första år. Införandet vid läroverket av två första ringar av det fyraåriga gymnasiet kunde emellertid med största sannolikhet beräknas inverka på realskolans antal klassavdelningar på så sätt, att dennas avslutningsklass, som för närvarande räknade tre parallellavdelningar, kunde väntas därefter bestå av i regel endast en sådan, möjligen vid enstaka tillfällen av två dylika. Sålunda torde läroverkets totala antal avdelningar efter omorganisationen bliva i stort sett detsamma som före denna. Härav följde emellertid, att varken statsverket eller Stockholms stad skulle komma att vidkännas någon kostnadsökning på grund av den för ifrågavarande läroverk föreslagna organisationsförändringen.

S a m m a n f a t t n i n g s v i s innebära skolöverstyrelsens kostnadskalkyler, att *en fullt genomförd omorganisation* i enlighet med det föreliggande förslaget — bortsett från framställningen om överflyttande av en fyraårig realskollinje från det nuvarande flickläroverket till det nya läroverket å Södermalm — skulle för statsverket draga följande årliga merkostnader:

nya elementarskolan	kronor 90,000
flickläroverket å Söder	» 217,100
Kungsholmens läroverk	» —
Summa kronor 307,100.	

Under omorganisationens första år, d. v. s. *nästa budgetår*, skulle följande merkostnader uppstå:

nya elementarskolan	kronor	19,300
flickläroverket å Söder	»	47,000
Kungsholmens läroverk	»	—
		Summa kronor 66,300.

Härvid har hänsyn icke tagits till dyrtidstillägg, provisoriskt dyrortstillägg och provisorisk avlöningsförstärkning.

Vid bifall till stadsfullmäktiges framställning om överflyttande av nyssnämnda realskollinje skulle tydligen flickläroverket å Söder draga ytterligare kostnader, men dessa torde komma att helt kompenseras genom minskade kostnader för det nuvarande flickläroverket.

Statskontoret har i sitt förutnämnda utlåtande anført, att ämbetsverket icke ansett sig böra verkställa en genomgående detaljgranskning av kommitténs förslag i vad detsamma avsåge sättet för undervisningens ordnande. Statskontoret ville i sådant hänseende allenast framhålla, att skäl torde saknas att organisera det nya läroverket för flickor å Södermalm enligt annan huvudplan än den av riksdagen i samband med 1927 års skolreform fastslagna, med andra ord med fyraklassig realskola. Förutom något minskade kostnader för statsverket skulle härigenom uppnås önskvärd enhetlighet i fråga om de statliga flickläroverkens allmänna organisation.

Gentemot skolöverstyrelsens kostnadsberäkningar hade statskontoret intet annat att erinra än att överstyrelsen i fråga om avlöningskostnaderna för gymnastiklärare vid nya elementarskolan syntes hava utgått från den för 20 lönegraden gällande lägsta löneklassen i stället för högsta klassen. Vidare hade vid beräkning av lön till den ordinarie kvinnliga gymnastikläraren vid flickläroverket lönen visserligen beräknats enligt högsta förekommande löneklass men hänsyn icke tagits till den i avlöningsreglementet för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsende i 8 § 2 mom. andra stycket givna bestämmelsen rörande antalet veckotimmar, för vilka lön finge beräknas. I överensstämmelse med berörda stadgande torde lön böra beräknas efter en tjänstgöringstid av $(32 + 3 =) 35$ veckotimmar.

I likhet med överstyrelsen förutsatte statskontoret, att Stockholms stad förbunde sig att tillhandahålla med anledning av nyorganisationen betingade undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning samt bostad eller hyresersättning åt rektor vid högre allmänna läroverket för flickor å Södermalm.

Direktionen över gymnastiska centralinstitutet har anført följande:

Såsom skolöverstyrelsen framhållit, hade sedan lång tid tillbaka nya elementarskolans elever undervisats i gymnastik vid gymnastiska centralinstitutet, för vilket nya elementarskolan vore att betrakta som en övningskola i detta ämne. En förflyttning av nya elementarskolan, medan institutet ännu kvarblev i sina nuvarande lokaler, komme att medföra de allvarligaste svårigheter med hänsyn till gymnastikundervisningen för institutets elever.

Skolöverstyrelsen ifrågasatte, att högre allmänna läroverket å Östermalm skulle kunna fylla gymnastiska centralinstitutets behov av övningsskola,

enär antalet gymnastiktimmor där syntes tillräckligt. Förhållandet vore emellertid, att det med hänsyn till institutets elever vore nödvändigt att hava tillgång till flera gymnastikavdelningar samtidigt. Detta vore också för närvarande fallet, emedan på grund av institutets ringa avstånd från elementarskolan den senares elever erhöles sin gymnastikundervisning i gymnastiska centralinstitutets fyra gymnastiksalor. Om nya elementarskolan förflyttades, medan institutet ännu kvarläge å sin nuvarande plats, kunde högre allmänna läroverket å Östermalm med sin enda gymnastiksal icke erbjuda institutet erforderligt antal gymnastikavdelningar, varför det under sådana förhållanden bleve nödvändigt att fördela institutets elever på ett flertal olika läroverk i Stockholm. Detta vore visserligen tänkbart, men stötte på stora praktiska olägenheter, särskilt på grund av svårigheten att inom institutets nuvarande dåliga lokaler genomföra härfor erforderlig omläggning av undervisningsprogrammet.

Även sedan institutet tagit sina nya lokaler vid Stadion i besittning, bleve avståndet till såväl Östermalms som andra högre allmänna läroverk så betydande, att ordnandet av undervisningsövningarna säkerligen komme att stöta på vissa svårigheter. Med hänsyn härtill vore det synnerligen önskvärt, att institutet såsom nu kunde för sin undervisning hava tillgång till en nära belägen övningsskola. Under sådana förhållanden vore det därför ur institutets synpunkt angeläget, att förhandlingar upptoges med Stockholms stad om en förläggning av nya elementarskolans nybyggnad till närheten av Stadion. Härigenom skulle läroverket kunna utnyttja institutets idrottsanläggningar, simhall och gymnastiksalor, varför en särskild gymnastikbyggnad för läroverket under sådana omständigheter icke bleve erforderlig.

Under hänvisning till vad sålunda anförts har direktionen hemställt *dels* att nya elementarskolan måtte förflyttas från sin nuvarande plats ungefär samtidigt som gymnastiska centralinstitutet, *dels ock* att förhandlingar måtte upptagas med Stockholms stad angående en förläggning av nya elementarskolans nybyggnad till tomt i närheten av Stadion.

**Departement-
schefen.**

Den utredning, för vilken i det föregående redogjorts, har visat, att Stockholm lider brist på genom det allmännas försorg inrättade, för flickor avsedda utbildningslinjer på gymnasiestadiet. Den kvinnliga ungdomen är i stor utsträckning för sin utbildning i högre skolformer hänvisad till enskilda läroanstalter, vilka som regel tillämpa väsentligt högre terminsavgifter än jämförliga, av det allmänna upprättade skolor. Av utredningen framgår, att på grund härav genomsnittskostnaderna för flickornas utbildning på det stadium, varom här är fråga, äro ej oväsentligt högre än motsvarande kostnader för den manliga ungdomen. Grundtanken i det föreliggande förslaget är att i detta hänseende söka åvägabringa likställighet mellan gossar och flickor. Detta avses skola åstadkommas genom en avsevärd utvidgning av den statliga och kommunala skolorganisationen och en samtidig reduktion av antalet enskilda läroanstalter.

Den principiella uppfattning, som sålunda kommit till uttryck i det föreliggande förslaget, delas av mig. Det är en viktig angelägenhet, att den

inom ett samhälle tillämpade allmänna skolorganisationen erbjuder gossar och flickor möjlighet att på i stort sett samma villkor förskaffa sig utbildning utöver den, som tillhandahålles av folkskolan. En huvudsynpunkt vid genomförandet av 1927 års skolreform var, att statens omvårdnad om ungdomens undervisning skulle äga rum under allt större hänsynstagande till den kvinnliga ungdomens rätt och intressen. 1927 års riksdag uttalade sålunda i sin skrivelse nr 262 som sin uppfattning, att kvinnlig ungdom borde erhålla samma utbildningsmöjligheter under lika ekonomiska villkor som den manliga, i den mån behov därav föreläge. En utvidgning av den för flickor avsedda statliga och kommunala skolverksamheten i huvudstaden medför icke blott en i och för sig önskvärd sänkning av de alltför höga utbildningskostnaderna utan möjliggör därjämte en tillfredsställande anordning av den högre flickundervisningen i huvudstaden. Jag är därför ense med förslagsställarna och vederbörande myndigheter om att åtgärder i här antydd riktning böra vidtagas. Härvid har jag icke förbiset, att de missförhållanden, med vilka man vill komma till rätta, skulle i viss mån kunna avhjälpas genom bidrag från det allmänna till nedbringande av terminsavgifterna vid privatläroverken på sätt för övrigt ifrågasatts beträffande de enskilda flickläroverk, som även efter omorganisationen skulle vara i verksamhet. En lösning efter dessa linjer måste emellertid betraktas som ett provisorium och skulle draga betydande kostnader för det allmänna utan att medföra de fördelar i övrigt, som vinnas genom en utbyggnad av den allmänna skolorganisationen på föreslaget sätt. Allenast beträffande de kvarblivande flickläroverken anser jag mig därför böra ifrågasätta åtgärder för nedbringande av terminsavgifterna. Till denna fråga återkommer jag vid behandlingen av frågan om anslag till privatläroverken för nästa budgetår.

I detta sammanhang upptager jag allenast de delar av det föreliggande förslaget, som avse förändringar i den statliga skolorganisationen i Stockholm. Frågan om inrättande av kommunala flickskolor i huvudstaden torde böra framdeles i vanlig ordning prövas av Kungl. Maj:t. Då de nu berörda spörsmålen stå i visst samband med varandra, har jag dock ansett mig böra i det föregående i korthet uppehålla mig jämväl vid frågan om kommunalisering av förutberörda privatläroverk. Jag vill framhålla, att förutsättningar för upprättandet av de ifrågasatta kommunala flickskolorna äro förhanden, varför sådana skolor böra i därför stadgad ordning komma till stånd.

De förändringar i den statliga skolorganisationen i Stockholm, som jämlikt stadsfullmäktiges förslag skola genomföras, äro dels ombildning av nya elementarskolan till samläroverk och samtidigt viss utvidgning av denna läroanstalt, dels ock upprättande av ett nytt högre allmänt läroverk för flickor å Södermalm.

Förslaget bygger på förutsättningen, att omkring 490 flickor skulle behöva överföras från enskilda till statliga gymnasier i Stockholm för att

flickorna skola bliva i stort sett likställda med gossarna i avseende å möjligheterna att erhålla tillträde till statliga gymnasier. Av dessa 490 flickor skulle enligt företagen beräkning omkring 400 komma att få rum i den utvidgade nya elementarskolan och det nya flickläroverket, medan ett hundratal ansetts skola kunna erhålla plats vid det nuvarande samläroverket i Bromma. Det har påpekats, att ifrågavarande beräkningar rörande det föreliggande behovet av att utvidga gymnasieorganisationen äro tämligen osäkra, bland annat emedan de utgå från lärjungantalet vid stockholmsläroverken under ett enda läsår, nämligen läsåret 1935—36. Skolöverstyrelsen har erinrat, att läroverket i Bromma numera är färdigbildat, varför plats icke kan där beredas för ytterligare ett större antal flickor, men att ett motsvarande antal flickor i stället torde komma att få utrymme i det nuvarande flickläroverket i Vasastaden genom tillkomsten av en ny fyraårig reallinje. Detta överstyrelsens antagande bygger likvisst på förutsättningen att den nuvarande treåriga reallinjen vid sistnämnda läroverk skulle komma att bibehållas, vilket emellertid enligt flickläroverkssakkunnigas i det föregående berörda, av mig i denna del tillstyrkta förslag icke skulle bliva fallet; överstyrelsen torde i detta avseende hava misstolkat sistnämnda förslag. I själva verket lär det av stadsfullmäktige framlagda förslaget till statlig gymnasieorganisation för flickor i Stockholm vid nu angivna förhållande icke fullt täcka det utvidgningsbehov, varmed man räknat. Vid statliga gymnasier i Stockholm undervisades höstterminen 1938 sammanlagt 515 flickor mot 380 läsåret 1935—36; ökningen faller visserligen, såsom i utredningen förutsatts bliva fallet, till stor del på läroverket i Bromma, men antalet i enskilda gymnasier undervisade flickor har likväl icke samtidigt minskats utan tvärtom ökats från omkring 690 till omkring 740. För att nå det mål, som eftersträfvats vid planläggningen av förändringarna i gymnasieorganisationen, skulle därför allt fortfarande vid statsgymnasier utrymme behöva beredas för omkring 500 flickor.

Ehuru alltså effektiviteten av de föreslagna åtgärderna icke torde komma att fullt motsvara den avsedda — som nämnts kunna genom omorganisationen av nya elementarskolan och genom upprättande av ett nytt flickläroverk omkring 400 nya platser ställas till förfogande för flickor — synes mig likväl icke någon befogad invändning kunna ur organisatorisk synpunkt riktas mot de ifrågasatta anordningarna. Det beräknade utvidgningsbehovet skulle till större delen komma att täckas, och den omständigheten, att antalet nya elevplatser blir något lägre än det föreliggande behovet, torde icke rubba de slutsatser, vartill utredningen kommit i avseende å förläggningen av det nya flickläroverket, liksom ej heller beträffande ändamålsenligheten av att förändra nya elementarskolan till samläroverk. Jag tillstyrker därför förslaget i dessa stycken. Jag har icke heller funnit anledning till erinran mot att nya elementarskolan inrymmes i nya lokaler. De

•

av direktionen för gymnastiska centralinstitutet anförda synpunkterna rörande en förläggning av den för ändamålet ifrågasatta nybyggnaden till tomt i närheten av Stadion synas förtjänta av beaktande. Denna fråga torde böra framdeles närmare övervägas. Om möjligt bör också tillses, att nya elementarskolans förflyttning sker ungefär samtidigt med gymnastiska centralinstitutets.

Föreliggande förslag innebär, vad de *organisatoriska detaljerna* beträffar, att gymnasiet vid det nya flickläroverket skulle utrustas med enkla fyraåriga latin- och reallinjer samt att den fyraåriga latinlinjen vid nya elementarskolan skulle dubblas. Skolöverstyrelsen, som tillstyrkt denna organisationsplan, har i samband därmed ifrågasatt en ombildning av det även för flickor tillgängliga gymnasiet vid högre allmänna läroverket å Kungsholmen på så sätt, att den nuvarande enkla treåriga latinalgymnasielinjen ombildas till fyraårig samt att den ena av de nuvarande båda treåriga realgymnasielinjerna likaledes förändras till fyraårig linje.

För egen del har jag vid övervägande av de nu berörda förslagen ur olika synpunkter funnit mig böra i likhet med skolöverstyrelsen biträda desamma. Jag har härvid beaktat, att överstyrelsen vid sin prövning av åtgärdernas ändamålsenlighet ur vidare organisatorisk synpunkt som nämnts av förbiseende utgått från att det nuvarande flickläroverkets treåriga realgymnasielinje skulle bibehållas vid sidan av den fyraåriga, varigenom den av överstyrelsen anförda motiveringen kommit att icke fullt täcka det föreliggande organisationsproblemet. Det något ändrade utgångsläge, som uppstår, om man — såsom avsett varit och av mig i det föregående förordats — förutsätter, att den nya fyraåriga realgymnasielinjen vid det nuvarande flickläroverket ersätter den nu befintliga treåriga linjen och alltså icke inrättas vid sidan av sistnämnda linje, anses emellertid inom överstyrelsen, enligt vad under hand upplysts, icke vara ägnat att ändra det resultat, var-till överstyrelsen vid sin prövning av förevarande spörsmål kommit.

Beträffande *realskolan* innebär det föreliggande förslaget, att det nya flickläroverket skulle utrustas med femårig realskola, omfattande två serier parallellavdelningar. I särskild framställning hava stadsfullmäktige därjämte anhållit, att en av de fyraåriga realskollinjerna vid det nuvarande flickläroverket i Vasastaden skulle överflyttas till läroverket å Södermalm i samband med förverkligandet av flickläroverkssakkunnigas under avdelning 1 omnämnda förslag om inrättande av en femårig realskollinje vid förstnämnda läroverk vid sidan av de redan befintliga fyraåriga linjerna. Vad nya elementarskolan beträffar, föreslås en dubbling av dess nuvarande enkla femåriga realskollinje, varvid en ny avslutningsklass dock beräknas bli onödig på grund av avgången från den näst högsta klassen till det fyraåriga gymnasiet. Beträffande realskolan vid läroverket å Kungsholmen föreslås icke någon ändring.

Ifrågavarande förslag finner jag mig kunna biträda utom försåvitt angår organisationen av realskolan vid det nya flickläroverket. I det föregående har jag, vad beträffar realskolan vid de nuvarande flickläroverken, intagit den ståndpunkten, att någon ändring icke bör för närvarande vidtagas i fråga om dessas fyrklassiga organisation, men tillstyrkt ett undantag från denna princip i fråga om flickläroverket i Vasastaden, vars karaktär av provårsläroverk befunnits motivera, att denna läroanstalt förses jämväl med en femårig linje på realskolstadiet. Med denna ståndpunkt finner jag mig icke kunna tillstyrka, att det nya flickläroverket, vilket icke avses skola bliva provårsläroverk, utrustas med femklassiga realskollinjer. I överensstämmelse med statskontorets uppfattning föreslår jag, att sistnämnda läroanstalt erhåller enbart fyraåriga realskollinjer; härvid bortfaller, såsom redan i det föregående antytts, jämväl anledningen till att överflytta en realskollinje dit från det nuvarande flickläroverket. För nya elementarskolans del biträder jag dock förslaget om dubbling av den nuvarande enkla femåriga realskollinjen i samband med läroverkets ombildning till samläroverk; realskolan kommer därigenom att få i princip samma organisation som läroverket i Bromma, vilket är tillgängligt även för flickor.

I anslutning till skolöverstyrelsens förslag och till vad av statskontoret yttrats förordar jag, att såsom *villkor* för upprättande av det nya flickläroverket och för ombildning och utvidgning av nya elementarskolan föreskrives, att staden åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler, som av Kungl. Maj:t godkännas, jämte inredning och möbelutrustning samt bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning. Som nämnts förutsättes, att för nya elementarskolan uppföres nybyggnad å Ladugårdsgärdet; anledning saknas att i detta sammanhang ingå på frågan om den framtida användningen av nya elementarskolans nuvarande byggnad, vilken liksom den tomt, å vilken den är uppförd, tillhör staten, icke Stockholms stad. Det bör emellertid beaktas, att ett genomförande av den ifrågasatta gymnasieorganisationen gör det möjligt att för andra ändamål förfoga över ifrågavarande fastighet, som nu förhyres av staden för en årshyra av 54,150 kronor. Beträffande flickläroverket å Södermalm har skolöverstyrelsen därjämte förutsatt, att staden skulle förplikta sig att bidra till bestridande av de utgifter, som åvila biblioteks- och materielkassan samt ljus- och vedkassan vid läroverket, med ett engångsanslag å minst 10,000 kronor under första året av läroverkets verksamhet. Jag erinrar, att motsvarande villkor uppställts vid upprättande av exempelvis läroverket i Bromma och att bedömandet av denna fråga icke torde påverkas av vad i det följande föreslås rörande bestridande av kostnaderna från och med den 1 juli 1939 för vaktmästarpersonalen vid de allmänna läroverken. Överstyrelsens sistberörda förslag biträder jag med den ändringen, att det belopp, som skall av staden gäldas, med hänsyn till nu rådande prisförhållanden bestämmes till 13,000 kronor.

Jag förutsätter, att den av mig tillstyrkta omorganisationen av läroverket på Kungsholmen icke medför ändring i avseende å stadens skyldigheter gentemot denna läroanstalt.

De förordade organisatoriska åtgärderna torde böra träda i successiv tillämpning med början under läsåret 1939—40 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t kan komma att bestämma, och genomföras på sätt av skolöverstyrelsen föreslagits. I händelse av bifall till förslaget om inrättande av nytt flickläroverk å Södermalm torde frågan om ändrad benämning av det nuvarande flickläroverket i Vasastaden böra i sinom tid upptagas till prövning av Kungl. Maj:t.

Liksom statskontoret har jag icke funnit anledning till någon väsentligare erinran mot de av skolöverstyrelsen verkställda beräkningarna av de *merkostnader* för statsverket, som ett genomförande av de framlagda förslagen komme att medföra. Jag erinrar emellertid om att beräkningarna bygga på nu gällande lönebestämmelser. De av statskontoret framförda anmärkningarna inverka icke på de anslagsberäkningar för nästkommande budgetår, vartill jag återkommer i det följande. I detta sammanhang vill jag dock nämna, att jag icke har för avsikt att för nästa budgetår beräkna medel till anställande av de ordinarie ämneslärarinnor, en vid det nya flickläroverket och en vid nya elementarskolan, som överstyrelsen upptagit i sin beräkning av kostnaderna för detta budgetår. Med hänsyn till att ett förslag om ämneslärarinnetjänsternas avskaffande för närvarande är beroende på Kungl. Maj:ts prövning, lär det nämligen enligt min mening icke vara tillrådligt att för närvarande inrätta nya sådana tjänster.

3. Ändrad organisation av gymnasiet vid högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm.

Gymnasiet vid högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm är för närvarande anordnat såsom tre- och fyraårigt latینگymnasium, det förra bestående av en enkel linje, det senare av tre serier parallellavdelningar. Därjämte finnes en läsåret 1935—36 påbörjad klassisk försökslinje. Läroverket är avsett endast för manliga lärjungar.

- I skrivelse den 27 oktober 1938 har *skolöverstyrelsen* framlagt förslag av innebörd, att från och med budgetåret 1939/40 en av de fyraåriga latinlinjerna skulle utbytas mot en fyraårig reallinje. Överstyrelsens hemställan har föranletts av en av *lärarkollegiet* i ämnet gjord framställning, som tillstyrkts av läroverkets *rektor*. En minoritet (fyra lärare) inom kollegiet har i *reservation* ifrågasatt, att den föreslagna fyraåriga reallinjen skulle inrättas i utbyte mot den treåriga latinlinjen. Alternativt föreslås av reservanterna, att ett treårigt realgymnasium inrättas.

Lärarkollegiets utredning.

Kollegiet ville först påpeka den allmänna tendens i elevrekryteringen, som kunde iakttagas vid rikets gymnasier i allmänhet, yttrande sig som en strömning i huvudsaklig riktning mot reallinjen.

I särskild grad gällde detta de manliga eleverna. Sålunda utgjorde antalet till studentexamen anmälda *manliga* elever, fördelade å de två linjerna, latin (L) och real (R):

	1933	1934	1935	1936	1937
L . .	1011	1026	1024	1232	1084
R . .	929	1019	1158	1325	1414

Medan antalet anmälda manliga latinabiturienter sålunda i stort sett varit oförändrat eller företett oregelbundna fluktuationer, hade realabiturienternas antal stigit utan avbrott. Det vore den stegrade tillströmningen av kvinnliga elever till latingymnasiet, som förhindrat dettas numerär att gå avsevärt tillbaka i jämförelse med realgymnasiet. Följden härav hade därför blivit, att latingymnasiet för närvarande till en omfattning av nära 50 procent kunde sägas vara ett flickgymnasium.

Denna allmänna, för landet i sin helhet konstaterade tendens förefunnnes i ännu tydligare utpräglad grad vid de statliga stockholmsläroverken. Elevantalet i dessas gymnasier fördelade sig vid början av höstterminerna nedanstående år på följande sätt å de båda linjerna samt å manliga (G) och kvinnliga (F) elever:

		1932	1933	1934	1935	1936	1937
Latin	G . .	685	698	854	766	761	732
	F . .	187	224	262	294	315	345
		872	922	1116	1060	1076	1077
Real	G . .	850	938	1112	1184	1216	1290
	F . .	29	48	68	86	96	97
		879	986	1180	1270	1312	1387

Man funne här, att latingymnasiet icke förmått hålla jämna steg med realgymnasiet i dess tillväxt, trots att antalet flickor å latingymnasiet hade avsevärt stegrats. Gjorde man en sammanställning av hur de *manliga* eleverna fördelade sig på de båda linjerna och uträknade denna fördelning i procent, funne man, att de manliga latinarnas andel i den totala numerären under femårsperioden 1932—37 vikit tillbaka från 45 procent till 36 procent, en relativ minskning sålunda på 20 procent. Man hade skäl att förmoda, att denna påtagliga tendens vid stockholmsläroverken skulle åtminstone under den närmaste framtiden skärpas. Studerade man nämligen elevantalet i dessa gymnasiers lägsta ringar (I⁴ och I³), skulle man för de *manliga* elevernas vidkommande finna följande fördelning å de båda linjerna (tabellen avsåge liksom tidigare tabeller blott statsläroverken):

	1931	1932	1933	1934	1935	1936	1937 ¹⁾
L . .	222	233	234	261	211	222	205
R . .	244	318	336	421	370	385	430

¹⁾ Höstterminen 1938 var antalet 210 å latin- och 437 å reallinjen, d. v. s. 32 respektive 68 procent.

Omräknades dessa siffror i procent, framträdde tendensen i all sin skärpa:

L . .	48	42	41	38	36	37	32
R . .	52	58	59	62	64	63	68

Denna tabell uppvisade en relativ tillbakagång i latinalgymnasiets rekrytering under perioden, som uppginge till icke mindre än 33 procent. I samband härmed torde även ett annat förhållande böra påpekas. Medan realavdelningarna i gymnasiernas lägsta ringar varit till trängsel fyllda, hade detta på långt när icke varit fallet med latinavdelningarna. I genomsnitt hade elevantalet i var och en av de förra under de sista åren varit 30, medan det i de senare hållit sig vid omkring 23 per avdelning. Utrymmet å realgymnasierna hade därför nödvändiggjort en rätt kraftig gallring av de inträdessökande.

Orsaken till denna tendens syntes åtminstone till avsevärd del vara att söka i den stegrade betydelse de matematiskt-naturvetenskapliga ämnena fått för elevernas fortsatta utbildning. Medan förr latinlinjen varit den givna studievägen för dem, som ämnade utbilda sig för sådana yrken som läkarens, apotekarens, tandläkarens, veterinärens o. s. v., hade numera reallinjen blivit den lämpligaste och normalt förekommande linjen för dessa aspiranter. Högskolor för sådana studerande jämte en mängd andra utbildningsanstalter hade uppställt krav på kompetens, som endast reallinjen gäve. Vid flera av dessa hade på sistone skärpningar i inträdesfordringarna vidtagits, medan andra övervägde sådana skärpningar inom den närmaste framtiden, varigenom reallinjens betydelse än mera stegrats eller komme att stegras. Matematik och övriga reala ämnen hade därför även fått en alltmer dominerande ställning i de fyllnadsprövningar, som i stegrad omfattning avlades efter studentexamen.

Men reallinjens attraktiva verkan på elevklientelet torde i någon mån även ha andra orsaker än de här påpekade. För att vinna någon inblick i dessa förhållanden syntes det ändamålsenligt att undersöka, i vilken utsträckning eleverna i det differentierade realgymnasiets högsta ring tillvalt å ena sidan grupper med ett eller flera naturvetenskapliga ämnen, å andra sidan grupper med andra ämnen. För stockholmsläroverkens vidkommande hade det befunnits, att de elever, som tillvalt grupper med ett eller flera naturvetenskapliga ämnen, utgjort:

1933	1934	1935	1936	1937
88 %	82 %	77 %	74 %	75 %

Det förefölle, som om ett icke obetydligt antal realister — och som det ville synas i med åren stegrad grad — utnyttjade möjligheterna inom denna linje för att åvägabringa något, som skulle kunna betecknas som en pseudoreal linje eller, om man så ville, något slags nyspråklig linje. Trots den för dessa elever säkerligen tyngande matematikkursen erbjöde likväl denna möjlighet inom reallinjen en mera praktiskt betonad väg till studentexamen än den avgjort mera arbetstyngda latinlinjen.

Denna i det föregående konstaterade, allmänna tendens kunde givetvis icke lämna ett så stort läroverk som norra latinläroverket opåverkat utan hade medfört högst allvarliga konsekvenser för elevrekryteringen av detta läroverks gymnasium just av den anledningen, att detsamma innehölle endast latinlinjer. I första hand fylldes nämligen realgymnasiernas avdelningar vid Stockholms övriga läroverk, och hade dessas utrymme motsva-

rat tillströmningen, skulle säkerligen de tre parallellavdelningarna å det fyraåriga gymnasiet ej kunnat upprätthållas på grund av elevbrist. Nu upptoges visserligen i det allra närmaste de tillgängliga platserna därstädes, men till mycket stor del av från realgymnasierna utgallrat klientel. På grund av läroverkets ensidiga gymnasieorganisation vore årligen ett rätt stort antal elever nödsakade att avgå från läroverket för att söka inträde vid ett realgymnasium för att kunna förverkliga sina planer på ett kommande yrkesval. Man torde kunna uppskatta de elever, som från realskolans 4 klass lämnade läroverket, till 25 å 30 stycken per år, i regel de bäst vitsordade, och motsvarande plats i läroverkets gymnasium intoges av från annat håll kommande, svagare meriterade elever. För att icke nivån inom latینگymnasiet vid läroverket skulle sjunka alltför mycket, och framför allt ej mera än som redan skett, måste gallringsmöjligheter vid inträdet i dess första ring åvägbringas. Detta åstadkommes enklast och mest effektivt på så sätt, att en av de tre parallellavdelningarna i det fyraåriga gymnasiet omvandlades till en motsvarande realavdelning. Det syntes självklart, att ett mera kvalificerat elevmaterial, koncentrerat på två avdelningar, vore vida att föredraga framför ett till antalet större, men för humanistiska studier obekvämt elevklientel, fördelat på tre parallellavdelningar.

För de lärare, som under en längre följd av år förvärvat erfarenhet om undervisningen inom läroverkets gymnasium och dess elevkår, hade det blivit alltmera klart, att ett betydande antal elever, vilkas håg, fallenhet och kommande yrkesval skulle hänvisat dem till reallinjen, likväl stannade kvar inom läroverket och hellre toge de olägenheter, som vore förknippade med ett val av oriktig gymnasielinje, än de, som medföljde ombyte av läroverk. Tradition, kamratskap och miljö i övrigt syntes här i stor utsträckning vara bestämmande faktorer. Men även andra synpunkter kunde vara av stor betydelse — som erfarenheten givit vid handen — icke minst läroverkets centrala läge i närheten av ändstationer för järnväg, spårväg och ett avsevärt antal långväga busslinjer. Bland eleverna funnes därför ett rätt stort antal, för vilket en reallinje vore den riktiga och behövliga utbildningslinjen.

Under läsåret 1937—38 hade en undersökning företagits bland lärjungarna inom klass 4 för att utröna, om det redan tidigare konstaterade intresset för en reallinje alltjämt skulle förefinnas. Svaren hade härvid så utfallit, att 49 elever förklarat sig vilja gå reallinjen, om en sådan funnits vid läroverket, 23 elever latinlinjen och slutligen 2 fortsätta i realskolans avslutningsklass. Det vore alltså 66 procent av dessa elever, som uttalat sitt önskemål om en reallinje vid läroverket. Det vore sålunda ofrånkomligt, att bland norra latinläroverkets stora elevskara föreläge ett klart deklarerat behov av en real utbildningslinje. Ett dylikt behov hade också tidigare vid flera tillfällen dokumenterats.

Behovet av en reallinje vid norra latinläroverket kunde också tydligt konstateras på flera andra sätt. En undersökning av tillvalsfrekvensen å latینگymnasierna vid Stockholms statsläroverk, vad beträffade ämnena matematik, fysik och kemi, vore ganska belysande.

	1934—35			1935—36			1936—37			1937—38		
	mat. fysik kemi			mat. fysik kemi			mat. fysik kemi			mat. fysik kemi		
Summa tillval	104	35	21	133	34	21	153	44	35	148	37	42
Därav vid norra latinläroverket	38 %	71 %	67 %	38 %	85 %	86 %	43 %	68 %	66 %	45 %	76 %	64 %

Av denna tabell framginge, att av de inalles 104 matematikläsande latinerna i det differentierade gymnasiet läsåret 1934—35 vid Stockholms statsläroverk funnes icke mindre än 38 procent vid norra latinläroverket, av de fysikläsande 71 procent o. s. v. Det visade sig sålunda, att norra latinläroverkets gymnasium i förhållande till övriga latingymnasier i detta avseende intoge en särställning. Att detta sammanhänge med och vore en direkt följd av detta gymnasiums ensidiga organisation vore otvetydigt. Dessa siffror pekade tydligt nog därpå, att inom läroverkets gymnasium befunne sig ett elevklientel med behov av utbildning i de reala ämnena till ett antal, som icke något annat latingymnasium kunde uppvisa.

Härtill komme dessutom några speciella omständigheter med i och för sig tungt vägande skäl för den ifrågasatta organisationsåtgärden. Enär norra latinläroverket vore provårsläroverk, medförde ensidigheten i dess gymnasieorganisation vissa brister i läroverkets funktioner som utbildningsanstalt för blivande lärare. Vissa språkgrupper måste nu belastas med ett större antal provårsserier än som kunde anses vara lämpligt för den ordinarie undervisningens kontinuitet. Vidare hade de moderna språken en avsevärt olika ställning å de båda gymnasielinjerna. För en språklärares allsidiga utbildning torde jämväl krävas erfarenheter från undervisningen å en reallinje. Kollegiet ville också erinra därom, att vid läroverket sedan några år funnes en klassisk linje, vilken torde vara i särskild grad ägnad att erbjuda utbildningsmöjligheter för de verkligt klassiskt-humanistiskt spräglade begåvningarna och därigenom i avsevärt större omfattning än det nuvarande latingymnasiet vara i stånd att förverkliga det bildningsideal, som kännetecknade de klassiska studierna i tidigare läroverksorganisationer. Det syntes rimligt, att även å annat håll orienterade studiebegåvningar vid läroverket bereddes möjlighet att där få sina lika berättigade intressen tillgodosedda.

Kollegiet ville till slut erinra därom, att de naturvetenskapliga institutionerna vid läroverket förfogade över ganska nyligen inredda lokaler. Beträffande utrymmet inom dessa kunde kollegiet hänvisa till att dessa ämnens representanter förklarar dessa lokaler tillräckliga för att tillgodose även de behov, som skulle uppstå, därest en reallinje upprättades inom läroverket. Denna omorganisation skulle därför kunna genomföras utan extra kostnader för statsverket eller kommunen. Då läroverket till sitt förfogande hade ett tillräckligt antal extra ordinarie lärarbefattningar, skulle den ifrågasatta åtgärden icke heller behöva medföra några förändringar beträffande de ordinarie lärarbefattningarna.

Skolöverstyrelsens yttrande.

De i kollegiets skrivelse anförda skälen för upprättande vid läroverket av en reallinje syntes överstyrelsen tungt vägande. Det måste anses högeligen önskvärt, att varje högre allmänt läroverk i landet

vore organiserat med såväl latin- som realgymnasium, förutsatt att dess läge vore sådant, att båda kunde beräknas bliva i ej för ringa utsträckning frekventerade, och att inga speciella omständigheter talade för en annan organisation. Den faktiska utvecklingen på detta område hade, som även kollegiet framhölle och exemplifierade, gått i riktning mot en komplettering, där gymnasium av ena eller andra slaget fattats, och för närvarande funnes i landet endast fyra läroverk med ensidig gymnasieorganisation: högre realläroverket och högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm, högre allmänna läroverket i Västervik och högre allmänna läroverket för flickor i Örebro. Överstyrelsen bortsåge härvidlag från högre latinläroverket och högre realläroverket i Göteborg, beträffande vilka överstyrelsen i annat sammanhang föreslagit omorganisationer med syfte, att nämnda läroverks gymnasier skulle från och med budgetåret 1939/40 komma att innefatta såväl latin- som reallinjer. Även samtliga i anslutning till 1927 års riksdags beslut och sedermera upprättade nya läroverk utom högre allmänna läroverket för flickor i Örebro hade från början utrustats med båda slagen gymnasier.

Då sålunda enligt överstyrelsens mening starka skäl förebragts för upprättande av ett realgymnasium vid förevarande läroverk, uppstode frågan, på vad sätt detta lämpligen borde infogas i läroverkets nuvarande organisation. Tydligt funnes två sätt för införande av den önskade reallinjen, nämligen dels vid sidan av de redan vid läroverket förefintliga latinlinjerna, dels i stället för en av dessa. Uppenbart vore, att det förstnämnda alternativet krävde för sitt förverkligande avsevärda lokalutrymmen, och att det samma medförde kostnader för bestridande av erforderliga lärarkrafters avlöning, lärorumsmöbler m. m. Vad lokalutrymmen beträffade, vore den nuvarande läroverksbyggnaden utnyttjad till alla delar. Det torde sålunda vara tydligt, att vid ett eventuellt införande vid läroverket av en reallinje, en av de förutvarande linjerna måste avvecklas.

Vid inorganiseringen av en reallinje vid läroverk, där ingen sådan funnes, måste avgörande träffas, rörande vilken typ, tre- eller fyraårig, läroverket vore mest betjänt av. En allmän uppfattning vore, att det fyraåriga gymnasiet i alla avseenden bättre motsvarade sitt ändamål än det treåriga. Enbart detta förhållande vore enligt överstyrelsens mening tillräckligt starkt skäl för att, där ej särskilda omständigheter kunde anses föreligga, föredraga det fyraåriga gymnasiet framför det treåriga. Något särskilt behov av ett nytt treårigt realgymnasium i de norra stadsområdena syntes ej vara för handen, då dylika för gossar tillgängliga gymnasielinjer funnes vid högre realläroverket å Norrmalm, nya elementarskolan och högre allmänna läroverket å Kungsholmen, och då som följd av de norra förstadssamhällenas goda kommunikationer med Stockholm de från dessas samrealskolor och kommunala mellanskolor kommande elever, som ämnade bedriva gymnasiestudier, kunde göra detta — genom övergång från samrealskolornas och kommunala mellanskolornas tredje klass till det fyraåriga gymnasiets första ring — utan att inackordera sig i Stockholm. Under sådana förhållanden torde man kunna hävda, att vid förevarande läroverk, där endast en realgymnasietyp vore ifrågasatt, den fyraåriga linjen borde lämnas företräde.

Beträffande frågan, vilken av läroverkets latinlinjer, som borde lämna rum för reallinjen, vore meningarna delade inom kollegiet, i det majoriteten föresloge avveckling av en av de fyraåriga latinlinjerna, dock utan att härför förebära några skäl, medan minoriteten önskade, att läroverkets treåriga latinlinje borde nedläggas. Huvudskälen för sistnämnda alternativ vore uteslutande av pedagogisk natur och enligt överstyrelsens mening icke oväsentliga. Dock funne överstyrelsen, att majoritetens förslag om borttagande av en av de fyraåriga linjerna borde föredragas. Enär läroverket i fråga vore provårsläroverk, vore det av vikt, att de lärarkandidater, som där handleddes, finge stifta bekantskap med såväl tre- som fyraåriga gymnasieorganisationer. Om läroverkets treåriga latinlinje avvecklades, skulle uteslutande fyraåriga gymnasielinjer komma att finnas där, varjämte i hela Stockholm ej skulle existera mera än ett enda provårsläroverk med treårigt latingymnasium och manliga elever, nämligen högre allmänna läroverket å Södermalm. Under förutsättning av bifall till av överstyrelsen i annat sammanhang gjord hemställan om bland annat viss ändring av högre allmänna läroverkets å Kungsholmen gymnasieorganisation skulle nämnda åtgärd jämväl medföra, att intet treårigt latingymnasium komme att stå gossarna till buds å hela det norra stadsområdet. Även om överstyrelsen ville medgiva, att något särskilt starkt behov av ett treårigt latingymnasium i detta fall icke föreläge, syntes det dock önskvärt, att de manliga eleverna i likhet med de kvinnliga i nämnda stadsdelar hade tillgång till samtliga möjligheter för utbildning å gymnasiet. Överstyrelsen anslöte sig därför till kollegiemajoritetens förslag om att den fyraåriga reallinjen borde ersätta en fyraårig latinlinje.

Under förutsättning av bifall till här framlagda förslag skulle läroverkets organisationsförändring, ifall den inträdde från och med läsåret 1939—40, försiggå på följande sätt. Vid början av nämnda år skulle ring I av den ena fyraåriga latinlinjen nedläggas, och samtidigt skulle upprättas ring I av den fyraåriga reallinjen; vid början av vart och ett av följande tre läsår skulle respektive ringarna II, III, IV av den förstnämnda linjen nedläggas samtidigt med att motsvarande ringar av sistnämnda linje skulle komma till stand. Ifrågavarande omorganisation skulle sålunda vara fullt genomförd från och med höstterminen 1942.

Den planerade förändringen skulle ej medföra någon rubbning i nuvarande antalet gymnasieavdelningar och följaktligen ej heller ökat behov av klassrum. Då vidare läroverkets lärare i biologi, fysik, kemi och teckning ansåge utrustningen av respektive institutioner tillräcklig, även om den påtänkta förändringen genomfördes, torde man kunna räkna med att inga ökade utgifter för Stockholms stad skulle därav bliva följden. Ej heller för statsverket torde någon kostnadsökning på grund av omorganisationen inställa sig, då det oföränderliga antalet klassavdelningar ej komme att fordra någon ny lärartjänst. Utbyte av en fyraårig latinlinje mot en fyraårig reallinje kunde visserligen medföra en mindre rubbning i läroämnenas sammanlagda timantal, men om en sådan bleve följden, inträdde den först, då näst högsta ringen å latinlinjen lämnade plats för motsvarande ring å reallinjen. På detta stadium inträdde emellertid samtidigt differentieringen i ämnesgrupper, vilka av eleverna fritt tillvaldes, varför nämnda ändring i timantal vore omöjlig att på förhand angiva. Det vore att märka, att en dylik ändring av samma storhetsordning, som den ovan åsyftade, mycket väl kunde inträda, även om något linjeutbyte ej komme att äga rum, samt att

den lika väl kunde komma att bestå i en minskning som i en ökning av timantalet. Med hänsyn härtill torde det anses fastslaget, att här ifrågasatta organisationsförändring icke komme att medföra någon utgiftsökning vare sig för statsverket eller för Stockholms stad.

Departementschefen

Vägande skäl hava enligt min mening anförts till stöd för det föreliggande förslaget att vid norra latinläroverket i Stockholm ersätta en av de nuvarande latinlinjerna med en reallinje. Det av lärarkollegiet åberopade statistiska materialet belyser den utveckling, som kunnat skönjas vid flertalet av våra gymnasier, nämligen den stagnerande tillströmningen till latingymnasiet och det växande intresset för den utbildningsform, som företrädes av realgymnasiet. Denna utveckling medför bland annat, att latingymnasiet får årligen mottaga ett antal elever, som på grund av mindre goda studieanlag icke kunnat hävda sig i konkurrensen om platserna å reallinjen. Detta förhållande måste särskilt starkt påverka ett läroverk, vars gymnasium inrymmer enbart latinlinjer, och så småningom leda till en sänkt standard i studieavseende hos läroverkets gymnasieelever. Detta är särskilt betänkligt, om, såsom här är fallet, läroverket dessutom tjänstgör såsom provårsläroverk. Då det icke minst ur sistnämnda synpunkt är av vikt, att läroverkets gymnasium är av tillfredsställande konstruktion, och det även i andra hänseenden övertygande visats, att gymnasiet bör utrustas med en reallinje, anser jag mig böra nu tillstyrka åtgärder i den av skolöverstyrelsen föreslagna riktningen.

Vad förslagets detaljer beträffar, finner jag i likhet med skolöverstyrelsen och majoriteten inom lärarkollegiet det lämpligast, att en av nuvarande fyraåriga latinlinjerna avvecklas och efterträdes av en fyraårig reallinje. Av hänsyn till organisationen i allmänhet av de statliga gymnasierna i Stockholm torde det nämligen icke för närvarande vara tillrådligt att slopa den treåriga latinlinjen vid förevarande läroverk, medan det å andra sidan synes föreligga ett starkare behov av fyraåriga än av treåriga realgymnasielinjer.

Den av mig tillstyrkta omorganisationen torde böra successivt i överensstämmelse med överstyrelsens förslag genomföras från och med budgetåret 1939/40 eller den senare tidpunkt, som Kungl. Maj:t kan komma att bestämma. Läroverkets benämning bör undergå den ändring, som påkallas av gymnasiets utökning med en reallinje. Jag förutsätter, att genom den ifrågasatta omorganisationen icke inträder ändring i avseende å stadens skyldigheter att tillhandahålla läroverket lokaler m. m.

Såsom av överstyrelsen påvisats, torde den ifrågasatta omorganisationen ej för nästkommande budgetår och möjligen icke heller framdeles komma att föranleda merkostnader för vare sig statsverket eller Stockholms stad.

4. Omorganisation av vissa läroverk i Göteborg.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 3 mars 1938 hemställt om viss omorganisation av högre latin- och realläroverken i Göteborg. Förslaget innebär ett fullföljande av den omorganisation av det statliga läroverksväsendet för gossar i nämnda stad, som tog sin början genom beslutet av 1937 års riksdag (skrivelsen nr 210), att västra realskolan skulle ombildas till högre allmänt läroverk för gossar från och med budgetåret 1938/39 genom överflyttning dit av en fyraårig latinlinje från högre latinläroverket och en treårig reallinje från högre realläroverket; från sistnämnda läroverk skulle samtidigt till västra realskolan överflyttas en femårig realskollinje. Det sålunda under utbyggnad varande nya högre gossläroverket har benämnts högre allmänna läroverket i Majorna i Göteborg.

Högre latinläroverket har *läsåret 1938—39* femårig realskola, tre- och fyraårigt latingymnasium samt de fyra lägre kretsarna av en under bildning varande sexårig klassisk försökslinje. Realskolan består av tre fullständiga parallellserier med för närvarande gemensam avslutningsklass samt en tillfällig fjärde parallellavdelning av andra klassen. Det treåriga latingymnasiet och den klassiska försökslinjen äro enkellinjiga. Det fyraåriga latingymnasiet har två fullständiga parallellinjer; av en tredje, hittills fullständig linje, som är under överflyttning till läroverket i Majorna, återstår innevarande läsår de tre högsta ringarna. Sammanlagt finnas sålunda *läsåret 1938—39* 32 klassavdelningar. Sedan den klassiska linjen färdigbildats, den tredje linjen av det fyraåriga latingymnasiet blivit helt bortflyttad samt den tillfälliga utvidgningen med en fjärde parallellavdelning inom realskolan bortfallit, torde läroverket sålunda vid oförändrad organisation komma att normalt omfatta 30 à 31 klassavdelningar. — Latinläroverket är avsett för gossar och är från och med *läsåret 1937—38* anordnat såsom provårsläroverk.

Skolöverstyrelsens föreliggande förslag innebär med avseende på latinläroverket, att den ena av de nuvarande fullständiga fyraåriga latinlinjerna överflyttas till högre realläroverket, i samband varmed vid latinläroverket upprättas ett enkellinjigt fyraårigt realgymnasium. Latinläroverket beräknas härigenom komma att normalt omfatta 31 klassavdelningar (tredubbel femårig realskola med två avslutningsklasser, enkellinjigt tre- och fyraårigt latingymnasium, enkellinjigt fyraårigt realgymnasium samt en enkel klassisk linje).

Högre realläroverket är utrustat med femårig realskola, tre- och fyraårigt realgymnasium samt en reallyceilinje. Även detta läroverk är nu avsett endast för gossar. Realskolan omfattade sistlidet läsår tre fullständiga serier parallellavdelningar med två avslutningsklasser; en av nämnda tre linjer har dock från och med *läsåret 1938—39* hörjat överflyt-

tas till läroverket i Majorna. Det treåriga realgymnasiet har hittills bestått av två fullständiga parallellinjer, av vilka dock den ena är under överflyttning till sistnämnda läroverk; innevarande läsår återstå sålunda av nyssnämnda linje de två högsta ringarna. Det fyraåriga realgymnasiet har tre fullständiga parallellserier. Reallyceet är enkellinjigt och inrymmer innevarande läsår endast fem kretsar, då den lägsta kretsen höstterminen 1938 icke kommit till stånd på grund av lärjungebrist. Realläroverket består alltså innevarande läsår av 35 klassavdelningar. Sedan 1937 års riksdagsbeslut angående överflyttande av vissa linjer till läroverket i Majorna fullt genomförts, skulle realläroverket alltså normalt komma att omfatta 30 à 31 klassavdelningar. — Realläroverket är för närvarande provärs-läroverk.

Skolöverstyrelsens föreliggande förslag innebär med avseende å realläroverket, att reallyceet avvecklas samt att en fyraårig latinlinje överflyttas dit från latinläroverket. Härigenom beräknas realläroverket komma att normalt omfatta 28 klassavdelningar (dubbel femårig realskola med en avslutningsklass, enkelt treårigt och tredubbelt fyraårigt realgymnasium samt enkelt fyraårigt latینگymnasium).

Redan i samband med den framställning från vederbörande myndigheter, som låg till grund för 1937 års riksdags beslut om utbyggande av dåvarande västra realskolan till högre allmänt läroverk (se propositionen nr 267/1937), hade stadsfullmäktige i Göteborg ifrågasatt en ytterligare minskning av högre realläroverket utöver den, som uppkom, genom att förutnämnda linjer överflyttades till västra realskolan. Närmast på grund av lokalförhållandena vid realläroverket hade fullmäktige sålunda hemställt, att en fyraårig realgymnasielinje måtte flyttas från realläroverket till annat läroverk i staden, varigenom det förra för framtiden normalt skulle komma att omfatta högst 28 klassavdelningar. Skolöverstyrelsen hade i sitt utlåtande över denna stadsfullmäktiges framställning framkastat tanken, att ett utbyte mellan högre real- och latinläroverken skulle ske, varigenom samtliga gossläroverken i Göteborg skulle komma att få såväl latin- som realgymnasier. För egen del uttalade jag i förutnämnda proposition nr 267/1937, att jag icke ansåg mig böra i det sammanhanget taga ställning till den sålunda uppkomna frågan om högre latin- och realläroverkens av det nya högre läroverkets tillkomst betingade omorganisation; denna fråga syntes emellertid böra av vederbörande kommunala myndigheter uppmärksammas i samband med prövningen av de lokala ändringsarbeten, som vore planerade vid latin- och realläroverken.

Sedan frågan om latin- och realläroverkens lokalbehov närmare utretts, anhöllo *stadsfullmäktige i Göteborg* i skrivelse den 23 november 1937 till skolöverstyrelsen, att överstyrelsen måtte efter verkställd utredning framlägga förslag rörande den lämpligaste organisationen av gymnasierna vid

ifrågavarande båda läroverk inom ramen för vissa angivna antal klassavdelningar vid vardera läroverket, nämligen 32 vid latin- och 27 vid realläroverket. Tillika meddelades, att fullmäktige iklätt Göteborgs stad skyldighet att i huvudsaklig överensstämmelse med vissa riktlinjer tillhandahålla ifrågavarande läroverk nya och utökade lokaler i den omfattning, att vid läroverkens nuvarande skolbyggnader undervisning kunde meddelas i förutnämnda antal klassavdelningar vid respektive läroverk.

Med anledning av denna framställning från Göteborgs stadsfullmäktige har nu skolöverstyrelsen inkommit med sitt förutnämnda förslag efter att dessförinnan i ärendet hava hört vederbörande rektorer, lokalstyrelser och kollegier.

Över skolöverstyrelsens förslag hava sedermera yttranden avgivits av stadsfullmäktige samt lokalstyrelserna, lärarkollegierna och rektorerna vid ifrågavarande läroverk.

Skolöverstyrelsens utredning.

I det av överstyrelsen från lokalstyrelsen vid högre latinläroverket infordrade yttrandet, yttrar överstyrelsen, hade lokalstyrelsen angivit, att den i första rummet räknade med följande två alternativ för gymnasiets organisation vid läroverket:

Alternativ 1. Två fyraåriga latinlinjer och en treårig reallinje med ett lokalbehov av 32 klassrum. Enligt detta alternativ måste realläroverket förses med 4 klassrum utöver vad som beräknats.

Alternativ 2. Två fyraåriga och en treårig latinlinje samt en fyraårig reallinje med ett lokalbehov av 36 klassrum.

Lokalstyrelsen hade givit sitt förord för alternativ 1 men samtidigt hållit före, att alternativ 2 sannolikt skulle bliva billigare ur byggnadssynpunkt. Kollegiet vid högre latinläroverket hade anslutit sig till lokalstyrelsens mening men helst velat slippa en treårig reallinje och i stället få en fyraårig sådan samt bestämt påyrkat bibehållandet av två fyraåriga latinlinjer jämte den klassiska försökslinjen vid läroverket.

Lokalstyrelsen och kollegiet vid högre realläroverket hade i sitt till överstyrelsen avgivna yttrande framhållit, att stadsfullmäktige i viss mån kastat om förhållandet mellan läroverkens organisation och stadens skyldighet att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler. Även om man i fråga om äldre läroverk måste taga stor hänsyn till redan befintliga byggnader och det tomtområde, som skolan disponerade, kunde det ej anses lämpligt, att staten bleve nödsakad bestämma skolform efter det antal rum, som staden ställde till förfogande. I särskilt hög grad framträdde olägenheten av en sådan anordning i fråga om högre realläroverket. Enligt den plan för läroverkets organisation, som förordats av en inom stadsfullmäktige tillsatt beredning, skulle realläroverket bestå av två femåriga realskollinjer, två fyraåriga och en treårig gymnasielinje samt ett reallyceum och sålunda omfatta 26—27 klassavdelningar. Såsom lokalstyrelse och kollegium närmare framhållit i skrivelse till drätselkammaren, hade lyceet ej visat sig lämpligt för läroverket. Den för denna skolform utmärkande korta undervisningstiden och de därav förorsakade stora fordring-

arna på lärjungarnas arbetsförmåga hade gjort lyceet mindre lockande. Lärjungarna hade i viss mån rekryterats bland dem, som ej fått plats i andra skolor, och lärjungantalet, som aldrig varit stort, hade ständigt sjunkit. Det måste därför anses mycket ovisst, huruvida lyceet kunde äga bestånd, även om intet åtgjordes för att få det utbytt mot andra för stadens ungdom bättre passande studielinjer. Man kunde emellertid ej låta lyceet försvinna och låta dess undervisningslokaler stå tomma utan borde sätta någon annan skolform i dess ställe. Vilken skolform man än valde, komme den emellertid att taga fler klassrum i anspråk än lyceet, om man ej begränsade den till enbart en realskollinje eller en gymnasielinje. — En undersökning av antalet godkända inträdessökande vid de olika läroverken gäve vid handen, att de linjer, från vilka de flesta godkända bleve avvisade, vore den femåriga realskolan och det fyraåriga gymnasiet. Det vore även de former, som såväl pedagogiskt som med hänsyn till skolförhållandena för stadens egen ungdom vore mest ändamålsenliga. Även med hänsyn till önskvärdheten av en mer enhetlig läroverksorganisation förefölle det lämpligast, att lyceet ersattes av en femårig realskollinje och en fyraårig gymnasielinje, varigenom högre realläroverket skulle komma att bestå av tre femåriga realskollinjer, tre fyraåriga och en treårig gymnasielinje, d. v. s. av sammanlagt 28—29 klassavdelningar. Skulle emellertid den begränsning av klassrummens antal till 27 godtagas, som föreslagits av stadsfullmäktige, skulle detta innebära ett förhandsförbud mot att organisera läroverket på lämpligaste sätt.

Skolöverstyrelsen har för egen del yttrat:

Betraktades förhållandena i Göteborg i sin helhet, så funne man, då de båda lyceerna inräknades såväl i realskolor som i gymnasier, att för den manliga ungdomens undervisning skulle vara upprättade 17 realskollinjer och 11 gymnasielinjer. Om de båda lyceerna icke inräknades, bleve motsvarande siffror 15 realskollinjer och 9 gymnasielinjer.

Vid övervägande av den lämpligaste organisationen av läroverken för gossar och särskilt av latin- och realläroverken i Göteborg kunde man utgå från den, som utan annan omorganisation än västra realskolans utvidgning till högre allmänt läroverk skulle bliva den gällande och granska den ur olika synpunkter, nämligen med avseende på

- a) det totala behövliga antalet klassavdelningar i Göteborg,
- b) proportionen mellan realskollinjer och gymnasielinjer,
- c) den speciella organisationen av gymnasielinjerna, med andra ord frågan om fyraåriga eller treåriga gymnasier,
- d) fördelningen av latin- och reallinjer mellan högre latin- och högre realläroverken,
- e) den klassiska linjens och reallyceets fortbestånd.

Skolöverstyrelsen vände sig då först till frågan, huruvida antalet statliga realskollinjer för gossar hade visat sig vara tillräckligt och under den närmaste framtiden kunde anses fylla behovet.

År 1936 hade vid högre latinläroverket av 130 godkända inträdessökande till klass 1⁵ 105 gossar intagits och 25 avvisats, vid högre realläroverket av 144 godkända 98 intagits och 46 avvisats, vid västra realskolan 90 godkänts och 98 intagits (varav 83 vid västra realskolan prövade, de övriga dit hänvisade från högre latinläroverket, högre realläroverket och ett läroverk utanför staden), vid östra realskolan 73 godkänts och 96 intagits (varav 65 vid östra realskolan prövade, de övriga dit hänvisade från högre

latinläroverket, högre realläroverket och ett läroverk utanför staden). I den fyraåriga realskolans klass 1⁴ hade år 1936 motsvarande tal vid västra realskolan utgjort 18 godkända och 25 intagna (därav 7 från kommunala mellanskolan), vid östra realskolan 31 godkända och 48 intagna (varav 17 från kommunala mellanskolan, 1 från läroverk utanför staden).

Sammanlagt hade detta år till klass 1⁵ godkänts 437 gossar, varav 397 intagits i klassen, medan till klass 1⁴ godkänts 49 gossar, varav i klassen intagits 48 (därjämte 24 från kommunala mellanskolan, 1 från läroverk utanför staden). Hela antalet från klass 1⁵ avvisade godkända gossar hade således varit 40, medan från klass 1⁴ avvisats 1 godkänd gosse. Av de vid de statliga läroverken i Göteborg till realskolans lägsta klass prövade och godkända 486 gossarna hade således 445 beretts plats vid det prövande eller annat läroverk i staden, medan 41 eller 8,5 procent avvisats. Denna siffra torde få anses vara ganska låg och berättiga till slutsatsen, att antalet statliga realskollinjer för gossar i Göteborg icke för närvarande vore i behov av ökning. Emellertid kunde det vara skäl att undersöka, om ovanstående procentsiffra vore konstant eller om möjligen någon tendens till ändring i den ena eller andra riktningen kunde påvisas. Av en undersökning, omfattande åren 1931—36, framginge, att motsvarande antal avvisade gossar i procent av hela antalet godkända utgjorde

år 1931	11,6	procent
» 1932	3,6	»
» 1933	10,6	»
» 1934	15,4	»
» 1935	6,5	»
» 1936	8,5	»

Någon bestämd tendens i fråga om ändring av det procentuella antalet avvisade godkända elever torde icke kunna utläsas ur dessa siffror. Överstyrelsen funne det sålunda sannolikt, att under den närmaste framtiden intet trängande behov föreläge av en ökning av antalet realskollinjer i Göteborg.

Om det sålunda för närvarande kunde anses vara relativt väl sörjt för de gossar, som i Göteborg sökte inträde i statens realskolor, så kunde detta icke sägas vara fallet för de elever, som från realskolan sökte uppflyttning i gymnasiet. I själva verket hade också den anmärkta bristen i detta hänseende varit utgångspunkten för kravet på en omorganisation av läroverken i Göteborg. Vid samtliga gymnasier för manlig ungdom hade från inträde i den första ringen under åren 1930—36 avvisats:

	Fyraårigt gymnasium	Treårigt gymnasium
år 1930	1,5	3
» 1931	0,7	0
» 1932	9,2	0
» 1933	15,5	8,1
» 1934	21,7	11,6
» 1935	23,5	18,0
» 1936	24,5	17,5

I det hela visade dessa siffror en mycket stark stegring, så att år 1936 nära en fjärdedel av de till ring 1⁴ godkända sökande och mer än en sjättedel av de till ring 1³ godkända sökande måst avvisas. Undersökte man, hur de avvisade fördelade sig på latin-, respektive reallinjen, funne man följande tal:

	Fyraårigt latin- gymnasium		Fyraårigt real- gymnasium		Treårigt latin- gymnasium		Treårigt real- gymnasium
år 1932	10,5 procent		2 procent		0 procent		0 procent
» 1933	10,0 »		21,2 »		16,7 »		0 »
» 1934	28,9 »		11,2 »		25,0 »		0 »
» 1935	21,5 »		25,8 »		25,6 »		14,0 »
» 1936	16,0 »		32,7 »		27,9 »		10,0 »

Denna översikt visade, att för det sista år, som undersökningen omfattade, platsbristen varit störst i det fyraåriga realgymnasiet, där nära $\frac{1}{3}$ av eleverna måst avvisas, och därefter i det treåriga latinalgymnasiet, där mer än $\frac{1}{4}$ måst avvisas.

Redan i sitt i propositionen nr 267/1937 omnämnda yttrande hade överstyrelsen uttalat, att den funne ovanstående siffror anmärkningsvärt höga, att för närvarande föreläge ett obestriddigt behov av en serie nya avdelningar av det fyraåriga realgymnasiet och att överstyrelsen ej kände sig övertygad om sannolikheten av en minskning i tillströmningen till gymnasiet från och med år 1938. De sista åren hade uppvisat en ganska allmänt ökad tillströmning till gymnasiet, och skulle ett helt nytt gymnasium upprättas vid en realskola, vore det högst sannolikt, att i och med detta skapades en ökad efterfrågan på gymnasieplatser. Överstyrelsen hade emellertid icke ansett sig på sakens dåvarande ståndpunkt böra taga hänsyn till en eventuell utvidgning av gymnasieorganisationen, utan utgått från att denna skulle förbli oförändrad och sålunda omfatta 9 linjer, vartill komme den klassiska linjen vid högre latinläroverket och reallyceet.

Jämförde man i detta hänseende Göteborg med Stockholm, funne man, att antalet realskollinjer i de båda städerna vore 15 respektive 30, gymnasielinjerna 9 respektive 24, allt gällande endast den manliga ungdomen. Förhållandet mellan realskola och gymnasium i Göteborg kunde sålunda uttryckas med talet $\frac{15}{9} = 1\frac{2}{3}$, i Stockholm med talet $\frac{30}{24} = 1\frac{1}{4}$. Även om man beträffande Stockholm därjämte toge hänsyn till den omständigheten, att av de 30 realskollinjerna 5 vore tillgängliga för och (höstterminen 1937) till hälften besatta med flickor, medan samtidigt 5 av gymnasielinjerna likaledes vore tillgängliga för flickor, förskötes förhållandet i Stockholm icke nämnvärt till realskolans fördel. Jämfört med Stockholm uppvisade sålunda Göteborg ett betydande överskott av realskollinjer. Detta förhållande gäve sig också tillkänna vid en jämförelse beträffande antalet *manliga* elever i realskola och gymnasium i dessa båda städer under höstterminen 1937:

	Realskola	Gymnasium
Stockholm	3,964	2,058 = 34,2 procent
Göteborg	2,124	857 = 28,7 »

Om under »Realskola» upptoges även de manliga eleverna i de båda städernas kommunala mellanskolor och i de realskolor, samrealskolor och

kommunala mellanskolor, som hörde till vederbörande stads läroverks-gemenskap, bleve tabellens siffror:

	Realskola	Gymnasium
Stockholm	4,636	2,058 = 30,8 procent
Göteborg	2,790	857 = 23,5 »

Överstyrelsen funne alltjämt dessa siffror och övriga under diskussionen om gymnasiernas organisation framkomna synpunkter tydligt peka på att en ökning av antalet gymnasielinjer i Göteborg vore av behovet påkallad och vore icke böjd för att betrakta den nuvarande starka tillströmningen till gymnasiernas första ringar som en tillfällig och övergående företeelse. Det förefölle vidare överstyrelsen uppenbart, att denna ökning i första hand borde komma realgymnasiet och speciellt det fyraåriga realgymnasiet till godo. Beträffande frågan, i vilken utsträckning denna ökning borde ske, vore överstyrelsen av den åsikten, att den i någon mån bestämdes av nu tillgängliga lokalutrymmen. Överstyrelsen ansåge visserligen icke, att läroverkens organisation skulle vara bunden vid det föreliggande lokalutrymmet eller vid de villkor, som Göteborgs stadsfullmäktige i sin skrivelse den 23 november 1937 beträffande antalet klassavdelningar fästat vid sitt erbjudande att tillhandahålla nödiga lokaler. Ett väsentligt överskridande av där nämnda antal klassrum, nämligen 32 för högre latinläroverket och 27 för högre realläroverket, ansåge emellertid överstyrelsen uteslutet, för att icke de omorganiserade läroverken skulle bli ohanterligt stora i fråga om lärjungeantal.

Det föreliggande problemet syntes sålunda vara att åstadkomma en ökning av antalet gymnasielinjer inom den ungefärliga ramen av 32 klassavdelningar i högre latinläroverket, 27 klassavdelningar i högre realläroverket. Detta torde icke kunna ske på annat sätt, än att reallyceet vid högre realläroverket successivt avvecklades och ersattes av en fyraårig realgymnasielinje.

Det vore alldeles tydligt, att reallyceet upptog en i förhållande till lärjungeantalet oproportionerligt stor del av läroverkets utrymme. Med den mycket ringa och ganska konstanta frekvens, som hittills utmärkt denna skolform vid högre realläroverket, kunde man beräkna, att lyceet fullt utbyggt komme att i 6 kretsar hysa ungefär 60 elever, d. v. s. en tredjedel av det högsta tillåtna. Detta förhållande skulle icke behöva ge anledning till betänkligheter, om det kunde visas, att lyceet utgjorde en stor och betydelsefull pedagogisk tillgång för läroverket och dess lärjungar och att endast dess mycket speciella karaktär avhållit ett större antal elever att där söka inträde. Men redan det förhållandet, att trots den starkt framträdande platsbristen i de övriga skolformerna vid samma läroverk så få elever sökt inträde i lyceet, tydde på att lyceet icke hade någon väsentlig uppgift att fylla vid högre realläroverket.

Om reallyceet hade högre realläroverkets kollegium och rektor upprepade gånger yttrat, att detsamma visat sig vara en för Göteborg olämplig skolform. I stället för att vara en skolform för begåvade elever med avsikt att gå direkt till studentexamen, hade lyceet blivit en nödhjälps för dem, som icke funnit plats i de treåriga eller fyraåriga gymnasierna eller i realskolan. Som en följd härav hade lyceet ett mycket lågt lärjungeantal, nämligen höstterminen 1937 endast 48 elever i 5 kretsar, varjämte det visat sig, att eleverna hade stora svårigheter att tillägna sig de för denna skol-

form utmärkande, koncentrerade kurserna. Ur pedagogisk synpunkt hade reallyceet i Göteborg ej infriat de förväntningar, man tidigare hyst om detsamma. Ur ekonomisk synpunkt vore lyceet likaledes betänkligt, nämligen genom att taga i anspråk ett klassutrymme, som fullt utnyttjat skulle rymma ett mer än tredubbelt större antal elever, samtidigt med att årligen ett stort antal inträdessökande såväl till realskolan som framför allt till gymnasiet måste avvisas på grund av platsbrist. På grund härav hade kollegiet föreslagit lyceets nedläggande och dess ersättande med en fem-årig realskollinje och en fyraårig gymnasielinje.

Överstyrelsen, som anslöte sig till förslaget om lyceets avveckling, hade övervägt sättet för avvecklingens verkställande.

Överstyrelsen ansåge sig böra förorda det också närmast till hands ligande sättet, nämligen att från och med höstterminen 1938 indraga kretsarna successivt nedifrån, varigenom de redan intagna lyceieleverna finge fortsätta i samma skolform fram till studentexamen. Den sista kvarvarande kretsen skulle då upplösas genom studentexamen vårterminen 1943. Samtidigt ansåge sig överstyrelsen dock böra påpeka den möjlighet, som likheten i tim- och kursplaner mellan de båda högsta kretsarna och gymnasiet båda högsta ringar erbjöde i fråga om samläsning, att i mån sådant befundes lämpligt påskynda lyceets avveckling.

Den minskning av antalet reala, till studentexamen förenade bildningslinjer, som reallyceets avveckling innebure, borde kompenseras genom upprättandet av en ny realgymnasielinje, antingen treårig eller fyraårig. För upprättandet av en treårig linje talade det jämförelsevis stora antalet realskollinjer och önskvärdheten av att de, som avlade realexamen, bereddes tillfälle att omedelbart fortsätta sina studier till studentexamen i den gymnasieform, som byggde på fullständigt genomgången realskola. Å andra sidan framginge av de förut meddelade siffrorna, att det treåriga gymnasiet ända till och med 1934 kunnat bereda alla sökande platser och att först därefter ett icke särdeles stort antal måst avvisas. En jämförelse med motsvarande siffror för det fyraåriga gymnasiet visade, att behovet av ökat utrymme i det fyraåriga gymnasiet vore så väsentligt mycket större än samma behov beträffande det treåriga, att det icke torde böra råda någon tvekan beträffande valet av gymnasieform, så mycket mindre, som antalet treåriga realgymnasielinjer fortfarande skulle vara två, nämligen vid högre realläroverket en och vid västra realskolan en.

Beträffande förläggningen av den nya reallinjen funne överstyrelsen det vara lämpligast, att densamma upprättades vid högre latinläroverket. Det viktigaste skälet härtill funne överstyrelsen vara, att den avlastning av högre realläroverket, som ansetts behöfvlig, borde gälla icke blott antalet klassavdelningar och lärjungar, utan även antalet undervisningstimmar i de naturvetenskapliga ämnena. Den organisation, som hittills utmärkt högre realläroverket, omfattande icke mindre än 5 realgymnasielinjer, jämte ett reallyceum, vartill kommit 3 realskollinjer, måste anses ställa alltför höga krav på läroverkets tillgång till undervisningslokaler i de naturvetenskapliga ämnena, tynga arbetsordningen och belasta läroverkets kassor med mycket betydande kostnader för undervisnings- och förbrukningsmateriel. Visserligen komme läroverket genom den av riksdagen beslutade utvidgningen av västra realskolan att mista en realskollinje och en treårig reallinje och under förutsättning av lyceets avveckling ytterligare en naturvetenskapligt betonad linje; vad beträffade

realskolan bleve dock vinsten icke så betydande och motverkades av den försvagning av det ekonomiska underlaget för gymnasiet, som bleve en följd av dess förflyttning. Men även efter dessa omändringar skulle det kvarstå ett realgymnasium med fyra parallellavdelningar, vilket redan det ställde så stora fordringar i fråga om utrustning för naturvetenskaplig undervisning, att en väsentlig ökning därav icke borde ske.

Upprättandet av en reallinje vid högre latinläroverket medförde nödvändigheten av att förflytta en latinlinje till högre realläroverket. Överstyrelsen utginge beträffande organisationen av Göteborgs latingymnasier däriifrån, att det måste betraktas som önskvärt, att det funnes åtminstone en treårig latinlinje. Detta vore fallet nu, och de ovan anförda siffrorna visade, att en betydande del av de till denna linje sökande måste avvisas. Ehuru just på latinlinjen den fyraåriga linjen torde böra anses som den pedagogiskt ändamålsenligare, torde starka skäl under nuvarande organisation av gymnasierna tala för att det funnes minst en treårig latinlinje i en stad med Göteborgs storlek. Av de olika sätt, som kunde tänkas för upprättandet av en latinlinje vid högre realläroverket, ville överstyrelsen förorda det successiva överflyttandet av en av de fyraåriga linjerna vid högre latinläroverket till högre realläroverket, då överstyrelsen skulle finna det olämpligt att vid ett realläroverk utan tidigare erfarenhet av latingymnasiet upprätta det pedagogiskt mindre ändamålsenliga av de båda möjliga. De svårigheter, som det treåriga latingymnasiet erbjöde, torde bäst bemästras av det läroverk, där det hittills varit förlagt.

Av organisatoriska förändringar innebure sålunda förslaget under läsåret 1938—39 en indragning av krets 1 av reallyceet och upprättande av ring I av det fyraåriga realgymnasiet, medförande en minskning av timtalet i läroämnena med 1 veckotimme, i övningsämnena likaledes med 1 veckotimme.

Fullständigt genomfört innebure förslaget i sin helhet indragning av reallyceet och upprättande av ett fyraårigt realgymnasium. Härvid inträdde följande minskning i det enligt kursplanerna beräknade timtalet: i läroämnena (156 — 130 =) 26, i övningsämnena (36 — 28 =) 8. Efter en approximativ korrektion med hänsyn till samläsning minskades den förra siffran, d. v. s. minskningen i timtal för läroämnena, till 22.

Myndigheternas yttranden.

Högre latinläroverkets lokalstyrelse, kollegium och rektor hava i gemensamt yttrande anført, att enligt deras förmenande den lämpligaste gymnasieorganisationen vid högre latinläroverket vid sidan av den klassiska försökslinjen vore två fyraåriga latinlinjer och en fyraårig reallinje (alltså till skillnad från skolöverstyrelsens förslag icke någon treårig latinlinje samt två i stället för en fyraårig latinlinje). En av de riktlinjer, som följts vid utstakandet av ny plan för gymnasieväsendet i Göteborg hade nämligen varit, att lärjungarna skulle såvitt möjligt erbjudas tillfälle att fullfölja och avsluta sin skolgång vid det läroverk, där de en gång vunnit inträde. Detta legitima önskemål skulle i alltför ringa grad bliva tillgodosett genom överstyrelsens förslag, då detsamma skulle tvinga åtskilliga av latinläroverkets egna lärjungar, vilka önskade gå latinlinjen, över till realläroverket eller till den nyinrättade linjen vid läroverket i Majorna. Det

överbägende flertalet lärjungar å det treåriga gymnasiet utgjordes av sådana, som kommit från främmande läroverk, medan flertalet lärjungar å det fyraåriga latmgymnasiet utgjordes av sådana, som redan före gymnasietiden tillhört läroverket. Om det fortfarande ansåges önskvärt med en treårig latinlinje i Göteborg, borde den förläggas till realläroverket, i varje fall ej till latinläroverket.

Högre realläroverkets lokalstyrelse och kollegium hava med instämmande av rektor yttrat, att den av skolöverstyrelsen föreslagna organisationen ur realläroverkets synpunkt givet vore att föredraga framför tidigare framlagda förslag. Det av överstyrelsen föreslagna utbytet av reallyceet mot en fyraårig latmgymnasielinje syntes vara ur pedagogisk synpunkt mycket lämpligt och motsvarade de önskemål, som tidigare framförts från läroverket. På det kraftigaste avstyrktes eventualiteten att i stället för en fyraårig latinlinje inrätta en treårig. Den treåriga latinlinjen hade visat sig vara en mycket svår skolform, och såsom även skolöverstyrelsen framhölle kunde det ej vara riktigt att upprätta en sådan vid ett läroverk, som helt saknade erfarenhet från latmgymnasiet. Till detta komme emellertid även ett annat skäl. När lokalstyrelsen och kollegiet tidigare föreslagit, att en latinlinje borde upprättas vid läroverket, hade detta motiverats med önskvärdheten av att läroverkets elever skulle kunna välja linje mer än nu efter anlag och fallenhet. Genom inrättandet av en treårig latinlinje skulle emellertid detta önskemål ej tillgodoses. Valet mellan latin- och reallinje avgjordes nämligen vid övergången från näst sista realskoleklassen till första ringen av det fyraåriga gymnasiet. Ett treårigt latmgymnasium, som ju vore avsett för huvudsakligen lärjungar från samhällen utanför Göteborg och som dessutom användes av lärjungar, som av någon anledning ej vunnit inträde i det fyraåriga, skulle således ej kunna fylla den uppgift, som avsetts med förslaget om latinlinje.

Stadsfullmäktige i Göteborg hava såsom sitt utlåtande åberopat innehållet i ett av en *särskild beredning* avgivet yttrande.

Beredningen har icke ansett sig böra taga ställning till de i skolöverstyrelsens förslag innefattade pedagogiska och organisatoriska problemen, vilka enligt beredningens mening borde överlämnas åt statsmakterna för avgörande. Beträffande själva lokalfrågan har beredningen påpekat, att stadsfullmäktiges dittills gjorda åtagande beträffande ifrågavarande läroverks lokaler gällde 32 klassavdelningar vid latin- och 27 vid realläroverket, medan skolöverstyrelsens förslag förutsatte 31 klassavdelningar vid det förra och 28 vid det senare läroverket. Med anledning härav har beredningen låtit preliminärt omarbete det föreliggande förslaget till lokalfrågans lösande vad beträffar realläroverket och förutsatt, att ett slutligt förslag skall uppgöras, sedan beslut fattats om den blivande organisationen.

I enlighet med förslag av nämnda beredning hava stadsfullmäktige beslutat att — med ändring av sitt tidigare beslut i ämnet i vad avsåge högre realläroverket — ikläda staden åtagande att inom den tid, som kunde finnas erforderlig, tillhandahålla högre realläroverket utökade lokaler, som kunde av statsmakterna godkännas, i den omfattning, att vid läroverket kunde meddelas undervisning åt högst 28 klassavdelningar.

De enligt det föregående ifrågasatta förändringarna av organisationen av latin- och realläroverken i Göteborg bebådades som nämnts redan vid behandlingen av frågan om utvidgning av västra realskolan därstädes till högre allmänt läroverk. Latinläroverket skall enligt föreliggande förslag utrustas med en fyraårig realgymnasielinje, realläroverket med en från latinläroverket överflyttad fyraårig latinlinje. Härigenom skulle samtliga de tre statliga gymnasierna för gossar i Göteborg bliva försedda med såväl latin- som reallinjer.

Förslaget i dessa delar synes mig starkt motiverat och innebär fördelar icke minst ur lärjungarnas synpunkt. Ett efter naturlig håg och fallenhet lämpat linjeval underlättas genom omorganisationen för de lärjungar å realskolestadiet, som önska fortsätta sina studier å gymnasiet. Erfarenheten har visat, att många lärjungar hellre välja en för dem mindre lämpad gymnasielinje vid det egna läroverket än söka sig till ett annat läroverk, vars gymnasieorganisation dock skulle bättre lämpa sig för deras studiemål. Från latinläroverkets sida har visserligen framhållits, att förslaget skulle medföra den olägenheten, att den vid detta läroverk kvarblivande enkla fyraåriga latinlinjen icke skulle kunna mottaga alla de lärjungar från läroverkets egen realskola, som önska välja denna linje. Även om möjligheten härav icke är utesluten, ehuru enligt min mening mindre sannolik, anser jag likväl nämnda olägenhet vara av mindre betydelse än de påtagliga fördelar i andra avseenden, som förslagets förverkligande torde medföra. Behovet av den ifrågasatta nya realgymnasielinjen synes vara klart ådagalagt liksom ock önskvärdheten av att denna nya linje göres fyraårig; härför, ävensom för ett överflyttande av en fyraårig och icke en treårig latinlinje till realläroverket, talar bland annat den omständigheten, att ifrågavarande båda läroverk äro provårsläroverk.

Mer ingripande i Göteborgs läroverksorganisation, sedd som helhet, än de ifrågasatta förändringarna av latin- och realläroverkens gymnasier, är skolöverstyrelsens av vederbörande vid realläroverket understödda förslag om avveckling av reallyceet vid sistnämnda läroverk. Jag har från principiella utgångspunkter funnit det i viss mån tveksamt, om det kan anses befogat att slopa denna lyceelinje. Emellertid synas mig i detta fall de praktiska skälen böra tillmätas avgörande betydelse, och dessa peka otvivelaktigt i riktning mot lyceelinjens avveckling. Antalet elever i denna linje har alltsedan dess tillkomst varit relativt lågt och under senare år dessutom varit statt i sjunkande; innevarande läsår har den lägsta kretsen till och med måst indragas på grund av brist på elever. Ändamålet med lyceet — att bereda begåvade lärjungar tillfälle att på en kortare väg än den vanliga nå fram till studentexamen efter genomgång av folkskolans sju klass — har vidare beträffande den ifrågavarande linjen blivit delvis förfelat, enär, enligt vad som påvisats, linjen till stor del rekryterats av lär-

jungar, som icke kunnat vinna inträde i någon av realgymnasielinjerna. Härtill komma ekonomiska synpunkter: varken ur statens eller Göteborgs stads synpunkt torde det vara försvarligt att utan starkare skäl än som här föreligga upprätthålla en så fåtaligt besökt linje som den ifrågavarande. Jag har sålunda funnit övertygande skäl tala för ett bifall till överstyrelsens förslag jämväl på denna punkt.

De av mig förordade organisatoriska förändringarna torde böra i anslutning till överstyrelsens förslag genomföras successivt med början från och med nästkommande budgetår eller den senare tidpunkt, som Kungl. Maj:t kan komma att bestämma. I samband därmed torde frågan om ändrad benämning av ifrågavarande båda läroverk böra upptagas till prövning av Kungl. Maj:t.

Såsom av det föregående framgår, hava stadsfullmäktige i Göteborg vid sitt beslut om åtagande för staden att tillhandahålla real- och latinläroverken nya och utökade lokaler i viss omfattning fogats förbehåll med avseende på det antal klassavdelningar, som skola kunna inrymmas i de nuvarande skolbyggnaderna. Ehuru jag väl beaktar stadens intresse av att dess ekonomiska uppoffringar för anskaffande och tillhandahållande av erforderliga lokaler hållas inom skälig ram, kan jag icke tillstyrka ett förbehåll av nämnda art, som ju i viss mån binder statens handlingsfrihet i fortsättningen med avseende å organisationen av nämnda båda läroverk. Då organisationen av läroverken vid bifall till mitt förslag tillrättalägges på sådant sätt, att stadens intressen tillgodoses jämsides med de intressen, staten i första rummet har att företräda, anser jag mig böra med hänsyn till stadsfullmäktiges berörda beslut föreslå, att omorganisationen genomföres under villkor, att staden förpliktar sig att, såvitt angår de nya linjerna vid ifrågavarande läroverk, tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning samt bostäder åt rektorerna eller motsvarande kontant ersättning.

Några merkostnader för statsverket torde de ifrågasatta organisationsändringarna icke komma att medföra. Vid fullt genomförd omorganisation i enlighet med föreliggande förslag synes tvärtom en viss besparing kunna ernås på grund av minskning i antalet undervisningstimmar vid högre realläroverket efter lyceets avveckling.

II. Anslagsberäkningar.

1. Förslagsanslaget till Högre lärarinnesseminariet: Avlöningar.

Detta anslag är för närvarande uppfört med 356,700 kronor. Gällande personalförteckning och avlöningsstat äro intagna å sid. 478 i statsliggaren för budgetåret 1938/39.

Skolöverstyrelsen har i skrivelser den 31 augusti och den 15 oktober 1938 hemställt om anvisande för nästa budgetår av ett med 800 kronor till 357,500 kronor förhöjt anslag. *Statskontoret* har yttrat sig i ärendet den 12 oktober och den 2 december 1938.

Den begärda anslagshöjningen hänför sig till följande ändamål:

vikariatsersättning åt eldaren	kronor 100
höjt arvode åt bibliotekarien	» 350
» » » biträdet å rektorsexpeditionen	» 350
Summa kronor 800.	

Å nämnda arvoden skulle dyrtidstillägg icke vidare utgå.

Med hänsyn till vad i det följande yttras, torde överstyrelsens förslag i vad avser vikariatsersättning åt eldaren icke behöva särskilt beröras. I övrigt inhämtas beträffande överstyrelsens förslag av handlingarna följande:

Bibliotekarien och biträdet å rektorsexpeditionen åtnjuta för närvarande arvoden med respektive 1,050 kronor och 1,000 kronor, å vilka efter löne-regleringens genomförande från och med den 1 januari 1938 utgår reglerat dyrtidstillägg. Före sistnämnda dag utgick å arvoden oreglerat dyrtidstillägg. För motvägande av den i och med övergången från oreglerat till reglerat dyrtidstillägg uppkommande löneminskningen för bibliotekarien — vilken icke är lärare och följaktligen icke i denna egenskap kommit i åtnjutande av nämnda löne-reglering — höjdes dennes arvode på mitt förslag av 1938 års riksdag från 900 kronor till det förutnämnda beloppet av 1,050 kronor. Riksdagen förklarade därvid, att den godtagit mitt förslag endast såsom ett provisorium för innevarande budgetår i avbidan på en omprövning genom Kungl. Maj:ts försorg av frågan om dyrtidstilläggens avskaffande beträffande ifrågavarande slag av arvoden.

Skolöverstyrelsens förutnämnda förslag om höjning av arvoden för bibliotekarien och rektorsbiträdet vid högre lärarinnesseminariet bygger på samma grunder, som överstyrelsen föreslagit beträffande motsvarande be-fattningshavare vid de allmänna läroverken, för vilka jämväl ifrågasatts arvodeshöjning. En redogörelse för överstyrelsens principutredning och därav beträffande de allmänna läroverken föranledda förslag lämnas i det följande i samband med frågan om anslag till avlöningar vid sistnämnda läroverk för nästa budgetår.

Tillämpade på högre lärarinnesseminariet, vilket enligt katalogen för höst-terminen 1938 hade 600 lärjungar, innebära de av överstyrelsen beträffande bibliotekariearvoden vid de allmänna läroverken ifrågasatta nya grunderna, att bibliotekariearvudet vid lärarinnesseminariet skulle bestäm-

mas till 1,400 kronor, vilket överstyrelsen också enligt det föregående föreslagit.

Beträffande tillämpningen å lärarinneseminariet av de grunder för beräkning av arvoden åt rektorsbiträden, som av överstyrelsen föreslagits för de allmänna läroverkens del, har överstyrelsen anfört:

Då grundarvudet till rektorsbiträde vid provårsläroverk i Stockholm av överstyrelsen föreslagits skola utgå med 300 kronor, ville överstyrelsen föreslå, att arvudet till rektorsbiträdet vid högre lärarinneseminariet beräknades på så sätt, att detsamma grundarvode fastställdes till 300 kronor och tillägsarvudet, efter ett belopp av 1 krona 50 öre för varje elev, till 900 kronor. Beträffande seminariets fonder hade överstyrelsen genom rektor vid högre lärarinneseminariet erfarit, att desamma handhades av direktionen för Stockholms stads undervisningsverk. Seminariets rektor hade emellertid för överstyrelsen framhållit, att, då förvaltningen vid högre lärarinneseminariet och därmed förenade läroanstalter torde kunna betecknas såsom i sitt slag egenartad och då arbetet med hänsyn härtill kunde anses i hög grad betungande, det torde vara befogat, att rektorsbiträdet vid högre lärarinneseminariet och därmed förenade läroanstalter erhöle ett arvode, som med förslagsvis 150 kronor överstege det, som skulle utgå till ett rektorsbiträde vid läroverk av motsvarande slag och storlek i Stockholm. Med hänsyn härtill hade överstyrelsen ansett sig böra föreslå nämnda arvode till $(300 + 900 + 150 =) 1,350$ kronor.

Statskontoret har påpekat, att den höjning av bibliotekariens arvode, som beviljats av 1938 års riksdag, nära motsvarade den minskning i det å arvudet utgående dyrtidstillägget, som bibliotekarien fått vidkännas i och med övergången från oregrerat till reglerat dyrtidstillägg. Under erinran om den ståndpunkt statskontoret intagit (se nedan) beträffande överstyrelsens förslag angående reglering av arvoden för bibliotekarier och rektorsbiträden vid de allmänna läroverken, har statskontoret förordat allenast, att arvudet åt rektorsbiträdet uppräknades till 1,160 kronor. Frågan om en avveckling av det reglerade dyrtidstillägget borde övervägas vid den allmänna översyn beträffande nämnda spörsmål, som syntes bliva erforderlig.

Tidigare denna dag har Kungl. Maj:t på föredragning av chefen för finansdepartementet beslutat avlåta proposition till riksdagen angående löne-reglering för ordinarie befattningshavare vid de allmänna läroverken m. fl. statliga undervisningsanstalter. Nämnda proposition innefattar även förslag angående tillämpning av civila avlöningsreglementet å ordinarie vaktmästarpersonal vid nämnda läroanstalter. Förslaget i denna del bygger på en av skolöverstyrelsen med skrivelse den 29 december 1937 överlämnad utredning, varöver infordrade utlåtanden avgivits den 31 januari 1938 av statskontoret och den 1 juli 1938 av allmänna civilförvaltningens lönenämnd.

I propositionen hava närmare angivits de allmänna principer, som böra tillämpas vid vaktmästarpersonalens inplacering i olika förekommande lönegrader. Bland annat har därvid framhållits, att vad i propositionen anförts rörande svårigheterna att omedelbart genomföra en helt tillfredsställande organisation talar för att man för nästa budgetår inrättar icke-

ordinarie befattningar i något större utsträckning än eljest bort ske samt att en viss återhållsamhet iakttages i fråga om befattningarnas placering i den högsta av de här ifrågakommande lönegraderna. I den mån så befunnes påkallat, borde givetvis framdeles jämkningar vidtagas i den organisation, som nu må beslutas.

Beträffande behovet av vaktmästarbefattningar vid högre lärarinneseminariet har *skolöverstyrelsen* anfört:

Då frågan om högre lärarinneseminariets organisation och framtida öde för det dåvarande vore föremål för utredning, torde anledning saknas att definitivt ordna frågan om seminariets vaktmästarpersonal, åtminstone genom att giva densamma ordinarie anställning. Visserligen funnes för närvarande uppförd å seminariets stat en kvinnlig vaktmästare, tillika portvakt, men denna hade redan uppnått sextio års ålder och torde måhända därför böra pensioneras. Skulle hon emellertid komma att kvarstå ännu ett eller annat år, ville överstyrelsen föreslå, att nämnda vaktmästarbefattning tills vidare upprätthölles såsom extra ordinare befattning i 7 lönegraden, för vilken anordning den nuvarande vaktmästarens anställningsform knappast torde utgöra hinder. Rektor vid seminariet hade dock på denna punkt givit uttryck åt en viss tvekan. Statens skolköksseminarium och hushållsskola, som inrymmes i högre lärarinneseminariet, torde väl knappast beröras av detta seminariums öde. Överstyrelsen föresloge dock, att även den vaktmästarbefattning, som närmast behövdes för skolköksseminariet och hushållsskolan, inrättades såsom extra ordinare befattning i 5 lönegraden. Övrig personal — eldare och gårdskar — torde böra avlönas på samma sätt som hittills.

Skulle högre lärarinneseminariet komma att bibehållas och i en eller annan form fortsätta sin verksamhet, torde en nybyggnad för samtliga i organisationen ingående läroanstalter (lärarinneseminarium, flickskola, realskola, folkskola, skolköksseminarium och hushållsskola) bli ofrånkomlig. I sådant fall borde samtidigt vaktmästarpersonalens ställning vederbörligen omregleras.

Statskontoret och *lönenämnden* hava icke särskilt uttalat sig i förevarande avseende.

Arvodet till *bibliotekarien* höjdes som nämnts för innevarande budgetår provisoriskt från 900 kronor till 1,050 kronor. Å arvodet utgår nu reglerat dyrtidstillägg. Med tillämpning av de grunder för omräkning av arvoden på grund av bortfallande dyrtidstillägg, som kommit till användning vid anslagsberäkningar för budgetåret 1939/40 för de allmänna läroverken, bör bibliotekariearvodet för sistnämnda budgetår höjas till i runt tal 1,200 kronor utan rätt för innehavaren att uppbära dyrtidstillägg. Arvodet till *rektorsbiträdet* skulle enligt nu gällande grunder för beräkning av motsvarande arvoden vid de allmänna läroverken hava utgått med 900 kronor; skolöverstyrelsen, som bestämmer sistnämnda arvoden, är dock icke helt bunden vid de angivna beräkningsgrunderna. Rektorsbiträdet vid lärarinneseminariet åtnjuter för närvarande ett av Kungl. Maj:t bestämt arvode av 1,000 kronor. Jag ifrågasätter ingen annan ändring av sistnämnda arvode

Departementschefen.

än att detsamma i likhet med vad jag i det följande tillstyrker beträffande motsvarande arvoden vid de allmänna läroverken uppräknas med 25 procent, d. v. s. med 250 kronor till 1,250 kronor. Ej heller å detta arvode bör dyrtidstillägg hädanefter utgå.

De i avlöningsstaten upptagna anslagsposterna beräknar jag på följande sätt:

Under en anslagspost till *avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat* böra beräknas medel till en rektor, nio lektorer, två adjunkter, elva ämneslärarinnor, en lärare i vardera teckning, musik och gymnastik med lek och idrott, fyra övningsskollärare, två lärarinnor i kvinnlig slöjd, därav en vid det med lärarinneseminariet förenade statens skolköksseminarium och hushållsskola, samt fem lärarinnor i hushållsgöromål, alla vid sistnämnda seminarium och hushållsskola. Med hänsyn till den av chefen för finansdepartementet föreslagna löneregleringen för lärarpersonalen beräknar jag ifrågavarande anslagspost enligt vedertagna grunder till 334,500 kronor, innebärande en av nämnda lönereglering betingad anslagshöjning med (334,500 — 277,000 =) 57,500 kronor.

Anslagsposten till *arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t*, är för närvarande uppdelad å två delposter å 7,680 kronor och förslagsvis 100 kronor till grundbelopp, respektive vikariatsersättningar m. m. Då sistnämnda delpost är avsedd enbart till ersättning åt vikarie för vaktmästaren, för vilken föreslås lönereglering från och med nästa budgetår, kan posten bortfalla. Vid det förhållandet, att lönereglering i det följande föreslås jämväl för eldaren, saknar jag anledning att till behandling upptaga skolöverstyrelsens förslag rörande beredande av medel under denna delpost till ersättning till vikarie för sistnämnda befattningshavare. Arvoden utgår nu till följande befattningshavare:

	Kronor
3 biträdande föreståndarinnor å 960 kronor	2,880
1 biträde å rektorsexpeditionen	1,000
1 bibliotekarie	1,050
1 läkare	1,200
1 vaktmästare, tillika portvakt	800
1 eldare	750
Summa kronor 7,680.	

Arvodena åt de tre biträdande föreståndarinnorna böra i enlighet med förslag av chefen för finansdepartementet uppräknas till vardera 1,200 kronor. Arvodena åt rektorsbiträdet och bibliotekarien böra vid bifall till vad av mig föreslagits uppföras med 1,250 och 1,200 kronor. Arvodet till läkaren, å vilket nu enligt uppgift av seminariets rektor icke utgår dyrtidstillägg, bör bibehållas vid oförändrat belopp, 1,200 kronor. För vaktmästaren och eldaren beräknas medel till avlöningar under annan anslagspost. Jag förordar alltså följande arvodesbelopp:

	Kronor
3 biträdande föreståndarinnor à 1,200 kronor	3,600
1 biträde å rektorsexpeditionen	1,250
1 bibliotekarie	1,200
1 läkare	1,200
	Summa kronor 7,250.

Delposten till *grundavlöningar m. m. till övrig icke-ordinarie personal*, nu 53,000 kronor, bör enligt inom överstyrelsen utförda beräkningar till följd av den i annat sammanhang föreslagna löneregleringen för lärarpersonalen höjas med i runt tal 2,200 kronor. Under delposten bör därjämte beräknas medel till extra ordinarie vaktmästarpersonal, utgörande *dels* i enlighet med skolöverstyrelsens förslag en extra ordinarie vaktmästare i 7 lönegraden, avsedd huvudsakligen för själva lärarinneseminariet, samt en extra ordinarie vaktmästare i 5 lönegraden, avsedd huvudsakligen för skolköksseminariet och hushållsskolan, *dels ock* på grundval av uppgifter, lämnade av seminariets rektor, en extra ordinarie eldare i 5 lönegraden med halvtidstjänstgöring. Den härav föranledda höjningen av delposten uppgår till i runt tal 7,800 kronor. Delposten bör sålunda uppföras med $(53,000 + 2,200 + 7,800 =) 63,000$ kronor. I detta sammanhang vill jag påpeka, att den vaktmästare, som sålunda föreslagits placerad i 5 lönegraden såsom extra ordinarie med heltidstjänstgöring, för närvarande avlönas av medel, som inräknats i omkostnadsanslaget. Med hänsyn härtill föreslår jag i det följande, att sistnämnda anslag något minskas. Det bör även framhållas, att den ifrågasatta höjningen av förevarande delpost bland annat avser att bereda en av lärarlöneregleringen motiverad höjning av de timlärarlöner, som för vissa lärare fastställts av Kungl. Maj:t den 23 december 1937 (jfr statsliggaren för budgetåret 1938/39, sid. 479). Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela i detta hänseende erforderliga bestämmelser.

Delposten till *avlöningsförhöjningar m. m.*, nu 4,000 kronor, torde böra uppföras med förslagsvis 4,900 kronor.

Anslagsposten till särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän, nu förslagsvis 14,920 kronor, kan på grund av de ifrågasatta löneregleringarna bortfalla. I avlöningsstaten bör uppföras en särskild anslagspost till *rörligt tillägg*, som uppskattas till förslagsvis 24,150 kronor.

Förevarande anslag bör alltså för nästa budgetår bestämmas till $(334,500 + 7,250 + 63,000 + 4,900 + 24,150 =) 433,800$ kronor, vilket innebär en anslagshöjning med $(433,800 - 356,700 =) 77,100$ kronor, i huvudsak orsakad av löneregleringarna för lärarpersonalen och vaktmästarna.

I personalförteckningen för högre lärarinneseminariet böra icke företagas andra förändringar än de, som föranledas av berörda lönereglering för lärare.

Då i årets statsverksproposition detta anslag preliminärt beräknats till 430,000 kronor, innebär i jämförelse härmed vad jag nu tillstyrkt en ökning med 3,800 kronor.

2. Förslagsanslaget till Högre lärarinneseminariet: Omkostnader.

Detta anslag är nu uppfört med 45,100 kronor.

Skolöverstyrelsen har i sin förutnämnda skrivelse den 31 augusti 1938 på framställning av seminariets *rektor* hemställt om anvisande av oförändrat anslag för nästkommande budgetår.

Departementsschefen.

Den för statens skolköksseminarium och hushållsskola avsedda delen av förevarande anslag, 16,800 kronor, anlitas för närvarande till bestridande av kostnaderna för avlöning åt betjäningen vid skolköksseminariet och hushållsskolan, däribland en kvinnlig vaktmästare. Under hand har inhämtats, att den till sistnämnda befattningshavare från omkostnadsanslaget bestridda kontanta grundavlöningen för närvarande utgör 840 kronor om året. Då i det föregående föreslagits, att denna vaktmästare skall komma i åtnjutande av löner reglering från och med nästa budgetår, har jag under avlöningsanslaget beräknat medel till lön åt henne. Omkostnadsanslaget bör alltså reduceras med nämnda belopp, 840 kronor, lämpligen avrundat till 800 kronor. Då jag i övrigt icke ifrågasätter några förändringar beträffande förevarande anslag, bör detta således för nästa budgetår uppföras med $(45,100 - 800 =) 44,300$ kronor. Erinras må., att anslaget i årets statsverksproposition preliminärt beräknats till 44,200 kronor.

Jag förutsätter, att åttonde huvudtitelns allmänna anslag till dyrtidstillägg icke i fortsättningen anlitas för gäldande av eventuellt utgående dyrtidstillägg till personal, som avlönas från detta omkostnadsanslag.

3. Förslagsanslaget till Allmänna läroverken: Avlöningar.

Detta anslag är för innevarande budgetår uppfört med 20,850,000 kronor och disponeras i enlighet med personalförteckning och avlöningsstat, vilka finnas införda i statsliggaren för nämnda budgetår å sid. 485—488.

Skolöverstyrelsen har i skrivelser den 31 augusti och den 15 oktober 1938 gjort framställningar om anslag till förevarande ändamål för budgetåret 1939/40. Dessutom har skolöverstyrelsen i särskilda skrivelser framlagt vissa förslag, som hava inverkan på beräkningen av anslaget för nästa budgetår. Utlåtanden över vissa delar av skolöverstyrelsens framställningar hava avgivits av *statskontoret* och *undervisningsväsendets lönenämnd*.

I det följande behandlar jag var för sig de olika i avlöningsstaten ingående posterna.

Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat. 1938 års riksdag inrättade på förslag av Kungl. Maj:t följande nya ordinarie lärartjänster, nämligen 11 lektorstjänster, 10 adjunkstjänster, 4 teckningslärartjänster, 1 musik-

lärartjänst, 6 gymnastiklärartjänster och 5 lärartjänster i kvinnlig slöjd. Härvid har bortsetts från de förändringar i lärarpersonalen, som föranleddes av beslut rörande ombildning av kommunala mellanskolan i Ljusdal till samrealskola. Av de nya lektors- och adjunktstjänsterna kunna 9, respektive 5 sägas hava varit betingade av utav riksdagen tidigare beslutade ändringar i skolorganisationen.

1938 års riksdag uttalade (skrivelsen nr 8, sid. 33) i samband med sin behandling av Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av nya ordinarie lektors- och adjunktstjänster, att riksdagen därvid haft anledning ingå på frågan om fördelningen mellan läroverken i förhållande till elevantalet av de då inrättade ämneslärartjänsterna.

Av uppgifter, som riksdagens statsutskott i detta hänseende under hand erhållit från skolöverstyrelsen och som fogats som bilaga vid utskottets utlåtande nr 8/1938, framginge, yttrade riksdagen, att tjänsterna i vissa fall fördelade sig ganska ojämnt mellan de olika läroanstalterna. Det förtjänade enligt riksdagens mening övervägas, huruvida icke ett uppstående behov av nya lärartjänster vid ett läroverk skulle kunna i viss utsträckning tillgodoses genom överflyttningar av tjänster från andra läroverk. Erfarenheterna från folk- och småskoleseminarierna gäve en antydning om de olägenheter, som kunde bli en följd av att den ordinarie lärarstaben avpassades efter en organisation, som i en framtid kunde befinnas bli för stor för landets behov. Frågan syntes riksdagen vara av den vikt, att riksdagen funne sig böra hos Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte taga berörda spörsmål under övervägande.

I detta sammanhang må erinras, att skolöverstyrelsen i sina petita för innevarande budgetår (se 1938 års åttonde huvudtitel, sid. 288 f.) fäst uppmärksamheten vid en annan sida av det av riksdagen berörda problemet angående fördelningen mellan läroverken av ifrågakvarande ämneslärartjänster.

Överstyrelsen framhöll sålunda, att trots det betydande antal nya ordinarie lärartjänster, som under de senare åren inrättats, antalet icke-ordinarie lärare vid åtskilliga läroverk vore alltför stort i förhållande till de ordinarie lärarnas antal, varför överstyrelsen skulle finna det mycket befogat, att en del av dessa läroanstalter erhöle en förstärkning av den ordinarie lärarstaben. Överstyrelsen ansåge sig dock *icke för det dåvarande* böra väcka förslag därom, då ett så stort antal nya tjänster nyligen inrättats och då det ur befordringssynpunkt icke kunde för det dåvarande anses vara samma trängande behov därav som tidigare och som det måhända ånyo bleve om ett eller annat år. Det bleve måhända nödvändigt, att redan ett följande år ånyo taga upp frågan om inrättande av nya adjunktstjänster vid några läroverk, där behovet vore särskilt starkt framträdande.

Med anledning av riksdagens förutberörda uttalande anbefallde Kungl. Maj:t den 13 maj 1938 skolöverstyrelsen, att, därest behov framdeles uppstode av ytterligare ordinarie lärartjänster vid allmänna läroverk, taga

under övervägande, huruvida icke detta behov kunde i viss utsträckning tillgodoses genom ö v e r f l y t t n i n g a v l ä r a r t j ä n s t e r från andra allmänna läroverk.

I förutberörda skrivelser den 31 augusti och den 15 oktober 1938 har nu *skolöverstyrelsen* hemställt om inrättande av vissa nya ordinarie lärartjänster vid de allmänna läroverken och i samband därmed företagit den av Kungl. Maj:t anbefallda undersökningen och framlagt därav föranledda förslag.

Överstyrelsen har därvid tagit hänsyn till det behov av nya ordinarie lärartjänster, som enligt överstyrelsens mening föranleddes av ifrågasatt omorganisation av de högre allmänna läroverken för flickor och av vissa läroverk i Göteborg (jfr det föregående). I sitt under avdelning I här ovan omnämnda utlåtande av den 31 oktober 1938 över Stockholms stadsfullmäktiges framställning angående inrättande av ett läroverk för flickor å Södermalm i Stockholm m. m. har skolöverstyrelsen sedermera gjort de ändringar i sina tidigare framlagda anslagsäskanden, som enligt överstyrelsens förmenande föranleddes av stadsfullmäktiges av överstyrelsen biträdda förslag samt av överstyrelsens i samband därmed gjorda framställningar. Det under samma avdelning berörda förslaget om ändrad organisation av gymnasiet vid högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm har däremot icke föranlett ändringar i överstyrelsens anslagsäskanden.

Av handlingarna inhämtas:

1. **R e k t o r s t j ä n s t e r.** Överstyrelsen har icke ifrågasatt andra förändringar än dels inrättande av en ny rektorstjänst vid det föreslagna nya flickläroverket å *Södermalm i Stockholm*, dels ock höjning av arvudet till rektor vid den under upprättande varande samrealskolan i *Ljusdal* i enlighet med den av Kungl. Maj:t fastställda planen för kommunala mellanskolans i Ljusdal ombildning till statlig samrealskola.

2. **L e k t o r s t j ä n s t e r.** Överstyrelsen har föreslagit inrättande av 12 nya lektorstjänster.

De nya statliga gymnasierna i *Eslöv*, *Motala* och *Skellefteå*, yttrar överstyrelsen, borde erhålla vardera två lektorstjänster, likaså det under uppbyggnad varande högre allmänna läroverket i *Majorna i Göteborg*.

Då överstyrelsen tillstyrkt, att en helt ny gymnasielinje skulle upprättas vid *flickläroverket i Örebro*, ville överstyrelsen på grund härav föreslå inrättandet av en ny lektorstjänst vid nämnda läroverk.

En ny lektorstjänst borde vidare tilldelas högre allmänna läroverket i *Bromma*. Vid början av läsåret 1937/38 hade gymnasiet därstädes bestått av 9 avdelningar, fördelade på 4 avdelningar i det fyraåriga latingymnasiet och 5 avdelningar i det fyraåriga realgymnasiet (2 avdelningar av ring III⁴). Innevarande läsår omfattade gymnasiet 5 avdelningar i det fyraåriga latingymnasiet (2 avdelningar av ring I⁴) och 6 avdelningar i det fyraåriga realgymnasiet (2 avdelningar vardera av ringarna I⁴ och IV⁴), tillsammans 11 avdelningar. Detta antal komme med stor sannolikhet att ökas under

nästkommande läsår, 1939—40. Vid läroverket funnes 7 lektorstjänster inrättade. Enligt 1927 års riksdagsbeslut angående omorganisationen av de högre allmänna läroverken hade i allmänhet läroverken med 6 lektorstjänster beräknats omfatta 6 à 7 gymnasieavdelningar. Det vore då uppenbart, att relationen mellan antalet gymnasieavdelningar och antalet lektorstjänster vid läroverket i fråga för närvarande avsevärt avveke och sannolikt även vid ingången av nästa läsår komme att avsevärt avvika från vad som finge anses vara normalt. Då därtill komme, att antalet icke-ordinarie lärare vid högre allmänna läroverket i Bromma för innevarande läsår, 1938—39, företedde en stegring av ett redan i och för sig abnormt stort antal — 12 mot 10 under föregående läsår — syntes det överstyrelsen högeligen påkallat, att antalet ordinarie ämneslärartjänster där utökades på så sätt, att vid läroverket från och med budgetåret 1939/40 bland annat inrättades en eller flera lektorstjänster. Visserligen hade det på senare år yppat sig svårigheter att erhålla kompetenta sökande till lektorstjänster, ledigförklarade i vissa ämnen, men detta förhållande gällde, fränsett en viss ämneskombination, för närvarande företrädesvis norrländska läroverksorter och gjorde sig icke gällande för huvudstadens vidkommande. Då läroverket först från och med innevarande läsår vore färdigbildat, vore det förenat med svårigheter att för närvarande ange dess slutgiltiga konstanta behov av lektorstjänster. Under inga förhållanden kunde emellertid detta behov överskridas, om från och med budgetåret 1939/40 vid läroverket upprättades 1 ny lektorstjänst.

Överstyrelsen har vidare föreslagit inrättande av 1 ny lektorstjänst vid det ifrågasatta *nya flickläroverket å Södermalm i Stockholm*.

Förslaget angående ombildande av *nya elementarskolan* till samläroverk och upprättande i samband därmed av en ny fyraårig latingymnasielinje därstädes borde enligt överstyrelsens mening föranleda inrättande av en ny lektorstjänst även vid detta läroverk.

Den undersökning av möjligheterna att vid behov av nya ämneslärartjänster vid vissa läroverk dit överflytta ordinarie ämneslärartjänster från andra läroverk, som av Kungl. Maj:t anbefallts, har av överstyrelsen begränsats till att för närvarande omfatta endast adjunktstjänster.

3. **A d j u n k t s t j ä n s t e r.** Skolöverstyrelsen har föreslagit, att tillhoppa 13 nya adjunktstjänster skulle inrättas från och med budgetåret 1939/40. Därutöver skulle enligt överstyrelsens förslag behov av nya ordinarie adjunktstjänster vid vissa läroverk med oproportionerligt hög procent-sats icke-ordinarie lärare tillgodoses genom överflyttning dit av ordinarie adjunktstjänster från vissa andra läroverk i mån av uppkommande ledigheter å sistnämnda tjänster.

De 13 nya adjunktstjänsterna skulle enligt skolöverstyrelsens förslag fördelas sålunda:

- 1 vid högre allmänna läroverket för flickor i Vasastaden i Stockholm,
- 1 » » » » » » Örebro,
- 1 » samrealskolan i Ljusdal,
- 1 » högre allmänna läroverket i Umeå,
- 4 » » » » » Bromma,

- 1 vid samrealskolan i Gudmundrå,
- 1 » » » Piteå,
- 1 » » » Sollefteå samt
- 1 » » » Sölvesborg.
- 1 » det föreslagna nya flickläroverket å Södermalm i Stockholm.

De två förstnämnda adjunktstjänsterna äro betingade av överstyrelsens ståndpunktstagande till förslaget angående omorganisation av de nuvarande högre allmänna läroverken för flickor, och *den sistnämnda* förutsättes av överstyrelsen böra inrättas redan under det nya flickläroverkets å Södermalm första verksamhetsår. Beträffande de *tio återstående adjunktstjänsterna* har överstyrelsen anfört:

Vid det föreskrivna förstatligandet av kommunala mellanskolan i *Ljusdal* komme under budgetåret 1938/39 2 klassavdelningar av kommunala mellanskolan att ingå i den nya samrealskolan, varför ock Kungl. Maj:t föreskrivit inrättande vid den sistnämnda av 1 adjunktstjänst och 1 ämneslärarinnetjänst för sagda år. Vid början av läsåret 1939—40 komme ytterligare 2 avdelningar att ingå i den nya samrealskolan, varför från och med nämnda år behovet av ännu minst 1 adjunktstjänst gjorde sig gällande.

Beträffande högre allmänna läroverket i *Umeå* framhölle rektor därstädes, att, då det antal lektorstjänster, 8, som läroverket för närvarande fått sig tilldelat, vore för litet för att bestrida ens hälften av gymnasiets undervisning, vore upprättandet av en ny lektorstjänst väl motiverat. Åberopande den kända svårigheten att erhålla kompetenta sökande till lektorstjänster i norrländska städer föresloge rektor i stället inrättandet av en ny adjunktstjänst.

Överstyrelsen kunde för sin del vitsorda riktigheten av de skäl, rektor anförte som stöd för sin anhållan, och därjämte tillägga, att antalet lärare överstat vid läroverket i fråga för innevarande läsår vore 9, representerande 22 procent av totalantalet ämneslärare. Överstyrelsen tillstyrkte därför rektors anhållan på så sätt, att överstyrelsen föresloge vidtagande av åtgärder för att antalet adjunktstjänster vid högre allmänna läroverket i *Umeå* ökades med 1 från och med budgetåret 1939/40.

Antalet avdelningar i realskolan vid högre allmänna läroverket i *Bromma* hade vid början av läsåret 1937—38 utgjort 21, fördelade på 4 i den fyraåriga och 17 i den femåriga realskolan, den senare med ej mindre än 5 avdelningar av var och en av klasserna 1⁵ och 2⁵, 4 avdelningar av klass 3⁵ och 3 avdelningar av klass 4⁵. Vid innevarande läsårs början, 1938—39, utgjorde antalet avdelningar i realskolan vid läroverket 24, fördelade på 4 i den fyraåriga och 20 i den femåriga realskolan, den senare med 5 avdelningar av vardera av klass 1⁵, 2⁵ och 3⁵, 4 avdelningar av klass 4⁵ och 1 avdelning av klass 5⁵. Från och med innevarande läsår vore läroverket färdigbildat. Sammanlagda antalet adjunks- och ämneslärarinnetjänster vid läroverket hade den 1 januari 1938 utgjort 19. I sina fjolårspetita hade överstyrelsen föreslagit inrättande vid läroverket från och med året 1938—39 av 4 nya adjunktstjänster, vilket också av Kungl. Maj:t bifallits, varför sammanlagda antalet adjunks- och ämneslärarinnetjänster där vid början av läsåret 1938—39 utgjorde 23.

Toge man i betraktande, att de nuvarande 4 avdelningarna av klass 4⁵ sannolikt fordrade 2 avdelningar av klass 5⁵ vid början av år 1939—40 och att de nuvarande 5 avdelningarna av klass 3⁵ helt säkert fordrade 5 avdelningar av klass 4⁵ vid nämnda tidpunkt, syntes det överstyrelsen högst troligt, att antalet klassavdelningar i ifrågavarande läroverks realskola vid början av året 1939—40 komme att överstiga det nuvarande antalet 24.

En annan i detta sammanhang betydelsefull omständighet vore, att totala antalet ämneslärare vid läroverket i fråga utgjorde 42 och antalet icke-ordinarie lärare 12 för innevarande läsår. Dessa och ovan anförda siffror beträffande antalet klassavdelningar syntes oförtydligt peka på att antalet ordinarie ämneslärartjänster vid läroverket vore i starkt behov av utökning. Överstyrelsen, som i annat sammanhang föreslagit inrättande från och med läsåret 1939—40 av 1 ny lektorstjänst vid läroverket, hyste den uppfattningen, att en ökning med 4 nya adjunktstjänster därstädes från och med sistnämnda år finge anses vara skäligen.

Det funnes emellertid även andra läroverk, vid vilka proportionen mellan icke-ordinarie lärare och totala antalet ämneslärare måste anses vara av onormal storlek och som således kunde anses vara berättigade att enbart av den anledningen få antalet adjunktstjänster utökat. Dessa hava av överstyrelsen angivits i en översikt, vilket fogats såsom bilaga till denna proposition.

Betraktade man tills vidare för de högre allmänna läroverkens vidkommande en procentsats i förevarande avseende av 15 och beträffande realskolor och samrealskolor av 25 såsom undre gränsen för de i bilagan angivna läroverk, vilka nu i första hand syntes böra ihågkommas med nya adjunktstjänster, komme nedanstående läroanstalter att räknas till dem, som, bortsett från de i det föregående med avseende på behovet av adjunktstjänster behandlade, vore i särskilt stort behov av dylika tjänster (inom parentes angäves procentsatsen i fråga):

Högre allmänna läroverk.

Borås	(17)
Gävle	(17)
Haparanda	(26)
Hälsingborg för gossar	(27)
Härnösand	(20)
Linköping	(21)
Luleå	(26)
Lund	(17)
Nyköping	(19)
Skövde	(18)
Sundsvall	(16)
Uddevalla	(18)
[Uppsala	(22)]
Visby	(16)

Realskolor.

Alingsås	(33)
Falköping	(36)
Filipstad	(33)
Gudmundrå	(50)
Hallsberg	(44)
Hedemora	(38)
Hässleholm	(27)
Kiruna	(33)
Ludvika	(33)
Malmberget	(38)
[Nederkalix	(56)]
Piteå	(50)
Ronneby	(33)
Sala	(33)
Simrishamn	(43)
Sollefteå	(54)
Säffle	(38)
Sölvesborg	(50)
Tomelilla	(44)
Trelleborg	(27)
Ulricehamn	(50)
Vara	(43)
Vetlanda	(44)
Värnamo	(33)
Åstorp	(43)
Ängelholm	(29)
Örnsköldsvik	(36)

Av dessa torde emellertid högre allmänna läroverket i Uppsala och samrealskolan i Nederkalix ej böra ifrågakomma, det förra läroverket på grund av dess karaktär av provårsanstalt, vilken egenskap enligt 1936 års lärarutbildningssakkunnigas betänkande gjorde ett större antal icke-ordinarie lärare där önskvärt, det senare läroverket på grund av dess läge i ett utpräglat industrisamhälle av sådan typ, att man kunde räkna med rätt starka fluktuationer i elevantalet.

Frågan, huruvida ytterligare nya adjunktstjänster för närvarande borde inrättas vid samtliga läroverk, där behov av sådana syntes föreligga, torde emellertid böra ses i sammanhang med den av Kungl. Maj:t anbefallda undersökningen, huruvida behov av nya ordinarie tjänster vid vissa allmänna läroverk icke kunde i viss utsträckning tillgodoses genom ö v e r f l y t t n i n g a v l ä r a r t j ä n s t e r från andra allmänna läroverk. En dylik undersökning hade nu av överstyrelsen företagits.

När det gällde enskildheter inom detta problem, krävde olika typer av läroverk särskilt beaktande. Från synpunkten av det s. k. rörlighetsmomentet, innebärande en sådan smidighet i organisationen av ett läroverks tjänstestruktur, att icke undervisningens planläggning därigenom försvårades, ställde sig till exempel en realskola med enkel linje helt annorlunda än ett högre allmänt läroverk av medelstorlek. I det förra fallet vore behovet av lärare i de olika ämnena mycket konstant, i det senare kunde det med nuvarande organisation, ej minst å det differentierade gymnasiet, växla betydligt från år till år. Redan en tillfällig frånvaro av den ena eller båda grekavdelningarna med vardera 7 veckotimmar inverkade avsevärt på undervisningstimmarnas fördelning på tillgängliga lärarkrafter, och vid bortfall av en parallellavdelning kunde, om endast 1 icke-ordinarie lärare vore anställd vid läroverket, svårighet uppstå att på vederbörligt sätt utnyttja skolans lärarpersonal.

Det vore därför å ena sidan nödvändigt att tillse, att icke procenttalet av icke-ordinarie lärare nedginge alltför starkt vid ett läroverk, men å andra sidan borde hänsyn tagas till stabiliteten i varje särskilt läroverks organisation. Någon sträng procentuell enhetlighet över hela linjen i proportionen mellan ordinarie och icke-ordinarie lärare varken borde eller ens kunde därför genomföras. Vid bedömandet av denna marginal för icke-ordinarie lärare torde det även vara lämpligt att tillse, att vid provårsläroverken tillfälle kunde beredas lärarkandidaterna, att, där så ansåges ändamålsenligt, självständigt svara för några undervisningstimmars.

I sitt yttrande den 30 november 1934 över extralärarsakkunnigas betänkande hade skolöverstyrelsen på tal om proportionen mellan ordinarie och icke-ordinarie lärare vid de allmänna läroverken framhållit, att med den rörlighet, organisationen numera erhållit i åtskilliga avseenden, det icke torde vara möjligt att utgå från en *a priori* fastställd matematisk proportion, till exempel 7 procent, till vilken procentsiffra antalet extra lärare skulle hava nedgått enligt 1927 års riksdagsbeslut efter avslutad omorganisation.

Det torde för närvarande ur rörlighetsmomentets synpunkt kunna anses lämpligt, att — där icke särskilda skäl föreläge — en icke avsevärt lägre procentsats än 10 av ett till sin organisation mera variabelt läroverks hela antal ämneslärare vore icke-ordinarie. Den överflyttning av ordinarie ämneslärartjänster från vissa läroverk, som skulle bli följden av detta övervägande, torde för närvarande böra begränsas till att gälla adjunksbefattningar.

Behovet av de adjunktstjänster, som på detta sätt bleve överflödiga vid ett och annat läroverk, vore på många andra håll så stort, att det icke vore lätt att avgöra, varthän de bäst borde överföras.

Överstyrelsen hade nu företagit en granskning ur ifrågavarande synpunkt av samtliga allmänna läroverk och hade därvid i anslutning till det ovan sagda kommit till den uppfattningen, att — därest ej nya omständigheter tillkomme — tillhopa 13 adjunktstjänster vid uppkommande ledigheter syntes kunna utan olägenhet flyttas från nedannämnda läroverk:

Läroverk	Lärare över stat (antal timlärartimmar)	Hela antalet ämneslärare	Procent ämneslärare över stat av hela antalet ämneslärare
2 vid högre allmänna läroverket i Eskilstuna . . .	— (12)	24	0
1 » » » » » Kristianstad . .	2 (6)	31	6
1 » » » » » Landskrona . .	1 (15)	23	4
3 » » » » » för gossar i Malmö	1 (10)	42	2
2 » » » » » å Södermalm i Stockholm . .	2 (16)	44	5
2 vid högre » » » » Östermalm i Stockholm . .	2	36	6
1 vid högre » » » i Västerås . . .	2 (6)	32	6
1 » Vasa realskola i Stockholm	1 (3)	21	5

Överstyrelsen ville emellertid betona, att överstyrelsen ej här avsåge tvångsöverflyttning, d. v. s. flyttning av tjänst och dess innehavare samtidigt, utan att tjänsteförflyttning borde ske först, då ledighet å befattningen inträdde.

Då det gällde att i praktiken omsätta resultatet av förevarande undersökning, torde böra tagas i betraktande, huruvida behovet av nya tjänster vid de läroanstalter, där sådant förefunnes, vore starkt trängande, eller om det utan alltför stor olägenhet kunde fyllas efter hand, som ledighet inträffade å tjänster vid sådana läroverk, från vilka förflyttning enligt den förestående undersökningen skulle kunna ske. Det torde icke kunna förnekas, att läroverk, vilka befunno sig under en omorganisation, som medförde varaktig ökning i antalet klassavdelningar, och läroverk, vilka expanderade på grund av en oväntat stark tillströmning av elever, tillhörde den kategori, vid vilken det eventuella behovet av nya tjänster omedelbart borde fyllas. Tillgodoseendet av tjänstebehovet vid dylika läroverk torde därför enligt överstyrelsens mening böra ske antingen genom inrättande där av nya tjänster eller genom överflyttning dit av sådana tjänster vid de läroverk, från vilka flyttning ansåges kunna ske, vilkas innehavare avginge med pension under budgetår föregående det, under vilket tjänsterna vore behöfliga vid andra läroverk, eller genom båda de nu nämnda förfaringssätten.

Man funne sålunda, att vid vart och ett av högre allmänna läroverket i Eskilstuna, högre allmänna läroverket för gossar i Malmö, högre allmänna

läroverket å Södermalm och vid Vasa realskola i Stockholm — samtliga läroanstalter nämnda i här ifrågavarande undersökning såsom sådana, från vilka tjänster skulle kunna förflyttas — för närvarande funnes 1 tjänst, vars innehavare vore skyldig att avgå med pension under budgetåret 1938/39. Dessa 4 adjunktstjänster skulle givetvis kunna fylla behovet av adjunktstjänster för budgetåret 1939/40 vid vissa av i det föregående nämnda läroverk, där sådant enligt överstyrelsens mening vore på grund av desammas omorganisation eller starka tillväxt förhållanden. I sådant fall borde behovet av adjunktstjänster vid andra läroverk av samma kategori tillfredsställas genom upprättande av nya tjänster.

Då enligt överstyrelsens undersökning angående tjänsteflyttning ej mindre än sammanlagt 13 adjunktstjänster syntes kunna disponeras — därav, som ovan nämnts, 4 redan från och med året 1939/40 — och, som framginge av det föregående, ett stort antal läroverk utom de under omorganisation och exceptionellt stark tillväxt varande vore i stort behov av ökat antal tjänster, syntes enligt överstyrelsens mening den sistnämnda kategorien läroanstalter böra få sina behövliga adjunktstjänster icke genom överflyttning från andra läroverk utan genom inrättande där av nya sådana.

Överstyrelsen föreslog därför, att nya adjunktstjänster inrättades från och med året 1939/40 — förutom vid läroverken för flickor i Stockholm och Örebro samt vid läroverken i Ljusdal, Umeå och Bromma — jämväl med 1 vardera vid samrealskolorna i *Gudmundrå*, *Piteå*, *Sollefteå* och *Sölvesborg*. Vid första uppkommande ledighet borde därjämte förutnämnda 13 adjunktstjänster vid högre allmänna läroverken i Eskilstuna, Kristianstad, Landskrona, Västerås, Malmö samt å Södermalm och Östermalm i Stockholm ävensom vid Vasa realskola i Stockholm överflyttas till något eller några av de läroverk, som hade en oproportionerligt hög procentsats icke-ordinarie lärare, varvid 1 tjänst syntes kunna redan under budgetåret 1939/40 tilldelas envar av samrealskolorna i *Hallsberg*, *Tomelilla*, *Ulricehamn* och *Vetlanda*.

Överstyrelsen hade för avsikt att, allteftersom ledigheter vid adjunktstjänster uppkomme vid nyssnämnda läroverk, där överstyrelsen föreslagit indragning av en eller flera dylika befattningar, till Kungl. Maj:t inkomma med närmare detaljerade förslag i ärendet.

Överstyrelsen ville emellertid med styrka framhålla, att, då — som i det föregående nämnts — procenttalet extralärare vid varje läroverk i regel torde böra hållas omkring 10, den i det föregående omnämnda översikten av nämnda tal vid vissa läroverk visade, att mycket ännu återstode att uträtta med avseende på fördelning och nyinrättande av ordinarie ämneslärartjänster.

I detta sammanhang må framhållas, att, sedan skolöverstyrelsen framlagt berörda undersökning rörande möjligheterna att överflytta vissa ordinarie adjunktstjänster till andra läroverk, Kungl. Maj:t på framställning av skolöverstyrelsen genom beslut den 28 oktober 1938 och den 12 januari 1939 tillgodosett samrealskolorna i *Hallsberg*, *Tomelilla* och *Ulricehamn* med var sin ny adjunktstjänst genom överflyttning dit av två adjunktstjänster från högre allmänna läroverket å Södermalm i Stockholm och en från högre gossläroverket i Malmö. Av de 13 adjunktstjänster, vilka över-

styrelsen ansett kunna flyttas från de läroverk, dit de för närvarande äro förlagda, återstå sålunda för närvarande endast 10. Av dessa bliva två lediga under innevarande budgetår genom innehavarens inträde i pensionsåldern. En av de tre adjunktstjänster, som hittills överflyttats, har blivit ledig genom innehavarens utnämning å annan tjänst.

I sin skrivelse den 31 augusti 1938 har skolöverstyrelsen jämväl berört behovet av ordinarie adjunktstjänster vid *högre realläroverket i Göteborg*. Från nämnda läroverk har genom Kungl. Maj:ts beslut den 22 september 1938 från och med den 1 januari 1939 en ledigbliven adjunktstjänst överflyttats till det under utbyggnad varande högre allmänna läroverket i Majorna därstädes. Härigenom blir någon ny adjunktstjänst vid sistnämnda läroverk redan för nästa budgetår enligt överstyrelsens uppfattning icke erforderlig. Icke desto mindre har överstyrelsen hemställt om överflyttning till detta läroverk av en adjunktstjänst, som blir ledig vid realläroverket med utgången av innevarande budgetår. Detta förslag står i samband med den omorganisation av högre latin- och realläroverken i Göteborg, som ifrågasatts och berörts i det föregående. Medan för latinläroverkets del behovet av ordinarie ämneslärartjänster vid bifall till den ifrågasatta omorganisationen förblir oförändrad, skulle nämligen enligt överstyrelsens beräkning vid realläroverket två ordinarie adjunktsbefattningar bliva överflödiga, beroende på dels den fortgående överflyttningen till läroverket i Majorna av en realskollinje och dels avvecklingen av en krets av reallyceet. Överstyrelsen har därvid funnit ändamålsenligast, att av nämnda två adjunktstjänster den ena överflyttas till läroverket i Majorna, där under överflyttningstiden ett växande behov av ordinarie ämneslärartjänster kommer att göra sig gällande, och att den andra får kvarbliva vid realläroverket, som har ett relativt stort antal icke-ordinarie lärartjänster — under höstterminen 6 av sammanlagt 45 ämneslärare.

Statskontoret har avstyrkt skolöverstyrelsens förslag, att de ordinarie lärartjänster, som kunde ifrågakomma för överflyttning mellan olika läroverk, uteslutande skulle komma sådana läroverk tillgodo, där behovet av nya ordinarie tjänster icke uppkommit till följd av omorganisation eller oväntat stark tillväxt.

I anledning av vad överstyrelsen uttalat och föreslagit ville statskontoret framhålla, att, då det gällde att bestämma antalet ordinarie och icke-ordinarie lärare, avgörande betydelse måste tillmätas den omständigheten, huruvida en klassavdelning — efter ingående undersökningar av på frågan inverkan förhållanden — under den närmaste framtiden kunde anses bliva av mera permanent natur eller ej. Vidare torde böra uppmärksammas, att ett stort antal icke-ordinarie lärare hade den mera fasta anställning, som vore förenad med extra ordinarie, pensionsberättigande befattning. Berörda synpunkter syntes — såvitt framginge av handlingarna i ärendet — icke tillräckligt hava beaktats vid den föreliggande utredningen.

Statskontoret erinrade i detta sammanhang, att de s. k. extralärarsakkunniga i sitt betänkande med utredning och förslag rörande de extra ordinarie lärarnas vid de allmänna läroverken anställningsförhållanden m. m. (statens offentliga utredningar 1934: 40, sid. 75) framhållit nödvändigheten av en komplettering med vissa bestämda mellanrum av den av de sakkunniga verkställda utredningen. De sakkunniga hade i sådant avseende föreslagit, att den första allmänna revisionen skulle ske vid utgången av läsåret 1939—40 och då avse en ny femårsperiod. Statskontoret hölle icke för otroligt, att en utredning efter väsentligen de grunder, som de sakkunniga tilllämpat, och med beaktande av att de extra ordinarie lärarna med hänsyn till anställningens karaktär icke kunde vid den utredning, varom här vore fråga, jämföras med övriga icke-ordinarie lärare, kunde giva ett helt annat resultat än det nu föreliggande.

I betraktande av vad sålunda anförts, kunde statskontoret icke i nuvarande läge biträda överstyrelsens förslag i fråga om utnyttjandet av för överflyttning tillgängliga adjunktstjänster. Dessa borde i stället enligt statskontorets mening placeras vid någon av de läroanstalter, för vilka överstyrelsen begärt inrättandet av nya sådana tjänster. Så torde även böra ske med den vid realläroverket i Göteborg överflödiga adjunkten. Då innehavaren av en av adjunktsbefattningarna därstädes uppnådde pensionsåldern med utgången av augusti månad 1939, torde överflyttningen måhända kunna utan olägenhet ordnas vid sagda tidpunkt.

4. *Ä m n e s l ä r a r i n n e t j ä n s t e r*. Vid kommunala mellanskolan i *Ljusdal*, vars förstatligande nu pågår, hava, enligt vad skolöverstyrelsen uppgivit, funnits två ordinarie ämneslärarinnetjänster, varav den ena förstatligats från och med innevarande budgetår. Överstyrelsen har nu föreslagit, att från och med nästa budgetår även den andra av nämnda ämneslärarinnetjänster överflyttas till samrealskolan. Överstyrelsen har jämväl föreslagit, att från och med nästkommande budgetår inrättas en ämneslärarinnetjänst vid det ifrågasatta *nya flickläroverket i Stockholm* och en vid *nya elementarskolan* i samband med dess ombildning till samläroverk. Tillhoppa skulle alltså erfordras tre nya ämneslärarinnebefattningar.

5. *Ö v n i n g s l ä r a r t j ä n s t e r*. Skolöverstyrelsen har hemställt om inrättande från och med nästa budgetår av 6 nya teckningslärarartjänster, 6 nya gymnastiklärarartjänster och 4 lärarinnetjänster i kvinnlig slöjd.

De nya teckningslärarartjänsterna skulle enligt överstyrelsens förslag fördelas med en vid vardera av samrealskolorna i Sölvesborg, Ulricehamn, Vara och Vetlanda samt högre allmänna läroverken i Bromma och å Södermalm i Stockholm.

De nya gymnastiklärarartjänsterna skulle enligt förslaget förläggas till samrealskolorna i Malmberget, Säffle och Kiruna samt vid de högre allmänna läroverken i Bromma, Kalmar och Umeå. De tre sistnämnda tjänsterna skulle vara kvinnliga.

De nya lärarinnetjänsterna i kvinnlig slöjd avsåges av överstyrelsen för-

delade mellan samrealskolan i Arvika samt de högre allmänna läroverken i Kristianstad, Luleå och Uddevalla.

Till stöd för sitt förslag har överstyrelsen anfört:

Vid uppgörande av förslag för tillgodoseende av undervisning i övningsämnen under budgetåret 1939/40 torde hänsyn böra tagas till resultatet av den inom överstyrelsen företagna undersökningen, huruvida uppkommande behov vid vissa läroverk av nya lärartjänster skulle kunna tillgodoses genom överflyttning av tjänster från andra läroverk. Kungl. Maj:t hade redan tidigare på överstyrelsens förslag i åtskilliga fall överflyttat ordinarie övningslärartjänster från samrealskolor, som genom 1927 års riksdags beslut angående det högre undervisningsväsendets organisation förvandlats till enkellinjiga fyraåriga eller femåriga realskolor, till större skolor, och det gällde sålunda här endast en fortsättning av dessa åtgärder.

Den gjorda undersökningen visade, att på grund av läroverkens utveckling en viss ojämnhet i fråga om övningsämnena alltjämt rådde de olika läroverken emellan. Sålunda funnes under läsåret 1938—39 ordinarie tjänster i teckning med ned till 8 veckotimmars tjänstgöring (samrealskolan i Vimmerby) och i gymnastik med lek och idrott med ned till 12 veckotimmar (vid 6 realskolor), medan det å andra sidan funnes läroverk med upp till 44 veckotimmar, bestridda av lärare över stat.

I fråga om *teckningslärartjänsterna* hade överstyrelsen icke räknat med inrättande av ordinarie sådana vid läroverk, där tjänstgöringen icke med säkerhet kunde beräknas permanent omfatta 12 veckotimmar. För närvarande funnes åtskilliga läroverk med 14 veckotimmar och däröver, vilka saknade ordinarie lärare i ämnet. Så vore fallet med samrealskolorna i Vara med 14, Sölvesborg och Ulricehamn med vardera 15 samt Kiruna och Vetlanda med vardera 17 veckotimmar. Åtskilliga läroverk hade utom de av en ordinarie lärare bestridda timmarna ett avsevärt antal timmar i teckning; sålunda hade högre allmänna läroverket i Bromma för närvarande ej mindre än 44 timmar, bestridda av lärare över stat. Härvid vore även att märka, att enligt gällande avlöningsbestämmelser en tjänstgöringsskyldighet, som ginge ner under 9 veckotimmar, skulle betraktas, som om timtalet vore 9. Det syntes därför lämpligt, att från sådana med ordinarie tjänst försedda läroverk, där det vid uppkommande förskjutningar i klassindelningen kunde befaras inträffa, att en tjänstgöringsskyldighet om 9 veckotimmar ej längre vore behöfvlig, berörda tjänst vid första uppkommande ledighet å densamma överflyttades till annat allmänt läroverk. Detsamma syntes också böra gälla om tjänster med endast 10 à 11 veckotimmar. Det visade sig emellertid, att det nu endast funnes ett hithörande läroverk, nämligen samrealskolan i Vimmerby med 8 veckotimmar i teckning. Denna tjänst kunde dock icke beräknas bli ledig under budgetåret 1939/40 eller överhuvudtaget inom en nära framtid. Samrealskolorna i Filipstad, Strömstad och Vadstena hade vardera 12 timmar, men det syntes ej klart, att denna siffra kunde beräknas bli bestående. Av dessa bleve sannolikt tjänsten i Vadstena ledig redan under loppet av innevarande läsår; däremot torde man icke kunna räkna med ledigblivande av tjänsterna i Filipstad och Strömstad förrän om ett avsevärt antal år. På sin höjd kunde alltså 1 teckningslärartjänst för tillfället beräknas bli disponibel under budgetåret 1939/40, men överstyrelsen vore icke beredd att för närvarande, innan vederbörliga skrivelser i ärendet ingått från rektor och kollegiet vid samrealskolan i Vadstena, taga

ställning till denna fråga. Å andra sidan funne överstyrelsen önskvärt, att en ny teckningslärartjänst upprättades från och med budgetåret 1939/40 vid var och en av samrealskolorna i *Sölvesborg*, *Ulricehamn*, *Vara* och *Vetlanda*. Beträffande samrealskolan i *Kiruna* ansåge sig överstyrelsen ej böra för närvarande föreslå inrättande av en ordinarie teckningslärartjänst, då särskilda anordningar där vore träffade för denna undervisning.

Då det torde kunna anses, att ett tämligen konstant antal av 12 à 14 veckotimmar i teckning vid ett läroverk motiverade tillsättandet av en ordinarie lärare, skulle man kunna utgå från att vid läroverk, där redan en ordinarie lärare funnes, 12 à 14 överskottstimmar utöver dennes tjänstgöring motiverade tillsättandet av en andra ordinarie teckningslärartjänst vid samma läroverk. Emellertid torde försiktigheten bjuda, att man räknade med en viss extra rörlighetsmarginal vid dylika läroverk, där växlingarna i regel bleve större än vid mindre läroverk. Satte man denna extra rörlighetsmarginal till 50 procents tillägg till nämnda 12 timmar, torde tryggheten vara god. Man skulle då hava att utgå från att där ett något så när konstant överskott på 18 eller fler veckotimmar i teckning funnes vid ett läroverk, som redan hade en ordinarie lärare i ämnet, en andra ordinarie tjänst i teckning där borde upprättas. *Dels* syntes det nämligen vara lämpligt, att de stora lärjungegrupper, det vid dessa läroverk rörde sig om, icke i onödan utsattes för alltför täta lärarbyten, *dels* syntes också en jämförelse med läroämnenas förhållanden i detta avseende göra det naturligt, att antalet icke-ordinarie teckningslärare minskades genom upprättandet av ett antal nya tjänster. Under det att antalet icke-ordinarie ämneslärare vid ingången av höstterminen 1938 utgjort 20,5 procent av samtliga ämneslärare — rektorerna hade då förts till de ordinarie i detta avseende, och timlärartimmar hade omräknats till heltjänster — så hade teckningstimmar över stat utgjort ungefär 28,4 procent av samtliga teckningstimmar vid de allmänna läroverken.

Om man nu med nyssnämnda utgångspunkter begränsade sig till att medtaga de läroverk, som konstant hade cirka 18 veckotimmar eller däröver vid sidan av en ordinarie lärare och som kunde väntas kvarstå i samma storleksordning, så innebure detta, att en ny ordinarie teckningslärartjänst skulle behöva upprättas vid vart och ett av de högre allmänna läroverken i *Bromma* (44), *Borås* (19), *Gävle* (25), *Halmstad* (23), *Kalmar* (24), *Karlskrona* (25), *Karlstad* (19), *Linköping* (32), *Majorna* (18), *Sundsvall* (25), *Umeå* (32), *Uppsala* (26), högre latinläroverket å *Norrmalm* (23), högre allmänna läroverket å *Södermalm* (34), högre allmänna läroverket å *Östermalm* (24), högre allmänna läroverket för flickor i *Hälsingborg* (27) och högre allmänna läroverket för gossar i *Örebro* (26); inom parentes vore här för varje läroverk angivet antalet teckningstimmar per vecka, som innevarande läsår bestredes av lärare över stat.

För att inrättandet av nya tjänster skulle något fördelas, torde för budgetåret 1939/40 endast de två högre allmänna läroverken med största antalet teckningstimmar över stat böra tillgodoses med vardera en ny teckningslärartjänst, nämligen högre allmänna läroverket i *Bromma* och högre allmänna läroverket å *Södermalm*.

Något hinder för upprättande av två ordinarie övningslärartjänster i samma ämne vid ett läroverk syntes icke föreligga; härvidlag stödde sig överstyrelsen på läroverksstadgans § 120, mom. 1, 2 och 4 i dess genom

kungörelsen nr 40/1938 ändrade formulering, där det direkt talades om två ordinarie lärare i samma övningsämne vid ett läroverk.

För *gymnastikundervisningen* syntes i stort sett samma principer kunna följas, som nu skisserats för teckningsundervisningens vidkommande.

Vid ingången av budgetåret 1939/40 komme endast en samrealskola, nämligen i Vadstena, att hava en vakant gymnastiklärartjänst. Överstyrelsen hade emellertid hos Kungl. Maj:t hemställt, att denna måtte få i vederbörlig ordning återbesättas.¹⁾

Vissa läroverk, som för närvarande icke ägde ordinarie lärartjänst i ämnet gymnastik med lek och idrott, vore emellertid i uppenbart behov av sådan. Främst i åtanke torde härvidlag böra sättas samrealskolorna i *Malmberget*, *Säffle* och *Kiruna* med respektive 23, 19 och 19 veckotimmar för innevarande läsår. 17 veckotimmar hade för närvarande samrealskolorna i *Falkenberg* och *Hallsberg*; då dessa emellertid endast under ett par års sammanhängande tid kommit upp till denna siffra, torde det kunna anstå ännu något med ordinarie tjänster där.

Av de högre allmänna läroverken hade för närvarande följande vid sidan av ordinarie befattningshavares timal 18 eller fler veckotimmar, nämligen högre allmänna läroverken i *Bromma* (39), *Gävle* (19), *Halmstad* (21), *Kalmar* (24), *Karlstad* (19), *Kristinehamn* (20) och *Umeå* (27) samt högre latinläroverket i *Göteborg* (30), högre realläroverket i *Göteborg* (23), högre allmänna läroverket för gossar i *Malmö* (23) och högre allmänna läroverket för flickor i *Stockholm* (21). Då Göteborgs latinläroverk i likhet med realläroverket därstädes, vilka på sistone varit tämligen jämnställda i lärjungantal, i samband med inrättandet av högre allmänna läroverket i *Majorna* fått sin organisation något nedskuren, torde intet i här förevarande avseende böra åtgöras, innan verkan av denna ändring hunnit visa sig. Av de övriga vore högre allmänna läroverken i *Bromma*, *Gävle*, *Halmstad*, *Kalmar* och *Umeå* samläroverk, medan beträffande högre allmänna läroverket i *Karlstad* endast gymnasiet vore tillgängligt för flickor. Vid dessa liksom de högre samläroverken i allmänhet rådde det förhållandet, att överskottstimmarna i stort sett utgjordes av de timmar, som disponerades av de kvinnliga lärjungarna och bestredes av kvinnliga lärare. Till detta förhållande och till proportionen mellan antalet gymnastiktimmar för de manliga och de kvinnliga lärjungarna vid varje särskilt läroverk måste i dylika fall också tagas noggrann hänsyn. Det kunde därvid inträffa, att denna proportion vid ett och annat läroverk försvårade upprättandet av dubbla ordinarie gymnastiklärartjänster. Vid sådana större högre samläroverk, där förhållandena vore fullt stabiliserade och där omfattningen av såväl gossarnas som flickornas gymnastikundervisning motiverade inrättandet av en andra ordinarie gymnastiklärartjänst, avsedd för kvinnlig innehavare, syntes tiden emellertid vara inne för en ändring i detta avseende. Vid högre allmänna läroverken i *Bromma*, *Kalmar* och *Umeå* torde det därför under sådana förhållanden vara lämpligt att från och med budgetåret 1939/40 upprätta en kvinnlig gymnastiklärartjänst vid sidan av den manliga. Även några andra läroverk hade, såsom ovan nämnts, ett tillräckligt antal timmar över stat för att kunna ifrågakomma till erhållande av en andra ordinarie

¹⁾ Genom beslut den 11 november 1938 har Kungl. Maj:t med anledning av överstyrelsens hemställan förordnat, att ifrågavarande gymnastiklärartjänst skall i vederbörlig ordning tillsättas.

gymnastiklärartjänst. Överstyrelsen ansåge sig emellertid böra i förevarande avseende begränsa sig till de tre ovannämnda.

Även efter inrättandet av nyssnämnda gymnastiklärartjänster vore emellertid de gymnastiktimmar, som uppehölls av icke-ordinarie lärare, många i förhållande till dem, som uppehölls av ordinarie lärare. För närvarande utgjorde nämligen gymnastiktimmarna över stat ej mindre än omkring 36 procent av hela antalet gymnastiktimmar, alltså en avsevärt sämre relation än den, som rådde i fråga om teckningstimmarna över stat. Anledningen torde i stort sett vara den, att vid en stor mängd läroverk funnes en del extra timmar, som dock icke nådde fullt upp till det antal, som ansetts vara behöfligt för inrättandet av en ordinarie tjänst. En från undervisningssynpunkt synnerligen välbehövlig minskning av gymnastikavdelningarna skulle tydligen medföra sådan ökning av antalet gymnastiktimmar vid somliga läroverk, att det motiverade upprättande av ordinarie tjänst, varigenom åter en rimligare avvägning av proportionen mellan ordinarie och icke-ordinarie gymnastiklärare skulle åvägbringas.

I *kvinnlig slöjd* utgjorde timantalet för samrealskolorna i Köping och Vimmerby endast 6 veckotimmar, vilket för detta slags tjänster vore att betrakta som minimitjänstgöring. Då tjänster med så ringa timantal icke syntes böra inrättas som ordinarie, torde dessa därför vid första uppkommande ledighet å desamma böra överflyttas. Ingen av förenämnda tjänsters nuvarande innehavare inträdde emellertid i pensionsåldern med ingången av budgetåret 1939/40.

Å andra sidan hade samrealskolan i *Arvika* 16 timmar och vart och ett av högre allmänna läroverken i *Kristianstad*, *Luleå* och *Uddevalla* 14 timmar i ämnet och torde därför kunna göra anspråk på vardera en ordinarie tjänst, varför överstyrelsen föresloge inrättande från och med budgetåret 1939/40 av en dylik vid vart och ett av dessa läroverk.

6. **V a k t m ä s t a r t j ä n s t e r.** Såsom under högre lärarinneseminariets avlöningsanslag framhållits, har Kungl. Maj:t efter förslag av skolöverstyrelsen beslutat avlåta proposition till riksdagen angående lönereglering för vaktmästarna bland annat vid de allmänna läroverken.

Skolöverstyrelsen har i fråga om den närmare fördelningen på de olika läroverken av vaktmästarbefattningar av skilda slag anfört i huvudsak följande.

Vid 12 av de största *högre allmänna läroverken* funnes för närvarande tre vaktmästare anställda. I överstyrelsens förslag upptoges ävenledes tre vaktmästarbefattningar för vardera av 11 av dessa läroverk, medan endast två vaktmästare föresloges för en av dem, nämligen högre realläroverket å Norrmalm i Stockholm. Vid detta läroverk vore nämligen oljeeldning avsedd att införas under sommaren 1938, varför vaktmästarpersonalen kunde inskränkas till två personer.

Av samma anledning kunde vaktmästarpersonalen vid högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm, som inginge bland de nyssnämnda 11 läroverken, ha begränsats till två befattningshavare, enär oljeeldning där vore införd sedan några år tillbaka. Emellertid hade läroverkets lokalsty-

relse i sitt yttrande över överstyrelsens preliminära förslag, där endast två befattningar medtagits, framhållit, att den nuvarande maskinisten, som närmast borde ifrågakomma till entledigande, hade varit anställd vid läroverket sedan den 1 juni 1911, och därför hemställt, att denne måtte beredas anställning som extra ordinarie befattningshavare. Överstyrelsen, som funnit billighetsskäl tala för en dylik anordning, hade därför upptagit två ordinarie vaktmästarbefattningar och en extra ordinarie vaktmästarbefattning vid läroverket i fråga. Överstyrelsen hade därvid förutsatt, att särskilda anordningar vidtoges, så att den extra ordinarie vaktmästaren bereddades sysselsättning i samma omfattning som den övriga vaktmästarpersonalen, vilket för ett läroverk av här ifrågavarande storlek sannolikt med lätthet kunde genomföras. Vid 2 andra stora läroverk med för närvarande vardera två vaktmästare föreläge däremot ett klart behov av en tredje vaktmästare, nämligen vid högre allmänna läroverket för gossar i Örebro och högre allmänna läroverket i Karlskrona. Överstyrelsen föresloge därför inrättande av tre vaktmästarbefattningar även vid vardera av dessa båda läroverk, alltså inalles vid 13 läroverk. I samtliga dessa fall placerades vaktmästaren samt värmeledningsskötaren, tillika reparatör, i lönegraden B 7, gymnastikvaktmästaren, tillika eldare, i lönegraden B 5 samt den extra ordinarie vaktmästaren i lönegraden e. o. 5. Vid högre realläroverket å Norrmalm i Stockholm placerades båda vaktmästarna i lönegraden B 7.

Vid vardera av 35 andra högre allmänna läroverk föresloges två vaktmästarbefattningar, nämligen vaktmästare i B 7 vid samtliga; värmeledningsskötare, tillika reparatör, i B 7 vid 21 läroverk och värmeledningsskötare i B 6 vid 13 läroverk; samt värmeledningsskötare såsom extra ordinarie i 5 lönegraden vid 1 läroverk, nya elementarskolan i Stockholm, där med hänsyn till värmesystemets nuvarande utformning ordinarie värmeledningsskötare ej borde anställas. Samtliga nu nämnda läroverks respektive lokalstyrelser hade tillstyrkt här framlagt förslag.

Förslaget i denna del innebure oförändrad vaktmästarpersonal utom för läroverken i Skara, Landskrona, Skövde, Uddevalla och Skellefteå, där överstyrelsen föresloge en utökning av personalen från en till två vaktmästare. Vid de tre förstnämnda läroverken funnes utom vaktmästare även eldare anställd, men enligt byggnadsstyrelsens värmetekniska avdelning borde med hänsyn till värmeledningens behöriga skötsel i stället för eldare anställas en värmeledningsskötare i lönegraden B 6. För läroverken i Uddevalla och Skellefteå hade värmetekniska avdelningen ävenledes hemställt om liknande anordning. Rektor vid högre allmänna läroverket i Uddevalla hade dessutom tidigare förklarat, att en eldare och maskinist, åt vilken även reparationssysslor och dylikt kunde uppdragas, synnerligen väl behövdes, men att läroverkets ekonomiska förhållanden ännu icke medgivit detta. Läroverket i Skellefteå ombildades från och med innevarande läsår från samrealskola till högre allmänt läroverk. Skolfastigheten vore under om- och tillbyggnad, och de nya lokalerna beräknades kunna tagas i bruk vid början av nästa läsår, varför även av denna anledning en ny vaktmästare erfordrades. Dessutom hade läroverket redan 462 elever, ett antal, som vid fullt genomförd utbildning beräknades komma att uppgå till omkring 600. För vart och ett av dessa fem läroverk hade överstyrelsen därför ansett skäligt föreslå två vaktmästarbefattningar i lönegraderna B 7 och B 6 respektive, vilket förslag tillstyrkts av respektive lokalstyrelser.

Vad slutligen beträffade de 8 återstående högre allmänna läroverken,

hade den värmetekniska avdelningen av samma anledning, som anfördes om nyssnämnda fem läroverk, hemställt om en värmeledningsskötare vid högre allmänna läroverket för flickor i Hälsingborg och vid högre allmänna läroverket i Eslöv. Rektorn vid det förstnämnda läroverket hade emellertid med instämmande av lokalstyrelsen ansett, att en värmeledningsskötare ej skulle kunna beredas full sysselsättning och anhållit, att läroverket i stället måtte tilldelas ett bidrag av 1,200 kronor för avlönande av ett vaktmästarbiträde. Vid läroverket i Eslöv, där det nuvarande kommunala gymnasiet från och med innevarande läsår skulle successivt övertagas av staten, planerades en ny gymnastikbyggnad, innehållande även några andra lokaler, och när den bleve färdig, torde läroverkets nuvarande eldarsyssla böra ombildas till en befattning som värmeledningsskötare. Lärjungantalet vore för närvarande 340 och torde framdeles knappast komma att överskrida 400. Överstyrelsen hade därför i förslaget icke upptagit mer än *en* vaktmästarbefattning (i B 7) för vart och ett av dessa båda läroverk, vars lokalstyrelser förklarat sig nöjda härmed. Det begärda kontanta bidraget för flickläroverket i Hälsingborg hade överstyrelsen ej velat tillstyrka, enär även andra läroverk, där endast *en* vaktmästarbefattning föresloges till inrättande, av samma orsak kunde göra anspråk på kontant bidrag. Behövt vaktmästarbiträde borde därför även i fortsättningen bekostas av ljus- och vedkassans medel.

Även de återstående 6 högre allmänna läroverken vore av sådan storleksordning, att *en* vaktmästare ansåges vara tillfyllest för behovet. Denne kunde betecknas såsom vaktmästare, tillika värmeledningsskötare, och placerades i samtliga dessa fall i lönegraden B 7. Det vore att märka, att högre allmänna läroverket för flickor i Örebro från höstterminen 1938 komme att taga i bruk en nyuppförd byggnad; läroverket vore för närvarande inhytt i en byggnad, tillhörig den kommunala flickskolan, varför det hittills haft obetydligt behov av vaktmästare.

Vad *realskolorna för gossar* beträffade, vore de av samma storleksordning som de större högre allmänna läroverken, och deras behov av vaktmästarpersonal vore alltså detsamma som de nämnda läroverkens. Av de två realskolorna i Stockholm vore Vasa realskola försedd med tre vaktmästare, medan Katarina realskola hade blott två. Denna olikhet förorsakades av att oljeeldning vore installerad vid den senare skolan, medan Vasa realskola hade en mycket stor värmeanläggning, vars skötsel krävde ett tidsödande arbete och stor kompetens av vederbörande vaktmästare. I skolbyggnaden funnes vidare två gymnastiksalar med stora dithörande utrymmen, varjämte lärjungarna under större delen av läsåret avslutade gymnastikövningarna med obligatorisk dusch. Överstyrelsen föresloge oförändrad personal, alltså tre befattningar vid den förstnämnda realskolan i lönegraden B 7, B 7 och B 5 respektive samt två befattningar vid den sistnämnda realskolan, båda i lönegraden B 7. De två realskolorna i Göteborg hade vardera blott en vaktmästare jämte biträdande personal. Detta sammanhänge med de särskilda förhållanden, som hittills varit rådande där och som medfört stor arbetsbörda för vaktmästaren. Den värmetekniska avdelningen hade hemställt om en ny vaktmästarbefattning vid var och en av dessa skolor. Rektor och lokalstyrelse vid västra realskolan, som för övrigt från och med den 1 juli 1938 skall omorganiseras till högre allmänt läroverk hade ansett, att en sådan befattning under alla förhållanden måste inrättas, medan rektor och lokalstyrelse vid östra realskolan avstyrkte in-

rättandet av befattningen. Överstyrelsen föresloge därför två vaktmästarbefattningar vid den förra och *en* vaktmästarbefattning vid den senare skolan, samtliga i lönegraden B 7. För realskolan i Malmö föresloge överstyrelsen två vaktmästarbefattningar, vardera i lönegraden B 7. Vad denna skola beträffade hade dess rektor förklarat, att en tredje vaktmästarbefattning snart bleve behöflig. Med inrättande av en sådan befattning torde dock tills vidare böra anstå. De föreslagna vaktmästarbefattningarna bleve alltså av samma natur och lönegradsplacering som motsvarande befattningar vid de större högre allmänna läroverken.

De större *samrealskolorna* vore till omfattningen ungefär jämförliga med de minsta högre allmänna läroverken och hade liksom dessa i regel endast *en* vaktmästare. Endast vid samrealskolan i Falköping funnes därjämte ytterligare en fullt sysselsatt vaktmästare — biträdande vaktmästare och eldare — ett förhållande, som närmast sammanhängde med skollokalernas beskaffenhet. För denna skola föresloge därför överstyrelsen förutom en ordinarie vaktmästarbefattning en extra ordinarie befattning i 5 lönegraden. Beträffande alla övriga samrealskolor föresloge överstyrelsen i intet fall mer än *en* vaktmästarbefattning.

Skolöverstyrelsen föresloge, att vaktmästaren vid vardera av 29 samrealskolor placerades i lönegraden B 7, vid vardera av 14 samrealskolor i lönegraden B 6 och vid vardera av 18 samrealskolor i lönegraden B 5. Samtliga dessa skolor hade redan vardera en vaktmästare med full sysselsättning. Vid vardera av samrealskolorna i Askersund, Leksand och Åstorp föresloges av skilda anledningar en extra ordinarie vaktmästarbefattning i 5 lönegraden. Vid samrealskolan i Askersund funnes för närvarande anställd såsom eldare med omkring 1,600 kronor i lön en i det närmaste 75 år gammal man, som utöver eldning och dylikt ej medhunnit några egentliga vaktmästaruppgifter. Ny person borde anställas, lämpligen såsom extra ordinarie vaktmästare. Vid samrealskolan i Leksand vore som vaktmästare anställd en ogift kvinna med 1,800 kronor i lön, vilken i sitt arbete biträdades av en likaledes ogift syster, som för sin medverkan icke erhöle annan ersättning än att hon finge dela bostad med systern. Anordningen vore mindre tillfredsställande på grund av att arbetet vore krävande: skolan vore försedd med tre byggnader och ganska stort gårdsutrymme. Överstyrelsen ansåge därför, att en extra ordinarie vaktmästarbefattning borde tilldelas denna skola (e. o. 5). Vad slutligen beträffade samrealskolan i Åstorp funnes där anställd en städerska med 1,200 kronor i lön. Hon hade sällan eller aldrig 7 timmars arbetsdag, därför att hon ej uträttade några egentliga vaktmästaruppgifter. En bättre ordning vore även här önskvärd, varför överstyrelsen föresloge, att skolan tilldelades en extra ordinarie vaktmästarbefattning (e. o. 5).

De återstående 11 samrealskolorna hade icke i något fall någon av skolan helt sysselsatt och således ej heller helt avlönad vaktmästare. Detta berodde av olika omständigheter. Vid samrealskolorna i Huskvarna, Ljungby, Tranås och Vara vore vaktmästaren gemensam för läroverk och folkskola, enär båda skolformerna vore inrymda i samma byggnad, vid samrealskolorna i Borgholm, Mjölby, Mönsterås, Lysekil, Skurup och Vetlanda funnes visserligen egna byggnader för skolans räkning, men dessa vore otidsenliga och till sin omfattning mycket begränsade. Sälunda saknades i ett par fall egen gymnastiklokal — härför upplätes på annat håll belägen lokal, där passning, städning m. m. sköttes av annan än läroverkets betjäning. Vidare vore tillgången på specialrum obetydlig. Undersökningen

gäve därför vid handen, att uppgifterna, som kunde åläggas en vaktmästare, ej vore tillräckligt omfattande för att kunna sysselsätta en hel arbetskraft. Sålunda uppgäves den dagliga arbetstiden i några fall till högst fem eller sex timmar. Vid samrealskolan i Sundbyberg, där skolan vore inrymd i ett folkskolehus, ombesörjde staden lokalernas uppvärmning och städning m. m., medan de egentliga vaktmästaruppgifterna sköttes av rektor, lärare och elever.

Vid de nu nämnda samrealskolorna borde därför icke inrättas någon ordinarie eller extra ordinarie vaktmästarbefattning. Överstyrelsen föresloge, att dessa skolor i stället tilldelades ett kontant bidrag till ljus- och vedkassan, avvägt med hänsyn dels till skolans nuvarande kostnad för vaktmästaruppgifternas fullgörande, dels till ett konstaterat behov av arbetskraft för samma ändamål.

Skolöverstyrelsens förslag rörande antalet vaktmästarbefattningar i olika lönegrader vid de allmänna läroverken framgår av nedanstående tablå:

Art av läroverk	L ö n e g r a d e r				S u m m a
	B 7	B 6	B 5	E. o. 5	
Högre allmänna läroverk	92	13	12	2	119
Realskolor	38	14	19	4	75
Summa	130	27	31	6	194

Statskontoret har anfört bland annat följande:

Statskontoret ansåge sig — ehuru ämbetsverket givetvis icke besutte närmare kännedom om de speciella förhållandena vid varje enskilt läroverk — böra fästa uppmärksamheten vid att, såvitt av föreliggande uppgifter kunnat bedömas, lönegraden B 7 föreslagits för andre vaktmästaren, tillika värmeledningsskötare, i åtskilliga fall där särskilt kvalificerade göromål ej tillhörde vaktmästaren ifråga. Så hade till exempel skett för gymnastikvaktmästarna i Gävle och Jönköping, vilka hade att svara för eldning endast i gymnastikbyggnaden. Även i flera andra dylika fall förefölle det statskontoret, som om lönegraden B 7 borde kunna utbytas mot lönegraden B 6.

Vad skolöverstyrelsen anfört till stöd för en extra ordinarie befattning vid högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm funne statskontoret icke utgöra tillräckliga skäl för inrättandet av dylik befattning

Till stöd för förslaget om statsbidrag till stadigvarande vaktmästarhjälp vid de skolor, där ordinarie eller extra ordinarie vaktmästare icke vore avsedd att anställas, funne statskontoret goda skäl hava i framställningen anförts.

Lönenämnden har i förevarande hänseende anfört i huvudsak följande.

Skolöverstyrelsen hade på anförda skäl föreslagit, att vid högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm måtte inrättas en extra ordinarie vaktmästartjänst i 5 lönegraden. Lönenämnden, som inhämtat närmare upplysningar beträffande vaktmästargöromålen vid nämnda skola, ansåge sig

icke kunna tillstyrka, att för de med befattningen avsedda arbetsuppgifterna inrättades en heltidstjänst.

Vid läroverket i Gävle hade skolöverstyrelsen föreslagit inrättande av två ordinarie befattningar i lönegraden B 7, av vilka den ena skulle vara vaktmästare och den andra värmeledningsskötare, tillika reparatör och gymnastikvaktmästare. Statskontoret hade i sitt utlåtande funnit den föreslagna lönegradsplaceringen för »gymnastikvaktmästaren» för hög, enär denne skulle hava att svara för eldning endast i gymnastikbyggnaden. Den sistnämnda uppgiften överensstämde visserligen med den i Bilagan 1 till skolöverstyrelsens utredning gjorda uppräknningen av befattningshavarens åligganden men däremot icke med de från vederbörande läroanstalt införskaffade primäruppgifterna, vilka lönenämnden haft tillgängliga vid sin behandling av ärendet. Skolöverstyrelsens förslag på förevarande punkt föranledde fördenskull ingen erinran från lönenämndens sida.

I fråga om den föreslagna personaluppsättningen vid realskolor för gossar hade lönenämnden uppmärksammat, att vid den största av sagda skolor, nämligen östra realskolan i Göteborg, upptagits allenast en vaktmästar-tjänst. En av byggnadsstyrelsens värmetekniska avdelning gjord hemställan om inrättande av ytterligare en vaktmästarbefattning vid nämnda skola hade, enligt vad som framginge av skolöverstyrelsens utredning, avstyrkts av skolans rektor och lokalstyrelse. I betraktande av det stora antalet elever och klassavdelningar vid den ifrågavarande läroanstalten ansåge lönenämnden, att frågan om en utökning av vaktmästarpersonalen därstädes borde underkastas ytterligare undersökning. Lönenämnden ville vidare framhålla, att nämnden för sin del vore tveksam, huruvida de vid Malmö realskola och Katarina realskola i Stockholm upptagna befattningarna såsom värmeledningsskötare, tillika reparatör och gymnastikvaktmästare, borde hänföras till lönegraden B 7. Enligt lönenämndens mening borde nämnda lönegrad allenast komma till användning för befattningshavare, som uteslutande vore anställd såsom värmeledningsskötare, tillika reparatör.

I detta sammanhang bör omnämnas, att *civilförvaltningens personalförbund*, rektorn vid östra realskolan i Göteborg *G. Hennix* samt maskinisten vid högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm *A. Stenius* var för sig inkommit med skrifter, över vilka *skolöverstyrelsen*, med bifogande av i anledning av sistnämnda framställning inhämtade utlåtanden från vederbörande lokalstyrelse samt byggnadsstyrelsens värmetekniska avdelning, den 16 februari 1939 avgivit utlåtande.

7. **K o s t n a d s b e r ä k n i n g a r.** De av skolöverstyrelsen ifrågasatta förändringarna med avseende å den ordinarie personalen vid de allmänna läroverken hava av överstyrelsen kostnadsberäknats med utgångspunkt från nu gällande lönebestämmelser och med bortseende från dyrtidstillägg, kallortstillägg och särskilda lönetillägg i enlighet med följande:

a) *Rektorstjänster.* För rektorstjänsten vid det nya flickläroverket å Södermalm i Stockholm erfordrades en anslagshöjning av 11,589 kronor. Den automatiska arvodesförhöjningen till rektor vid samrealskolan i Ljusdal uppginge till 600 kronor. Anslagshöjningen utgjorde alltså tillhoppa (11,589 + 600 =) 12,189 kronor.

b) *Lektorstjänster*. Antalet för budgetåret 1939/40 föreslagna nya lektorstjänster vore 12, fördelade på dyrortsgrupper på följande sätt och med angivna kostnader (efter avdrag av pensionsavgifter):

Dyrortsgrupp	Antal lektorstjänster	Kostnad Kronor
C	2	17,676
D	2	18,156
F	3	28,674
G	5	48,990
Summa kronor		113,496.

c) *Adjunktstjänster*. Antalet nya adjunktstjänster, som överstyrelsen föreslagit till inrättande, vore 13, fördelade på nedanstående dyrortsgrupper och med följande kostnader:

Dyrortsgrupp	Antal adjunktstjänster	Kostnad Kronor
B	1	6,858
C	1	7,098
E	1	7,578
F	2	15,636
G	8	64,464
Summa kronor		101,634.

På grund av den föreslagna överflyttningen under budgetåret 1939/40 av adjunkter från högre allmänna läroverket i Eskilstuna, högre allmänna läroverket för gossar i Malmö, högre allmänna läroverket å Södermalm i Stockholm och Vasa realskola i Stockholm till samrealskolorna i Hallsberg, Tomelilla, Ulricehamn och Vetlanda borde, enär dessa tjänster efter överflyttningen bleve placerade i andra dyrortsgrupper än förut, förenämnda be-
lopp, 101,634 kronor, minskas med 3,600 kronor till 98,034 kronor.

d) *Ämneslärarinnetjänster*. De tre föreslagna nya ämneslärarinnetjänsterna — i Ljusdal samt vid nya elementarskolan och det ifrågasatta nya flickläroverket å Södermalm i Stockholm — droge en kostnad av respektive 5,553 kronor, 5,973 kronor och 5,973 kronor. Kostnadsökningen för detta ändamål bleve alltså 17,499 kronor.

e) *Övningslärarartjänster*. Antalet för budgetåret 1939/40 föreslagna nya teckningslärarartjänster vore 6, vilka fördelades på dyrortsgrupper på följande sätt med angivna kostnader (efter avdrag av pensionsavgifter och med hänsyn tagen till det för varje tjänst beräknade timtalet):

Dyrortsgrupp	Antal teckningslärarartjänster	Kostnad Kronor
B	3	9,561
C	1	3,252
G	2	14,418
Summa kronor		27,231.

Den av överstyrelsen ifrågasatta omorganisationen av de nuvarande högre allmänna läroverken för flickor, komme att för budgetåret 1939/40

öka de ordinarie teckningslärarnas timtal med 14 timmar, för vilka kostnaden uppginge till 2,757 kronor.

Den för året beräknade ökningen i elevantal och den frivilliga teckningen syntes medföra en ökning av antalet teckningstimmar å ordinarie stat av respektive 61 och 17 timmar med kostnader, beräknade för i medeltal dyrortsgrupp E, å respektive 11,633 och 3,242 kronor.

Den föreslagna omorganisationen av nya elementarskolan samt upprättandet av ett nytt flickläroverk på Södermalm i Stockholm beräknades icke medföra någon höjning av de för ordinarie teckningslärare avsedda anslagsmedlen.

Totala kostnadsökningen för budgetåret 1939/40 för avlöning av de ordinarie lärarna i teckning utgjorde sålunda ($27,231 + 2,757 + 11,633 + 3,242 =$) 44,863 kronor.

Beträffande musiklärartjänsterna ifrågasatte överstyrelsen inga andra ändringar än en höjning dels med omkring 2,300 kronor, betingad av de nuvarande flickläroverkens omorganisation och nya elementarskolans ombildning till samläroverk, vilka förslag medförde ökning med 12 veckotimmar i ordinarie musiklärares tjänstgöring, dels med omkring 7,800 kronor, orsakad av den beräknade tillväxten i elevantalet och en därav föranledd ökning av timtalet för ordinarie lärare med 41 timmar, dels och med omkring 32,100 kronor, vilken sistnämnda höjning sammanhängde med överstyrelsens i annat sammanhang framförda förslag om tillämpande från och med nästa budgetår av 1933 års undervisningsplan för musikundervisningen. Den föreslagna anslagshöjningen uppginge alltså till sammanlagt ($2,300 + 7,800 + 32,100 =$) 42,200 kronor.

De av överstyrelsen föreslagna 6 nya gymnastiklärartjänsterna fördelades på nedanstående dyrortsgrupper med följande kostnader:

Dyrortsgrupp	Antal gymnastiklärartjänster	Kostnad Kronor
Manliga . . . { C	1	4,309
{ G	2	10,950
Kvinnliga . . { E	1	5,785
{ G	2	14,622

Summa kronor 35,666.

Den ifrågasatta omorganisationen av de nuvarande högre allmänna läroverken för flickor syntes för budgetåret 1939/40 medföra en ökning i timantal för de ordinarie gymnastiklärarnas vidkommande med 8 timmar.

Av de för innevarande budgetår beviljade 210 timmar hade 37 ej tagits i anspråk. Av dessa hade 21 beräknats skola bestridas av ordinarie gymnastiklärare.

På grund av ökningen i elevantal beräknades en ökning i de ordinarie lärarnas timtal med 58 och för utvidgning i enlighet med överstyrelsens i annat sammanhang berörda förslag av undervisningen i hållningsrättande gymnastik 43 timmar.

Förutom de ovannämnda 6 ordinarie gymnastiklärartjänsterna tillkomme således å ordinarie stat för budgetåret 1939/40 inalles ($8 + 21 + 58 + 43 =$) 130 timmar. Enligt § 8 mom. 2 i avlöningsreglementet för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsende beräknades härtill en ökning med

12 timmar. Kostnaden för sammanlagt ($130 + 12 =$) 142 timmar, beräknad efter i medeltal dyrortsgrupp E, belöpte sig på 27,081 kronor.

Totala kostnadsökningen för nämnda budgetår för avlöning åt de ordinarie gymnastiklärarna syntes sålunda uppgå till ($35,666 + 27,081 =$) 62,747 kronor.

Därest nya elementarskolans föreslagna ombildning till samläroverk och flyttning till Östermalm komme att medföra den ändringen för nästa budgetår, att gymnastikundervisningen vid nämnda läroverk icke längre kunde bestridas av elever vid gymnastiska centralinstitutet, beräknade skolöverstyrelsen viss ökning av kostnaderna för nämnda gymnastikundervisning, vilken emellertid skulle kompenseras av en motsvarande besparing beträffande gymnastikundervisningen vid annat läroverk.

Överstyrelsen hade slutligen föreslagit inrättande under sistnämnda år av 4 lärarinnätjänster i kvinnlig slöjd, vilkas fördelning å dyrort jämte kostnader vore följande:

Dyrortsgrupp	Antal lärarinnätjänster i kvinnlig slöjd	Kostnad Kronor
C	1	2,061
D	2	4,537
G	1	2,398

Summa kronor 8,996.

Härtill komme emellertid kostnaden för dels 16 veckotimmar, förorsakade av omorganisation av de nuvarande högre allmänna läroverken för flickor, dels 15 timmar, föranledda av tillväxten i de allmänna läroverkens elevantal, dels slutligen 13 timmar för frivillig kvinnlig slöjd, inalles 44 veckotimmar å ordinarie stat. Beräknad efter i genomsnitt dyrortsgrupp E, bleve kostnaden härför 5,659 kronor. Totala kostnadsökningen för budgetåret 1939/40 för avlöning av de ordinarie lärarinnorna i kvinnlig slöjd uppginge sålunda till ($8,996 + 5,659 =$) 14,655 kronor.

Sammanlagt innebure skolöverstyrelsens förslag beträffande de ordinarie övningslärartjänsterna sålunda en höjning av anslagsposten till avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat med ($44,863 + 42,200 + 62,747 + 14,655 =$) 164,465 kronor. Mot denna ökning svarade emellertid en minskning i den för de icke-ordinarie lärarna avsedda anslagsposten eller en icke inträdande annars erforderlig ökning av denna post.

f) *Vaktmästartjänster.* Den av överstyrelsen föreslagna löneregleringen för vaktmästarpersonalen skulle enligt överstyrelsens beräkningar föra med sig en höjning av anslagsposten till avlöning av tjänstemän å ordinarie stat med 565,629 kronor.

g) *Sammanfattning av kostnadsberäkningarna.* Den å förevarande anslagspost belöpande kostnadsökningen skulle enligt överstyrelsens beräkningar alltså bliva följande:

Rektorstjänster	kronor	12,189
Lektorstjänster	»	113,496
Adjunktstjänster	»	98,034
Ämneslärarinnätjänster	»	17,499
Övningslärartjänster	»	164,465
Vaktmästartjänster	»	565,629

Summa kronor 971,312.

I enlighet med skolöverstyrelsens förslag förordar jag, att en rektorstjänst från och med nästa budgetår inrättas vid det ifrågasatta nya flickläroverket på Södermalm i Stockholm. Denna tjänst torde böra hänföras till avlöningsgrupp III.

Vid prövningen av antalet för nästkommande budgetår erforderliga ordinarie ämneslärarartjänster har överstyrelsen i enlighet med av riksdagen uttalad önskan tagit under övervägande, huruvida icke behovet av nya sådana tjänster vid vissa läroverk skulle kunna tillgodoses genom överflyttning av tjänster från andra läroverk. Överstyrelsen har ansett överflyttning av lektorstjänster för närvarande icke böra ifrågakomma. Vad åter angår adjunktstjänster, har överstyrelsen kommit till det resultatet, att för närvarande 13 sådana tjänster skulle kunna överföras till läroverk med större behov av dylika tjänster. Enligt vad jag i det föregående erinrat, hava tre av dessa tjänster redan överflyttats till andra läroverk, varför av nämnda 13 tjänster numera kunna för förflyttning disponeras endast 10, av vilka blott två komma att under innevarande budgetår bliva lediga på grund av innehavarens inträde i pensionsåldern. Överstyrelsen har emellertid utgått från att berörda möjligheter till överflyttning skulle endast i förhållandevis ringa omfattning utnyttjas. Först och främst har förutsatts, att överflyttning endast skulle ifrågakomma i mån av uppkommande ledigheter å de förflyttningsbara tjänsterna. Överstyrelsen har vidare funnit vissa läroverks behov av nya ordinarie adjunktstjänster så framträdande — beroende på omorganisation eller oväntat stark tillväxt — att överstyrelsen icke ansett tillrädligt att tillgodose detta behov först i mån av uppkommande ledigheter. I stället har överstyrelsen föreslagit, att behovet av adjunktstjänster vid berörda läroverk skulle fyllas icke genom överflyttning utan genom att inrätta nya tjänster. På grund av dessa överväganden har överstyrelsen funnit sig böra föreslå, att från och med nästa budgetår skulle inrättas 12 nya lektorstjänster och 13 nya adjunktstjänster.

Såtillyda är jag ense med överstyrelsen, att jag icke anser tvångsförflyttning böra för närvarande tillgripas. Däremot har jag icke blivit övertygad om nödvändigheten av att redan nu upprätta ett så stort antal nya ämneslärarartjänster, som av överstyrelsen föreslagits. I åtskilliga fall synes utan svårare olägenheter kunna med upprättande av lärartjänst vid vissa läroverk anstå, till dess dit kunna förflyttas tjänster från andra läroverk. Överstyrelsen har icke heller anfört några skäl, varför icke även behov av nya lektorstjänster vid vissa läroverk för närvarande skulle kunna tillgodoses genom att taga i anspråk lektorstjänster vid andra läroverk.

Bland annat av nu nämnda skäl kan jag icke tillstyrka, att från och med nästa budgetår inrättas fler än 9 nya lektorstjänster och 4 nya adjunktstjänster. Såsom hittills skett, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att träffa avgörande rörande fördelningen av ifrågavarande tjänster mellan de allmänna läroverken. Såvitt nu kan bedömas, torde två av lektorstjänsterna böra upprättas vid ett vart av de under utbyggnad varande statliga högre

allmänna läroverken i Eslöv, Motala, Skellefteå och Majorna i Göteborg och den återstående lektorstjänsten vid det nya flickläroverket å Södermalm i Stockholm. För sistnämnda läroverk torde dessutom böra inrättas en ny adjunktstjänst. För högre allmänna läroverket i Bromma i Stockholm beräknar jag allenast två adjunktstjänster. Vid den under upprättande varande samrealskolan i Ljusdal torde böra inrättas en sådan tjänst. Jag förutsätter, att skolöverstyrelsen i sinom tid för Kungl. Maj:t framlägger förslag rörande förflyttning av de två förutnämnda under innevarande budgetår ledigblivande adjunktstjänsterna. Därvid torde överstyrelsen jämväl böra taga under förnyat övervägande möjligheten att till annat läroverk förflytta den förutnämnda adjunktstjänsten vid högre realläroverket i Göteborg. Vid beräkningen i det följande av anslagsmedlen till grundavlöningar till icke-ordinarie personal beaktas de jämkningar i överstyrelsens förslag, som av mig sålunda ifrågasatts.

I detta sammanhang vill jag i anslutning till vad statskontoret yttrat framhålla, att fog föreligger för att under budgetåret 1939/40 verkställa en förnyad allmän översyn rörande proportionen mellan ordinarie, extra ordinarie och andra icke-ordinarie lärare vid de allmänna läroverken, vid vilken översyn böra beaktas de förbättrade anställnings- och avlöningsvillkor, som på senare tid kommit läroverkens icke-ordinarie lärarpersonal till del. I avvaktan på en sådan översyn, vilken Kungl. Maj:t torde böra i sinom tid uppdraga åt överstyrelsen att verkställa, är det lämpligt att iakttaga en viss varsamhet vid inrättandet av ordinarie tjänster.

Jag förordar vidare, att en ny ä m n e s l ä r a r i n n e t j ä n s t upprättas vid samrealskolan i Ljusdal för beredande av möjlighet att dit överföra den återstående av de två hittills kommunalt anställda ordinarie ämneslärarinnorna. Däremot kan jag, av skäl som i det föregående berörts, icke tillstyrka, att nya ordinarie ämneslärarinnetjänster inrättas vid det föreslagna flickläroverket å Södermalm i Stockholm och vid nya elementarskolan, som ifrågasatts bliva ombildad till samläroverk.

Med hänsyn till vad skolöverstyrelsen anfört i fråga om behovet av ordinarie ö v n i n g s l ä r a r t j ä n s t e r anser jag mig kunna tillstyrka, att för nästa budgetår i enlighet med överstyrelsens förslag inrättas 6 nya teckningslärartjänster och 6 nya gymnastiklärartjänster. Möjligheterna att genom överflyttningar fylla uppkommande behov av nya sådana tjänster synas vara relativt små, givetvis i första hand beroende på att som regel endast en tjänst av vardera slaget kan komma i fråga vid varje särskilt läroverk, men även på att flyttningsmöjligheterna i stor utsträckning redan tillvaratagits. Överstyrelsen har ifrågasatt, att 4 nya lärarinnetjänster i kvinnlig slöjd skulle inrättas. Då inom en relativt snar framtid möjlighet torde yppas att till annat läroverk överflytta den nuvarande ordinarie lärarinnetjänsten i kvinnlig slöjd vid samrealskolan i Köping, vill jag dock be-

gränsa mig till att föreslå, att endast 3 nya sådana tjänster inrättas från och med nästa budgetår.

Beträffande antalet vaktmästartjänster vid de allmänna läroverken förordar jag, under hänvisning jämväl till vad jag tidigare anfört vid behandlingen av högre lärarinneseminariets avlöningsanslag, att för budgetåret 1939/40 sådana tjänster inrättas till följande antal och med angiven lönegradsplacering, nämligen

vid vart och ett av 8 högre allmänna läroverk och 1 realskola för gossar: 2 befattningar i lönegraden A 7 och 1 extra ordinarie befattning i 5 lönegraden, den sistnämnda i ett fall förenad med halvtidstjänstgöring;

vid vart och ett av 6 högre allmänna läroverk: 1 befattning i lönegraden A 7, 1 befattning i lönegraden A 6 och 1 extra ordinarie befattning i 5 lönegraden, den sistnämnda i två fall förenad med halvtidstjänstgöring;

vid ett högre allmänt läroverk: 2 befattningar i lönegraden A 7;

vid vart och ett av 23 högre allmänna läroverk och 3 realskolor för gossar: 1 befattning i lönegraden A 7 och 1 befattning i 6 lönegraden, den sistnämnda i 24 fall ordinarie (A 6) och i två fall extra ordinarie;

vid vart och ett av 10 högre allmänna läroverk och 1 samrealskola: 1 befattning i lönegraden A 7 och 1 befattning i 5 lönegraden, den sistnämnda i fem fall ordinarie (A 5), i fyra fall extra ordinarie med heltidstjänstgöring samt i två fall extra ordinarie med halvtidstjänstgöring;

vid vart och ett av 10 högre allmänna läroverk och 8 samrealskolor: 1 ordinarie befattning i lönegraden A 7;

vid envar av 31 samrealskolor: 1 ordinarie befattning i lönegraden A 6 samt

vid envar av 23 samrealskolor: 1 befattning i 5 lönegraden, i 12 fall ordinarie (A 5) och i 11 fall extra ordinarie.

Under den nu ifrågavarande anslagsposten torde under hänvisning till det anförda böra beräknas medel för 159 ordinarie vaktmästartjänster vid de allmänna läroverken, varav 81 i lönegraden A 7, 61 i lönegraden A 6 och 17 i lönegraden A 5.

Enligt överstyrelsens på nu gällande lönebestämmelser byggda kostnadsberäkningar skulle ifrågavarande anslagspost vid bifall till av överstyrelsen ifrågasatta ändringar i personalorganisationen m. m. böra höjas med 971,312 kronor till förslagsvis $(17,660,000 + 971,312 =)$ 18,631,312 kronor eller i avrundat tal 18,631,300 kronor. Av anslagshöjningen belöpa omkring 405,700 kronor på avlöning åt ordinarie lärare och omkring 565,600 kronor på avlöning åt ordinarie vaktmästare.

Vid tillämpning på förevarande personal av förutnämnda av 1938 års riksdag beslutade lönereglering för civilförvaltningen skulle ifrågavarande anslagspost enligt av överstyrelsen sedermera verkställda beräkningar böra uppföras med 21,584,600 kronor, därav 20,896,700 kronor för lärare och

687,900 kronor för vaktmästare. Emot denna beräkning äro följande erinringar att göra:

Det för avlöning till ordinarie lärare beräknade beloppet av 20,896,700 kronor bör, med hänsyn till den reduktion jag i det föregående förordat i det av överstyrelsen föreslagna antalet nya ordinarie lärartjänster, minskas med de efter en sådan lönereglering utgående nettolönerna till 3 lektorer, 9 adjunkter, 2 ämneslärarinnor och en lärarinna i kvinnlig slöjd (den sistnämnda med en antagen tjänstgöring av 14 veckotimmar och placering i dyrortsgruppen C), eller med i runt tal 130,000 kronor. Enligt vad jag inhämtat, har överstyrelsen därjämte i anslagsposten inräknat ett belopp, motsvarande hela nettolönen enligt högsta förekommande löneklass åt en ordinarie gymnastiklärare vid nya elementarskolan med en beräknad tjänstgöring av 32 veckotimmar. Då jag förutsätter, att för nästa budgetår ingen ändring sker beträffande gymnastikundervisningen vid nämnda läroverk, bör anslagsposten i förhållande till överstyrelsens förslag minskas med ytterligare omkring 9,000 kronor. I enlighet med den ståndpunkt, jag i det följande ämnar intaga beträffande skolöverstyrelsens förslag angående dels ikraftträdande av 1933 års undervisningsplan för musikens vidkommande, dels utvidgning av undervisningen i hållningsrättande gymnastik och dels utvidgning av den frivilliga undervisningen i teckning och kvinnlig slöjd, bör det av överstyrelsen beräknade beloppet till avlöning åt ordinarie lärare reduceras med ytterligare respektive 40,500 kronor, 3,700 kronor och 6,300 kronor. Det för nästa budgetår till avlöning åt ordinarie lärare erforderliga beloppet beräknar jag alltså till $(20,896,700 - 130,000 - 9,000 - 40,500 - 3,700 - 6,300 =) 20,707,200$, eller i avrundat tal 20,707,000 kronor.

I enlighet med förutnämnda förslag till lönereglering för vaktmästarpersonalen torde för avlöning åt ordinarie vaktmästare under förevarande anslagspost böra beräknas ett belopp av 590,000 kronor. Anslagsposten bör sålunda uppföras med $(20,707,000 + 590,000 =) 21,297,000$ kronor, innebärande en anslagshöjning med $(21,297,000 - 17,660,000 =) 3,637,000$ kronor.

I detta sammanhang vill jag beröra uppkommen fråga rörande tillämpningen av det i 29 § avlöningsreglementet för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsende meddelade förbudet för lärare att åtnjuta ersättning för tjänstgöring vid vederbörande läroanstalt utöver vad i sagda reglemente förutsättes.

Jämlikt kungörelsen nr 496/1927 (ändrad i vissa avseenden genom kungörelsen nr 200/1929) angående vissa föreskrifter rörande läroanstalter, som stå under ombildning från kommunala mellanskolor till samrealskolor, skulle envar adjunkt eller ämneslärarinna vid samrealskola, som på grund av skolans upprättande genom successivt övertagande av kommunal mel-

lanskola överflyttats från ordinarie ämneslärartjänst vid den kommunala mellanskolan men icke innehade behörighet till adjunktsbefattning vid allmänt läroverk, intill dess sådan behörighet förvärvats åtnjuta kontanta avlöningsförmåner enligt för kommunal mellanskola föreskrivna grunder med rätt för sådan lärare till bostad och bränsle eller ersättning därför från vederbörande kommun enligt gällande bestämmelser för ämneslärare vid kommunal mellanskola.

Fråga har nu i anledning av därom utav vissa rektorer gjorda förfrågningar uppkommit, huruvida kommuns skyldighet att gälda nämnda naturaförmåner eller ersättning därför skall anses kvarstå, även efter det den år 1937 beslutade löneregleringen för ifrågavarande lärarpersonal blivit tillämplig på vederbörande lärare. Skolöverstyrelsen och statskontoret hava i utlåtanden den 23 maj, respektive den 25 juni 1938 förklarat sig anse, att sagda skyldighet för vederbörande kommun alltjämt måste anses kvarstå, men att ersättningen numera borde inbetalas till statsverket. Ämbetsverken hava därför ifrågasatt, att föreskrift skulle meddelas, att den å tid efter den 1 januari 1938 belöpande ersättningen åt ifrågavarande lärare skulle, så länge lärarna kvarbleve i tjänst, inlevereras till statsverket. Undervisningsväsendets lönenämnd åter har i utlåtande den 30 september 1938 anført, att nämnden för sin del ansåge det kunna ifrågasättas, huruvida den omhandlade bestämmelsen borde äga giltighet, sedan numera löneregleringen för de allmänna läroverkens lärare trätt i kraft. De motiv, som föranlett tillkomsten av den ifrågavarande föreskriften, syntes icke längre vara för handen. Lönenämnden förordade förty, att det toges under övervägande, om icke den berörda bestämmelsen borde upphävas, i vad den avsåge sådana lärare, som inträtt på den från och med den 1 januari 1938 för de allmänna läroverken gällande lönestaten. Emellertid syntes någon anordning böra komma till stånd, som reglerade förhållandena under tiden mellan den 1 januari 1938 och tiden för upphävandet av den omhandlade bestämmelsen. I detta hänseende förordade nämnden, att bestämmelser utfärdades av innehåll, att vederbörande kommun skulle, räknat från och med den 1 januari 1938 och intill dess ändrade bestämmelser trädde i kraft, till statsverket inleverera en kontant ersättning, till storleken lämpligen uppgående till samma belopp som för år 1937.

För egen del ansluter jag mig till den åsikt, som uttalats av lönenämnden. Beträffande ämneslärare, varom här är fråga och som icke övergått på den nya lönestaten, bör vederbörande kommun dock även i fortsättningen vara skyldig att enligt oförändrade grunder tillhandahålla bostad och bränsle eller ersättning därför.

Därest riksdagen biträder den av mig nu uttalade meningen, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att i sinom tid meddela bestämmelser i ämnet.

Avlöningar till tjänstemän å övergångsstat. I enlighet med av överstyrelsen framställt förslag torde i förevarande anslagspost, som nu är uppförd med 220,000 kronor, böra inräknas medel till avlöning — dock ej dyrtidstillägg — åt två adjunkter och en ämneslärarinna, vilka anmält sig vilja kvarstå å äldre lönestat. Anslagsposten bör i anledning härav och på grund av förutnämnda lönereglering uppföras med i avrundat tal 250,000 kronor.

Enligt lämnad uppgift är en av de nämnda adjunkterna sådan befattningshavare, som i samband med förstatligande av kommunal mellanskola överförts till adjunktsbefattning utan att äga för sådan befattning föreskriven kompetens och som enligt gällande bestämmelser äger åtnjuta samtliga före den 1 januari 1938 utgående avlöningsförmåner jämte tillfällig löneförbättring. Den tillfälliga löneförbättringen till denne befattningshavare, uppskattad till 600 kronor för år, torde böra bestridas från anslagsposten till särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän. Dyrtidstillägg bör utgå från åttonde huvudtitelns vederbörande dyrtidstilläggsanslag. Övriga honom tillkommande löneförmåner — utom förutnämnda särskilda ersättning från kommunen — bör bestridas från nu förevarande anslagspost till avlöningar till tjänstemän å övergångsstat.

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t: Arvoden åt kvinnliga sakkunniga. Arvoden åt tillsynslärare. Personliga tilläggsarvoden åt första lärarinnor. Ifrågavarande anslagsposter äro för innevarande budgetår uppförda med respektive 1,050 kronor, 30,000 kronor och 2,500 kronor. Arvodena utgå enligt följande grunder.

De *kvinnliga sakkunniga*, vilka till antalet äro sju, en vid varje högre gossläroverk med samgymnasium, erhålla för närvarande ett arvode å 150 kronor vardera för läsår räknat (36 § kungörelsen nr 954/1937), varå utgår reglerat dyrtidstillägg.

Tillsynslärarna, vilka till antalet äro 110, en vid varje högre samläroverk, högre flickläroverk med manlig rektor och samrealskola, erhålla för närvarande arvoden, vilka för läsår räknat variera mellan 150 och 300 kronor, vilket sistnämnda belopp är det högsta tillåtna (36 § kungörelsen nr 954/1937). Å arvodena utgår reglerat dyrtidstillägg.

Första lärarinnornas personliga tilläggsarvoden äro fastställda till 500 kronor för år (kungörelsen nr 874/1937, II:A. 6).

Skolöverstyrelsen har icke ifrågasatt annan ändring i de nu utgående anslagsbeloppen än som kunde föranledas av förslaget om nya elementarskolans utbildning till samläroverk och inrättandet av ett nytt flickläroverk å Södermalm i Stockholm.

Departementschefen.

I anslutning till inom finansdepartementet upprättade förslag torde med hänsyn till bortfallande dyrtidstillägg arvodet till kvinnlig sakkunnig fastställas till 180 kronor och tillsynslärares arvode till högst 360 kronor

samt första lärarinnas tilläggsarvode bestämmas till 600 kronor. Den sålunda ifrågasatta arvodeshöjningen utgör 20 procent. Med anledning härav torde ifrågavarande anslagsposter böra uppföras med respektive 1,260 kronor, 36,000 kronor och 3,000 kronor. Någon ytterligare ökning av anslagsposten till arvoden åt tillsynslärare på grund av pågående och ifrågasatta organisatoriska förändringar torde icke vara påkallad. Å ifrågavarande arvoden böra dyrtidstillägg hädanefter icke utgå.

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t: Arvoden åt skolläkare. För detta ändamål utgår under innevarande budgetår ett belopp av förslagsvis 127,400 kronor, varav 52,325 kronor till fasta arvoden och förslagsvis 75,075 kronor till rörliga arvoden. Enligt gällande bestämmelser utgör fast arvode som regel 500 kronor vid högre allmänt läroverk och 300 kronor vid realskola. Rörligt arvode utgår enligt beslut av 1938 års riksdag med 1 krona 50 öre för varje under höstterminen närvarande lärjunge. Å arvodena utgår icke dyrtidstillägg.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 15 oktober 1938 beräknat förevarande delpost vid oförändrade arvodesgrunder till 129,950 kronor. Av anslagshöjningen, 2,550 kronor, skulle 375 kronor belöpa å de fasta arvodena och 2,175 kronor å de rörliga. Höjningen betingas av dels redan beslutade ändringar i skolorganisationen, dels ock beräknad ökning av lärjungeantalet. Sedermera har överstyrelsen äskat en ytterligare höjning av de till fasta arvoden avsedda medlen med 350 kronor, belöpande på det ifrågasatta nya flickläroverket å Södermalm.

Jag har icke funnit anledning till erinran mot skolöverstyrelsens förslag och tillstyrker alltså, att förevarande delpost för nästkommande budgetår uppföres med $(129,950 + 350 =) 130,300$ kronor, innebärande en anslagshöjning med 2,900 kronor.

Departementsschefen.

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t: Arvoden åt bibliotekarier. Denna delpost är för innevarande budgetår uppförd med 73,000 kronor. *Gällande arvodesgrunder* hava godkänts av 1930 års riksdag (1930 års åttonde huvudtitel, sid. 400, och riksdagens skrivelse nr 8 A, sid. 55 och 56) och innebära följande:

Skolöverstyrelsen äger bestämma arvode till bibliotekarie. Härvid må till ledning tjäna nedanstående beräkningsgrunder:

Arvodet utgör			
vid högre allmänt läroverk	med minst 600 lärjungar		kronor 900
»	»	» 400—599	» » 750
»	»	» mindre än 400	» » 600
» realskola	med minst 400 lärjungar		» 450
»	»	» mindre än 400	» » 300

Arvode må kunna jämkas uppåt eller nedåt i de fall, där sådant på grund av särskilda förhållanden kan befinnas nödigt eller lämpligt.

1930 års riksdag framhöll särskilt, att vid arvodenas avvägande jämväl andra omständigheter än läroverkens storlek och karaktär av högre allmänt läroverk eller realskola borde tillmätas betydelse, ej minst vederbörande biblioteks omfattning och beskaffenhet.

Å bibliotekariearvodena utgår reglerat dyrtidstillägg, dock med iakttagande av gällande föreskrifter om maximering av sådant tillägg. I åtskilliga fall utgår på grund av nämnda föreskrifter avkortat dyrtidstillägg. Före genomförandet av 1937 års lönereglering för lärarpersonalen vid bland andra de allmänna läroverken utgick dyrtidstillägget efter de för oreglerade verk gällande grunderna.

I 1938 års *åttonde huvudtitel* redogjorde jag för ett av skolöverstyrelsen då framlagt förslag om beredande av lönekompensation på grund av genom nämnda lönereglering minskade dyrtidstillägg åt bland annat bibliotekarier och rektorsbiträden vid ifrågavarande läroanstalter (punkten 108, sid. 265 ff).

Statskontoret hade i yttrande häröver ifrågasatt, om icke föreskrift borde meddelas, att å arvoden för de av ifrågavarande uppdrag, som kunde anses utgöra bisysslor, icke skulle utgå dyrtidstillägg alls, utan i stället en skälig höjning av dessa vidtagas. Undervisningsväsendets lönenämnd avstyrkte förslaget om kompensation på grund av dyrtidstilläggens minskning och ifrågasatte en allsidig utredning av frågan, huruvida dyrtidstillägg överhuvudtaget borde utgå å bisysslearvoden.

För egen del intog jag samma ståndpunkt, som legat till grund för anslagsberäkningarna i propositionen nr 271/1937 angående lönereglering för lärare vid de allmänna läroverken m. fl. statliga undervisningsanstalter m. m., nämligen att kompensation i form av förhöjda arvoden för *minskade dyrtidstillägg* icke borde medgivas. Eftersom det ej så sällan inträffade, att som rektorsbiträden eller bibliotekarier anställdes personer, som icke vore lärare vid vederbörande läroanstalt och som alltså icke i allmänhet kommit i åtnjutande av lärarlöneregleringen, föreslog jag dock en mindre höjning av vederbörande anslagsmedel i syfte att möjliggöra arvodesförbättring för sådana personer. Jag förklarade mig dela statskontorets och lönenämndens mening, att det vore lämpligast, om *dyrtidstillägg överhuvudtaget* icke utginge å arvoden av denna art, som ju oftast uppbures av lärare vid vederbörande läroanstalter. Frågan om en avveckling av dessa dyrtidstillägg borde emellertid, såsom nämnden anført, prövas i ett vidare sammanhang.

Riksdagen yttrade i sin skrivelse nr 8 (punkten 103, sid. 29) med anledning av mitt nyssnämnda uttalande:

Riksdagen ville i anknytning till ett uttalande i riksdagens skrivelse nr 284/1934 starkt ifrågasätta lämpligheten av att dyrtidstillägg utginge å de av departementschefen angivna bibliotekarie- och rektorsbiträdesarvodena. För att icke vederbörande befattningshavare skulle behöva vidkännas löne-minskning, syntes emellertid en avveckling av dyrtidstilläggen böra för-

bindas med skäligen höjning av vederbörande arvoden. Frågan komplicerades emellertid av att en del av arvodena uppbures av personer, som hade tjänstgöringen som sin huvudsakliga sysselsättning, medan arvodestjänsterna i övrigt hade karaktären av bisysslor för vederbörande lärare. Vid en omräkning av arvodena med hänsyn till dyrtidstilläggens bortfallande skulle sistnämnda arvodestagare kunna erhålla ökad behållen inkomst, om hänsyn icke toges till gällande bestämmelser rörande maximering av dyrtidstillägg, medan i motsatt fall de personer, som icke hade arvodestjänsten som bisyssla, skulle komma att få vidkännas minskning i sina löneförmåner. Frågan om sättet för ett avskaffande av dyrtidstilläggen å dessa löneförmåner syntes böra tagas under närmare omprövning genom Kungl. Maj:ts försorg. Som en provisorisk anordning för nästa budgetår syntes det av Kungl. Maj:t nu framlagda förslaget — innebärande viss arvodeshöjning bland annat i sådana fall, då tjänsten utgjorde innehavarens huvudsakliga verksamhet — kunna godtagas.

Genom beslut den 13 maj 1938 anbefalldes Kungl. Maj:t skolöverstyrelsen att, med beaktande av vad 1938 års riksdag i ämnet anförde, verkställa utredning rörande avskaffande av dyrtidstillägg å arvoden till bibliotekarier och biträden å rektorsexpeditionerna vid vederbörande statliga läroanstalter samt att med denna utredning och det förslag, vartill densamma kunde föranleda, till Kungl. Maj:t inkomma i samband med framställningar om anslag till ifrågavarande läroanstalter för budgetåret 1939/40.

Med skrivelse den 15 oktober 1938 har *skolöverstyrelsen* inkommit med den anbefallda utredningen. Häröver hava utlåtanden avgivits av *statskontoret* den 2 december 1938 och av *undervisningsväsendets lönenämnd* den 21 november samma år.

Skolöverstyrelsens förslag innebär en omreglering av ifrågavarande arvoden så, att de vid läroverk av ovannämnda storlek skulle komma att utgöra respektive 1,400, 1,150, 900, 650 och 450 kronor med rätt för överstyrelsen att vid förefallande behov reglera arvodena uppåt eller nedåt. Å arvodena skulle dyrtidstillägg icke vidare utgå. Till stöd för sitt förslag har överstyrelsen anförde:

Överstyrelsen hade genom cirkulärskrivelser till *rektorsämbetena* införskaffat uppgifter om innehavarna av bibliotekariebefattningarna under läsåret 1937—38. Av svaren framginge följande. Vid de högre allmänna läroverken hade bibliotekarierna efter tjänsteställningen varit fördelade på följande sätt: 12 lektorer, 43 adjunkter, 1 f. d. adjunkt, 1 extra adjunkt och 1 timlärare. Motsvarande siffror för realskolorna hade varit: 51 adjunkter, 16 ämneslärarinnor, 2 extra ordinarie ämneslärarinnor, 1 extra ämneslärarinna, 1 f. d. timlärare, 8 övningslärare och 1 rektor. Av hela antalet hade 85 erhållit oavkortat dyrtidstillägg enligt för reglerade verk gällande bestämmelser, 19 ett med hänsyn till maximeringsbestämmelserna avkortat dyrtidstillägg och 31 intet dyrtidstillägg alls. (I fråga om 3 läroverk saknades uppgift rörande dyrtidstilläggen.)

Åtskilliga rektorer hade i sina svarsskrivelser uttalat sig angående arvo-

desbeloppens skälighet. Sålunda hade av det stora flertalet rektorer framhållits att de hittills utgående arvodena måste anses orimligt låga i förhållande till arbetets art och omfattning. Vidare hade från flera håll betonats, att arvodesbeloppen vore otillräckliga redan före dyrtidstilläggens minskning, varför ett avskaffande av dyrtidstilläggen borde medföra avsevärd höjning av arvodena. Ett flertal rektorer hade framhållit, att svårigheter uppstått, då det gällt att finna lämpliga personer för bibliotekariebefattningen och att dessa svårigheter av allt att döma komme att ytterligare skärpas, därest ej en höjning av arvodena företoges.

Med anledning av vad sålunda förevarit ansåge sig överstyrelsen nu böra upptaga till prövning frågan om bibliotekariearvodena i hela dess vidd, alltså frågan, vilka arvodesbelopp som kunde anses skäliga med hänsyn till omfattningen av de arbetsuppgifter, som ålåg bibliotekarierna, och tillika till möjligheterna att för befattningarna i fråga kunna påräkna bästa möjliga arbetskraft.

Överstyrelsen erinrade om de stora krav, som numera ställdes på läroverksbibliotekarien såsom en aktiv faktor i undervisningen. Bibliotekens — och därmed även i viss mån bibliotekariernas — nuvarande uppgifter belystes av föreskrifterna i gällande läroverksstadga och de därmed sammanhörande metodiska anvisningarna. I läroverksstadgan föreskreves, att lärjungarna för fullgörandet av sina uppgifter skulle hänvisas till litteratur i skolans bibliotek och att i samband härmed skulle tillses, att de erhöles övning i att använda uppslagsböcker av olika slag (§ 47 mom. 7). I anvisningarna framhöles, att det i första hand ålåg skolans bibliotekarie att söka främja denna art av undervisning, bland annat genom att lämna erforderliga anvisningar för bibliotekets utnyttjande. Även om den åsyftade grundläggande undervisningen i bokkunskap särskilt vid större läroverk i många fall lämpligen överlättes på modersmåls läraren, framhöles att den måste ordnas i samarbete med bibliotekarien. Ett liknande samarbete krävdes på alla stadier. Det låg också i sakens natur, att ett systematiskt utnyttjande av biblioteket vid skolarbetet också måste direkt eller indirekt medföra ökat arbete för bibliotekarien. Det sagda gällde också om det »enskilda arbetet» på skolans högstadium, framför allt i fråga om de humanistiska ämnena.

S a m m a n f a t t n i n g s v i s kunde bibliotekariens arbetsuppgifter i våra dagars läroverk karakteriseras på följande sätt.

Arbetet med b o k i n k ö p e n hade ökats redan som en följd av de stigande bokanslagen. Därtill komme de skärpta krav på planmässighet vid bokinköpen, som bleve en följd av ett utnyttjande av de arbetsformer, som i det föregående berörts. Även om de särskilda facklärarna förutsattes i samråd med bibliotekarien utarbeta detaljerade inköpsförslag, krävdes en vidsträckt boksynthet hos bibliotekarien i fråga om den litteratur, som i skilda ämnen lämpade sig för olika åldersstadier.

Som en konsekvens av det sagda uppställde sig vidare behovet av en mera ingående k a t a l o g i s e r i n g av bokbeståndet, varvid bland annat önskemålet om sådana hjälpmedel som ändamålsenliga förteckningar över uppsatser i tidskrifter och essaysamlingar förtjänade att beaktas.

Samtidigt krävdes av bibliotekarien för arbetet med u t l å n i n g o c h ö v e r v a k n i n g — om icke ökat antal tjänstgöringstimmar — i varje fall vidtagandet av åtgärder av olika slag för möjliggörande av bibliotekets utnyttjande även de tider, då bibliotekarien ej vore tillstädes.

Redan av det sagda framginge, att samarbetet med fackläraryrarna medförde ett ökat arbete för bibliotekarien. Samtidigt vore det av största vikt, att bibliotekarien kunde ägna tillräcklig tid åt uppgiften att stå till lärjungarnas tjänst. Det gällde här å ena sidan orientering i biblioteket och dess samlingar av hela klasser eller grupper av lärjungar men också individuell handledning åt de enskilda lärjungarna.

Av det sagda framginge utan vidare, att det arbete, som krävdes av bibliotekarien, ökades ju mer man komme därhän, att biblioteket erhöle uppgiften som läroverkets centrallaboratorium för framför allt de humanistiska ämnena. Vid arvodets avvägande borde hänsyn tagas ej blott till att bibliotekariesysslan kvantitativt innebure en betydande arbetsbelastning utan även till vikten av att man som bibliotekarie kunde påräkna personer, som hade de bästa förutsättningar för detta arbete. Det krävdes därvid ej blott biblioteksteknisk förfarenhet och boksynthet, utan bibliotekarien måste tillika kunna ge anvisningar, hur ett mera självständigt studiearbete rationellt borde uppläggas och bedrivas.

De förutnämnda, från rektorerna infordrade uppgifterna, visade att endast en femtedel av de högre allmänna läroverken hade en lektor som bibliotekarie. I åtta realskolor vore bibliotekarien lärare i övningsämne. Överstyrelsen ville i detta sammanhang omnämna, att i det vida övervägande antalet fall vid bibliotekarieskifte blott *en* av läroverkets lärare anmälde, att han önskade komma i fråga, och att rektor ofta meddelat, att det visat sig förenat med svårigheter att finna lämplig person för ändamålet. Huvudförklaringen till svårigheterna låge givetvis i det faktum, att andra möjligheter till extra inkomster funnes, som i förhållande till arbetet honorerades betydligt bättre än bibliotekariesysslan. Överstyrelsen funne det synnerligen angeläget, att arvoden utmättes så, att så starkt meriterade personer som möjligt kunde förväntas reflektera på bibliotekariesysslan.

Anslagsbehovet för budgetåret 1939/40 vid bifall till överstyrelsens förslag beräknade överstyrelsen sålunda:

27 läroverk à 1,400 kronor	kronor	37,800
19 » » 1,150 »	»	21,850
12 » » 900 »	»	10,800
4 » » 650 »	»	2,600
76 » » 450 »	»	34,200

Summa kronor 107,250

Vid bedömande av anslagsbehovet borde emellertid beaktas, dels att sannolikheten talade för att en ganska väsentlig ökning av lärjungeantalet vore att förvänta redan med nästa läsår, dels önskvärdheten av att det likasom hittills i fortsättningen borde finnas tillgång till ett mindre belopp att fördelas bland bibliotekarier vid vissa läroverk för extra arbete med inkommande stora bokgåvor, behövligen omkatalogiseringar och dylikt. Med hänsyn härtill ansåge överstyrelsen en ökning av anslaget till 109,000 kronor vara erforderlig.

Statskontoret har erinrat om att ämbetsverket i sitt utlåtande över skolöverstyrelsens år 1937 framlagda förslag om generell arvodesförhöjning för bibliotekarierna huvudsakligen på grund av minskade dyrtidstillägg förkla-

rat sig icke vilja motsätta sig nämnda förslag. Anledningen därtill hade varit följande:

Genom de grunder, som fastställts för bestämmandet av ifrågavarande arvoden, hade för överstyrelsen möjliggjorts att så noggrant som möjligt för varje läroverk bestämma det belopp för bibliotekets skötsel, som ansetts böra utgå med hänsyn till läroverkets elevantal, bokbeståndets storlek och andra på frågan inverkan omständigheter. Vid den avvägning, som på grund härav skett inom överstyrelsen, hade emellertid hänsyn icke tagits till vem, som anförtratts uppdraget att vara bibliotekarie. På grund härav hade den totala ersättningen för bibliotekets skötsel (arvode och dyrtidstillägg) vid olika läroverk kunnat — oaktat överstyrelsens avvägning av arvodena — uppgå till olika belopp för samma arbetsbörda, beroende på den tillfälliga omständigheten, huruvida bibliotekarien exempelvis åtnjutit lön enligt högsta eller näst högsta löneklassen såsom adjunkt. Angivna förhållanden hade statskontoret ansett vara av vikt, då det gällde att taga ställning till spörsmålet om bibliotekariernas löneförmåner efter löneregleringen, vilken medfört, att det å bibliotekariearvodena belöpande dyrtidstillägget skulle utgå efter reglerade i stället för efter oreglerade grunder. Fyra utvägar hade då synts stå till buds, nämligen *att* verkställa uppräknings av samtliga arvoden, *att* icke i något fall medgiva uppräknings, *att* omräkna arvodena i de fall, där eljest löneminskning skulle bli följden samt slutligen *att* uppräknings arvodena allenast för dem, som ej omfattats av löneregleringen. I betraktande av vad anförts hade de två sistnämnda alternativen synts statskontoret icke böra komma till användning, då därigenom en av omständigheterna knappast betingad oöverensstämmelse mellan de av de olika läroverken för biblioteken disponerade beloppen skulle blivit följden. Hade däremot något av de återstående två alternativen valts, skulle i båda fallen en fullt rättvis utjämning kommit att ske mellan de av läroverken för bibliotekens skötsel disponerade medlen. Med det första alternativet skulle utjämning hava uppstått därigenom, att en arvodesförhöjning skulle inträtt i det mindre antal fall, då bibliotekariesysslan omhänderhades av en lektor eller en adjunkt med högsta förekommande löneförmåner. Med det andra alternativet skulle däremot nyssnämnda kategori bibliotekarier fått uppbära oförändrade förmåner, medan en löneminskning för övriga dylika befattningshavare skulle hava inträtt. I båda fallen skulle således den förra kategorien tjänstemän kommit i bättre ställning i förhållande till den andra. Under sådana omständigheter och då skolöverstyrelsen givetvis även i fortsättningen förutsatts skola efter sakliga skäl pröva behovet av medel för de olika läroverksbiblioteken, hade statskontoret ansett sig — i betraktande jämväl av att vid tidigare löneregleringar uppräknings av anslagsmedel som regel företagits — icke böra motsätta sig det i sådant avseende framlagda förslaget.

Den ståndpunkt, statskontoret sålunda tidigare intagit, funne sig ämbetsverket icke hava anledning att nu frångå. Statskontoret kunde emellertid icke tillstyrka skolöverstyrelsens nu framlagda förslag till nyreglering av arvodena utöver vad som motsvarade dyrtidstilläggens inarbetande. Statskontoret ville alltså förorda, att icke någon annan ändring beträffande ifrågavarande anslagsmedel företogs än att desamma — i överensstämmelse med överstyrelsens tidigare förslag — uppräknades till motverkande av minskningen av dyrtidstillägget.

Vad slutligen anginge frågan om avveckling av det å arvodena utgående reglerade dyrtidstillägget, torde densamma böra bliva föremål för övervägande vid den allmänna översyn beträffande nämnda spörsmål, som syntes bliva erforderlig.

Undervisningsväsendets lönenämnd har anfört, att den vid sin behandling av den föreliggande frågan funnit sig icke böra närmare ingå på de av skolöverstyrelsen föreslagna nya grunderna för bibliotekariernas avlönande.

Lönenämnden hade i stället utgått från den grundläggande förutsättningen för det åt överstyrelsen av Kungl. Maj:t lämnade uppdraget, nämligen riksdagens uttalande, att en avveckling av dyrtidstilläggen borde förbindas med skälig höjning av arvodena, detta för att icke vederbörande befattningshavare skulle behöva lida löneminskning. Från denna utgångspunkt hade lönenämnden funnit sig böra förordad allenast den ändringen i nu gällande ordning, att arvodena över lag uppräknades med 13 procent; på det sålunda erhållna nya arvodet skulle då dyrtidstillägg icke beräknas. De efter en uppräkning utgående beloppen syntes, efter viss avrundning till med 12 delbart tal, lämpligen kunna bestämmas till för högre allmänna läroverk 1,020, 855 och 690 kronor samt för realskolor 510 och 345 kronor för år.

Vid ett förverkligande av lönenämndens sålunda framställda förslag skulle de nu gällande grunderna för indelningen på olika grupper av de särskilda läroverken i huvudsak lämnas orubbade. Lönenämnden ville emellertid ifrågasätta sådan jämkning i nämnda indelningsgrunder, att de fyra realskolorna för gossar — Katarina och Vasa realskolor i Stockholm, östra realskolan i Göteborg samt Malmö realskola — med hänsyn till sin betydande storlek fördes till samma grupp som de minsta högre allmänna läroverken. Vid bifall härtill komme de båda för realskolor avsedda grupperna att endast innefatta samrealskolor.

En reservant inom lönenämnden, *H. Grimlund*, har med instämmande av ledamoten *Eljas* tillstyrkt överstyrelsens förslag med den ändring, som beträffande de fyra realskolorna för gossar förordats av lönenämndens majoritet.

Den föreliggande frågan om reglering av arvodena för bibliotekarierna vid de allmänna läroverken har närmast uppkommit som en följd av den från och med den 1 januari 1938 genomförda löneregleringen för lärarpersonalen vid nämnda läroanstalter. Löneregleringen medförde en övergång från oreglerat till reglerat dyrtidstillägg och därmed en reell sänkning av arvodenas storlek i de fall, då vederbörande arvodestagare icke på grund av bestämmelserna om maximering av dyrtidstillägget saknat rätt att å arvodena åtnjuta dyrtidstillägg. Härigenom uppstod frågan, huruvida minskningen av dyrtidstillägget borde föranleda lönekomensation i form av förhöjda arvoden. Härtill har även anknutits spörsmålet, huruvida dyrtidstillägg överhuvudtaget borde utgå å arvoden av ifrågavarande slag och huruvida komensation borde ifrågakomma, därest dyrtidstilläggen å ifrågavarande arvoden helt avskaffades.

Med hänsyn till den ståndpunkt, som i ärendet intogs av 1938 års riksdag, och i överensstämmelse för övrigt med vad i årets statsverksproposi-

Departa-
mentschefen.

tion förutsatts beträffande ombildning av vissa bisyssleಾರvoden, med vilka nu äro förenade rätt till dyrtidstillägg men å vilka sådant tillägg icke ansetts böra i fortsättningen utgå, anser jag mig böra föreslå, att dyrtidstillägg från och med budgetåret 1939/40 icke må utgå å arvoden till bibliotekarier vid de allmänna läroverken och att dessa arvoden på grund härav omregleras.

I årets statsverksproposition har förutsatts, att i vissa fall, såsom då dyrtidstillägg för närvarande ej utgår å arvode på grund av gällande maximeringsbestämmelser eller arvodesbeloppet är av lägre storleksordning, arvoden skulle bibehållas vid oförändrade belopp, trots att rätten till dyrtidstillägg skulle bortfalla. Enligt överstyrelsens föreliggande utredning har dyrtidstillägg till läroverksbibliotekarierna på grund av gällande maximeringsbestämmelser icke utgått eller utgått med reducerat belopp i 50 fall av 135, och vissa av de nu utgående bibliotekariearvoden synas även vara av så ringa storlek, att de vid en sträng tillämpning av de principer för omreglering av arvoden med hänsyn till bortfallande dyrtidstillägg, som följts i årets statsverksproposition, icke skulle uppräknas. Av lämplighets-skäl och med hänsyn till den ståndpunkt, som av chefen för finansdepartementet enligt löneregleringspropositionen intagits i fråga om uppräkning av de vid provårsläroverk samt vissa andra statliga läroanstalter utgående särskilda ersättningarna, anser jag mig emellertid böra föreslå, att samtliga de här ifrågakvarande arvoden uppräknas på grund av bortfallande dyrtidstillägg. Vid tillämpning av de principer, som i detta hänseende följts vid omräkningen av provårs- m. fl. arvoden, skulle bibliotekariearvoden höjas med 20 procent samtidigt med att dyrtidstillägget bortfaller. Skolöverstyrelsen har emellertid i sin förutnämnda skrivelse anført enligt min mening vägande skäl för en ytterligare höjning av bibliotekariearvoden, och jag anser mig därför böra föreslå, att dessa arvoden höjas med 25 procent. Erinras må, att det av överstyrelsen framlagda förslaget innebär en motsvarande höjning med omkring 50 procent.

Vid bifall till mitt förslag erhålla visserligen icke de bibliotekarier, som tidigare åtnjutit oreglerat dyrtidstillägg oavkortat, full compensation för den vid ett bortfallande av dyrtidstilläggen inträdande löneminskningen, medan å andra sidan vissa lärare skulle komma i åtnjutande av en ej oväsentlig arvodesökning. Jag erinrar emellertid om att skolöverstyrelsen har möjlighet att inom ramen för de anvisade anslagsmedlen jämka arvoden uppåt eller nedåt i de fall, där sådant på grund av särskilda förhållanden kan befinnas nödigt eller lämpligt.

Någon annan ändring i de nuvarande grunderna för bibliotekariearvodenas bestämmande ifrågasätter jag icke. Vad av lönenämnden anført rörande lämpligheten av en jämkning uppåt av arvoden vid de stora, enbart för gossar avsedda realskolorna torde böra beaktas av överstyrelsen vid fördelningen av förevarande anslagspost.

Jag förordar sålunda följande grunder för beräkning av bibliotekarieravodena (beloppen hava jämkats till jämna tal):

högre allmänt läroverk med minst 600 lärjungar	kronor 1,130
» » » » 400—599 »	» 940
» » » » mindre än 400 »	» 760
realskola med minst 400 lärjungar	» 570
» » mindre än 400 lärjungar	» 370

Det för budgetåret 1939/40 till bibliotekarieravoden erforderliga anslagsbeloppet torde i likhet med vad för innevarande budgetår ägt rum böra beräknas till sådan storlek, att de arvodesbelopp må kunna utgå, som enligt de av mig förordade grunderna normalt böra tillkomma bibliotekarierna. Med utgångspunkt härifrån skulle på basis av lärjungeantalet i de nuvarande läroverken under höstterminen 1938 förevarande delpost utgå med i runt tal 87,900 kronor. Med hänsyn till vad överstyrelsen anfört angående det beräknade elevantalet under nästa läsår m. m. samt med tanke på de av mig förordade ändringarna i läroverksorganisationen torde dock det nyssnämnda beloppet böra höjas till 91,000 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 18,000 kronor.

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t: Arvoden åt biträden å rektorsexpeditioner. Denna delpost är för innevarande budgetår uppförd med 67,300 kronor.

Nu gällande grunder för arvodenas bestämmande äro följande:

Skolöverstyrelsen bestämmer arvoden inom ramen för tillgängliga anslagsmedel med ledning av följande beräkningsgrunder:

Arvode utgår icke vid läroverk med mindre än 6 klassavdelningar.

Vid övriga läroverk utgår såsom *grundarvode*:

vid provårsläroverk utom Stockholm	kronor 325
» » » i »	» 250
» övriga högre allmänna läroverk utom Stockholm	» 250
» » » » i »	» 175
» realskolor och samrealskolor	» 80

Vid läroverk med minst 7 klassavdelningar utgår härutöver *tilläggsarvode*, utgörande *en krona* för varje under höstterminen närvarande lärjunge.

Arvode må kunna jämkas uppåt eller nedåt i de fall, där sådant på grund av särskilda förhållanden kan befinnas nödigt eller lämpligt.

Genom nådigt brev den 13 maj 1938 har överstyrelsen vidare bemyndigats att, i den mån delposten därtill lämnar tillgång, tillerkänna personlig arvodesförstärkning åt rektorsbiträde, som innehaft sin befattning före den 1 januari 1938 men icke kommit i åtnjutande av den av 1937 års riksdag beslutade löneregleringen för lärare vid statens undervisningsväsende, dock högst med belopp, motsvarande den minskning i de med arvodesbefattningen förenade löneförmånerna, som åsamkats vederbörande vid ikraftträdandet av nämnda lönereglering.¹

¹ Skolöverstyrelsen har enligt uppgift i 5 fall begagnat sig av denna rätt att tillerkänna rektorsbiträden personlig arvodesförstärkning. Beloppen hava varierat mellan 24 och 96 kronor.

Att grundarvodet vid stockholmsläroverken utgår med lägre belopp beror därpå, att rektorerna vid dessa läroverk äro befriade från arbetet med löneuträkningar, vilken syssla handhaves av direktionen över Stockholms stads undervisningsverk.

Skolöverstyrelsen har nu föreslagit, att arvodena skulle undergå en höjning enligt följande grunder:

Grundarvodet, som icke skulle utgå vid läroverk med mindre än sex klassavdelningar, skulle utgöra:

vid provårsläroverk utom Stockholm	kronor 400
» » i »	» 300
» övriga högre allmänna läroverk utom Stockholm	» 300
» » » » i »	» 200
» realskolor och samrealskolor	» 100

Tilläggsarvodet vid läroverk med minst sju klassavdelningar skulle utgöra 1 krona 50 öre för varje under höstterminen närvarande lärjunge. Därtill skulle komma ett belopp av 50 kronor för varje fullt 50,000-tal, vartill enligt senaste bokslut läroverkets tillgångar uppginge.

Arvode skulle kunna jämkas uppåt eller nedåt i de fall, där sådant på grund av särskilda förhållanden kunde befinnas nödigt eller lämpligt. Å arvode skulle icke utgå dyrtidstillägg.

Med bortseende från förslaget om nya elementarskolans utvidgning och upprättande av ett nytt flickläroverk i Stockholm, har anslagsbehovet — som vid oförändrade grunder av överstyrelsen beräknats till 67,900 kronor, varav 19,140 kronor till grundarvoden, 48,500 kronor till tilläggsarvoden och 260 kronor till personlig arvodesförstärkning åt vissa rektorsbiträden — av överstyrelsen beräknats på följande sätt:

Grundarvoden	kronor 23,200
Tilläggsarvoden	
a. efter lärjungantalet	» 72,750
b. » nettotillgångarna	» 8,000
Summa kronor 103,950,	

vilket belopp borde avrundas till 104,000 kronor. Den för arvodenas reglering erforderliga anslagshöjningen skulle alltså uppgå till (104,000 — 67,900 =) 36,100 kronor. Härtill komme enligt överstyrelsens beräkning en ytterligare ökning i händelse av bifall till förslagen om nya elementarskolans utvidgning och inrättande av ett nytt flickläroverk i Stockholm med — vid oförändrade arvodesgrunder — respektive 75 kronor och 250 kronor.

Över skolöverstyrelsens förevarande förslag hava utlåtanden avgivits den 2 december 1938 av *statskontoret* och den 21 november 1938 av *undervisningsväsendets lönenämnd*.

Statsläroverkens rektorsförening har därjämte i en den 14 mars 1938 dagtecknad underdänig skrift gjort framställning om utredning, avseende åtgärder för minskande av rektorernas expeditiönsarbete. Häröver har *skolöverstyrelsen* den 1 december 1938 avgivit utlåtande.

Skolöverstyrelsens förslag överensstämmer helt med det, som i betänkandet den 17 december 1931 framlagts av de sakkunniga för utredning rörande den ekonomiska förvaltningen vid de allmänna läroverken m. fl. läroanstalter (statens offentliga utredningar 1931: 38).

Överstyrelsen hade genom cirkulärskrivelser till rektorsämbetena införskaffat uppgifter om de nuvarande innehavarna av biträdesbefattningarna. Av rektorernas uppgifter framginge, att sysslan i regel vore samlad på en hand. Endast i fyra fall hade vederbörande rektorer anmält, att de fördelat uppdraget på två personer. Vanligen vore innehavaren en adjunkt. Bland 114 rektorsbiträden hade befunnit sig 1 lektor, 78 adjunkter, 2 f. d. adjunkter, 8 ämneslärarinnor, 10 icke-ordinarie lärare i läroämnena, 7 ordinarie eller icke-ordinarie lärare i övningsämnena, 5 kontors- eller banktjänstemän och 3 kvinnliga skrivbiträden. Av rektorsbiträdena hade 69 åtnjutit oavkortat dyrtidstillägg å sitt arvode enligt för reglerade verk gällande bestämmelser, 24 ett med hänsyn till maximeringsbestämmelserna avkortat dyrtidstillägg och 21 intet dyrtidstillägg alls. Av de 5 rektorsbiträden, som genom personlig arvodesförstärkning kunnat hållas skadeslösa för dyrtidstilläggens beskärning, tillhörde 2 gruppen kontors- och banktjänstemän och 3 gruppen kvinnliga skrivbiträden.

Åtskilliga rektorer hade begagnat tillfället att jämväl meddela gjorda erfarenheter och föra på tal sina läroverks behov. Särskilt vid de största läroverken gjorde sig behovet av en verkligt effektiv hjälp å rektorsexpeditionen mycket kännbart. Arvodena till rektorsbiträdena vore alldeles för små i förhållande till arbetet, hade *rektor vid högre allmänna läroverket i Bromma i Stockholm* framhållit; arbetstiden kunde i genomsnitt anslås till minst 3 timmar per dag, tidvis — vid terminernas början och slut — vore arbetet på rektorsexpeditionerna ytterst forcerat, och kvällar och nätter måste då tagas till hjälp. — Redan före beskärningen av dyrtidstilläggen hade arvodesbeloppen varit otillräckliga med hänsyn till den arbetsmängd, som nämnda arvoden avsåge att honorera, hade framhållits av *rektor vid Vasa realskola i Stockholm*, vars biträde för närvarande åtnjöt ett arvode å 708 kronor. Vid en skola i Stockholm av detta läroverks storlek, hade sistnämnda rektor anført, syntes såväl rektorsbiträdet som bibliotekarien böra tilldelas väsentligt högre arvoden än de nu utgående; rektor hade i detta sammanhang nämnt, att ett expeditionsbiträde vid en kommunal mellanskola i Stockholm åtnjöt en årlig ersättning av omkring 2,500 kronor.

Ikke få rektorer hade förmått, att svårigheter framträtt att finna för expeditjonsarbetet lämpliga och villiga lärare. De flesta lärare toge hellre timlärartimmar eller privatlektioner. Även tillsynslärarnas arbete och gymnastiklärarnas befattning med idrottsdagarna vore betydligt bättre betalda. *Rektor vid högre allmänna läroverket i Kalmar* hade framhållit såsom sin erfarenhet, att när det icke händelsevis vid läroverket funnes en lärare, som önskade anställning som skrivbiträde för att därmed, till större delen utan verklig ersättning, meritiera sig för rektorat, det vore mycket svårt att förmå lämpliga lärare att åtaga sig detta otacksamma släp göra. *Rektor vid högre allmänna läroverket i Borås* hade jämfört bibliotekariens och rektorsbiträdets arbetsuppgifter: Huruvida det skulle visa sig svårt att få ny lämplig bibliotekarie, om den nuvarande avsåge sig, vore svårt att avgöra. Han trodde dock, att det i arbetet med böcker för vissa människor låge något så tilldragande, att de bortsåge från det rent pekuniära, varför svårigheten för

rekrytering på denna punkt ej torde vara så stor. Vanskligare syntes rektor frågan om skrivbiträdena vara. I den mån ej meritering för viss befordran genom arbetet å expeditionerna kunde anses åsyftad, syntes detta arbete ej äga något lockande, och då i åtminstone någon utsträckning speciella kvalifikationer vore nödvändiga, torde särskild uppmärksamhet böra ägnas förbättrandet av dessa tjänstinnehavares arbetsvillkor. Flera rektorer hade fått intrycket, att lärarna ställde sig till disposition väsentligen av ideella skäl, i känslan av solidaritet med skolans arbete eller för att visa rektor ett tillmötesgående. Lärarna vore i regel mycket lojalt och tjänstvilligt inställda mot arbetet i skolan, hade rektor vid samrealskolan i Sollefteå påpekat, men det vore för rektor icke behagligt att utnyttja underordnade för arbete, som ej betalades rättvist.

Frågans nuvarande läge, sådant det framträdde i belysning av de omständigheter, som i det föregående anförts, syntes alltså överstyrelsen i korthet vara följande.

Särskilt tillkallade sakkunniga hade undersökt rektorsbiträdenas arbetsförhållanden och anställt jämförelser mellan deras arvoden och lönerna på andra förvaltningsområden. De hade på grundval därav framlagt ett förslag till reglerade arvoden. Förslaget hade varit färgat av en inbrytande ekonomisk depression, det hade legat avsevärt lägre än tidigare framställda förslag. En utomordentlig försämring av det statsfinansiella läget hade likväl hindrat genomförandet. Ytterligare nedsättningar hade sedermera inträffat som en automatisk följd av ett ändrat lönesystem med minskade dyrtidstillägg. Samtidigt hade läroverken på ett oantat sätt tillväxt. Många läroverk hade nått en storlek, som vore obekvämt och tidigare icke kunnat förutses. Rektorernas arbetsbörda hade i proportion därtill vuxit. Om en rektor hade sin expedition i aldrig så gott stånd men icke förmådde sköta den pedagogiska ledningen av sitt läroverk som den borde skötas, fyllde han inte den viktigaste delen av sin uppgift. En rektor borde hava tillfälle lära känna läroverkets lärjungar och tid för den nödvändiga kontakten med allmänheten, han borde kunna giva målsmännen råd och anvisningar och unga lärare deras första handledning på lärarbanan. Den pedagogiska ledningen finge icke stå tillbaka för det rent administrativa arbetet. Därför borde han också vara berättigad till den hjälp hans uppgifter påkallade. Han borde icke ställas i valet mellan att antingen pålägga sitt biträde en arbetsbörda, som han funne oskäligen i förhållande till arvodet, eller att själv eftersätta viktiga sidor av sitt värv.

I detta läge tvekade överstyrelsen icke att ånyo för Kungl. Maj:t framlägga det förslag, de sakkunniga utarbetat. Överstyrelsen såge icke spörmålet som en löneteknisk fråga om kompensation för minskade dyrtidstillägg. Det för överstyrelsen avgörande vore, att dessa arvoden icke vore — och sedan länge icke varit — anpassade efter läroverkens behov.

Förslaget innebure, att den nuvarande personliga arvodesförstärkningen icke vidare skulle utgå. Principiellt ny vore bestämmelsen, att arvoden skulle beräknas med hänsyn tagen jämväl till omfattningen av fondförvaltningen vid läroverket. Skulle i något fall särskilt förvaltningsarvode utgå ur de förvaltade fonderna, borde det ankomma på överstyrelsen att med hänsyn därtill i motsvarande mån reducera det statliga arvodesbeloppet.

Överstyrelsen ville slutligen erinra om att de av Kungl. Maj:t den 29 maj 1936 tillkallade sakkunniga för skolöverstyrelsens organisation i sitt betänkande (statens offentliga utredningar 1938: 14) föreslagit inrättande in-

om överstyrelsen av en kameral byrå, vilken bland annat skulle omhändervä uträkning och utbetalning av avlöningsmedel till lärare vid det statliga undervisningsväsendet. Om denna anordning genomfördes, komme givetvis en lättnad att inträffa i rektorernas arbete, varigenom i sin tur en minskning av rektorsbiträdenas arvoden möjliggjordes. För landsortsläroverken borde i sådant fall samma grundarvoden fastställas som för stockholmsläroverken, vilka redan nu vore befriade från arbetet med lönerekvisationerna.

Statskontoret har i sitt utlåtande över skolöverstyrelsens ifrågavarande förslag hänvisat till sitt yttrande över förslaget om uppräknings av arvoden till bibliotekarier.

De skäl, yttrar statskontoret, som ämbetsverket i nyssnämnda yttrande anfört till stöd för förslaget om anslagens uppräknings med ett belopp, motsvarande skillnaden mellan oregrerat och reglerat dyrtidstillägg å anslagsmedlen i fråga, ägde i huvudsak giltighet även i förevarande hänseende. Vid sådant förhållande och då statskontoret — med hänsyn till att frågan om behovet av rektorsbiträden genom förslaget till omorganisation av skolöverstyrelsen kommit i ett helt nytt läge — icke kunde tillstyrka bifall till överstyrelsens föreliggande förslag till reglering av arvoden för sagda biträden, finge statskontoret förorda, att annan ändring icke företoges beträffande ifrågavarande anslagsmedel än att desamma uppräknades till motsvarande av dyrtidstilläggets minskning.

Vad anginge frågan om avveckling av det å arvoden utgående reglerade dyrtidstillägget, torde densamma böra bli föremål för övervägande vid den allmänna översyn beträffande nämnda spörsmål, som syntes bli erforderlig.

Undervisningsväsendets lönenämnd har förklarat sig för sin del icke kunna tillstyrka, att någon annan ändring av expeditionsbiträdenas arvoden för närvarande företoges än den, som direkt betingades av ett avskaffande av de reglerade dyrtidstilläggen å dessa arvoden.

Denna ståndpunkt, yttrar lönenämnden, syntes stå i överensstämmelse med riksdagens uttalande, att för att icke vederbörande befattningshavare skulle behöva lida löneminskning, en avveckling av dyrtidstilläggen syntes böra förbindas med skälig höjning av arvoden. Härtill komme emellertid en omständighet, vid vilken lönenämnden för sin del ansett sig böra fästa stor vikt, nämligen svårigheten att för närvarande bedöma den framtida omfattningen av rektorernas arbetsbörda, i vad avsåge den mera administrativt betonade delen av arbetet. Lönenämnden ville erinra, dels att frågan om terminsavgifternas avskaffande och därmed frågan om bibehållande av särskilda kassor vid läroverken varit föremål för övervägande, dels att särskilda sakkunniga i betänkande angående skolöverstyrelsens organisation föreslagit, att rektorerna skulle befrias från arbetet med rekvisition och utbetalning av lärarnas löner. Det syntes med hänsyn härtill icke tillrådligt att för närvarande vidtaga sådana ändringar i nu gällande grunder för expeditionsbiträdenas avlöning, som skulle motiveras av hänsyn till arbetsbördans omfattning.

Under hänvisning till det anförda förordade lönenämnden allenast den

ändring i nu gällande ordning, att arvoden till expeditionsbiträden överlag uppräknades med 13 procent; på det sålunda erhållna nya arvodet skulle då dyrtidstillägg icke beräknas. De efter uppräknings utgående beloppen syntes, efter viss avrundning, lämpligen kunna bestämmas på sådant sätt, att grundarvodet komme att utgöra respektive 375, 285, 200 och 95 kronor för år samt att det rörliga arvodet komme att utgå med 1 krona 15 öre för varje under höstterminen närvarande lärjunge.

En reservant inom lönenämnden, *H. Grimlund*, har tillstyrkt skolöverstyrelsens förslag, dock under uttryckligt framhållande att också detta förslag måste betraktas som en provisorisk lösning av ifrågavarande spörsmål. Då expeditionsbiträdenas arvoden vore orimligt låga i förhållande till de arbetsuppgifter, som ålåg dem, måste dock varje förbättring mottagas med tillfredsställelse.

Statsläroverkens rektorsförening har i sin förutnämnda framställning framhållit behovet av att reducera rektorernas expeditionsarbete till sådan omfattning, att det icke ställde sig hindrande i vägen för andra och väsentligare uppgifter. En snar förbättring av de nu rådande förhållandena vore nödvändig. *Skolöverstyrelsen* har i sitt utlåtande över denna framställning förklarat sig anse tidpunkten för den av föreningen ifrågasatta utredningen mindre lämplig. Överstyrelsen erinrade i sådant avseende om de aktuella frågorna om terminsavgifternas avskaffande och om inrättande inom överstyrelsen av en kameral byrå för handhavande av bland annat löneutbetalningar åt läroverkslärare. Därest överstyrelsens förslag om höjda arvoden åt rektorsbiträdena bifölles, syntes detta även för rektorerna medföra möjlighet att i större utsträckning taga biträdena i anspråk för expeditiöngöröml. Överstyrelsen hemställde förty, att föreningens framställning icke måtte föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

Departementschefen.

Frågan om arvoden åt biträden å rektorsexpeditionerna synes mig böra bedömas på samma sätt som den förut berörda frågan om arvoden åt bibliotekarier. Jag tillstyrker i anslutning härtill en uppräknings av arvoden med omkring 25 procent och förutsätter att skolöverstyrelsen liksom beträffande bibliotekariearvoden jämkar beloppen uppåt eller nedåt i de fall där sådant på grund av särskilda förhållanden — exempelvis för att undvika löneminskning — kan befinnas nödigt eller lämpligt. Jag är icke nu beredd att tillstyrka ett särskilt tilläggsarvode, beräknat efter storleken av läroverkets fonderade tillgångar, men vill i detta sammanhang framhålla, att överstyrelsen bör taga behörig hänsyn till dessa och liknande förhållanden vid den jämkning av arvodesbeloppen, som överstyrelsen alltjämt bör vara befogad vidtaga.

Grundarvodet skulle vid en höjning med jämnt 25 procent komma att utgå med respektive 406, 312, 312, 219 och 100 kronor. Jag föreslår emellertid, att arvoden avrundas så, att grundarvodet utgör:

vid provårsläroverk utom Stockholm	kronor	410
» » i »	»	310
» övriga högre allmänna läroverk utom Stockholm	»	310
» » » » i »	»	220
» realskolor	»	100

Tilläggsarvodet bör utgå med 1 krona 25 öre för varje under höstterminen närvarande lärjunge.

Beträffande beräkningen av medelsbehovet för nästa budgetår utgår jag från det av skolöverstyrelsen beräknade lärjungeantalet. För fasta arvoden beräknar jag ett belopp av i runt tal 24,000 kronor, inberäknat grundarvode åt rektorsbiträde vid det av mig föreslagna nya flickläroverket i Stockholm. För tilläggsarvodena uppskattar jag medelsbehovet till i runt tal 61,000 kronor, varvid hänsyn jämväl tagits till av mig ifrågasatta ändringar i läroverksorganisationen. Förevarande delpost bör således för nästa budgetår uppföras med $(24,000 + 61,000 =) 85,000$ kronor, vilket innebär en anslagshöjning med $(85,000 - 67,300 =) 17,700$ kronor, huvudsakligen belöpande på den föreslagna arvodesregleringen.

En förnyad omprövning av förevarande arvodesfråga kan befinnas påkallad, sedan spörsmålen om skolöverstyrelsens organisation och terminsavgifternas avskaffande funnit sin lösning. I samband med en sådan omprövning torde även böra tagas under övervägande, huruvida särskilda åtgärder äro av nöden för att minska rektorernas arbetsbörda på sätt rektorsföreningen i sin förutberörda skrivelse antytt.

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t: Särskilda arvoden vid provårsläroverk. Denna delpost är för innevarande budgetår uppförd med 125,000 kronor. Jämlikt beslut av Kungl. Maj:t den 13 maj 1938 har därjämte medgivits, att av det för löpande budgetår beviljade förslagsanslaget till Allmänna läroverken: Diverse oförutsedda behov finge, utöver det belopp, som enligt den för de allmänna läroverken fastställda avlöningsstaten skulle utgå till särskilda arvoden vid provårsläroverk, för samma ändamål tagas i anspråk ett belopp av högst 15,600 kronor (jfr riksdagens skrivelse nr 8/1938, sid. 33 och 34). För ifrågavarande ändamål står sålunda för budgetåret 1938/39 till förfogande ett belopp av sammanlagt $(125,000 + 15,600 =) 140,600$ kronor.

Enligt nu gällande bestämmelser angående arvoden av här förevarande slag åtnjuter föreståndare för vid allmänt läroverk anordnad provårskurs ett årligt arvode av 1,500 kronor och annan lärare i läsämne (ordinarie och extra ordinarie) vid sådant läroverk ett arvode av 300 kronor för år. Lärare vid provårsläroverk åtnjuter dessutom ersättning för i provåret ingående föreläsningar och kurser ävensom för handledning av lärarkandidater enligt grunder, som bestämmas av Kungl. Maj:t.Handledararvodet utgår

för närvarande med högst 150 kronor för termin för lärarkandidat, som genomgår provår på två terminer, och med högst 250 kronor för lärarkandidat, som genomgår provår på en termin.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1938 på grundval av nu gällande arvodesbestämmelser beräknat anslagsbehovet för nästkommande budgetår till 140,000 kronor att utgå på följande sätt:

Arvoden åt 8 provårsföreståndare 	kronor 12,000
» » 258 ordinarie ämneslärare	» 77,400
» » extra ordinarie ämneslärare (nu 42)	» 15,600
» » handledare	» 29,000
Föreläsningar och övningar	» 6,000
Summa kronor 140,000.	

Departementschefen.

Jag ifrågasätter icke andra förändringar i överstyrelsens anslagsberäkningar än de, som föranledas av att dyrtidstillägg i förekommande fall böra inarbetas i arvoden. I enlighet med vad chefen för finansdepartementet i annat sammanhang förordat, böra arvoden åt provårsföreståndare bibehållas oförändrade men arvoden åt övriga ifrågakommande lärare i läroämne vid provårsläroverk uppräknas till 360 kronor, vilket innebär en höjning med 20 procent. Handledararvoden torde böra undergå i huvudsak enahanda uppräkning. Beträffande dispositionen i övrigt av ifrågavarande delpost ifrågasätter jag icke någon förändring.

Jag beräknar det för nästkommande budgetår erforderliga anslagsbeloppet till förevarande ändamål på följande sätt:

Arvoden åt provårsföreståndare	kronor 12,000
» » ordinarie lärare	» 92,900
» » extra ordinarie lärare	» 18,700
» » handledare	» 34,800
Föreläsningar och övningar	» 6,000
Summa kronor 164,400.	

Förevarande delpost bör alltså bestämmas till 164,400 kronor.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t, att i sinom tid fastställa de belopp, vartill arvoden åt handledare högst må uppgå.

Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t: Särskilda arvoden vid linje för aftonundervisning i Stockholm. Förevarande delpost är för budgetåret 1938/39 uppförd med 1,200 kronor. Enligt av Kungl. Maj:t meddelade föreskrifter disponeras nämnda belopp till arvode åt föreståndaren för nämnda linje, beräknat efter 100 kronor för år och klassavdelning, och till arvoden åt lärare i läro- och övningsämnena med 30 kronor för veckotimme och läsår. Å arvoden utgår ej dyrtidstillägg.

I skrivelse den 15 oktober 1938 har *skolöverstyrelsen* hemställt om höjning av ifrågavarande delpost till 2,550 kronor.

Det totala antalet undervisningstimmar per vecka under läsåret 1939—40 skulle, yttrar *överstyrelsen*, enligt timplanen uppgå till 69,5.

Undervisningsplanen för gymnasiet upptog ingen undervisning i övningssämnen. Ett av dessa, ämnet teckning, ägde emellertid i viss mån karaktär av fackämne. Insikter i teckning vore en för vissa levnadsbanor nödvändig kvalifikation. Med tanke på dessa omständigheter föreslog *överstyrelsen*, att en timme frivillig teckning måtte tillhandahållas gymnasiets lärjungar utom timplanen, vilken undervisning borde påbörjas med skolans andra verksamhetsår. I överensstämmelse därmed beräknade *överstyrelsen* nu en timme frivillig teckning utom timplanen. Det totala undervisningsbehovet för aftonskolan höjdes därigenom till 70,5 veckotimmar.

Arvodeskostnaderna för budgetåret 1939/40 beräknade *överstyrelsen* under denna förutsättning till 2,515 kronor, varav 400 kronor belöpte å arvode till föreståndaren och $(70,5 \times 30 =)$ 2,115 kronor till arvoden åt aftonskolans lärare.

Ingen uppdelning av klass vid laborationer hade beräknats, och det vore mindre sannolikt, att sådan komme att visa sig erforderlig. Till mötande av alla eventualiteter borde emellertid anslaget något höjas genom avrundning uppåt till 2,550 kronor.

Jag biträder *skolöverstyrelsens* förslag och beräknar alltså ifrågavarande delpost för budgetåret 1939/40 till 2,550 kronor.

Departementschefen.

Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal: Grundavlöningar m. m.
För detta ändamål är i avlöningsstaten för innevarande budgetår beräknat ett belopp av förslagsvis 2,470,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har i skrivelser den 15 och den 31 oktober 1938 hemställt, att förevarande delpost måtte för budgetåret 1939/40 upptagas till 2,944,800 kronor, innebärande en anslagshöjning med 474,000 kronor.

1. Icke-ordinarie ämneslärare.

Överstyrelsen har erinrat, att vid anslagsberäkningarna för innevarande budgetår antalet klassavdelningar beräknats komma att uppgå till 1,978. I verkligheten funnes *innevarande läsår 1,987 klassavdelningar*, vilket innebär en ökning i förhållande till läsåret 1937—38 med 61 avdelningar. Den erforderliga extra lärarkraften hade för innevarande budgetår av *överstyrelsen* beräknats till 394 heltidstjänstgörande lärare. Genom kungörelserna nr 40 och 331/1938 hade emellertid Kungl. Maj:t förordnat om ny lydelse av läroverksstadgan § 133 mom. 2. I stort sett innebure de nya bestämmelserna blott en normalisering av adjunkternas redan tidigare förefintliga rätt att åtnjuta lindring i undervisningsskyldigheten på grund av tjänstgöring å gymnasialstadiet. I ett avseende ginge de emellertid i sina verkningar väsentligt utöver de tidigare bestämmelserna, nämligen i fråga om undervisningsskyldigheten för lärare vid realskolor, vilkas tjänstgöring delvis vore förlagd till skolans avslutningsklass. Tidigare hade lärarna i regel icke i sådant fall kunnat erhålla nedsatt tjänstgöring, enär deras undervisning endast undantagsvis varit till sin huvudsakliga del förlagd

till berörda klass. Numera skulle de däremot åtnjuta kompensation jämväl för partiell tjänstgöring i denna klass. Kungl. Maj:t hade såsom konsekvens av de nya bestämmelserna den 13 maj 1938 beviljat förhöjning av anslagsberäkningen till ett belopp, motsvarande avlöning åt 426 heltidstjänstgörande lärare utöver den ordinarie staten. I verkligheten hade härav under höstterminen 1938 tagits i anspråk ett belopp, motsvarande något mer än 421 heltidstjänstgörande lärare.

Med stöd av verkställda kalkyler uppskattade överstyrelsen den automatiska ökningen i antalet klassavdelningar vid början av läsåret 1939—40 till 55 avdelningar. Hela antalet klassavdelningar vid de allmänna läroverken höstterminen 1939 väntades sålunda vid oförändrad organisation stiga till 2,042 avdelningar.

Innevarande år vore vid de allmänna läroverken anställda 138 rektorer, 413 lektorer, 1,269 adjunkter och 257 ämneslärarinnor ävensom icke-ordinarie lärarkraft, ungefär motsvarande 421 heltidstjänster. De 58 rektorerna vid högre allmänna läroverk ombesörjde innevarande läsår tillsammans 637 timmars tjänstgöring och motsvarade således 30 heltidstjänstgörande lärare å gymnasialstadiet, de 80 rektorerna vid real- och samrealskolor tillsammans 1,445 timmars tjänstgöring, motsvarande 55 heltidstjänster å realskolestadiet. Undervisningen i de nuvarande 1,987 avdelningarna förutsatte sålunda $(30 + 55 + 413 + 1,269 + 257 + 421 =)$ 2,445 lärare med full tjänstgöring. En lärare motsvarade med andra ord 0,813 avdelningar. Den automatiska tillväxten av läroverksorganisationen med 55 avdelningar motsvarade alltså en automatisk ökning av lärarkåren med $(55: 0,813 =)$ 68 lärare med full tjänstgöring.

Lärarkåren borde enligt denna kalkyl höstterminen 1938 omfatta $(2,360 + 68 =)$ 2,428 heltidstjänstgörande lärare, förutom rektorerna.

Vid beräkningen av detta lärarbehov hade förutsatts, att även under instundande läsår delning av avdelning i ämnena modersmålet, tyska, engelska och franska skulle kunna företagas med en veckotimme för varje ämne i de klasser av realskolan, i vilka undervisningen i nämnda ämnen toge sin början, under förutsättning att antalet lärjungar i klassen uppginge till minst 24.

I skrivelse den 31 augusti 1938 hade överstyrelsen föreslagit, att från och med budgetåret 1939/40 skulle — bortsett från vad som borde följa av föreslagna organisatoriska nybildningar — inrättas 20 nya ordinarie lärartjänster i läroämnena, nämligen 9 lektorstjänster, 10 adjunktstjänster och en ämneslärarinnetjänst. Bortsåge man från det behov av lärarkraft, som framkallades av de föreslagna organisatoriska nybildningarna, skulle man alltså hava att räkna med 1,959 ordinarie tjänster, förutom rektorstjänsterna, samt *icke-ordinarie lärare till ett antal av* $(2,428 - 1,959 =)$ 469, vilket i jämförelse med innevarande år innebure en ökning med $(469 - 421 =)$ 48.

Givetvis vore denna siffra osäker. Enligt överstyrelsens uppfattning kunde det lika väl och med ungefär lika stor sannolikhet tänkas, att det beräknade antalet icke-ordinarie lärare komme att visa sig otillräckligt för täckande av det instundande läsår uppträdande faktiska lärarbehovet, som att det komme att överstiga detsamma. För den händelse det för icke-ordinarie lärares grundavlöningar avsedda beloppet skulle strikt

fixeras, såge sig därför överstyrelsen nödsakad hemställa om att ytterligare arvoden exempelvis åt 10 extra lärare måtte beräknas såsom säkerhetsmarginal. Då emellertid överstyrelsen ansåge sig kunna utgå från att denna delpost för framtiden komme att betecknas som förslagsanslag, funne sig överstyrelsen icke behöva framställa något yrkande av sådant innehåll.

Vid beräkningen av *kostnaderna vid oförändrad organisation* — därvid överstyrelsen utgått från nu gällande lönebestämmelser — utginge överstyrelsen från att fördelningen av de för nästa läsår behövlige 469 icke-ordinarie lärarna på olika lärarkategorier skulle bli densamma som under vårterminen 1938. Fördelningen skulle då bli 161 extra ordinarie adjunkter, 24 extra ordinarie ämneslärarinnor, 176 extra adjunkter, 54 extra ämneslärarinnor samt dessutom 837 timlärartimmar, bestridda av lärare med högre kompetens, och 459 timlärartimmar, bestridda av lärare med lägre kompetens.

Under antagande, att dessa lärarkrafters fördelning på dyrtidsgrupper komme att bli proportionellt densamma under nästa läsår som under vårterminen 1938, komme kostnaderna för avlöning av de olika lärarkategorierna att bli följande:

Extra ordinarie adjunkter	kronor	810,465
» » ämneslärarinnor	»	93,684
» adjunkter	»	815,868
» ämneslärarinnor	»	213,750
Timlärare, högre kompetens	»	166,496
» , lägre »	»	74,775
Summa kronor		2,175,038,

eller i avrundat tal 2,175,000 kronor.

Kallortstilläggen beräknade överstyrelsen under samma förutsättningar komma att uppgå till 8,000 kronor.

De av överstyrelsen förordade organisationsändringarna, i den mån dessa kunde antagas medföra ökning av antalet klassavdelningar, beräknade överstyrelsen komma att medföra följande kostnadsökningar beträffande förevarande delpost:

Omorganisationen av de högre allmänna läroverken för flickor syntes komma att medföra en ökning av antalet klassavdelningar med 7, motsvarande 8 à 9 nya lärare med full tjänstgöring, varav enligt vad överstyrelsen i annat sammanhang föreslagit 3 skulle bli ordinarie, nämligen 1 lektor och 2 adjunkter. Ett behov av 5 à 6 lärare måste alltså täckas av extra ordinarie lärarkrafter. I stället för 469 lärare över stat torde man följaktligen vid bifall till överstyrelsens hemställan hava att räkna med 475. Kostnadsökningen torde i den del den drabbade förevarande delpost kunna sättas lika med lönen för 6 extra ordinarie adjunkter å F-ort, d. v. s. efter avdrag av pensionsavgifter $6 \times (5,490 - 411) = 30,474$ eller i runt tal 30,000 kronor.

Beträffande den på förevarande delpost belöpande kostnadsökningen för icke-ordinarie ämneslärare enligt överstyrelsens förslag om *inrättande av ett nytt flickläroverk i Stockholm och nya elementarskolans utvidgning* har

överstyrelsen i skrivelse den 31 oktober 1938 beräknat densamma till i runt tal 6,000 kronor (= kostnaderna för 28 $\frac{1}{2}$ timlärartimmar).

Överstyrelsen har ytterligare anmält en fråga, som, ehuru den icke innebure någon ändring av de allmänna läroverkens organisatoriska förhållanden, torde kunna lösas endast i samband med vissa jämkningar av anslagsberäkningen under denna punkt.

Vid det 27:e svenska läroverkslärmötet i Stockholm den 14—den 17 augusti 1938 hade dryftats bland annat *de naturvetenskapliga institutionernas vård*. En undersökning hade verkställts rörande den tid, som institutionsföreståndarna vid läroverk och seminarier ägnade åt ren institutionsvård. Uppgifter hade ingått från föreståndarna för sammanlagt 292 institutioner. Av dessa framginge, att institutionsvården i medeltal tagit i anspråk följande tid:

	Högre allmänna läroverk	Realskolor
biologi	4 veckotimmar	1 $\frac{1}{2}$ veckotimme
fysik	3 $\frac{1}{2}$ »	1 »
kemi	3 $\frac{1}{2}$ »	1 $\frac{1}{2}$ »
geografi	1 veckotimme	$\frac{1}{2}$ »
Summa 12	veckotimmar	4 $\frac{1}{2}$ veckotimmar.

I skrivelse till överstyrelsen den 16 augusti 1938 hade sektionerna för biologi och för matematik, fysik och kemi i anknytning till dessa siffror framhållit, att vården av institutionen icke inginge i undervisningen utan tillkomme vid sidan därav. Närmast vore de naturvetenskapliga institutionerna att jämföra med läroverkens bibliotek. Men medan bibliotekarien vore avlönad, åtnjöte den lärare, som hade vård om en institution, ingen annan kompensation för sitt där nedlagda arbete än att timtalet för hans undervisning kunde något nedsättas enligt bestämmelserna i läroverksstadgans § 133. Den marginal, inom vilken rektor vid uppgörandet av arbetsfördelningen måste hålla sig, vore emellertid så snäv, att i verkligheten någon nämnvärd kompensation knappast förekomme. Först om vid beräkning av det för läroverket erforderliga antalet undervisningstimmar en särskild post finge avses för institutionernas skötsel, kunde verklig kompensation ges. Sektionerna hemställde därför om åtgärder från överstyrelsens sida för att vid tilldelningen av lärarkrafter till de olika läroanstalterna ett erforderligt antal timmar, olika allt efter läroanstaltens art och storlek, måtte avses för de naturvetenskapliga institutionernas vård.

Överstyrelsen saknade all anledning att ifrågasätta de lämnade uppgifternas riktighet. Överstyrelsen hade sig bekant många fall, då dessa siffror i verkligheten väsentligt överskredes. Institutionsföreståndarna satte i allmänhet en heder i att institutionerna väl fyllde sin uppgift. Vad som bruste i fråga om anslag till materiel och ännu mera i fråga om betjäning ersattes i många fall genom institutionsföreståndarnas outtröttliga arbete. Troligen måste läroverken inom en icke alltför avlägsen tid utrustas med teknisk hjälp, som i någon mån kunde från institutionsföreståndaren avlasta alla dessa småsysslor. Det vore föga rationellt, att såsom i en del fall veterligen skedde, graduerat folk sysselsattes med diskning och dylikt.

Å andra sidan kunde man icke bortse från att sektionernas framställning, sådan den vore upplagd, skulle medföra ganska vittutseende ekonomiska konsekvenser. Beräknade man i överensstämmelse med sektionernas utredning 12 veckotimmar för högre allmänna läroverkens behov och 4 $\frac{1}{2}$ veckotimmar för real- och samrealskolornas, skulle för ändamålet erfordras ($58 \times 12 + 80 \times 4,5 =$) 1,056 veckotimmar eller omkring 45 heltidstjänst-

görande lärare. Kostnaderna för genomförande av förslaget i dess föreliggande form torde icke gärna kunna beräknas lägre än till 225,000 kronor årligen.

Det kunde vidare invändas, att genom de nya bestämmelserna angående lärarnas undervisningsskyldighet en bredare latitud mellan maximi- och minimitjänstgöringen införts just i syfte att bereda rektorerna vidgade möjligheter att beakta omständigheter sådana som de av sektionerna påpekade. Dessa bestämmelser skulle innevarande läsår för första gången tillämpas. Det vore möjligt, kanske sannolikt, att de skulle visa sig otillräckliga, men överstyrelsen ansåge sig i varje fall därom böra avvakta någon erfarenhet.

Det torde emellertid redan nu kunna uttalas, att de möjligheter rektorerna hade att inom ramen av gällande bestämmelser rättvist utskifta tjänstgöringen, i vissa extraordinära situationer vore otillräckliga. Överstyrelsen syftade på de tillfällen, då vid ett läroverk i samband med nybyggnad flera institutioner på en gång skulle organiseras. Vid tillfällig ökning av arbetet på en institution kunde måhända föreståndaren erhålla en viss kompensation, utan att genomsnittstjänstgöringen vid läroverket, för gymnasiet 21 $\frac{1}{2}$ och för realskolan 26 $\frac{1}{2}$ veckotimmar, behövde höjas. Andra, för tillfället mindre betungade lärare kunde då åtaga sig en tjänstgöring, som i motsvarande grad låge över medeltalet. Men om, såsom vid nybyggnadstillfällena, arbetet för ett flertal av läroverkets lärare antog en ovanligt stor omfattning, vore denna utväg utesluten. I sådana fall ansåge överstyrelsen den lösning sektionerna föreslagit vara den riktiga.

Det kunde invändas, att vederbörande lärare hellre borde tilldelas ersättning för det nedlagda arbetet enligt § 29 avlöningsreglementet, i den mån arbetets omfattning avsevärt överstege det normala. Denna väg hade i själva verket redan i åtskilliga fall av Kungl. Maj:t beträffats. Det hade därvid gällt som obruten regel, att lektor icke borde erhålla ersättning av detta slag, medan däremot adjunkt kunde komma i åtnjutande av sådan. Med nuvarande begränsning ledde därför denna väg knappast till målet.

Överstyrelsen ville för sin del föreslå, att vid beräkningen av förevarande delpost hänsyn toges jämväl till läroverkens behov av extra arbetskraft under den bråda period, som följde på en ny- eller ombyggnad, vilken omfattade organiserandet av nya institutioner. Det syntes överstyrelsen lämpligt, att i sådana fall de högre allmänna läroverken för en tid av högst två år kunde erhålla en särskild tilldelning av lärarkraft, vartdera året omfattande högst 12 veckotimmar. Däremot syntes åtminstone tills vidare sådana åtgärder icke vara oundgängligen behövliga för realskolornas del, enär latituden mellan maximi- och minimitjänstgöring vid tjänstgöring å detta stadium torde vara tillräckligt stor för att möjliggöra en riktig avvägning av arbetsbördan jämväl vid extraordinära tillfällen. Vid bestämmandet av de särskilda ersättningarna till adjunkter för institutionsarbete borde vid bifall till överstyrelsens förslag givetvis hädanefter hänsyn tagas till i vad mån vederbörande lärare vid arbetets utförande kommit i åtnjutande av lindring i undervisningsskyldigheten.

För budgetåret 1939/40 beräknade överstyrelsen med tillämpning av de angivna principerna ett behov av mellan 40 och 50 veckotimmars undervisning å gymnasialstadiet såsom ersättning för den undervisning, varifrån institutionsföreståndaren frigjordes. Med tillräcklig approximation torde man kunna ekvivalera kostnaderna med två arvoden åt extra adjunkt på F-ort, 9,540 kronor. Antalet icke-ordinarie lärare skulle därigenom för budgetåret 1939/40 stiga till 477.

I fråga om ersättningar till extra lärare och timlärare för av dem förrättade *inträdes- och flyttningsprövningar* efter vårterminens slut, för vilket ändamål under innevarande budgetår beräknats 3,000 kronor, hade en ny situation uppstått genom de av Kungl. Maj:t genom kungörelsen nr 40/1939 utfärdade ändringarna av läroverksstadgan. Icke blott ordinarie och extra ordinarie lärare utan även extra lärare och timlärare, som innehaft anställning hela det förflutna läsåret, vore enligt den nya lydelsen av läroverksstadgan § 132 mom. 6 pliktiga att utan särskild ersättning lämna erforderligt biträde vid dylika inträdes- och flyttningsprövningar, varvid dock skolöverstyrelsen i särskilda fall ägde medgiva ersättning till de senare enligt vissa strängt begränsade grunder.

Den skyldighet, läroverkens lärare ägde att biträda vid inträdesprövningar efter terminens slut, ägde de ock enligt samma paragraf och moment vid muntliga prövningar för real- och studentexamen, som infölle under ferierna. Jämväl för detta fall ankomme det numera på överstyrelsen att avgöra, huruvida ersättning skulle utgå.

För att bestämmelserna om ersättningar för arbete efter läsårets slut skulle bli så enhetliga som möjligt, vare sig arbetet avsåge biträde vid inträdes- och flyttningsprövningar eller examination i student- eller realexamen, föresloge överstyrelsen, att posten för ersättningar åt extra lärare och timlärare vid inträdes- och flyttningsprövningar efter läsårets slut hädanefter måtte få anlitas jämväl för att bestrida kostnaderna för biträde vid läroverkens examina under enahanda tid. Posten behövde icke av denna anledning ökas. Med hänsyn till de olika restriktioner, som fastställts i fråga om berörda ersättningar, och särskilt emedan läsårets början enligt den nya lydelsen av § 18 mom. 2 läroverksstadgan numera skulle räknas från den dag, då höstterminens inträdes- och flyttningsprövningar toge sin början, torde ersättningar av detta slag hädanefter bli vida sällsyntare än hitintills. Överstyrelsen ansåge, att posten trots dess utvidgade användning kunde nedsättas till halva beloppet, och föresloge således, att för *ersättningar för examinationer efter läsårets slut* anvisades ett belopp av 1,500 kronor.

Den särskilda delposten för *föreläsningar i sexuella frågor* hade för budgetåret 1937/38 varit uppförd med 3,000 kronor men för innevarande år på överstyrelsens förslag sänkts till 2,500 kronor. Detta belopp hade emellertid visat sig otillräckligt, då rekvisitionerna av medel för ändamålet åter uppgått till 3,000 kronor. Överstyrelsen föresloge därför, att för ändamålet åter beräknades ett belopp av 3,000 kronor.

För icke-ordinarie ämneslärare beräknade överstyrelsen för nästa budgetår alltså följande belopp:

Grundavlöningar vid oförändrad organisation	kronor 2,175,000
Kallortstillägg	» 8,000
Kostnader för omorganisation av flickläroverken	» 30,000
Kostnader för upprättande av nytt flickläroverk i Stockholm och utvidgning av nya elementarskolan	» 6,000
Nedsättning i undervisningsskyldigheten för vissa institutionsföreståndare	» 9,540
Ersättningar för examinationer efter läsårets slut	» 1,500
Föreläsningar i sexuella frågor	» 3,000

Summa kronor 2,233,040,

eller i avrundat tal 2,233,000 kronor.

2. Icke-ordinarie teckningslärare.

Överstyrelsen erinrade, att Kungl. Maj:t den 13 maj 1938 föreskrivit, att ur förevarande delpost finge utgå vad som erfordrades för bestridande av undervisning under högst 3,930 veckotimmar, varav högst 50 veckotimmar i frivillig teckning, vid de högre allmänna läroverken, i den mån kostnaderna icke skulle bestridas från annan anslagspost (d. v. s. i första hand anslagsposten till avlöningar åt tjänstemän å ordinarie stat) eller annat anslag. Av den sålunda medgivna undervisningen hade 3,922 veckotimmar tagits i anspråk. Anledningen till att sålunda 8 veckotimmar blivit outnyttjade vore, att överstyrelsen ansett det nödvändigt reservera ett antal veckotimmar till höstterminens början för oförutsedda behov. Då överstyrelsen även för ett följande år stode inför samma nödvändighet att hålla en tillräcklig reserv för eventuella nya avdelningar vid höstterminens början, borde behovet för budgetåret 1939/40 beräknas med talet 3,930 såsom utgångspunkt.

För sagda budgetår hade överstyrelsen i det föregående beräknat en ökning av antalet klassavdelningar vid oförändrad organisation med 55. Överstyrelsen räknade med ett genomsnittligt behov av två veckotimmar per avdelning, varför behovet av undervisning i teckning och välskrivning följaktligen vid oförändrad organisation kunde uppskattas till $(3,930 + 2 \times 55 =) 4,040$ veckotimmar, varav 50 veckotimmar för frivillig undervisning.

Med utgångspunkt från förhållandena under vårterminen 1938 hade överstyrelsen gjort en beräkning, huru under höstterminen antalet vid oförändrad organisation behövliga veckotimmar komme att fördela sig på å ena sidan ordinarie lärare och å andra sidan icke-ordinarie lärare av olika kategorier. Överstyrelsen beräknade sålunda, att av nämnda 4,040 veckotimmar 3,012 komme att bestridas av ordinarie lärare, 659 av extra ordinarie lärare, 296 av extra lärare och 73 av timlärare.

Vid beräkningen av det erforderliga antalet icke-ordinarie teckningslärare hade överstyrelsen utgått från den empiriskt vunna erfarenheten, att de extra ordinarie lärarna för närvarande hade en genomsnittlig tjänstgöring om 20 veckotimmar och de extra lärarna en tjänstgöring om 13 veckotimmar. Överstyrelsen beräknade med ledning härav antalet erforderliga extra ordinarie lärare till 34, antalet extra lärare till 24 och antalet timlärartimmar till 73. Fördelade på dyrortsgrupper, därvid för nytillkommande teckningstimmar räknats med dyrortsgruppen F, kunde kostnaderna vid oförändrad organisation och med nuvarande lönebestämmelser beräknas komma att uppgå till 149,237 kronor. Erforderliga kostnader för kallortstillägg uppskattades till 300 kronor.

Den av överstyrelsen föreslagna omorganisationen av de högre allmänna läroverken för flickor beräknade överstyrelsen medföra en merkostnad av 637 kronor.

Det föreslagna nya flickläroverket i Stockholm samt nya elementarskolornas utvidgning beräknades draga en merkostnad, motsvarande lönen för sammanlagt 15 timlärartimmar eller 2,295 kronor.

I likhet med föregående år funne sig emellertid överstyrelsen böra hemställa om ökat anslag för den frivilliga teckningsundervisningen.

Ehuru skäl kunde anföras för en ganska avsevärd utvidgning av den frivilliga teckningsundervisningen, ville överstyrelsen med hänsyn till kost-

naderna nu begränsa sig till att föreslå den förhöjning av antalet veckotimmar, som vore motiverad med hänsyn till det under senare år ökade antalet högre allmänna läroverk och den ökade förekomsten av reallinje å gymnasiet. Överstyrelsen hade därvid beräknat en tilldelning av två veckotimmars frivillig teckning till de högre allmänna läroverken, där reallinjen vore dubblerad hela gymnasiet igenom, och av en veckotimme till övriga högre allmänna läroverk, medan realskolorna alltjämt skulle bli utan undervisning av detta slag. Därutöver föresloge överstyrelsen en timme frivillig teckning för statens aftonskola av skäl, som överstyrelsen redan angivit i samband med beräkningen av anslagsposten för särskilda arvoden åt lärare vid denna skola. Överstyrelsen kalkylerade således för budgetåret 1939/40 med nedanstående behov av undervisning i frivillig teckning, nämligen

för läroverk med dubblerad reallinje,	
19 läroverk å 2 veckotimmar	38 veckotimmar
för övriga högre allmänna läroverk,	
39 läroverk å 1 veckotimme	39 »
för statens aftonskola för real- och studentexamen . . .	1 veckotimme.
	Summa 78 veckotimmar.

Av ökningen, 28 veckotimmar, beräknades 11 komma att belöpa å icke-ordinarie lärare och 17 å ordinarie. Kostnadsökningen vid nuvarande löneförhållanden bleve följaktligen för icke-ordinarie lärare, vid en genomsnittlig placering å F-ort, 1,350 kronor. Härtill komme en på ordinarie lärare belöpande kostnadsökning av 3,242 kronor.

För icke-ordinarie teckningslärare beräknade överstyrelsen alltså för nästföljande budgetår nedanstående belopp:

Grundavlöningar vid oförändrad organisation	kronor 149,237
Kallortstillägg	» 300
Kostnader för omorganisation av flickläroverken	» 637
» » upprättande av nytt flickläroverk i Stock-	
holm och utvidgning av nya elementarskolan	» 2,295
Utvidgning av den frivilliga undervisningen	» 1,350
	Summa kronor 153,819,

eller i avrundat tal 153,800 kronor.

3. I c k e - o r d i n a r i e m u s i k l ä r a r e .

Överstyrelsen ägde innevarande budgetår disponera medel för undervisning i musik vid de allmänna läroverken under högst 1,922 veckotimmar. Rektorernas framställningar slutade innevarande år på 2,099 veckotimmar, varför en icke oväsentlig beskärning måst ske. Reduktionen hade huvudsakligen drabbat de för instrumentalmusik begärda timmarna.

Då antalet klassavdelningar innevarande år utgjorde 1,987, komme i genomsnitt 1 musiktimme per avdelning. För de till instundande läsår motsedda 55 nya avdelningarna borde i överensstämmelse härmed vid oförändrade grunder för musikundervisningens anordning 55 musiktimmar avses. Hela antalet musiktimmar höstterminen 1939 skulle således vid oförändrad organisation kunna beräknas till 1,977 veckotimmar. Härav

beräknades 1,583 veckotimmar komma att bestridas av ordinarie lärare, 28 av extra ordinarie, 142 av extra och 224 av timlärare.

Vid kostnadsberäkningen hade överstyrelsen utgått från de faktiska förhållandena, att de icke-ordinarie musiklärarna i genomsnitt tjänstgjorde å en relativt billig dyrortsgrupp, nämligen C-ort, samt att de extra lärarna i genomsnitt hade en tjänstgöring av endast nio veckotimmar. Överstyrelsen beräknade antalet erforderliga extra ordinarie teckningslärare till 3, antalet extra lärare till 15 och antalet timlärartimmar till 224. *Totalkostnaden vid oförändrad organisation* beräknade överstyrelsen till 56,688 kronor. Härtill komme *kallortstillägg* med högst 300 kronor.

Flickläroverkens av överstyrelsen föreslagna organisation beräknades visserligen komma att medföra en ökad undervisning i musik med sammanlagt 9 veckotimmar, men denna ökning beräknades helt komma att falla på de ordinarie lärarna.

Det *nya flickläroverket i Stockholm*, som av överstyrelsen föreslagits, beräknades komma att medföra en kostnadsökning för lön åt en timlärare med 12 veckotimmars tjänstgöring, eller 1,836 kronor.

I likhet med föregående år ville överstyrelsen hemställa om förhöjda anslag i syfte att möjliggöra *ikraftträdandet av 1933 års tim- och kursplaner för ämnet musik*, vilka enligt beslut av Kungl. Maj:t icke skulle tillämpas, förrän särskild föreskrift därom utfärdats. Överstyrelsen beräknade, att musikundervisningen efter ikraftträdandet av nämnda timplan skulle tarva arvoden för 2,191 veckotimmar, inberäknat de, som följde av ett eventuellt bifall till den av överstyrelsen föreslagna omorganisationen av flickläroverken. Ökningen i det erforderliga timantalet skulle utgöra 209 (vid bortseende från förslaget om upprättande av ett nytt flickläroverk och ombildning av nya elementarskolan). Härav komme kostnaderna för 168 veckotimmar att belasta anslagsposten till avlöning åt tjänstemän å ordinarie stat. Dessa kostnader beräknades komma att uppgå till 32,039 kronor. Kostnaderna för den undervisning, som komme att bestridas av icke-ordinarie musiklärare, beräknades till 5,073 kronor.

För icke-ordinarie musiklärare beräknade överstyrelsen alltså följande belopp vara erforderliga för nästa budgetår:

Grundavlöningar vid oförändrad organisation	kronor 56,688
Kallortstillägg	» 300
Kostnader för upprättande av nytt flickläroverk i Stockholm	» 1,836
Ikraftträdande av 1933 års timplan	» 5,073

Summa kronor 63,897,

vilket borde avrundas till 63,900 kronor.

4. I c k e - o r d i n a r i e g y m n a s t i k l ä r a r e .

Överstyrelsen erinrade, att Kungl. Maj:t den 13 maj 1938 föreskrivit, att av förevarande delpost finge utgå erforderliga avlöningar för bestridande av högst 3,765 veckotimmars gymnastikundervisning, varav högst 50 timmar hållningsrättande gymnastik, i den mån kostnaderna icke skulle bestridas från annan anslagspost eller annat anslag. Av det sammanlagda timantalet belöpte 210 veckotimmar på den av 1938 års riksdag beviljade anslagsökningen för möjliggörande av uppdelning av de största gymna-

stikavdelningarna. Av dessa 210 nya veckotimmar hade 173 innevarande läsår tagits i bruk. Anledningen till att icke samtliga tillgängliga timmar omedelbart utnyttjats vore, att vid några läroverk, där behovet av nya gymnastikavdelningar utan all tvekan vore trängande, lokaler för utvidgad gymnastikundervisning för närvarande saknades, men inom den närmaste tiden torde komma till stånd. Med hänsyn härtill torde undervisningsbehovet för instundande budgetår böra beräknas så, att till den för innevarande år beviljade summan av 3,765 veckotimmar lades det antal timmar, som med hänsyn till lärjungenumerärens automatiska tillväxt borde tillkomma. Överstyrelsen hade i det föregående räknat med upprättande från och med budgetåret 1939/40 av 55 nya klassavdelningar, vilka två och två bildade en gymnastikavdelning med i regel 4 timmars undervisning per vecka. Det automatiska tillskottet till antalet veckotimmar bleve således 110 och hela antalet vid nuvarande organisation erforderliga gymnastiktimmar följaktligen 3,875. Härav beräknades 594 veckotimmar komma att bestridas av extra ordinarie, 587 av extra och 146 av timlärare. Vid kostnadsberäkningen hade överstyrelsen utgått från det under vårterminen 1938 faktiskt rådande förhållandet, att på varje extra ordinarie lärare i medeltal kommit 15 timmar och på varje extra lärare i medeltal 12 samt att dessa lärare haft en genomsnittlig placering i ortsgrupp D. *Kostnaderna vid oförändrad organisation* beräknades under nämnda förutsättningar med utgångspunkt från nuvarande löneförhållanden till i avrundat tal 192,300 kronor. *Kallortstilläggen* kunde beräknas till högst 200 kronor.

Den föreslagna *omorganisationen av flickläroverken* beräknades draga en kostnad av 755 kronor.

Upprättandet av ett nytt flickläroverk i Stockholm samt ombildning av nya elementarskolan i enlighet med överstyrelsens förslag beräknades medföra en merkostnad till icke-ordinarie gymnastiklärare av sammanlagt 2,448 kronor.

Överstyrelsen hemställde emellertid jämväl om medel till utvidgat timantal för undervisning i *hållningsrättande gymnastik*.

I de till 1933 års timplaner för rikets allmänna läroverk fogade anmärkningarna angåves, att å tid utom timplanen och i den utsträckning därtill anslagna medel lämnade tillgång särskild hållningsrättande gymnastik finge meddelas åt de lärjungar, som efter skolläkarens bestämmande därav vore i behov. Anslag för en ordnad försöksverksamhet på detta område hade beviljats av 1931 års riksdag, och vissa lovande erfarenheter hade gjorts under det följande läsåret. För fullföljande av försöken under läsåret 1932—33 hade Kungl. Maj:t av 1932 års riksdag äskat ett anslag, motsvarande arvoden för 173 veckotimmar. Med hänsyn till den då inbrytande ekonomiska depressionen hade riksdagen emellertid funnit sig icke böra bevilja anslaget. Först 1937 års riksdag hade anslagit medel för återupptagande av den avbrutna försöksverksamheten i en förhållandevis liten skala.

Vid den tidpunkt, då överstyrelsens anslagspetita förlidet år till Kungl. Maj:t överlämnats, hade försöken endast varit i gång under en kortare tid, och överstyrelsen hade därför icke ansett sig böra för det dåvarande påkalla någon utvidgning av de påbörjade försöken. Verksamheten hade emellertid under det gångna året omfattats med oförtydligt intresse vid läroverken. Belysande vore i detta avseende redan det faktum, att för innevarande år icke mindre än 155 veckotimmar hållningsrättande gymnastik

av rektorerna begärts och detta ehuru överstyrelsen i cirkulär till rektors-
ämbetena meddelat, att anslag endast stode till disposition i samma ut-
sträckning som föregående år och att de läroverk, som redan påbörjat un-
dervisningsförsök på området, syntes böra erhålla en viss förtursrätt till
utdelning ur det begränsade anslaget.

Överstyrelsen hade under sådana förhållanden funnit det angeläget att
från läroverken infordra redogörelser för de vunna resultaten. (Nämnda
redogörelser återfinnas bland handlingarna i ärendet.) Resultaten måste
enligt överstyrelsens mening sägas vara synnerligen glädjande och kraftigt
tala för en väsentlig utvidgning av verksamheten på detta område.

Överstyrelsen vore emellertid icke beredd att nu föreslå någon definitiv
organisation av undervisningen i hållningsrättande gymnastik. Vissa prin-
cipiella svårigheter mötte, och frågan torde även stå i ett visst samband
med gymnastiklärarutbildningens organisation. Däremot syntes det över-
styrelsen uppenbart, att undervisningen i varje fall gäve synnerligen goda
resultat, om den begränsades till de skolor, där enligt de lokala skolmyndig-
heternas bedömande lämpliga förutsättningar för undervisningens ända-
målsenliga bedrivande vore till finnandes. Överstyrelsen ansåge det därför
lämpligast att tills vidare behålla undervisningens karaktär av försöksan-
ordning men giva den sådan vidgad omfattning, att erfarenheterna kunde
erhålla något allmängiltigare karaktär. I överensstämmelse med denna upp-
fattning ville överstyrelsen föreslå en ökning av undervisningen i ämnet
med 75 veckotimmar, från nuvarande 50 till 125.

Av ökningen torde omkring 43 veckotimmar falla på ordinarie gymnastik-
lärare, 14 på extra ordinarie, likaledes 14 på extra lärare och 4 på timlärare.
Kostnadsökningen för den förstnämnda gruppen torde kunna uppskattas
till omkring 9,000 kronor. Den på förevarande delpost belöpande merkost-
naden beräknade överstyrelsen till 4,121 kronor. Totalkostnaderna för den
utvidgade undervisningen skulle således begränsa sig till omkring 13,100
kronor.

För icke-ordinarie gymnastiklärare beräknade överstyrelsen alltså föl-
jande belopp vara erforderliga för nästa budgetår:

Grundavlöningar vid oförändrad organisation	kronor	192,300
Kallortstillägg	»	200
Kostnader för omorganisation av flickläroverken	»	755
Kostnader för upprättande av nytt flickläroverk i Stockholm och ombildning av nya elementarskolan	»	2,448
Utvidgning av undervisningen i hållningsrättande gym- nastik	»	4,121

Summa kronor 199,824,

eller i avrundat tal 199,800 kronor.

5. Icke-ordinarie lärare i manlig slöjd.

Överstyrelsen erinrade, att för innevarande budgetår ett belopp av
93,000 kronor stode till förfogande för undervisning i manlig slöjd, vilket
belopp i sin helhet utginge från förevarande delpost. I förhållande till
nästföregående budgetår innebure detta en ökning av de för ändamålet
avsedda medlen med 16,000 kronor. Överstyrelsen hemställde nu om an-
visande av oförändrat belopp för budgetåret 1939/40.

6. Icke-ordinarie lärare i kvinnlig slöjd.

För undervisning i kvinnlig slöjd, inklusive frivillig sådan, stode under innevarande budgetår tillhopa 1,128 veckotimmar till förfogande.

Överstyrelsen har beräknat, att vid oförändrad organisation under nästa budgetår erfordrades ytterligare 42 veckotimmar, eller tillhopa 1,170 veckotimmar. Härav beräknades 171 veckotimmar komma att bestridas av 15 extra ordinarie lärare, 209 veckotimmar av 22 extra lärare och 282 veckotimmar av timlärare. Kostnaderna för icke-ordinarie lärares avlöning beräknade överstyrelsen vid en genomsnittlig placering av dessa lärare i D-ort till 81,340 kronor. Härtill komme kallortstillägg med omkring 200 kronor.

För omorganisation av flickläroverken i enlighet med överstyrelsens förslag beräknades under förevarande delpost en merkostnad av 424 kronor.

Inrättande av ett nytt flickläroverk i Stockholm och ombildning av nya elementarskolan i enlighet med överstyrelsens förslag beräknades komma att belasta förevarande delpost med ytterligare 1,834 kronor.

Överstyrelsen har vidare begärt en anslagshöjning i syfte att möjliggöra en ökning av den frivilliga undervisningen i kvinnlig slöjd med 30 veckotimmar. 13 av dessa timmar beräknade överstyrelsen komma att bestridas av ordinarie lärare med genomsnittlig placering å E-ort. Kostnaderna för de övriga syntes med tillräcklig noggrannhet kunna beräknas, som om de bestredes av extra ordinarie lärare å D-ort. Av kostnaderna skulle 2,079 kronor bestridas ur anslaget till avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat och 1,631 kronor ur anslaget till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal.

Överstyrelsen erinrade, att 1935 års riksdag beviljat ett mindre belopp för frivillig undervisning, i främsta rummet avsett för realskolans översta klasser och beräknat att möjliggöra undervisning under högst 40 veckotimmar. Då lärjungeantalet vid de allmänna läroverken under de närmast följande åren tillväxt snabbare än som vid anslagsberäkningarna kunnat förutses, hade det snart befunnits nödvändigt, att taga dessa timmar i anspråk för den obligatoriska undervisningen i ämnet. Innevarande år hade endast 10 veckotimmar kunnat disponeras för frivillig flickslöjd, under det att rektorerna begärt 90. Överstyrelsen ansåge visserligen, att frivillig undervisning utanför realskolans timplan endast med en viss varsamhet borde anordnas, enär åtminstone i realskolans högre klasser risker för överanstängning av lärjungarna onekligen i många fall förefunnes. Särskilt i mån som undervisning i hushållsgöromål infördes vid allt flera läroverk, måste enligt överstyrelsens mening en viss restriktiv kontroll utövas över den extra undervisning, som anordnades för flickorna i realskolans näst högsta klass. Vid många läroverk hade emellertid hushållsundervisning av olika skäl hittills icke kunnat anordnas. I sådana fall torde inga betänkligheter kunna göras gällande mot att flickorna bereddes tillfälle att inhämta en för dem värdefull ökad handafärdighet. Icke heller mötte det hinder, att flickorna i gymnasiets nedre ringar, om de så önskade, finge deltaga i denna undervisning. Överstyrelsen ansåge sig med hänsyn därtill kunna tillmötesgå rektorernas önskemål så långt, att överstyrelsen nu föreslog ett återställande av den frivilliga undervisningens omfattning till den nivå, som vid tidpunkten för 1935 års riksdagsbeslut torde ha varit avsedd.

Kostnaderna för avlöning åt icke-ordinarie lärare i kvinnlig slöjd under budgetåret 1939/40 skulle alltså enligt överstyrelsens beräkningar komma att uppgå till följande belopp:

Grundavlöningar vid oförändrad organisation	kronor 81,340
Kallortstillägg	» 200
Kostnader för omorganisation av flickläroverken	» 424
Kostnader för ett nytt flickläroverk i Stockholm och om- bildning av nya elementarskolan	» 1,834
Utvidgning av den frivilliga undervisningen	» 1,631

Summa kronor 85,429,

eller i avrundat tal 85,400 kronor.

7. Icke-ordinarie lärare i hushållsgöromål.

För undervisning i hushållsgöromål står under innevarande budgetår till förfogande ett belopp av 41,000 kronor, vilket i sin helhet utgår från förevarande delpost. Undervisningen i hushållsgöromål är — liksom undervisningen i manlig slöjd — frivillig, varför vare sig ordinarie eller extra ordinarie lärare i ämnet vore anställda.

Överstyrelsen har erinrat, att överstyrelsen i samband med sina petita för de allmänna läroverken begärt att undervisningen i hushållsgöromål skulle göras obligatorisk från och med läsåret 1941—42 i enlighet med 1933 års undervisningsplan, vilken ännu icke trätt i kraft. I avbidan på beslut härom hade överstyrelsen begärt en höjning av anslaget till den frivilliga undervisningen i hushållsgöromål till 41,000 kronor, vilket beräknats möjliggöra en utökning av antalet veckotimmar i ämnet från 200 till 320. Överstyrelsen hade därvid räknat med såsom tämligen sannolikt, att för den händelse riksdagen gjorde uttalanden, som gäve vid handen, att hushållsämnet kunde beräknas inom några år erhålla obligatorisk ställning, detta skulle stimulera ifrågavarande myndigheter till sådana initiativ, medan ett uttalande i motsatt riktning sannolikt skulle minska efterfrågan.

Frågans behandling vid 1938 års riksdag hade emellertid icke skapat klarhet i fråga om ämnets framtida ställning. Ökningen av efterfrågan på hushållsundervisning hade, måhända just av denna anledning, stannat vid ungefär samma tal som föregående år, vilket varit 246. Det totala antal undervisningstimmar, som innevarande år tagits i bruk, utgjorde 296 veckotimmar.

Under förutsättning att icke heller vid 1939 års riksdag något avgörande träffades i fråga om ämnets framtida ställning, torde man hava att räkna med en ökning till nästkommande budgetår av ungefär samma mått som under de två senaste åren. Överstyrelsen ville vid sådant förhållande för sin del föreslå, att undervisningen för budgetåret 1939/40 beräknades omfatta 360 veckotimmar.

Vid beräkningen av erforderliga medel till bestridande av kostnaderna för sistnämnda antal veckotimmar hade överstyrelsen utgått från att lärarna liksom under vårterminen 1938 komme att genomsnittligt vara placerade i dyrortsgruppen E samt bestrida tjänstgöring av i medeltal 10 veckotimmar. Under nämnda förutsättning kunde kostnaderna beräknas till sammanlagt 46,997 kronor, vartill komme kallortstillägg med högst 200 kronor, alltså tillhopa i avrundat tal 47,200 kronor.

8. Timlärare i praktiska läroämnena vid inbyggda praktiska realskollinjer.

För detta ändamål står under innevarande budgetår ett belopp av 41,000 kronor till förfogande.

Överstyrelsen har erinrat, att det ankomme på Kungl. Maj:ts avgörande, huruvida inbyggd praktisk linje finge anordnas vid allmänt läroverk eller kommunal mellanskola. Genom beslut den 22 juli 1938 hade Kungl. Maj:t medgivit, att vid envar av samrealskolorna i Ulricehamn, Hallsberg, Arboga och Oskarshamn finge från och med innevarande läsår successivt anordnas en handelslinje såsom en i realskolan inbyggd praktisk utbildningslinje, omfattande realskolans två högsta klasser. Hela antalet i allmänna läroverk inbyggda praktiska realskollinjer uppginge nu till 13, nämligen 10 handelslinjer, 2 tekniska linjer och 1 huslig linje. Samtliga dessa linjer vore med budgetåret 1939/40 fullt utbyggda. Sannolikt komme under loppet av nästkommande budgetår ytterligare ett antal sådana linjer att upprättas med sin första årsklass. Överstyrelsen beräknade, att detta skulle inträffa i fyra fall, och att därigenom organisationen skulle tillföras 3 nya handelslinjer och 1 teknisk linje. Överstyrelsen beräknade, att nästa läsår komme att erfordras sammanlagt 345 $\frac{1}{2}$ veckotimmars undervisning i praktiska läroämnena.

Under tiden den 1 juli—den 31 december 1938 hade de bestämmelser angående arvoden för undervisning i praktiska läroämnena vid inbyggda praktiska realskollinjer, som Kungl. Maj:t den 23 december 1937 meddelat, alltså varit gällande. Timlärare i praktiskt läroämne vid handelslinje eller teknisk linje hade enligt dessa bestämmelser åtnjutit avlöning enligt de grunder, som gällt för timlärare i läroämne utan behörighet att genomgå provårskurs, och timlärare i praktiskt läroämne vid huslig linje enligt de grunder, som gällt för timlärare i hushållsgöromål vid allmänt läroverk.

Överstyrelsen har erinrat om att den av år 1938 års riksdag beslutade löneregleringen för lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor komme att träda i kraft den 1 januari 1939 samt att jag i propositionen nr 230/1938, vari nämnda löneregleringsfråga anmäls, uttalat, att timlärararvodena vid inbyggda praktiska realskollinjer lämpligen borde utgå enligt samma grunder, som ifrågasatts beträffande timlärare vid praktiska mellanskolor. Enligt det av 1936 års lärarlönesakkunniga utarbetade förslaget till avlöningsreglemente för lärare vid kommunala mellanskolor, kommunala flickskolor och högre folkskolor, § 37, skulle timlärarna i praktiska läroämnena genom beslut av Kungl. Maj:t uppdelas i tvenne grupper. De lärare, som tillhörde den ena gruppen, skulle åtnjuta samma arvode som timlärarna i läsåmnena, de som tillhörde den andra samma arvode som lärarna i slöjd och hushållsgöromål. I de sakkunnigas betänkande framskymtade den tanken, att lärare i mekanik med hållfasthetslära, beskrivande maskin- och byggnadslära, handelsräkning, handelslära och handelsrätt närmast vore att hänföra till den förra gruppen, lärare i hushållsgöromål och sömnad ävensom stenografi, maskinskrivning och verkstadsarbete däremot närmast till den senare. Överstyrelsen hade vid sin beräkning av årskostnaden för undervisning i praktiska läroämnena accepterat denna gruppindelning och därvid jämväl fört ämnena teknisk varukännedom, industriell ekonomi och bokföring till den högre gruppen men ämnena ritteknik, fältmätning och avvägning samt hemsjukvård till den lägre. Med denna indelningsgrund

skulle sammanlagt 195 veckotimmar bliva hänförliga till den förra och 150 $\frac{1}{2}$ veckotimmar till den senare gruppen. Beräknade med hänsyn till en genomsnittlig placering å D-ort, skulle kostnaderna för undervisningen i den förra gruppens ämnen belöpa sig till $(195 \times 165 =) 32,175$ kronor, förutsatt att undervisningen bestredes av timlärare, som icke innehade behörighet att genomgå provårskurs. Kostnaderna för undervisning i ämnen tillhörande den senare gruppen skulle belöpa sig till $(150,5 \times 116 =) 17,458$ kronor. Totalkostnaderna skulle stiga till 49,633 kronor.

Överstyrelsen ville emellertid erinra om att överstyrelsen i yttrande den 25 november 1937 över de sakkunnigas förslag funnit undervisningen i hushållsgöromål och sömnad lågt honorerad i de fall, där dessa ämnen utgjorde praktiska läroämnen, och vidare föreslagit, att i reglementet en bestämmelse borde införas av innehåll att till timlärare i praktiskt läroämne i viss utsträckning tilläggssarvode å högst 60 kronor för varje veckotimme skulle kunna utgå efter överstyrelsens prövning i varje särskilt fall. Uteslutet vore ej, att jämväl i övrigt jämkning kunde komma att visa sig önskvärd beträffande något av de ämnen, som ovan preliminärt hänförs till den lägre gruppen. Med hänsyn till den ståndpunkt överstyrelsen sålunda intagit, en ståndpunkt, som syntes hava i *princip* tillvunnit sig departementschefens gillande, ansåge sig överstyrelsen böra räkna med ett något förhöjt anslagsbehov för budgetåret 1939/40. Vid avvägningen av denna förhöjning torde man icke kunna underlåta att jämväl taga i betraktande, att vid övergången till de nya bestämmelserna icke få timlärare å de tekniska linjerna och handelslinjerna komma att lida en ganska kännbar löneminskning, därest icke de förutsedda korrektiven begagnades. Överstyrelsen funne sig därför icke kunna räkna med lägre anslagsbelopp än 55,000 kronor för instundande budgetår. Vid beräkning efter nu gällande grunder skulle slutsumman stiga till $(325,5 \times 165 + 20 \times 116 =) 56,028$ kronor.

Överstyrelsen hade i det föregående icke räknat med annan anställningsform för lärarna i de praktiska läroämnena än som timlärare. Skäl kunde helt visst andragas för gynnsammare anställningsformer, men överstyrelsen ansåge, att den rätta tidpunkten att giva lärarna i dessa ämnen varaktigare anställning knappast kunde anses vara inne, förrän stadga för de praktiska linjerna utfärdats, varom överstyrelsen framdeles ville inkomma med förslag.

9. Icke-ordinarie vaktmästarpersonal.

Överstyrelsen har i sitt tidigare omnämnda förslag angående lönereglering för vaktmästarpersonalen vid, bland annat, de allmänna läroverken utgått ifrån att av den icke-ordinarie vaktmästarpersonalen allenast de extra ordinarie vaktmästarna skulle erhålla statsanställning. I nämnda förslag har överstyrelsen räknat med allenast 6 extra ordinarie vaktmästare, samtliga placerade i 5 lönegraden. Grundavlöningsarna till dessa vaktmästare har överstyrelsen beräknat till 11,166 kronor, eller i avrundat tal till 11,200 kronor.

10. Avlöning till ordinarie lärare under vikariat å extra ordinarie tjänst.

Extra ordinarie eller extra lärare, som under löpande läsår befordrades till ordinarie tjänst men som under återstoden av läsåret fortsatte att

tjänstgöra vid den läroanstalt, där han före utnämningen varit anställd, torde erhålla lön från anslaget till avlöningar åt tjänstemän å ordinarie stat. Ovanstående rubrik syntes därför blott kunna avse sporadiskt förekommande fall, om vilkas frekvens intet vore bekant. Överstyrelsen ansåge det icke påkallat att för detta ändamål nu beräkna särskilda avlöningsmedel.

11. Särskilda ersättningar för vissa extra arbeten.

Enligt avlöningsreglementet för ordinarie lärare vid statens undervisningsväsende, § 29, kunde i undantagsfall ersättningar utgå för uppdrag eller arbete, som kunde anses falla utom lärarens vanliga tjänsteutövning. Enligt kungörelsen 1000/1937 skulle sådana ersättningar bestridas ur anslagsposten Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, delposten Grundavlöningar m. m. I främsta rummet torde under denna rubrik falla de ersättningar för utfört institutionsarbete, som hittills utgått ur det under allmänna läroverken uppförda förslagsanslaget till diverse oförutsedda behov.

På Kungl. Maj:ts förslag hade 1938 års riksdag för ändamålet anvisat ett belopp av 2,500 kronor. För den händelse, såsom överstyrelsen i det föregående föreslagit, vissa institutionsföreståndare bereddes möjlighet att vid organiserandet av nya institutioner erhålla lindring i undervisningsskyldigheten, borde anslaget givetvis nedsättas. Då emellertid berörda ersättningar utginge först efter avslutat arbete och de under budgetåret 1939/40 eventuellt utgående beloppen följaktligen utförts under tid, då nedsättning i undervisningsskyldigheten icke kunnat i föreslagen utsträckning beviljas, torde anslaget för det kommande budgetåret böra utgå med oförändrat belopp. Överstyrelsen beräknade således för särskilda ersättningar för vissa extra arbeten ett belopp av 2,500 kronor.

12. Sammanfattning.

I sina ovannämnda skrivelser den 15 och den 31 oktober 1938 har överstyrelsen sålunda beräknat förevarande delpost sålunda:

Icke-ordinarie ämneslärare	kronor 2,233,000
» » teckningslärare	» 153,800
» » musiklärare	» 63,900
» » gymnastiklärare	» 199,800
» » lärare i manlig slöjd	» 93,000
» » » » kvinnlig »	» 85,400
» » » » hushållsgöromål	» 47,200
Timlärare i praktiska läroämnen vid inbyggda praktiska realskollinjer	» 55,000
Icke-ordinarie vaktmästarpersonal	» 11,200
Avlöning till ordinarie lärare under vikariat å extra ordinarie tjänst	» —
Särskilda ersättningar för vissa extra arbeten	» 2,500

Summa kronor 2,944,800.

Beräkningarna vore givetvis, yttrar överstyrelsen, mer eller mindre osäkra. Överstyrelsen hade icke gjort något försök att gardera sig mot oförutsedda omständigheter genom att vid uppskattningen av de särskilda anslagsposterna beräkna säkerhetsmarginal av något slag. Med hänsyn härtill funne överstyrelsen det avgjort lämpligast, att förevarande delpost jämväl för budgetåret 1939/40 betecknades såsom *förslagsanslag*.

Därest terminsavgifterna vid de allmänna läroverken med budgetåret 1939/40 avskaffades, varom anbefalld utredning av överstyrelsen verkställdes, vore det ganska sannolikt, att tillströmningen till dessa läroanstalter skulle växa snabbare än som i det föregående beräknats, i all synnerhet å orter, där nu en viss konkurrens rådde mellan avgiftsbelagd statlig och avgiftsfri kommunal undervisning. I den mån denna inverkan blott småningom gjorde sig gällande, kunde hänsyn därtill tagas vid beräkningar angående anslagsbehoven för kommande år. Skulle däremot redan första året tilloppet till läroverken mera avsevärt stiga, måste en oförutsedd situation anses hava uppkommit av den natur, att den borde motivera ett medgivande till överstyrelsen att i erforderlig utsträckning överskrida anslaget.

Statskontoret har i utlåtande den 1 december 1938 avstyrkt överstyrelsens förslag om anvisande av medel till minskning i institutionsföreståndares undervisningsskyldighet under erinran om att det jämlikt § 137 mom. 1 i läroverksstadgan ålåg huvudläraren att övervaka institutionens utrustning, vård och underhåll samt i övrigt biträda rektor i angelägenheter, som rörde institution och samlingar. På grund av denna bestämmelse hade vid högre allmänt läroverk lektor och vid realskola adjunkt, som vore institutionsföreståndare, hittills ansetts äga skyldighet att utan ersättning utföra det arbete, som erfordrades för planläggning och utrustning av en modern naturvetenskaplig institution.

I detta avseende erinrade statskontoret, att överstyrelsen i utlåtande den 8 april 1935 angående adjunkten vid östra realskolan i Göteborg H. Lindroths framställning om ersättning för utfört arbete med den fysiska institutionen vid nämnda läroverk uttalat, bland annat, att det visserligen vore önskvärt, att även en huvudlärare i ett naturvetenskapligt ämne kunde beredas ersättning för arbete av ifrågavarande art, då detta arbete på grund av särskilda omständigheter erhållit större omfattning, men att dylika ersättningskrav under sådana omständigheter säkerligen skulle framkomma i ett så stort antal fall, att kostnaderna för ersättningarnas bestridande bleve betydande. Kungl. Maj:t hade också i fallet Lindroth den 3 maj 1935 fattat beslut i enlighet med den av överstyrelsen intagna ståndpunkten. Det av överstyrelsen nu framlagda förslaget torde — vad anginge de högre allmänna läroverken — få anses innebära ett avsteg från den ovan angivna principen. Tillräckliga skäl härför hade, såvitt statskontoret kunde finna, icke förebragts. Vid sådant förhållande och då — såsom överstyrelsen tidigare framhållit — kostnaderna för ändamålet skulle bliva betydande, måste statskontoret avstyrka bifall till framställningen i denna del.

I anledning av överstyrelsens hemställan om ökat anslag för den frivilliga teckningsundervisningen ävensom för att möjliggöra ikraftträdandet

i viss utsträckning av tim- och kursplanerna för ämnet musik har statskontoret erinrat, att jag i 1938 års åttonde huvudtitel vid anmälan av motsvarande framställningar, avseende löpande budgetår, yttrade, att jag med hänsyn till de betydande realhöjningarna i övrigt av anslagen till de allmänna läroverken icke ansåge mig kunna tillstyrka förslagen. Då de automatiska höjningarna å förevarande anslag för nästkommande budgetår syntes komma att uppgå till bortåt 600,000 kronor, torde det anförda skälet mot ökade anslag för ifrågavarande ändamål alltjämt äga giltighet. Statskontoret kunde därför icke tillstyrka bifall till överstyrelsens i berörda hänseenden gjorda framställningar. Av samma skäl såge sig statskontoret förhindrat biträda överstyrelsens förslag om ökning av undervisningen i hållningsrättande gymnastik med 75 veckotimmar och i frivillig flickslöjd med 30 veckotimmar. I övrigt hade det föreliggande förslaget icke föranlett särskilt uttalande från statskontorets sida.

Undervisningsväsendets lönenämnd har i utlåtande den 18 november 1938 i anledning av överstyrelsens förslag beträffande grunderna för avlöning åt lärare i praktiska läroämnen vid inbyggda praktiska linjer förklarat sig anse, att överstyrelsens förslag torde få anses såsom en konsekvens av 1938 års riksdags beslut rörande avlöningsförmånerna för motsvarande lärare vid de praktiska mellanskolorna, och lönenämnden ansåge sig därför icke böra framställa erinran däremot. Lönenämnden ville dock betona, att nämnden härvid förutsatte, dels att det föreslagna tilläggsarvodet icke skulle kunna utgå med högre belopp för veckotimme än vid de praktiska mellanskolorna, d. v. s. högst 45 kronor, dels att det endast i verkliga undantagsfall borde få förekomma, att den högre timläraravlöningen vid praktisk linje jämte tilläggsarvode uppginge till ett belopp, som överstege den timläraravlöning, som enligt i allmänhet gällande grunder tillkomme timlärare vid allmänt läroverk med behörighet att genomgå provårskurs.

Departementschefen.

Beräkningen för nästa budgetår av anslagsmedlen till grundavlöningar till icke-ordinarie personal vid de allmänna läroverken påverkas i väsentlig grad av ett inom finansdepartementet framlagt förslag om anpassning av de icke-ordinarie läroverkslärarnas löner efter de bestämmelser, som för den allmänna civilförvaltningen avses skola träda i kraft den 1 juli 1939, samt av mitt förslag i det föregående rörande vaktmästarpersonal vid ifrågavarande läroanstalter.

De för grundavlöningar till icke-ordinarie ämneslärare vid ännu gällande lönebestämmelser erforderliga anslagsmedlen hava av överstyrelsen enligt det föregående beräknats till 2,233,000 kronor. Enligt av överstyrelsen sedermera verkställda beräkningar erfordras vid en lönereglering i enlighet med det inom finansdepartementet framlagda förslaget en höjning av detta belopp till 2,662,000 kronor. I sak föranleder överstyrelsens förslag följande erinringar från min sida.

Enligt det föregående har jag icke ansett mig kunna biträda överstyrelsens förslag om inrättande av sammanlagt 12 nya lektorstjänster, 13 nya adjunktstjänster och 3 nya ämneslärarinnetjänster i vidare mån än att jag föreslagit nyinrättande av 9 lektors- och 4 adjunktstjänster samt 1 ämneslärarinnetjänst. Den undervisning, som överstyrelsen beräknat skola handhavas av övriga 3 lektorer, 9 adjunkter och 2 ämneslärarinnor bör vid bifall i övrigt till överstyrelsens förslag bestridas av icke-ordinarie lärare, på grund varav de av överstyrelsen beräknade kostnaderna för grundavlöningar till sådana lärare komma att ökas. Då jag emellertid i det föregående förordat ett mindre omfattande program för flickläroverkens omorganisation än det av överstyrelsen tillstyrkta, torde sistnämnda ökning av posten till grundavlöningar enligt mina beräkningar kunna i enlighet med de av överstyrelsen tillämpade principerna för anslagsberäkningarna uppskattas till ett belopp, motsvarande grundavlöningar för endast 9 extra ordinarie adjunkter å F-ort, eller vid nuvarande lönebestämmelser omkring 45,700 kronor och efter förenämnda lönereglering omkring 55,900 kronor. Med sistnämnda belopp bör alltså ifrågavarande delpost höjas utöver vad överstyrelsen beräknat.

I det av överstyrelsen äskade beloppet, 2,233,000 kronor, ingår även en summa av omkring 9,500 kronor, avsedd att bereda möjlighet till lindring i undervisningsskyldigheten för lärare i vissa naturvetenskapliga ämnen, vilka tillika äro institutionsföreståndare. Nämnda förslag är jag icke beredd att för närvarande förorda. Avdrag bör alltså ske jämväl med nämnda belopp, 9,500 kronor, vilket, omräknat i enlighet med de ifrågasatta nya lönebestämmelserna, torde kunna beräknas till högst 11,000 kronor. Överstyrelsens beräkningar i övrigt av behovet av medel till grundavlöningar till icke-ordinarie ämneslärare giva mig icke anledning till erinran.

För ändamålet beräknar jag alltså vid nu gällande lönebestämmelser ett belopp av $(2,233,000 + 45,700 - 9,500 =) 2,269,200$ kronor och efter förenämnda lönereglering $(2,662,000 + 55,900 - 11,000 =) 2,706,900$ kronor, eller i avrundat tal *2,707,000 kronor*.

Jag vill här framhålla, att enligt numera tillämpade regler de av riksdagen fastställda personalförteckningarna skola innefatta jämväl extra ordinarie tjänstemän i högre lönegrad än den 20:e. Vissa svårigheter möta emellertid, såsom redan det förut sagda givit vid handen, att nu fixera antalet lärartjänster av denna art. På grund härav utgår jag från att nämnda anordning beträffande de läroanstalter, som i förevarande proposition avses, tillämpas först från och med budgetåret 1940/41.

I fråga om undervisningen i *ö v n i n g s ä m n e n* har överstyrelsen enligt den föregående redogörelsen föreslagit följande av organisatoriska förändringar eller av redan beslutade åtgärder icke betingade förändringar, medförande nedan angivna kostnadsökning för nästa budgetår:

Ä n d a m å l	Kostnadsökning enligt nu gällande lönebestämmelser		
	Ordinarie lärare Kronor	Ikke-ordinarie lärare Kronor	Summa Kronor
Utvidgning av den frivilliga undervisningen i teckning	3,242	1,350	4,592
Ikraftträdande av 1933 års undervisningsplan för ämnet musik	32,039	5,073	37,112
Utvidgning av undervisningen i hållningsrättande gymnastik	9,000	4,121	13,121
Utvidgning av den frivilliga undervisningen i kvinn- lig slöjd	2,079	1,631	3,710
Utvidgning av undervisningen i hushållsgöromål . .	—	6,200	6,200
Summa summarum kronor	46,360	18,375	64,735

Det är sålunda avsevärda belopp, som vid bifall till överstyrelsens förslag skulle komma att erfordras utöver de kostnadsökningar, som följa av läroverkens automatiska tillväxt och de organisatoriska förändringar, jag i det föregående förordat. Jag finner mig endast i begränsad utsträckning kunna tillmötesgå de av överstyrelsen framförda önskemålen. Jag har i det föregående redan beräknat en veckotimmes frivillig teckning för lärjungarna vid statens aftonskola. I övrigt ser jag mig för närvarande nödsakad att inskränka mig till att förorda en anslagshöjning för att tillgodose behovet av utvidgning av den undervisning i hållningsrättande gymnastik, som försöksvis varit anordnad sedan läsåret 1937—38 och som synes hava medfört påfallande goda resultat. För ändamålet har överstyrelsen begärt anlag för ytterligare 75 veckotimmar utöver de 50, som för närvarande stå till förfogande. Jag tillstyrker för egen del en ökning av antalet veckotimmar till 100, vilket torde kunna beräknas komma att medföra en kostnadsökning med två tredjedelar av den av överstyrelsen beräknade.

Den för närvarande helt frivilliga undervisningen i hushållsgöromål anser jag vara förtjänt av all uppmuntran. Då emellertid av de 320 veckotimmar, som för ändamålet stått till buds, under innevarande läsår enligt uppgift av överstyrelsen endast 296 tagits i bruk under höstterminen 1938, finner jag mig icke kunna tillstyrka en anslagshöjning för detta ändamål utan förordar, att medel anvisas till samma antal veckotimmar som för innevarande budgetår.

Kostnaderna för grundavlöningar under nästa budgetår åt icke-ordinarie övningslärare beräknar jag på följande sätt.

Överstyrelsen har för *icke-ordinarie teckningslärare* begärt ett belopp, som vid nu gällande lönebestämmelser beräknats till 153,800 kronor och jämlikt de föreslagna ändrade lönebestämmelserna till 175,000 kronor. Jag beräknar avdrag härifrån *dels* med 1,350 kronor (jämlikt ändrade lönebestämmelser 1,900 kronor) för den begärda men av mig icke tillstyrkta utökningen av den frivilliga undervisningen, *dels ock* med 250 (350) kronor på grund av att jag ifrågasatt endast en partiell omorganisation av de

högre flickläroverken. För ifrågavarande ändamål beräknar jag alltså vid nu gällande löneförhållanden ($153,800 - 1,350 - 250 =$) 152,200 kronor och jämligt de föreslagna ($175,000 - 1,900 - 350 =$) 172,750 kronor, eller i avrundat tal 173,000 kronor.

För *icke-ordinarie musiklärare* har överstyrelsen äskat ett belopp, som vid oförändrade löneförhållanden uppskattats till 63,900 kronor. Omräknat med hänsyn till löneregleringsförslaget, har överstyrelsen beräknat beloppet till 68,000 kronor. I enlighet med den ståndpunkt, jag i det föregående intagit beträffande förslaget om ikraftträdande av 1933 års kursplan för musik, torde härifrån böra göras avdrag med i runt tal 5,000 kronor (enligt de föreslagna lönebestämmelserna 6,200 kronor). För ändamålet böra alltså beräknas ($63,900 - 5,000 =$) 58,900 kronor respektive vid bifall till den ifrågasatta löneregleringen ($68,000 - 6,200 =$) 61,800 kronor, vilket senare belopp torde böra avrundas till 62,000 kronor.

Det av överstyrelsen till grundavlöningar åt *icke-ordinarie gymnastiklärare* med utgångspunkt från gällande lönebestämmelser beräknade beloppet, 199,800 kronor, bör reduceras med *dels* en tredjedel av vad av överstyrelsen äskats för utvidgad undervisning i hållningsrättande gymnastik, eller i runt tal 1,400 kronor, *dels ock* i runt tal 200 kronor på grund av mitt ståndpunktstagande i fråga om flickläroverkens omorganisation. Vid nuvarande löneförhållanden skulle alltså erfordras ($199,800 - 1,400 - 200 =$) 198,200 kronor. Omräknat med hänsyn till den föreslagna löneregleringen, beräknar jag det erforderliga beloppet till 216,000 kronor.

Till grundavlöningar åt *icke-ordinarie lärare i manlig slöjd* och i *hushållsgöromål* för bestridande av undervisning i oförändrad omfattning torde i enlighet med av överstyrelsen gjorda beräkningar böra anvisas 104,000 kronor respektive 46,000 kronor.

Det av överstyrelsen äskade beloppet å 85,400 kronor till grundavlöningar åt *icke-ordinarie lärare i kvinnlig slöjd* bör å ena sidan höjas på grund av att jag föreslagit, att endast 3 av utav överstyrelsen begärda 4 ordinarie tjänster skola nyinrättas, men å andra sidan sänkas *dels* med vad som belöper på förslaget om utvidgning av den frivilliga undervisningen, *dels ock* på grund av att jag endast i begränsad omfattning tillstyrkt omorganisation av flickläroverken. Vid oförändrade löneförhållanden skulle för ifrågavarande ändamål enligt mina beräkningar erfordras omkring 85,000 kronor. På grund av förutnämnda lönereglering bör detta belopp höjas till 91,000 kronor.

I detta sammanhang må framhållas, att de personliga lönefyllnadsbelopp, som i samband med löneregleringens genomförande förutsättas kunna komma att tillerkännas vissa övningslärare för undvikande av löneminskning, torde böra bestridas från de anslagsposter, varur vederbörandes lön i övrigt utgår. Någon ändring i anslagsberäkningarna torde icke böra föranledas härav. Vad nu sagts gäller givetvis samtliga ifrågakommande läroanstalter, som beröras av förutnämnda lönereglering.

Till timlärare i praktiska läroämnena vid praktiska mellanskolor utgår nu avlöning jämlikt bestämmelserna i 39 § avlöningsreglementet nr 660/1938. I propositionen nr 230/1938 uttalade jag mig för att med dessa lärare borde i löneavseende likställas *timlärare i praktiska läroämnena vid inbyggda praktiska realskollinjer*. Vid anslagsberäkningarna för nästa budgetår utgår jag från att så kommer att vara fallet. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i anslutning till skolöverstyrelsens och lönenämndens föreliggande förslag utfärda bestämmelser i ämnet.

Till grundavlöningar åt timlärare i praktiska läroämnena vid inbyggda praktiska realskollinjer beräknar jag sålunda i enlighet med överstyrelsens förslag vid nuvarande löneförhållanden 55,000 kronor och efter ifrågasatt lönereglering 64,000 kronor. Härvid har jag även tagit hänsyn till att antalet under nästa läsår nytillkommande praktiska linjer — enligt vad jag inhämtat — sannolikt kommer att något överstiga det av överstyrelsen i dess förutnämnda skrivelse beräknade.

På grund av vad av mig tidigare föreslagits har jag under förevarande delpost vidare beräknat medel till grundavlöningar vid 34 *icke-ordinarie vaktmästarbefattningar* med sammanlagt i avrundat tal 82,500 kronor.

Till särskilda ersättningar för vissa extra arbeten beräknar jag samma belopp, som nu utgår, eller 2,500 kronor.

Vid bifall till vad jag föreslagit bör förevarande delpost uppföras med ett belopp, som — fränsett förslaget om lönereglering för vaktmästarpersonalen — vid oförändrade löneförhållanden bort beräknas till $(2,269,200 + 152,200 + 58,900 + 198,200 + 93,000 + 41,000 + 85,000 + 55,000 + 2,500 =) 2,955,000$ kronor, vilket innebär en minskning av det av överstyrelsen till andra ändamål än till icke-ordinarie vaktmästare äskade beloppet med 1,000 kronor. På grund av löneregleringen bör emellertid förevarande delpost bestämmas till $(2,707,000 + 173,000 + 62,000 + 216,000 + 104,000 + 46,000 + 91,000 + 64,000 + 82,500 + 2,500 =) 3,548,000$ kronor.

I likhet med vad för närvarande är fallet torde förevarande delpost bära betecknas förslagsvis.

Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal: Avlöningsförhöjningar m. m. Denna delpost är för närvarande uppförd med förslagsvis 200,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har i sin skrivelse den 15 oktober 1938 hemställt, att delposten måtte för nästa budgetår uppföras med förslagsvis 187,000 kronor, vilket förslag bygger på nu gällande lönebestämmelser. Därvid har överstyrelsen antagit, att under nämnda budgetår som extra ordinarie komma att tjänstgöra 167 adjunkter, 24 ämneslärarinnor, 76 lärare i teckning, musik och gymnastik, 15 lärare i kvinnlig slöjd och 6 vaktmästare.

Sedermera har överstyrelsen med utgångspunkt från de föreslagna nya lönebestämmelserna beräknat medelsbehovet under nästa budgetår till 230,000 kronor.

Jag har icke annan erinran mot överstyrelsens förslag än att det av överstyrelsen med hänsyn till de föreslagna nya lönebestämmelserna beräknade beloppet torde böra höjas till 240,000 kronor.

Departementschefen.

Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän. Från denna anslagspost, vilken under innevarande budgetår är uppförd med förslagsvis 199,150 kronor, bestridas för närvarande *dels* provisoriskt dyrortstillägg åt ordinarie och icke-ordinarie lärare, *dels* provisoriskt lönetillägg åt extra ordinarie lärare, *dels* tillfällig löneförbättring med 600 kronor för år till adjunkten vid samrealskolan i Huskvarna E. F. V. Johansson, vilken kvarstår å äldre lönestat, *dels ock* ifrågakommande ersättningar för minskning i löneinkomst åt lärare, i vilkas avlöningsförmåner ingå donationsmedel m. m.

Vid genomförandet av den förutnämnda löneregleringen bortfalla omförmälda provisoriska dyrortstillägg och lönetillägg. Ur förevarande anslagspost bör för nästa budgetår bestridas allenast förenämnda ersättningar och tillfälliga löneförbättring. Lämpligen bör anslagsposten uppdelas i två delposter, den ena beräknad till förslagsvis 300 kronor och avseende förutnämnda ersättningar och den andra med ett maximerat belopp av 600 kronor, avseende den tillfälliga löneförbättringen åt omförmälda adjunkt. Anslagsposten torde alltså böra uppföras med förslagsvis $(300 + 600 =) 900$ kronor.

Rörligt tillägg. På grund av den föreslagna löneregleringen för lärarpersonalen och vissa vaktmästare bör i avlöningsstaten uppföras en särskild anslagspost till rörligt tillägg, vilken uppskattas till förslagsvis 1,520,100 kronor, eller, för vinnande av lämplig avrundning 1,517,190 kronor.

Särskilda uppbördsmedel. Under denna rubrik redovisas för närvarande *dels* bidrag från Stockholms stad med 15,000 kronor, *dels* av kommuner, respektive lärare erlagda hyresersättningar, respektive hyror med 274,000 kronor, *dels ock* avkastningar av donationer från kronan m. m. med 37,600 kronor.

Jag ifrågasätter för nästa budgetår icke några förändringar beträffande nämnda uppbördsbelopp. Däremot bör, i enlighet med vad av chefen för finansdepartementet tidigare i dag yttrats, under ifrågavarande rubrik uppföras ett belopp, motsvarande av vaktmästare vid läroverken erlagda hyror samt ersättning för bränsle och lyse, vilket belopp torde kunna här uppskattas till 120,000 kronor.

Kostnaderna för avlöning åt vaktmästarpersonalen vid läroverken bestridas nu i regel av läroverkens ljus- och vedkassor. Enligt av skolöverstyrelsen verkställda beräkningar uppgå dessa kostnader, inklusive naturaförmåner i form av lyse och bränsle samt bostad, för närvarande till omkring 620,000 kronor för år räknat. Efter frånräknande av nyssnämnda belopp å 120,000 kronor utgöra således ljus- och vedkassornas sammanlagda kontanta utgift för vaktmästarlöner omkring 500,000 kronor.

Enligt skolöverstyrelsens förslag till lönereglering för vaktmästarna skulle statens övertagande av läroverksvaktmästarnas avlöning medföra, att utgifterna för ljus- och vedkassorna och därmed även terminsavgifterna till dessa kassor skulle i motsvarande grad minskas. Frågan om nedbringande av terminsavgifterna vid läroverken — sålunda jämväl av de avgifter, som inbetalas till ljus- och vedkassorna — är emellertid för närvarande föremål för uppmärksamhet. Jag har låtit föranstalta om särskilda utredningar härutinnan, vilka dock ännu icke äro helt slutförda. Innan slutlig ställning tagits till sistnämnda fråga, synes det icke lämpligt att vidtaga någon mer genomgripande förändring i det nuvarande avgiftssystemet vid de allmänna läroverken. Jag anser mig därför efter samråd med chefen för finansdepartementet böra föreslå, att från ljus- och vedkassorna till förevarande avlöningsanslag omföres ett belopp, motsvarande kassornas nuvarande utgifter för kontant avlöning åt den vaktmästarpersonal, som kommer i åtnjutande av lönereglering. Detta belopp, som alltså bör tagas till uppbörd å avlöningsanslaget, torde — under hänvisning till vad under punkt 4 i det följande anføres — kunna upptagas med i runt tal 480,000 kronor. Detta förslag innebär alltså, att de nuvarande avgifterna till sagda kassor böra bibehållas i princip oförändrade, till dess frågan om en generell minskning av terminsavgifterna vid de allmänna läroverken vunnit sin lösning.

På Kungl. Maj:t torde ankomma att meddela de närmare bestämmelser, som må påkallas av vad jag nu anfört.

Sammanfattning. Enligt det föregående bör förslagsanslaget till Allmänna läroverken: Avlöningar uppföras med ett belopp av 26,440,000 kronor. Anslagshöjningen i jämförelse med det för innevarande budgetår anvisade anslaget utgör (26,440,000 — 20,850,000 =) 5,590,000 kronor. I jämförelse med det i årets statsverksproposition preliminärt beräknade anslagsbehovet innebär det nu äskade beloppet en anslagsminskning med 10,000 kronor.

4. Förslagsanslaget till Allmänna läroverken: Bidrag till ljus- och vedkassorna m. m.

Förevarande anslag är under innevarande budgetår uppfört med 394,000 kronor. Från anslaget utgår gottgörelse till läroverk för sådan nedsättning i eller befrielse från föreskriven terminsavgift till ljus- och vedkassan, som

meddelas obemedlade lärjungar med stöd av § 220 läroverksstadgan. En för varje år särskilt bestämd del av anslaget, för närvarande 12,000 kronor, är avsedd att, efter Kungl. Maj:ts beprövande, användas såsom bidrag till nedbringande för samtliga lärjungar vid allmänt läroverk av avgifterna till ljus- och vedkassan, därest dessa kunna anses alltför tyngande.

Anmärkas må, att 1938 års riksdag (proposition nr 318 och riksdagsskrivelse nr 456) medgav, att av det för budgetåret 1937/38 anvisade förslagsanslaget till Allmänna läroverken: Bidrag till ljus- och vedkassorna m. m. finge efter Kungl. Maj:ts beprövande — utöver för ändamålet tidigare anvisade belopp av 5,000 kronor — utgå högst 12,100 kronor till nedbringande för samtliga lärjungar av avgifterna till nämnda kassor i sådana fall, då berörda avgifter kunde anses alltför tyngande.

Beträffande anslagsbehovet för nästkommande budgetår har *skolöverstyrelsen* i skrivelse den 31 augusti 1938 anfört i huvudsak följande:

Anslagsbehovet för budgetåret 1939/40 vore beroende bland annat på Kungl. Maj:ts och riksdagens ställningstagande till två av skolöverstyrelsen i december 1937 gjorda utredningar och framlagda förslag, nämligen den 16 december 1937 angående terminsavgifter vid de allmänna läroverken m. m. och den 29 december 1937 angående lönereglering för vaktmästarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. statliga undervisningsanstalter. Ett bifall till det förstnämnda förslaget skulle innebära, att nu förevarande anslag bleve obehövt. Ett bifall till det sistnämnda skulle medföra ett avsevärt minskat behov av anslaget för nu ifrågavarande ändamål. Överstyrelsen utginge ifrån att 1939 års riksdag komme att besluta lönereglering, i huvudsaklig överensstämmelse med överstyrelsens förslag, för vaktmästarpersonalen vid bland annat de allmänna läroverken, och gjorde i det följande beräkningarna av anslagsbehovet under denna förutsättning och under förutsättning av att terminsavgifterna bibehölles.

I sitt utlåtande den 29 december 1937 hade överstyrelsen beräknat dels att, sedan vaktmästarlönerna reglerats i överensstämmelse med överstyrelsens förslag, statsbidraget till ljus- och vedkassorna för budgetåret 1938/39 skulle kunnat nedsättas med möjligen omkring 100,000 kronor, dels att ett anslag på 18,000 kronor skulle varit erforderligt såsom bidrag till ljus- och vedkassorna vid vissa allmänna läroverk för täckande av kostnader för vaktmästarsysslor. Överstyrelsen hade vid dessa beräkningar framhållit, att, genom statsverkets övertagande av den väsentliga kostnaden för vaktmästarnas avlönande, ljus- och vedkassans utgiftsbehov komme att minskas och att alltså lärjungarnas terminsavgifter till kassan väsentligt kunde nedsättas. Vid en skola åter, där en statlig vaktmästarbefattning icke inrättades, bleve ljus- och vedkassans utgiftsbehov för vaktmästargöromålens utförande oförändrat, och någon lindring i terminsavgifterna uppkomme icke, såvida ej särskilt anslag för ändamålet beviljades. Ovannämnda 18,000 kronor vore beräknade för 11 angivna samrealskolor, där behov av ordinarie eller extra ordinarie vaktmästarbefattning ej föreläge.

Anslagsbelastningen under budgetåret 1937/38 hade varit 428,588 kronor. Denna siffra vore avsevärt högre än siffrorna under närmast föregående

budgetår, som utgjort: för budgetåret 1931/32: 287,632, 1932/33: 291,856, 1933/34: 335,338, 1934/35: 351,310, 1935/36: 366,688 och 1936/37: 385,225 kronor. Den stegring av utgifterna, som sålunda ägt rum från det ena budgetåret till det andra, torde under tiden 1931/37 hava lärjungeantalets ökning såsom främsta orsak, under det att utgiftsökningen från budgetåret 1936/37 till budgetåret 1937/38 även, och i första rummet, vore beroende på avsevärt stegrade bränslekostnader. Om hänsyn endast toges till ökning av lärjungeantalet, vilken ökning under de allra senaste åren stabiliserats till omkring 1,000 per år, torde ett anslag för budgetåret 1939/40 på något över 400,000 kronor vara erforderligt. Om hänsyn skulle tagas till ökade bränslepriser i förhållande till budgetåret 1936/37, torde anslaget böra sättas högre. För närvarande vore den under budgetåret 1937/38 inträffade bränslekostnadsstegringen emellertid på retur, men det vore givetvis omöjligt att förutsäga något om priserna under budgetåret 1939/40, liksom det vore omöjligt att förutse något om den av klimatologiska förhållanden betingade bränsleåtgången. Vid beräkningen av förutnämnda summa å omkring 100,000 kronor, varmed förevarande anslag eventuellt skulle kunna minskas, om vaktmästarlönerna utginge av statsmedel, hade överstyrelsen tagit hänsyn till bränsleprisets stegring under höstterminen 1937. Rektorerne hade beräknat nedsättningen av statsbidragsbehovet för budgetåret 1936/37, under förutsättning av att staten hade svarat för vaktmästarlönerna, till 125,000 kronor, vilken siffra överstyrelsen ansett vara för låg för ifrågavarande budgetår, men som med hänsyn till de alltfjämt rådande bränslepriserna torde vara något för hög för budgetåret 1939/40. Man kunde alltså tänka sig, att ovannämnda belopp av något över 400,000 kronor kunde minskas med ett belopp av 100,000 å 120,000 kronor, om staten övertog kostnaderna för vaktmästarlönerna, under vilken förutsättning emellertid, såsom tidigare nämnts, ett särskilt anslag till ljus- och vedkassorna på 18,000 kronor vore erforderligt för bekostande av vaktmästarssysslor vid vissa läroverk, där statliga befattningar ej inrättades.

Beräkningarna, som vore mycket approximativa, gäve vid handen, att ett anslag till ljus- och vedkassorna för budgetåret 1939/40 av förslagsvis 320,000 kronor erfordrades. Av detta anslag borde högst 18,000 kronor reserveras för bekostande av vissa vaktmästarssysslor. Den del av anslaget till ljus- och vedkassorna, som tidigare reserverats såsom bidrag till nedbringande för samtliga lärjungar av avgifterna i sådana fall, då avgifterna varit alltför tyngande, torde för budgetåret 1939/40, under förutsättning av en lönereglering för vaktmästarpersonalen i huvudsaklig överensstämmelse med överstyrelsens förslag, icke behöva bestämmas till högre belopp än förslagsvis 2,000 kronor. I annat fall torde anslaget böra sättas till förslagsvis 15,000 kronor.

Departem-
entschefen.

Såsom inhämtas av vad under närmast föregående avsnitt anförts, utgår jag från att ett genomförande av det förslag till lönereglering för vaktmästarpersonalen vid de allmänna läroverken, som förelägges årets riksdag, icke kommer att nedbringa utgifterna för ljus- och vedkassorna. Vid sådant förhållande synes i detta sammanhang anledning saknas att närmare ingå på förslaget, att vissa läroverks ljus- och vedkassor skulle såsom bidrag till vaktmästarhjälp erhålla kontant bidrag å sammanlagt 18,000 kronor. Av vad i nyssberörda sammanhang yttrats framgår vidare,

att jag icke för närvarande ifrågasätter någon reglering av terminsavgifterna vid de allmänna läroverken.

Från dessa förutsättningar torde förevarande anslag böra i anslutning till de av överstyrelsen verkställda beräkningarna för nästa budgetår uppskattas till ett belopp av i runt tal *420,000 kronor*. Härav torde högst 15,000 kronor få användas till nedbringande av samtliga lärjungars avgifter till ifrågavarande kassor i sådana fall, då berörda avgifter kunna anses alltför tyngande.

Vad jag nu föreslagit innebär en anslagsökning med 26,000 kronor i jämförelse med det för innevarande budgetår uppförda anslaget och en ökning med 20,000 kronor i jämförelse med det i årets statsverksproposition för nästa budgetår preliminärt beräknade anslaget.

5. Förslagsanslaget till Folkskoleseminarier: Avlöningar.

Detta anslag är för innevarande budgetår uppfört med 1,864,400 kronor och disponeras jämlikt personalförteckning och avlöningsstat, som finnas intagna i statsliggaren för budgetåret 1938/39, sid. 507 och 508.

Jämlikt 1936 års riksdags beslut skola folkskoleseminarierna erhålla följande organisation, att träda i successiv tillämpning från och med läsåret 1936—37:

Seminarierna skola vara till antalet tio, därav sex skola vara anordnade såsom dubbelseminarier och fyra såsom enkelseminarier, varav två tills vidare. Dubbelseminarierna skola omfatta en fyraårig och en tvåårig linje. Sistnämnda linje utgöres vid fem av seminarierna (i Göteborg, Linköping, Lund, Umeå och Uppsala) av studentkurs, medan den vid ett seminarium (i Falun) är avsedd för utbildning av småskollärarinnor till folkskollärarinnor. De fyra enkelseminarierna (i Kalmar, Karlstad, Luleå och Stockholm) skola innefatta en fyraårig linje. Vid två av enkelseminarierna (i Karlstad och Luleå) finnas reservutrymmen för att möjliggöra utvidgning till dubbelseminarium.

Seminarierna i Karlstad, Linköping och Uppsala äro avsedda för manliga elever, seminarierna i Falun, Kalmar och Stockholm för kvinnliga elever samt seminarierna i Göteborg, Luleå, Lund och Umeå för såväl manliga som kvinnliga elever.

Den normala organisationen omfattar alltså tio fyraåriga linjer, varav tre uteslutande för manliga elever, tre uteslutande för kvinnliga elever och fyra för såväl manliga som kvinnliga elever. Vidare finnas fem tvååriga studentlinjer, varav två uteslutande för manliga elever och tre för både manliga och kvinnliga elever. Slutligen finnes en tvåårig linje för utbildning av småskollärarinnor till folkskollärarinnor (Falun).

De tio fyraåriga linjerna trädde samtliga i funktion höstterminen 1936. Av de fem tvååriga studentlinjerna igångsattes en höstterminen 1936 (dessutom två extra studentlinjer) och de återstående fyra höstterminen 1937. Den tvååriga linjen för utbildning av småskollärarinnor till folkskollärarin-

nor påbörjades höstterminen 1938, dock att en förberedande kurs, »sommarskurs», för denna linje begynte redan under läsåret 1937—38.

1937 och 1938 års riksdagar hava härförutom beslutat en viss utvidgning av den normala organisationen, i det att med början under höstterminen 1937 anordnats en extra studentlinje för kvinnliga elever vid folkskoleseminariet i Stockholm och med början höstterminen 1938 en parallellavdelning av den fyraåriga linjen vid folkskoleseminariet i Luleå. Skolöverstyrelsen hade för läsåret 1938—39 hemställt om inrättande av ytterligare en parallellavdelning av en fyraårig linje, nämligen vid seminariet i Karlstad, vilken emellertid på mitt förslag icke kom till stånd (jfr 1938 års åttonde huvudtitel, sid. 360).

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 8 november 1938 — på grundval av *dels* uppgifter från statens folkskolinspektörer m. fl. rörande bland annat den beräknade förändringen av antalet folkskollärartjänster under femårsperioden 1938—43, *dels* ock uppgifter från folkskoleseminariernas rektorer beträffande anställningsförhållandena för de lärare, som utexaminerats under de tre senaste åren — utfört beräkningar samt framlagt förslag rörande omfattningen av lärarutbildningen under läsåret 1939—40. Efter att hava redogjort för dessa beräkningar, beträffande vilka torde få hänvisas till handlingarna i ärendet, yttrar överstyrelsen:

Om intagningen vid folkskoleseminarierna skedde enligt den normala intagningsplanen skulle en viss brist på lärare råda vid slutet av sexårsperioden 1938—44. Denna brist komme att framträda skarpare (cirka 200 lärare) under de mellanliggande åren 1940—43, på grund av att utexamineringen år 1939 vore exceptionellt liten, detta emedan intagningen i seminarierna år 1935 så gott som helt inhiberats.

Då den normala intagningen vid seminarierna synbarligen icke vore fullt tillräcklig för att fylla lärarbehovet under de närmaste åren, hade överstyrelsen övervägt, huruvida intagningen av elever år 1939 borde utökas genom anordnande av en eller ett par parallellavdelningar. Överstyrelsen hade emellertid av följande skäl avstått från att föreslå en sådan åtgärd.

Folkskollärarnas pensionsålder komme genom övergångsbestämmelserna till det nya pensionsreglementet att i etapper höjas från 60 till 63 år. Detta medförde i sin tur, att antalet pensionerade under övergångstiden komme att växla rätt betydligt. På grund härav torde, såvitt överstyrelsen kunde beräkna, den förutnämnda väntade lärarbristen komma att avverkas under de närmaste åren efter ovannämnda sexårsperiod. En utökning av antalet klasser utöver det normala år 1939 skulle därför måhända kunna medföra antingen ett visst överskott på lärare om några år eller ock en nedskärning i den normala organisationen något av de närmaste åren. Inför denna risk hade överstyrelsen funnit det vara försiktigast att nu icke föreslå någon extra intagning utöver den normala. Den väntade bristen under de närmast kommande åren torde kunna fyllas av pensionerade lärare eller genom att lärare i större utsträckning än hittills tillätes kvarstå något år utöver pensionsåldern.

På grund av vad överstyrelsen sålunda anført, föresloge överstyrelsen, att intagningen av eleverna vid folkskoleseminarierna år 1939 skulle ske i normal omfattning, och att alltså 24 elever skulle intagas i första klassen av fyraårig linje vid samtliga 10 seminarier, 24 elever i första klassen av studentlinje vid seminarierna i Göteborg, Linköping, Lund, Umeå och Uppsala samt 24 elever i första klassen av småskollärarinnelinjen i Falun. Elevintagning skulle alltså *icke* ske vid den extra studentlinjen vid seminariet i Stockholm och parallellinjen vid seminariet i Luleå. Sammanlagt skulle sålunda 240 elever intagas i fyraårig linje, 120 elever i studentlinje och 24 elever i småskollärarinnelinje.

Under den tid, då seminarierna icke haft fullt antal klassavdelningar och vissa svårigheter därför förelegat att i full utsträckning sysselsätta den ordinarie lärarpersonalen, hade Kungl. Maj:t medgivit, att rektor och ordinarie lärare vid folkskoleseminarium måtte, där så påkallades, på därom av rektor gjord framställning, kunna av skolöverstyrelsen tilldelas tjänstgöring med mindre antal veckotimmar än vad i sådant hänseende vore föreskrivet. Då emellertid, enligt överstyrelsens nu framställda förslag, folkskoleseminarierna från och med läsåret 1939—40 åter skulle erhålla full organisation, syntes ett sådant medgivande icke längre vara behöfligt.

Överstyrelsen har i samma skrivelse framlagt *anslagsberäkningar för budgetåret 1939/40*, grundade på förutnämnda plan för seminarieverksamheten under samma budgetår och därvid hemställt, att förevarande anslag måtte höjas med 152,000 kronor till 2,016,400 kronor. Dessa beräkningar äro byggda på nu gällande lönebestämmelser.

Statskontoret har i utlåtande den 6 december 1938 yttrat sig över förutnämnda anslagsberäkningar.

1. Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat.

Nu gällande personalförteckning för tjänstemän å ordinarie stat upptager samtliga de ordinarie tjänster, som av statsmakterna vid genomförandet av 1936 års omorganisation av folkskoleseminarierna förutsatts bliva erforderliga efter fullt genomförd omorganisation (jfr propositionen nr 100/1936, sid. 127 och riksdagens skrivelse nr 347/1936, sid. 19), utom såvitt angår lektorstjänsterna. Lektorstjänsternas antal förutsattes sålunda efter fullt genomförd omorganisation bliva 79, medan personalförteckningen för innevarande budgetår upptager allenast 71 sådana tjänster. Detta förhållande sammanhänger med att seminarierna till följd av omorganisationens successiva ikraftträdande hittills icke varit färdigbildade.

Skolöverstyrelsen har nu erinrat, att folkskoleseminarierna från och med läsåret 1939—40 komme att omfatta samtliga de klassavdelningar, som avsetts i den nya organisationen. Följaktligen behövdes från och med samma läsår hela det antal ordinarie lärare, som av statsmakterna beräknats vara erforderligt efter fullt genomförd omorganisation. Ytterligare *åtta* lektorstjänster borde alltså upptagas i personalförteckningen för nästa budgetår.

Till följd härav, yttrar överstyrelsen, skulle för nästa budgetår hava erfordrats en ökning av ifrågavarande anslagspost med ett belopp, motsva-

rande avlöningen till 8 lektorer, därest icke under läsåret 1939—40 i likhet med innevarande läsår en adjunkt på övergångsstat beräknades komma att uppehålla en lektorsbefattning. Då nämnde adjunkt åtnjöte avlöning från anslaget till avlöningar till tjänstemän å övergångsstat, komme sannolikt avlöningen till en lektorstjänst att besparas å här ifrågavarande anslagspost. Överstyrelsen beräknade under nämnda förutsättning, att till bestridande av avlöningar till ordinarie lärare erfordrades ett belopp av 1,704,844 kronor eller i avrundat belopp 1,705,000 kronor.

För avlöande av vaktmästarpersonalen efter genomförd löne-reglering i enlighet med av överstyrelsen framlagt förslag (se nedan) vore å nu ifrågavarande anslagspost ett anslag av i runt tal 90,000 kronor behövt.

Å förevarande post torde alltså erfordras ett anslag av förslagsvis $(1,705,000 + 90,000 =) 1,795,000$ kronor.

2. Avlöningar till tjänstemän å övergångsstat.

I personalförteckningen över tjänstemän å övergångsstat vid folkskoleseminarierna vore innevarande budgetår upptagna en rektor, en lektor, en adjunkt, en lärare i musik, en lärare i manlig slöjd och två lärare i trädgårdsskötsel.

Då den i förteckningen upptagna rektorn förordnats till rektor vid folkskoleseminarium, skulle han ej längre avlönas från övergångsstaten. Övriga ovannämnda lärare hade för närvarande sin tjänstgöring förlagd till folk- eller småskoleseminarier men åtnjöte avlöning å övergångsstat.

Den ene av de å personalförteckningen upptagna lärarna i trädgårdsskötsel torde till nästkommande budgetårs början kunna förflyttas till tjänst å ordinarie stat. Läraren i musik inginge den 31 december 1939 i pensionsåldern. För budgetåret 1939/40 borde alltså å förevarande post beräknas avlöning till en lektor, en adjunkt, en lärare i manlig slöjd och en lärare i trädgårdsskötsel samt för senare halvåret 1939 därefter till en lärare i musik. Härför erfordrades ett anslag av förslagsvis 30,300 kronor.

3. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t.

Den till arvoden åt *seminarieläkare* avsedda delposten vore för närvarande uppförd med 14,100 kronor. Arvode åt *seminarieläkare* utginge med 225 kronor för seminarieavdelning och 50 kronor för övningsskolavdelning. Vid normal omfattning av seminarieorganisationen uppginge utgifterna på denna post till 15,500 kronor. Å ifrågavarande arvoden skulle dyrtidstillägg icke utgå.

Under budgetåret 1939/40 vore utöver det normala antalet klassavdelningar en parallellavdelning av andra klassen å den fyraåriga linjen jämte tillhörande övningsskolavdelning i verksamhet vid seminariet i Luleå samt en parallellavdelning av andra klassen å studentlinje jämte tillhörande övningsskolavdelning vid folkskoleseminariet i Stockholm. Vid det senare seminariet funnes dessutom en extra övningsskolavdelning för hjälpklassundervisning.

Då alltså den föreslagna organisationen för budgetåret 1939/40 omfattade 54 seminarieavdelningar och 79 övningsskolavdelningar, bleve anslagsbehovet å denna delpost $(54 \times 225 + 79 \times 50 =) 16,100$ kronor.

Den nu anvisade delposten till arvoden åt *seminariebibliotekarier* utgjorde 7,500 kronor. Arvode utginge till seminariebibliotekarie med 900 kronor vid dubbelseminarium och 500 kronor vid enkelseminarium. Då särskilda förhållanden så påkallade, kunde dessa arvodesbelopp jämkas uppåt eller nedåt. Därjämte kunde i enlighet med av Kungl. Maj:t den 13 maj 1938 meddelad föreskrift personlig avlöningsförstärkning tillerkännas vissa bibliotekarier. Å arvoden utginge för närvarande reglerat dyrtidstillägg, där ej föreskrifterna om dyrtidstilläggets maximering lade hinder i vägen, vilket i viss omfattning vore fallet.

Enligt beslut den 13 maj 1938 hade Kungl. Maj:t anbefallt överstyrelsen att verkställa utredning rörande avskaffande av dyrtidstillägg å arvoden till bibliotekarier vid vederbörande statliga läroanstalter. Med anledning härav hade överstyrelsen i skrivelse den 15 oktober 1938 föreslagit nya grunder för beräkning av ifrågavarande arvoden vid de allmänna läroverken. Överstyrelsen hade därvid med hänvisning till det ansvarsfulla och allt mera krävande arbete, som ålåg bibliotekarierna, föreslagit en höjning av arvoden, så att dessa skulle komma att utgöra vid de högre allmänna läroverken 1,400, 1,150 eller 900 kronor och vid realskolorna 650 eller 450 kronor alltefter lärjungeantalet vid skolorna.

Vad överstyrelsen i nämnda skrivelse anförde om läroverksbibliotekariernas arbete kunde i tillämpliga delar och i lika hög grad gälla jämväl seminariernas bibliotekarier. De alltmera tillämpade friare studiemetoderna vid seminarierna ställde större och större krav på dessa läroanstalters bibliotek. I samma riktning verkade införandet av det mera ingående specialstudium i vissa ämnen, som den nya seminariestadgan föreskrev för de högsta klasserna. Den större mognad, som i stort sett tillkomme seminaristerna i jämförelse med läroverksungdomen, gjorde dessutom, att den enskilde seminaristen i regel utnyttjade biblioteket mera i det dagliga arbetet. Vid vissa seminarier uppginge nu bokbeståndet till en ganska avsevärd siffra. Sålunda ägde ett av folkskoleseminarierna ej mindre än över 18,000 band.

Allt detta gjorde, att seminariebibliotekarierna enligt överstyrelsens mening borde liksom läroverksbibliotekarierna tillerkännas arvodesförhöjning, varvid bibliotekarierna vid dubbelseminarierna borde jämsställas med åtminstone den andra gruppen av läroverksbibliotekarier med ett föreslaget arvode av 1,150 kronor. Vad bibliotekarierna vid enkelseminarierna beträffade, skulle dessa måhända kunna jämföras med läroverksbibliotekarier av den tredje gruppen med 900 kronors arvode. Överstyrelsen ansåge sig dock böra bibehålla den nuvarande skillnaden mellan seminariebibliotekariernas arvoden, 400 kronor, och föresloge därför vid enkelseminarierna ett arvode av 750 kronor. Därjämte borde ett visst tillägg utgå vid de tillfällen, då seminarierna utökades med extra klassavdelningar. Dyrtidstillägg borde ej utgå på dessa arvoden. Liksom förut torde arvoden, då särskilda förhållanden så påkallade, böra kunna jämkas uppåt eller nedåt.

Efter dessa grunder skulle för budgetåret 1939/40 erfordras anslag till arvoden vid 6 dubbelseminarier och 4 enkelseminarier samt därjämte exempelvis 100 kronor till seminariet i Luleå, där en extra klassavdelning funnes, samt 200 kronor till seminariet i Stockholm, där en extra studentavdelning och en kurs för hjälpklasslärare vore anordnad. Det sammanlagda anslagsbehovet skulle sålunda utgöra $(6 \times 1,150 + 4 \times 750 + 300 =) 10,200$ kronor.

Därest oförändrade grunder för beräkning av ifrågavarande arvoden skulle gälla, komme anslagsbehovet att utgöra 7,900 kronor för budgetåret 1939/40. Vid ett uppräknande av dessa arvoden med 15 procent skulle anslaget uppgå till i runt tal 9,100 kronor. Vad överstyrelsen föreslagit rörande beräkningen av arvoden medförde alltså en kostnadsökning av omkring 1,100 kronor.

Delposten till arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna vore för närvarande uppförd med 5,900 kronor. Arvoden utginge med 550 kronor vid dubbelseminarium och 450 kronor vid enkelseminarium. Då särskilda förhållanden så påkallade, kunde angivna arvodesbelopp jämkas uppåt eller nedåt. Därjämte kunde personlig avlöningsförstärkning tillerkännas vissa biträden.

Överstyrelsen hade i skrivelse den 15 oktober 1938 föreslagit nya grunder för beräkning av ifrågavarande arvoden vid de allmänna läroverken. Överstyrelsen hade därvid anfört, att överstyrelsen icke sett spörsmålet blott som en löneteknisk fråga om compensation för minskade dyrtidstillägg, utan att det för överstyrelsen avgörande varit, att dessa arvoden icke vore — och sedan länge icke varit — anpassade efter läroverkens behov. Överstyrelsen hade föreslagit, att arvodet skulle utgöras av ett grundbelopp med vissa kompletterande bidrag. Grundbeloppet skulle utgöra 100 kronor för realskola, 300 kronor för högre allmänt läroverk och 400 kronor för provårsläroverk. Det kompletterande bidraget syntes icke böra understiga 1 krona 50 öre för varje lärjunge vid skolan.

Vad överstyrelsen anfört rörande de allmänna läroverken torde i stort sett även äga sin tillämpning beträffande folkskoleseminarierna. Även här hade arvoden till rektorernas skrivbiträden varit för låga i förhållande till det arbete, som ålegat dessa biträden, och ett enbart uppräknande av arvoden med den procent, varmed dyrtidstillägget utginge, komme icke att ändra något i detta förhållande. Överstyrelsen ville därför även för folkskoleseminariernas del anknyta till vad överstyrelsen föreslagit i fråga om arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna vid läroverken. Det syntes rättvist, att folkskoleseminarier utan provårskurs jämställdes med högre allmänt läroverk och provårsseminarierna med provårsläroverk. Överstyrelsen beräknade sålunda, att ett grundarvode skulle utgå till provårsseminarium med 400 kronor och till annat folkskoleseminarium med 300 kronor. Vad det kompletterande bidraget beträffade, syntes det icke vara behöfligt att sätta detta i relation till elevantalet, enär detta senare icke underginge samma växlingar som vid läroverken. Bidraget syntes i stället kunna beräknas i förhållande till det sammanlagda antalet avdelningar i seminarier och övningsskolan. Då det normala antalet elever i varje klassavdelning kunde sägas vara 24, skulle bidraget kunna beräknas till $(24 \times 1:50 = 36)$ 35 kronor för varje avdelning. Vid ett dubbelseminarium med 6 seminarieklaser och 9 övningsskolklasser skulle arvodet i så fall bliva $(300 + 15 \times 35 =)$ 825 kronor. Vid ett enkelseminarium med 4 seminarieklaser och 5 övningsskolklasser skulle arvodet utgå med $(300 + 9 \times 35 =)$ 615 kronor.

Överstyrelsen föresloge alltså, att arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna skulle utgå dels med ett grundarvode å 300 kronor för folkskoleseminarium med undantag av provårsseminarium, där grundarvodet skulle utgöra 400 kronor, dels med ett tilläggsarvode beräknat efter 35 kronor för

varje avdelning i seminariet och dess övningsskola. Å dessa arvoden skulle dyrtidstillägg icke utgå. Arvodena torde, då särskilda förhållanden så påkallade, kunna jämkas uppåt eller nedåt.

Då folkskoleseminarierna under budgetåret 1939/40 beräknades omfatta 54 seminarie- och 79 övningsskolavdelningar, skulle det för nämnda budgetår erforderliga anslaget å här ifrågavarande post utgöra ($2 \times 400 + 8 \times 300 + 133 \times 35 =$) i runt tal 7,900 kronor.

Därest oförändrade grunder för beräkning av arvoden till biträden å rektorsexpeditionerna skulle fortfarande gälla, komme härför ett oförändrat anslag å 5,900 kronor att vara erforderligt. Vid ett uppräknande av dessa arvoden med 15 procent skulle anslaget uppgå till i runt tal 6,800 kronor. Vad överstyrelsen ovan föreslagit rörande beräkningen av ifrågavarande arvoden medförde alltså en kostnadsökning av ungefär 1,100 kronor.

Överstyrelsen beräknade, att seminarierna i Göteborg och Stockholm även under budgetåret 1939/40 skulle vara provårsseminarier. Delposten till *särskilda arvoden vid provårsseminarier* borde under sådant förhållande utgå med oförändrat belopp 19,300 kronor.

För *tilläggsarvoden åt lärare vid de vid vissa seminarier anordnade kurserna för utbildande av kyrkomusiker* vore för närvarande anvisat en särskild delpost å förslagsvis 4,500 kronor. Ur detta anslag utginge ersättning till lärare för högst sex veckotimmars undervisning vid vart och ett av fyra seminarier. Ersättningen utginge med olika belopp beroende på om undervisningen meddelades av seminariets ordinarie musiklärare eller av icke-ordinarie lärare. Överstyrelsen beräknade, att ungefär 5,100 kronor komme att tagas i anspråk under innevarande budgetår. Då belastningen å anslaget torde bli av enahanda storlek under budgetåret 1939/40, syntes nu ifrågavarande delpost böra upptagas till förslagsvis 5,100 kronor.

För närvarande utginge till *arvoden åt lärare vid förberedande kurs vid seminariet i Falun* ett belopp av 1,200 kronor. Kursen inginge som ett led i den utbildning av småskollärarinnor till folkskollärarinnor, som vore förlagd till seminariet i Falun. Kursen vore avsedd att hållas under sommarferierna, men hade av vissa skäl under de båda senast gångna åren fördelats på sommarferierna och januari månad. Genom att en del av undervisningen under den sistnämnda perioden kunnat ingå i den tjänstgöring, som normalt ålegat lärarna vid seminariet, hade de anslagna medlen varit tillräckliga. Det torde emellertid svårigen låta sig göra att under läsåret 1939—40, då alla lärare — på grund av att organisationen vid seminariet då vore fullt genomförd — beräknades ändå erhålla full tjänstgöring, inräkna någon del av kursundervisningen i deras normala tjänstgöringsskyldighet. På grund härav och då redan under nuvarande förhållanden anslaget visat sig knappt, hemställde överstyrelsen, att anslaget i enlighet med av rektor uttalad önskan höjdes till 1,500 kronor.

Under budgetåret 1939/40 utginge till *arvoden för kurser för utbildande av hjälpklasslärare* ett belopp av 11,000 kronor. Av detta skulle bekostas arvoden till lärare dels vid en utbildningskurs för hjälpklasslärare, förlagd till folkskoleseminariet i Stockholm, dels vid en fortbildningskurs för sådana lärare, förlagd till folkskoleseminariet i Göteborg. Arvodena vore beräknade att uppgå till sammanlagt 8,100 kronor vid den förra kursen och 2,900 kronor vid den senare.

Arvodena vid utbildningskursen i Stockholm borde beräknas till samma belopp som innevarande år, 8,100 kronor. Vad åter fortbildningskursen i Göteborg beträffade torde viss ändring i anslagsbeloppet böra vidtagas. Överstyrelsen ville härom anföra följande.

Rörande denna kurs hade 1938 års riksdag i skrivelse nr 8 ansett sig böra påpeka olägenheten av att deltagarna på grund av kursens förläggning till sommarferierna icke torde bliva i tillfälle att under kursens gång deltaga i hjälpklassundervisning. Riksdagen hade vidare anført, att det syntes stå Kungl. Maj:t fritt att efter närmare prövning av denna fråga vidtaga de anordningar, som kunde anses lämpliga, dock utan överskridande av den ifrågasatta kostnadsramen.

Med anledning härav hade Kungl. Maj:t den 28 oktober 1938 föreskrivit, att den kurs, som skulle anordnas i Göteborg under innevarande budgetår, skulle utsträckas från föreslagna fem veckor till sex, och att kursen skulle förläggas till januari och februari månader. Härigenom komme kursen att kunna inrymma jämväl praktisk utbildning. En sådan utvidgning av kursen medförde givetvis ett ökat behov av anslagsmedel. På grund av riksdagens uttalande att det för året anvisade anslaget ej finge överskridas, kunde emellertid icke detta behov tillgodoses under innevarande budgetår, utan vederbörande rektor måste nedbringa kostnaderna genom att hålla lärararvodena något lägre än vad som eljest varit avsett. Till ett kommande år torde emellertid en viss kostnadsökning vara ofrånkomlig, om även då — som önskvärt vore — praktisk utbildning skulle förekomma. Särskilt vore att märka, att denna praktiska utbildning erfordrade handledare och att dessa borde honoreras med arvoden. Överstyrelsen beräknade, att kostnadsökningen för kursen i Göteborg borde kunna stanna vid 600 kronor. Å andra sidan kunde viss besparing göras å anslaget till stipendier åt deltagarna.

Här ifrågavarande delpost borde sålunda upptagas till $(11,000 + 600 =) 11,600$ kronor.

Anslagsposten till Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, borde alltså för budgetåret 1939/40 uppföras med $(16,100 + 10,200 + 7,900 + 19,300 + 5,100 + 1,500 + 11,600 =) 71,700$ kronor.

4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal.

a. Grundavlöningar m. m.

Under ifrågavarande rubrik vore för innevarande år anvisat ett belopp av förslagsvis 86,500 kronor, vilket belopp i enlighet med Kungl. Maj:ts föreskrift icke finge utan Kungl. Maj:ts medgivande överskridas. Ur anslaget utginge avlöning till extra ordinarie och extra lärare samt timlärare, dock icke till sådana lärare, som vikarierade å vakant tjänst eller för tjänstledig lärare. Avlöning till dessa vikarierande lärare skulle nämligen utgå från anslaget till ordinarie lärares avlöning.

Då, som förut framhållits, antalet klassavdelningar under budgetåret 1939/40 komme att bliva åtskilligt större än under innevarande budgetår, vore en automatisk ökning av detta anslag under vänta. Enligt seminariektörernas beräkning komme icke-ordinarie lärare att under budgetåret 1939/40 behövas för följande antal veckotimmars undervisning:

i läroämnena	102	veckotimmar
» musik	134	»
» gymnastik med lek och idrott	100	»
» manlig slöjd	78	»
» kvinnlig slöjd	74	»
» hushållsgöromål	44	»

Därjämte vore tre icke-ordinarie övningsskollärare behövliga.

Ifrågavarande undervisning komme att fördelas på extra ordinarie lärare, extra lärare och timlärare. Överstyrelsen beräknade det sammanlagda avlöningsbeloppet med avdrag av pensionsavgifter till omkring 97,900 kronor.

Då det emellertid icke vore möjligt att i förväg beräkna timtalet i vissa ämnena av frivillig natur, särskilt franska och tyska språken, och då det ej heller nu kunde beräknas, i vilken utsträckning undervisning med delad klass måste äga rum i seminariet och i övningsskolan, kunde storleken av anslagsbehovet icke med säkerhet angivas. Det torde därför vara riktigast, att nu ifrågavarande anslagspost fortfarande finge betraktas såsom *förslagsanslag*, vilket dock icke utan Kungl. Maj:ts medgivande borde få överskridas.

b. Avlöningsförhöjningar m. m.

För detta ändamål vore för innevarande budgetår anvisat ett belopp av förslagsvis 8,500 kronor. Att döma av erfarenheter rörande medelsåtgången å detta anslag torde anslaget för budgetåret 1939/40 kunna uppskattas till 7,000 kronor.

5. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän.

Under denna rubrik vore för innevarande budgetår anslaget ett belopp av förslagsvis 16,000 kronor, varav 12,500 kronor vore beräknade till provisoriska dyrortstillägg och 3,500 kronor till bestridande av provisoriska lönetillägg till vissa icke-ordinarie lärare. Under budgetåret 1939/40 syntes ett anslag av 12,500 kronor vara behöfligt till provisoriska dyrortstillägg och ett anslag av 2,000 kronor till provisoriska lönetillägg åt vissa extra ordinarie lärare, varför överstyrelsen beräknade att här ifrågavarande anslag uppfördes med sammanlagt 14,500 kronor.

I enlighet med överstyrelsens beräkningar skulle medelsbehovet för avlöningar till folkskoleseminarierna alltså för budgetåret 1939/40 beräknas till 2,016,400 kronor..

Statskontoret har förklarat, att överstyrelsens förslag rörande uppförande å personalförteckningen av åtta nya lektorstjänster, varvid anslagsmedel dock för nästa budgetår icke borde beräknas för flera än sju sådana tjänster, icke givit statskontoret anledning till annat uttalande än att till personalförteckningen syntes böra fogas den anmärkningen, att en lektorsbefattning skulle hållas obesatt, så länge den å övergångsstat uppförda adjunkten kvarstode i tjänst.

Vidkommande överstyrelsens förslag angående omreglering av arvoden till bibliotekarier och rektorsbiträden har statskontoret anfört:

Då förhållandena vid folkskoleseminarierna i nu ifrågavarande avseenden — enligt vad statskontoret under hand inhämtat — vore väsentligt likartade med dem vid de allmänna läroverken, torde spørgsmålet om arvodena böra lösas på enahanda sätt vid de båda olika kategorierna läroanstalter. Statskontoret tillåte sig därför hänvisa till vad ämbetsverket i utlåtanden den 2 december 1938 i berörda hänseenden uttalat och föreslagit för de allmänna läroverkens del. Överstyrelsens föreliggande förslag beträffande omreglering av omhandlade arvoden kunde statskontoret alltså icke tillstyrka i vidare mån, än som föranleddes av inarbetandet i arvodena av skillnaden mellan dyrtidstillägg å oreglerade och reglerade löneförmåner. Bibliotekariearvodena torde härvid kunna bestämmas i överensstämmelse med överstyrelsens förslag i riksdagspetita, avseende löpande budgetår. Vad anginge frågan om avveckling av det å arvodena utgående reglerade dyrtidstillägget, torde densamma böra bliva föremål för övervägande vid den allmänna översyn beträffande nämnda spørgsmål, som syntes bliva erforderlig.

Å den under anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal upptagna delposten till grundavlöningar m. m. hade överstyrelsen, fortsätter statskontoret, beräknat en höjning från 86,500 kronor till 97,900 kronor. Då tillräckligt material för bedömande av det för sagda ändamål erforderliga anslagsbehovet icke framlagts, ställde det sig svårt för statskontoret att bilda sig någon säker uppfattning i frågan. Enär emellertid det antal veckotimmar, som skulle bestridas av icke-ordinarie lärare, icke beräknats skola undergå någon nämnvärd förändring i förhållande till löpande budgetår, förefölle det tveksamt, om delposten skulle behöva ökas med över 10 procent.

I fråga om v a k t m ä s t a r p e r s o n a l e n har skolöverstyrelsen i sin förut omförmälda skrivelse den 29 december 1937 anfört följande.

Vid folkskoleseminarierna funnes förutom vaktmästare med samma uppgifter som vid de allmänna läroverken även trädgårdsbiträden. Då undervisning i trädgårdsskötsel vore upptagen på folkskoleseminariernas undervisningsplan, vore nämligen seminarierna i regel utrustade med förhållandevis stora trädgårdsanläggningar jämte tillhörande parkområden, vilka för sin skötsel erfordrade ett trädgårdskunnigt biträde. Undantag utgjorde folkskoleseminariet i Stockholm, som endast ägde en mindre skolträdgård. Trädgårdsbiträdet borde enligt förslag av byggnadsstyrelsens värmetekniska avdelning även vara kompetent att biträda och vid behov vikariera för värmeledningsskötaren.

1928 års lönekommitté hade icke upptagit trädgårdsbiträdena bland de till löne reglering föreslagna befattningshavarna, medan lärarlönekommittén placerat dem i lönegraden B 5. Något bärande skäl att icke bereda trädgårdsbiträden med full och stadigvarande sysselsättning ordinarie anställning torde enligt överstyrelsens mening icke föreligga.

Enligt överstyrelsens förslag borde vaktmästare samt värmeledningsskötare, tillika reparatör, erhålla samma lönegradsplacering som motsvarande befattningshavare vid de större av de högre allmänna läroverken. Rektor vid seminariet i Karlstad hade i sitt yttrande över överstyrelsens

preliminära förslag påyrkat lönegraden B 8 för nämnda befattningshavare. Samma lönegrad hade även påyrkats av rektor vid seminariet i Lund för den egentlige vaktmästaren, enär denne vore arbetsledare för vaktpersonalen. På grund av förut anförda uttalanden i propositionen hade överstyrelsen icke ansett sig kunna föreslå högre lönegradsplacering än vad som angivits. För trädgårdsbiträdet hade överstyrelsen föreslagit samma lönegradsplacering som för gymnastikvaktmästare vid allmänt läroverk, alltså lönegraden B 5. Rektorerne vid seminarierna i Karlstad, Lund och Uppsala hade yrkat på lönegraden B 7 för trädgårdsbiträdet, emedan de nuvarande biträdenas kvalifikationer motsvarade en dylik placering samt med hänsyn därtill, att biträdena under sommaren hade att svara för redovisning av inkomster för försäljning av trädgårdsprodukter. Rektorn vid det sistnämnda seminariet framhölle därjämte, att befattningen borde avlönas så pass högt, att verkligt kvalificerade sökande kunde påräknas, samt föresloge, att innehavaren benämndes underträdgårdsmästare och i löneavseende jämfästades med underträdgårdsmästare vid universitetets botaniska trädgård (B 7).

Även om i vissa fall, särskilt vid de tre nu nämnda seminarierna, en högre placering än lönegraden B 5 kunde vara väl motiverad, hade överstyrelsen emellertid ansett sig böra föreslå samma lönegradsplacering för samtliga trädgårdsbiträden.

Vid ett folkskoleseminarium komme sålunda vaktmästarpersonalen att i regel bestå av följande befattningshavare:

- a) vaktmästare i lönegraden B 7;
- b) värmeledningsskötare, tillika reparatör, i lönegraden B 7 samt
- c) trädgårdsbiträde, tillika eldare, i lönegraden B 5.

Vid folkskoleseminarierna i Falun, Karlstad, Linköping, Luleå, Lund, Umeå och Uppsala vore vaktmästaruppgifterna i stort sett redan fördelade enligt den angivna planen. I överstyrelsens förslag hade också denna plan genomförts för de nämnda seminarierna.

Vid folkskoleseminariet i Göteborg vore värmeledningsskötaren, tillika reparatör, för närvarande även trädgårdsbiträde, varjämte en särskild gymnastikvaktmästare vore anställd. Denna anordning hade i förslaget bibehållits och gymnastikvaktmästaren vore därjämte biträde och ersättare för värmeledningsskötaren. Vid detta seminarium bleve alltså vaktmästarpersonalen följande:

- a) vaktmästare i lönegraden B 7, b) värmeledningsskötare, tillika reparatör och trädgårdsbiträde, likaledes i lönegraden B 7 samt c) gymnastikvaktmästare och eldare i lönegraden B 5.

Folkskoleseminariet i Kalmar hade för närvarande äldre, omoderna lokaler, där bland annat uppvärmningen skedde genom kakelugnar. Eldningsarbetet utfördes av en kvinnlig vaktmästare med tillhjälp av ett kvinnligt biträde. Förutom den nämnda vaktmästaren vore anställt ett trädgårdsbiträde. Då en planerad nybyggnad för seminariets räkning vore avsedd att kunna tagas i bruk från och med höstterminen 1939, föresloge överstyrelsen, att den nuvarande ordningen med vaktmästarpersonalen bibehölles till sagda tidpunkt, då personalen borde omregleras i enlighet med den förstnämnda planen. Tillsvärdare borde därför vaktmästarbefattningen vara extra ordinarie befattning i 5 lönegraden (c. o. 5), för såvitt icke den nuvarande vaktmästarens anställningsform kunde utgöra hinder för en dylik anordning. Skulle detta vara fallet, vilket överstyrelsen icke ansåge

sig kunna avgöra, syntes befattningen böra placeras i lönegraden B 5. För trädgårdsbiträdet föresloges liksom för övriga dylika befattningar ordinarie anställning i lönegraden B 5.

Vid folkskoleseminariet i Stockholm rådde det förhållandet, att den egentlige vaktmästaren även vore värmeledningsskötare, varjämte en biträdande vaktmästare vore anställd. För detta seminarium föresloge därför överstyrelsen följande befattningar:

a) vaktmästare och värmeledningsskötare i lönegraden B 7 och b) vaktmästare i lönegraden B 6.

För samtliga folkskoleseminarier skulle alltså enligt skolöverstyrelsens förslag erfordras 17 befattningar i lönegraden B 7; 1 befattning i lönegraden B 6; 9 befattningar i lönegraden B 5 samt 1 befattning i lönegraden e. o. 5.

Statskontoret har anfört, att det syntes ämbetsverket, att andre vaktmästaren vid folkskoleseminariet i Stockholm borde placeras i lönegraden B 5 i stället för B 6. Ämbetsverket har härvid åberopat samma skäl som, enligt vad av det tidigare sagda framgår, anförts för förslaget att lönegraden B 7 i vissa fall borde utbytas mot lönegraden B 6.

Lönenämnden har anfört följande:

Trädgårdsbiträdena vid folk- och småskoleseminarierna hade i skolöverstyrelsens förslag upptagits i lönegraden B 5. Enligt vad som framginge av överstyrelsens utredning, hade emellertid yrkanden framställts, att trädgårdsbiträdena vid folkskoleseminarierna i Karlstad, Lund och Uppsala måtte placeras i lönegraden B 7, emedan de nuvarande biträdenas kvalifikationer motsvarade en dylik placering samt med hänsyn därtill, att biträdena under sommaren hade att svara för redovisning av inkomster för försäljning av trädgårdsprodukter. Lönenämnden ansåge visserligen, att de sålunda anförda skälen för en dylik differentiering av ifrågavarande befattningar icke vore av avgörande betydelse, men med hänsyn till att trädgårdsanläggningarna vid nyssnämnda tre läroanstalter vore jämförelsevis omfattande, ville lönenämnden icke motsätta sig, att därvarande trädgårdsbiträden erhöle en något förmånligare löneställning än vid övriga seminarier. En högre placering än i lönegraden B 6 ansåge sig dock lönenämnden icke kunna förorda.

En *reservant* inom lönenämnden har anfört, att de tre sistnämnda trädgårdsbiträdena borde placeras i 7 lönegraden, varvid befattningarnas innehavare lämpligen kunde benämnas underträdgårdsmästare eller trädgårdsskötare.

Departementsschefen.

Jag ansluter mig till överstyrelsens förslag rörande seminarieorganisationens omfattning under nästa budgetår. Elevintagning bör sålunda nämnda budgetår enligt min mening ske i den utsträckning, som förutsatts vid seminarieorganisationens genomförande. Några nya elever böra alltså icke intagas i den nuvarande extra studentlinjen vid seminariet i Stockholm och icke heller vid den förra året påbörjade parallellinjen vid seminariet i Luleå. På av överstyrelsen anförda skäl torde det icke längre vara erforderligt att

medgiva rätt för överstyrelsen att, där så påkallas, tilldela den ordinarie personalen tjänstgöring med mindre antal veckotimmar än vad i sådant hänseende är föreskrivet.

Med anledning av att den nya seminarieorganisationen med ingången av budgetåret 1939/40 helt genomföres, har överstyrelsen föreslagit, att antalet ordinarie lektorstjänster skulle ökas med 8 från 71 till 79, eller det antal, som av statsmakterna beräknats erforderligt efter omorganisatio- nens genomförande. Med hänsyn till att en lektorstjänst beräknas komma att under nästa läsår liksom under det innevarande uppehållas av en å övergångsstat uppförd adjunkt, har överstyrelsen emellertid icke ansett erforderligt att beräkna förhöjda anslagsmedel för flera än sju nya lek- torstjänster. Jämlikt nu gällande lönebestämmelser borde enligt överstyrel- sens beräkningar de på grund härav under anslagsposten till avlöningar åt tjänstemän å ordinarie stat erforderliga medlen till lön åt ordinarie lärare höjas från nu 1,646,500 kronor med 58,500 kronor till 1,705,000 kronor. Vid tillämpning på ifrågavarande personal av förutnämnda av 1938 års riksdag beslutade lönereglering för civilförvaltningen skulle en- ligt av överstyrelsen sedermera verkställda beräkningar sistnämnda belopp böra uppräknas till 1,933,200 kronor.

En ökning på sätt överstyrelsen föreslagit av antalet lektorstjänster med 8 torde få anses vara en konsekvens av att den av 1936 års riksdag fastställda organisationen av folkskoleseminarierna från och med nästa läsår kommer att vara fullt genomförd, och jag anser mig därför böra till- styrka, att antalet å *personalförteckningen* uppförda lektorstjänster ökas med nämnda antal till 79. I enlighet med statskontorets förslag bör emel- lertid till nämnda förteckning fogas en anmärkning av innehåll, att en av lektorsbefattningarna skall hållas obesatt, så länge den å övergångsstat uppförde adjunkten kvarstår i tjänst.

De av överstyrelsen verkställda kostnadsberäkningarna beträffande de för *avlöning åt ordinarie lärare* avsedda medlen torde kunna godtagas.

I fråga om vaktmästarpersonalen förordar jag, att 28 heltidsbefatt- ningar nyregleras, varav 20 såsom vaktmästare eller värmeledningsskötare och 8 såsom trädgårdsbiträden. På ordinarie stat finner jag mig för när- varande böra uppföra 18 befattningar såsom vaktmästare (värmelednings- skötare) varav 8 i lönegraden A 7 och 10 i lönegraden A 6. Återstående befattningar synas tills vidare böra upptagas såsom extra ordinarie. I enlighet med vad nu anförts bör under anslagsposten till tjänstemän å ordinarie stat jämväl beräknas medel till *ordinarie vaktmästare* och där- med jämförliga befattningshavare med 67,600 kronor. Då nämnda personal för närvarande avlönas ur seminariernas omkostnadsanslag, minskas be- lastningen å sistnämnda anslag. Jag återkommer härtill i det följande.

Nu förevarande anslagspost beräknar jag alltså för nästa budgetår till (1,933,200 + 67,600 =) 2,000,800 kronor.

Å personalförteckningen för *tjänstemän å övergångsstat* bör i enlighet med överstyrelsens förslag uppföras en lektor, en adjunkt, en lärare i manlig slöjd, en lärare i trädgårdsskötsel samt en lärare i musik. Mot överstyrelsens på nu gällande lönebestämmelser byggda beräkning av kostnaderna för avlöning åt nämnda befattningshavare har jag icke funnit anledning till erinran. På grund av förutnämnda lönereglering bör förevarande anslagspost dock i enlighet med av överstyrelsen utförd omräkning uppföras med 35,300 kronor.

Den under anslagsposten till *arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t*, uppförda delposten till arvoden åt *skolläkare* torde i enlighet med överstyrelsens förslag böra uppföras med 16,100 kronor, innebärande en av seminariernas successiva utvidgning betingad anslagshöjning med 2,000 kronor.

Vid behandlingen i det föregående av frågan om reglering av *bibliotekariearvodena* vid de allmänna läroverken har jag föreslagit en höjning av dessa arvoden med 25 procent. Då frågan om reglering av folkskoleseminariernas bibliotekariearvoden i princip torde böra bedömas på samma sätt som frågan om motsvarande arvoden vid de allmänna läroverken, bör alltså förevarande delpost, nu 7,500 kronor, höjas med omkring 1,800 kronor till 9,300 kronor. Enligt vad jag från överstyrelsen inhämtat, utgår dyrtidstillägg icke å i runt tal 3,130 kronor av det till förevarande ändamål nu anvisade beloppet på grund av gällande bestämmelser om dyrtidstilläggets maximering, medan å omkring 4,120 kronor dyrtidstillägg utgår oavkortat; det återstående beloppet av 250 kronor, vilket avsetts till arvodesförstärkning i vissa fall, synes icke hava blivit utnyttjat. Jag anser mig emellertid icke böra med hänsyn härtill föreslå någon reduktion av den nyss angivna höjningen till 9,300 kronor. Särskilda medel för beredande av ökade bibliotekariearvoden i vissa fall finner jag mig icke böra beräkna. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga erforderliga jämkningar i nu gällande arvodesgrunder, varvid bör föreskrivas, bland annat, att dyrtidstillägg framdeles icke må utgå å förevarande arvoden.

Överstyrelsens förslag om uppdelning av arvodena till *biträden å rektors-expeditionerna* i grundarvoden — 100 kronor högre vid provårsseminarierna än vid övriga seminarier — och tilläggsarvoden anser jag mig sakna skäl att förorda, dels enär de nuvarande arvodesgrunderna bestämts så sent som år 1936 och dels emedan en dylik uppdelning med hänsyn till seminariernas i jämförelse med de allmänna läroverken mera fasta organisation synes göra en sådan uppdelning opåkallad.

Enligt från överstyrelsen erhållna uppgifter utgår oavkortat dyrtidstill-

lägg för närvarande å samtliga nu utgående arvoden till rektorsbiträden. På grund härav torde med hänsyn till vad jag i det föregående anført ifrågasvarande arvoden i stället böra generellt höjas med 25 procent i samband med att föreskrift meddelas, att dyrtidstillägg icke må utgå å dessa arvoden. Det för innevarande budgetår till arvoden disponerade beloppet, 5,225 kronor, bör alltså höjas med i runt tal 1,300 kronor till 6,525 kronor. Skäl synas tala för att, på sätt överstyrelsen satt i fråga, arvodena vid provårseminarierna bestämmas att utgå med något högre belopp än vid övriga seminarier med motsvarande organisation. Jag beräknar med hänsyn härtill och för beredande av viss marginal förevarande delpost till jämnt 7,000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga härav påkallade jämkningar i de nu gällande arvodesgrunderna.

Med hänsyn till av chefen för finansdepartementet framställt förslag om uppräknig av de särskilda *arvodena vid provårseminarierna* bör den härför avsedda delposten i enlighet med av överstyrelsen utförd beräkning, varemot jag icke funnit anledning till erinran, uppföras med 22,700 kronor.

Delposten till *tilläggsarvoden åt lärare vid de vid vissa seminarier anordnade kurserna för utbildande av kyrkomusiker* torde med anledning av vad överstyrelsen anført ävensom den förutnämnda löneregleringen böra uppföras med förslagsvis 6,200 kronor.

Å arvodena åt lärare vid *förberedande kurs vid seminariet i Falun* utgå för närvarande icke dyrtidstillägg på grund av föreskrifterna om maximering av dylika tillägg. Med hänsyn till vad överstyrelsen anført torde emellertid de för ändamålet under en särskild delpost anvisade medlen böra undergå en ökning från 1,200 kronor med 300 kronor till 1,500 kronor. Jag har icke heller något att erinra mot att delposten till *arvoden vid kurser för utbildande av hjälpklasslärare* på av överstyrelsen anförda skäl höjes med 600 kronor till 11,600 kronor.

Vid bifall till vad jag här föreslagit bör alltså anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, för nästa budgetår uppföras med $(16,100 + 9,300 + 7,000 + 22,700 + 6,200 + 1,500 + 11,600 =) 74,400$ kronor vilket innebär en anslagshöjning med 10,900 kronor.

Mot överstyrelsens beräkning av de för *grundavlöningar till övrig icke-ordinarie personal* erforderliga anslagsmedlen har jag icke funnit anledning till erinran. Vid oförändrade lönebestämmelser borde alltså ifrågasatta löneregleringen för lärare borde posten enligt av överstyrelsen utförda beräkningar uppföras med ett till 120,500 kronor förhöjt belopp. Härtill kommer enligt vad jag nyss anført kostnaden för 10 extra ordinarie vaktmästare, varav

tre förutsättas placerade i 6 och sju i 5 lönegraden. Sistnämnda belopp bör i anledning härav höjas med 27,600 kronor till 148,100 kronor. På av överstyrelsen anförda skäl torde delposten bära fortfarande anvisas förslagsvis, varvid bör gälla, att de anvisade medlen icke må utan Kungl. Maj:ts tillstånd överskridas. I likhet med vad för innevarande budgetår ägt rum, torde Kungl. Maj:t jämväl bära meddela föreskrift om det högsta antal extra ordinarie lärarbefattningar, som vid folkskoleseminarierna må förekomma.

Delposten till *avlöningsförhöjningar m. m.* åt ifrågavarande personal torde för nästa år kunna uppföras med 10,300 kronor.

Anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal bör alltså för nästa budgetår uppföras med $(148,100 + 10,300 =) 158,400$ kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 63,400 kronor.

Den i avlöningsstaten för innevarande budgetår uppförda anslagsposten till särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän bortfaller vid genomförande av den förutnämnda löneregleringen. I stället bör uppföras en särskild anslagspost till *rörligt tillägg* å förslagsvis 131,100 kronor.

Vid bifall till vad jag föreslagit bör förevarande anslag bestämmas till $(2,000,800 + 35,300 + 74,400 + 158,400 + 131,100 =) 2,400,000$ kronor, vilket innebär en anslagshöjning med $(2,400,000 - 1,864,400 =) 535,600$ kronor.

6. Förslagsanslaget till Folkskoleseminarier: Omkostnader.

Förevarande anslag är för innevarande budgetår uppfört med 265,900 kronor och disponeras jämlikt en av Kungl. Maj:t fastställd omkostnadsstat jämte därtill hörande bestämmelser, vilka finnas intagna i statsligaren för budgetåret 1938/39, sid. 510 och 511.

Skolöverstyrelsen har i förutberörda skrivelse den 8 november 1938 ifrågasatt vissa höjningar av i omkostnadsstaten ingående delposter. Överstyrelsen har emellertid samtidigt erinrat, att, därest överstyrelsens i annat sammanhang framlagda förslag angående lönereglering för vaktmästare och annan därmed jämförlig personal vid folkskoleseminarierna från och med nästa budgetår bleve genomfört, förevarande anslag borde minskas med de belopp, som för närvarande ur ifrågavarande anslag utginge till den personal, vilken skulle komma i åtnjutande av nämnda lönereglering.

De av överstyrelsen ifrågasatta anslagshöjningarna uppgå till sammanlagt 15,100 kronor och innebära följande:

Expenser. Den i omkostnadsstaten ingående anslagsposten till expenser innefattade två delposter, nämligen dels en förslagsvis beräknad post till

bränsle, lyse och vatten, uppgående till 119,500 kronor, dels ett maximerat belopp å 106,800 kronor till övriga expenser. Då medelsåtgången å den förra delposten, enligt från rektorerna infordrade uppgifter, under budgetåret 1937/38 varit i runt tal 126,000 kronor och då seminariet i Kalmar efter den nu pågående ombyggnaden komme att draga större kostnader än hittills för ändamålet, torde delposten till bränsle, lyse och vatten böra för budgetåret 1939/40 höjas till förslagsvis 128,000 kronor. Även delposten till övriga expenser måste vidkännas en höjning, på grund av ökade kostnader för städning m. m., särskilt vid seminariet i Kalmar. Överstyrelsen beräknade det erforderliga beloppet till 108,900 kronor, vadan hela anslagsposten till expenser borde utgå med $(128,000 + 108,900 =) 236,900$ kronor, vilket innebure en anslagshöjning med 10,600 kronor, varav 8,500 kronor belöpte å delposten till bränsle, lyse och vatten och 2,100 kronor å delposten till övriga expenser.

Därest emellertid den nu pågående utredningen rörande anställnings- och avlöningsförhållanden för vid statens myndigheter och institutioner samsatt städningsspersonal skulle leda till andra anställningsförhållanden och högre löner för städningsspersonalen vid folkskoleseminarierna, kunde givetvis de gjorda beräkningarna för expensanslagen icke gälla.

Övriga utgifter. Å den under anslagsposten till Övriga utgifter uppförda delposten å 46,900 kronor till trädgårdarnas underhåll och skötsel beräknade överstyrelsen en mindre höjning med 2,100 kronor på grund av att avlöningen till vissa trädgårdsbiträden och tillfälliga trädgårdsarbetare stigit. Bruttoanslaget torde alltså böra uppföras med 49,000 kronor. Inkomsterna från trädgårdarna beräknades av rektorerna till ungefär 16,000 kronor mot nu 15,500 kronor, varför det behövliga nettoanslaget blir 33,000 kronor eller 1,600 kronor större än under föregående budgetår.

I delposten å förslagsvis 7,200 kronor till särskilda kurser och föreläsningar m. m. hade under de senaste åren även ingått vissa maximerade belopp till anordnande av friluftsläger och simundervisning, varjämte för innevarande budgetår i posten jämväl inberäknats medel till seminariet i Göteborg för förhyrande av idrottsplan. Överstyrelsen beräknade till seminarierna i Göteborg, Kalmar, Karlstad och Stockholm för nämnda ändamål samma anslag som innevarande budgetår. Därjämte hade rektor vid folkskoleseminariet i Uppsala begärt ett anslag till anordnande av friluftsläger och rektorerna i Falun, Lund, Umeå och Uppsala anslag för simundervisning. Då den nya undervisningsplanen för seminarierna föreskreve simundervisning och de nämnda seminarierna saknade simbassäng eller ägde en för improviserad otillräcklig sådan, tillstyrkte överstyrelsen framtällningarna, vilka samtliga avsåge avgift för begagnande av större simhall i staden. — Slutligen hade rektor vid seminariet i Umeå begärt ett tillfälligt anslag å 150 kronor för att under den tid, som seminariets idrottsplan omlades, hyra annan sådan.

I delposten borde liksom förut ingå ett belopp å 2,500 kronor till anordnande av kurser i tal- och röstvård.

Det sammanlagda anslagsbehovet å nu ifrågavarande delpost uppskattades av överstyrelsen till 9,400 kronor eller 2,200 kronor mera än föregående år. Hela anslagsposten till övriga utgifter borde alltså uppföras med $(49,000 +$

+ 9,400 =) 58,400 kronor, innebärande en höjning med (58,400 — 54,100 =) 4,300 kronor.

Reseersättningar. Härtill borde anvisas oförändrat belopp, 4,000 kronor.

Särskilda uppbördsmedel. För upplåtelse av lokaler, ersättning för lyse m. m. beräknade överstyrelsen ett från 3,000 kronor till 2,300 kronor sänkt belopp. Inkomsterna av trädgårdar beräknades å andra sidan stiga från 15,500 till 16,000 kronor. Såsom särskilda uppbördsmedel borde alltså upptagas ett belopp av (2,300 + 16,000 =) 18,300 kronor, eller 200 kronor mindre än för innevarande budgetår.

Det sammanlagda anslagsbehovet för seminariernas omkostnader uppginge sålunda till (236,900 + 58,400 + 4,000 =) 299,300 kronor. Härifrån avginge beräknade uppbördsmedel om 18,300 kronor, varför de beräknade nettoomkostnaderna utgjorde 281,000 kronor, innebärande en anslagshöjning med (281,000 — 265,900 =) 15,100 kronor.

Därest emellertid, såsom överstyrelsen tidigare föreslagit, vaktmästarpersonalens vid folkskoleseminarierna lönefråga skulle lösas vid 1939 års riksdag och vaktmästarnas avlöning komme att utgå från anslaget till bestridande av avlöningar åt ordinarie tjänstemän, så skulle givetvis vaktmästarlönerna frånräknas omkostnadsstaten. I överstyrelsens förutnämnda beräkningar inginge de av rektorerna uppgivna, enligt nuvarande grunder beräknade avlöningarna till vaktmästare, eldare och trädgårdsbiträden, med en sammanlagd summa av 60,035 kronor, varav 43,635 kronor inginge i anslagsposten till expenser och 16,400 kronor i delposten till trädgårdarnas underhåll och skötsel. Sedan dessa summor fråndragits utgjorde anslagsbehovet å omkostnadsstaten (281,000 — 60,035 =) i runt tal 221,000 kronor, därav till expenser (236,900 — 43,635 =) i runt tal 193,300 kronor och till trädgårdarnas underhåll och skötsel (49,000 — 16,400 =) 32,600 kronor.

Departementschefen.

Skolöverstyrelsens beräkningar av medelsbehovet till förevarande ändamål för nästa budgetår hava icke givit mig anledning till annat än följande erinringar.

De till *bränsle, lyse och vatten* avsedda medlen, för innevarande budgetår 119,500 kronor, böra enligt överstyrelsens beräkningar förstärkas med 8,500 kronor dels på grund av belastningen för budgetåret 1937/38, dels ock till följd av ökat medelsbehov vid folkskoleseminariet i Kalmar, som med ingången av höstterminen 1939 beräknas komma att inflytta i nya lokaler. Då nämnda ökade belastning till icke oväsentlig del torde belöpa å den stegring av bränslepriserna, som under sagda budgetår ägt rum men som på senare tid följts av en rätt avsevärd nedgång, torde det vara tillräckligt, om för nämnda ändamål under nästa budgetår beräknas 124,000 kronor eller 4,000 kronor mindre än av överstyrelsen beräknats.

Överstyrelsen har vidare anhållit om anvisande av oförändrat belopp, 4,000 kronor, till *reseersättningar*. Mot det äskade beloppets storlek torde icke kunna göras någon erinran. Anslagsposten torde emellertid framdeles böra benämnas *flyttningersättningar*.

I enlighet med förutnämnda förslag till *lönereglering för vaktmästare* m. fl. befattningshavare vid folkskoleseminarierna bör på sätt överstyrelsen ifrågasatt förevarande anslag minskas med de i anslaget nu inräknade medlen till löner åt nämnda personal. Enligt vad jag under hand från överstyrelsen inhämtat, utgå under innevarande budgetår från omkostnadsanslaget avlöningsmedel till ifrågavarande vaktmästar- och därmed jämförlig personal, vilka beröras av förenämnda lönereglering, med 45,010 kronor från anslagsposten till expenser, varav 19,605 kronor från delposten till bränsle, lyse och vatten samt 25,405 kronor från delposten till övriga expenser, ävensom med 16,404 kronor från delposten till trädgårdarnas underhåll och skötsel. Sammanlagt utgår alltså från förevarande anslag avlöningsmedel till av löneregleringen berörd personal med $(45,010 + 16,404 =) 61,414$ kronor, med vilket belopp det av överstyrelsen angivna anslaget å 281,000 kronor bör minskas. Emellertid förutsätter jag, att åttonde huvudtitelns allmänna anslag till dyrtidstillägg icke i fortsättningen tages i anspråk för personal, som avlönas ur detta omkostnadsanslag. För beredande av lönekomensation torde på grund härav sistnämnda anslag böra något höjas, enligt inhämtad uppgift med omkring 8,000 kronor.

Förevarande anslag bör alltså för nästa budgetår bestämmas till $(281,000 - 4,000 - 61,414 + 8,000 =)$ i runt tal 223,600 kronor. Anslagsminskningen utgör $(265,900 - 223,600 =)$ 42,300 kronor i jämförelse med motsvarande anslag för innevarande budgetår. I jämförelse med de preliminära beräkningarna i årets åttonde huvudtitel har uppstått en anslagshöjning med 3,600 kronor.

7. Förslagsanslaget till Småskoleseminarier: Avlöningar.

Ifrågavarande anslag utgår för innevarande budgetår med 413,600 kronor och disponeras jämlikt personalförteckning och avlöningsstat med tillhörande bestämmelser, som finnas intagna i statsliggaren för budgetåret 1938/39 å sid. 513 ff.

Enligt beslut av 1936 års riksdag skola småskoleseminarierna vara organiserade enligt följande grunder. Seminarierna skola vara till antalet sju, därav tre skola vara anordnade såsom dubbelseminarier och fyra tills vidare såsom enkelseminarier. De tre dubbelseminarierna, vilka skola vara förlagda till Strängnäs, Skara och Landskrona, skola omfatta vardera två två-

åriga linjer. Av enkelseminarierna skola två, Härnösand och Växjö, vara utrustade med enkla tvååriga linjer och två, Haparanda och Lycksele, med enkla treåriga linjer.

Den *normala organisationen* innebär alltså, att samtidigt åtta tvååriga och två treåriga seminarielinjer skola vara i funktion. Jämlikt nu gällande stadga för småskoleseminarierna, nr 42/1938, må i varje klass eller avdelning av klass icke intagas fler elever än att hela antalet samtidigt undervisade uppgår till högst 24, där ej skolöverstyrelsen på grund av särskilda förhållanden medger undantag.

Den av 1936 års riksdag beslutade organisationen har trätt i successiv tillämpning från och med läsåret 1936—37. Nämda läsår intogos sålunda 12 elever i första klassen vid vart och ett av samtliga småskoleseminarier utom det i Växjö. Följande läsår intogos 12 elever vid ettvar av seminarierna i Strängnäs, Skara, Härnösand och Lycksele samt 24 vid seminariet i Landskrona (däremot inga vare sig i seminariet i Haparanda eller i Växjö). Innevarande läsår slutligen hava 15 elever intagits i första klassen vid ettvar av småskoleseminarierna i Haparanda, Härnösand, Lycksele, Skara och Strängnäs samt 24 vid vart och ett av seminarierna i Landskrona och Växjö. Sistnämnda seminarium har sålunda trätt i verksamhet först från och med innevarande budgetår.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 8 november 1938 gjort framställning angående anslag till avlöningar vid småskoleseminarierna för budgetåret 1939/40. Häröver har *statskontoret* den 12 december 1938 avgivit utlåtande.

Beträffande frågan om seminarieorganisationen och intagningen av elever under budgetåret 1939/40 inhämtas av överstyrelsens utlåtande följande:

Överstyrelsen har lämnat följande översikt över småskoleseminariernas klass- och elevantal under innevarande läsår:

Seminaries	Klassavdelningar och elever	Övnings- skolavdel- ningar	Utexaminerade år		
			1939	1940	1941
Haparanda (3)	III 12 — I 15	3	12	—	15
Härnösand (2)	— II 12 I 15	3	12	15	—
Landskrona (2+2) . . .	— II 24 I 24	4	24	24	—
Lycksele (3)	III 12 II 12 I 15	4	12	12	15
Skara (2+2)	— II 12 I 15	3	12	15	—
Strängnäs (2+2)	— II 12 I 15	3	12	15	—
Växjö (2)	— — I 24	3	—	24	—
Summa	123	23	84	105	30 + intagna 1939

På grund av den överproduktion av småskollärarinnor, anför överstyrelsen vidare, som ägt rum under den tid, då småskolläraryrket utbildningen ombesörjts huvudsakligen av landstingen, hade under de senare åren, sedan staten helt övertagit denna lärarutbildning och sålunda ägt möjlighet att vidtaga åtgärder i restriktivt syfte, kraftiga inskränkningar i seminarieorganisationen och den årliga examinationen blivit vidtagna.

När den nuvarande seminarieorganisationen trädde i full verksamhet, var den beräknad för en årlig examination av 240 småskollärarinnor. Emellertid hade år 1937 utexaminerats allenast 10 och år 1938 48 elever, och av tabellen här ovan framginge, att talen under åren 1939 och 1940 bleve 84 och 105.

Av verkställda undersökningar, beträffande vilka hänvisas till handlingarna i ärendet, torde framgå, att de restriktiva åtgärder, som staten under de senare åren vidtagit i fråga om småskolläraryrket utbildningens omfattning, haft åsyftad verkan, så att arbetslösheten bland småskollärarinnorna i vissa delar av landet upphört och i övrigt i stort sett vore på väg att upphöra.

Nästa fråga bleve nu den, vilket behov av småskollärarinnor, som under de närmaste åren kunde komma att göra sig gällande. Den viktigaste faktorn härvidlag vore under normala förhållanden avgångsfrekvensen inom vederbörande lärarkår. Överstyrelsen hade genom folkskolinspektörerna inhämtat åldersuppgifter angående de nu tjänstgörande äldre lärarinnorna vid småskolor och mindre folkskolor samt biträdande lärarinnor. En sammanställning av dessa uppgifter visade, när pensionsåldern (60 år) inträdde under de närmaste 10 åren:

Pensionsåldern år:	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947
Antal lärarinnor:	217	257	277	269	259	267	337	339	380	393

Med hänsyn till möjligheterna till viss förtidspensionering enligt det nya pensionsreglementet vore det sannolikt, att avgången de närmaste åren bleve större än vad i tabellen angivits. Lades till ovan anförda siffror avgångsfrekvensen på grund av andra orsaker (dödsfall, frivillig avgång m. m.), vilken tidigare för småskollärarkåren beräknats till siffran 174 per år, erhöles följande avgångssiffror:

År:	1938	1939	1940	1941	1942	1943	1944	1945	1946	1947
Antal avgångna:	391	431	451	443	433	441	511	513	554	567

Denna avgångsfrekvens stämde i det närmaste med den av 1932 års seminariesakkunniga beräknade för motsvarande år. Även om det beräknade antalet avgångna i verkligheten skulle bli något mindre än de angivna siffrorna utvisade, skulle likväl av de ovan anförda förhållandena kunna dragas den slutsatsen, att tiden borde vara inne för en väsentlig utvidgning av såväl klassantalet som antalet intagna elever vid småskoleseminarierna. Emellertid måste vid denna frågas bedömning även beaktas andra omständigheter, vilka manade till fortsatt försiktighet i fråga om seminarieverksamhetens utvidgning. Överstyrelsen åsyftade den pågående rationalise-

ringen inom folkskoleväsendet, vilken medförde ett stort antal övertaliga lärare i samband med tjänstindragningar. Dessa indragningar drabbade i första hand de befattningar, som innehades av småskollärarinnor, sålunda tjänster vid småskolor och mindre folkskolor samt biträdande lärartjänster vid folkskolor. Genom den undersökning, som folkskolinspektörerna författningenligt verkställt vid årsskiftet 1936—37 hade framgått att intill den 1 juli 1940 kunde räknas med över 600 övertaliga småskollärartjänster. Enligt av överstyrelsen från folkskolinspektörerna inhämtade särskilda uppgifter angående förändringar i lärarbehovet framginge, att småskollärartjänsterna (ovanstående tre kategorier) under redovisningsåren 1938—40 borde minskas med sammanlagt 263. I vilken omfattning dessa övertaliga tjänster verkligen kunde indragas under ifrågavarande år vore emellertid en öppen fråga. Av det anförda framginge, att befordringsmöjligheterna för småskollärarinnorna fortfarande vore mycket små. Det framginge också av ovannämnda undersökningar angående anställningsförhållandena bland de under de senaste 7 à 8 åren utexaminerade lärarinnorna, att endast ett fåtal kunnat bli ordinarie men att det överväldigande flertalet fått nöja sig med vikariat eller i bästa fall med förordnande som extra ordinarie. Vid slutet av vårterminen 1938 hade inom småskollärarkåren 647 varit extra ordinarie och 1,218 vikarier, varav 377 uppehållit vakanta tjänster och 841 varit vikarier för tjänstlediga lärare. Flertalet av de vakanta tjänsterna vore givetvis sådana, som vid lägligt tillfälle kunde indragas.

Med hänsyn till det nu anförda funne överstyrelsen, att läget ännu manade till återhållsamhet i fråga om intagning av elever vid småskoleseminarierna år 1939. I detta sammanhang ville överstyrelsen erinra om en till överstyrelsen den 4 oktober 1938 ingiven framställning från styrelsen för Sveriges småskollärarinneförening, vari styrelsen anhölle, att överstyrelsen ville föreslå en stark begränsning i klass- och elevantal vid nämnda seminarier under läsåret 1939—40. Överstyrelsen delade så tillvida den av nämnda lärarorganisation framförda meningen, att överstyrelsen icke vore beredd att föreslå småskoleseminariernas i Skara och Strängnäs utvidgning till dubbelseminarier redan nästa år (i Skara lade ock brist på lokaler hinder i vägen för en sådan anordning), ej heller att intagningsklasserna överlag fylldes med maximiantal elever. Dock funne överstyrelsen — med hänsyn till den hotande bristen på småskollärarinnor i södra Sverige — tiden vara inne att småskoleseminariets i Landskrona organisation till dubbelseminarium påbörjades genom att två avdelningar av första klassen där intoges hösten 1939. Likaså torde klassnumerären vid de seminarier, som senast intagit 15 elever, nu böra ökas till 20, dock med undantag för seminarierna i Haparanda och Lycksele, där förhållandena motiverade, att intagningen icke heller nästa gång överstege 15-talet. Frågan om övningsskolans utvidgning vid vissa seminarier komme överstyrelsen att upptaga i annat sammanhang.

Enligt överstyrelsens förslag skulle småskoleseminariernas organisation under budgetåret 1939/40 bli den, som nedanstående översikt utvisade:

Seminarier	Klassavdelningar och elever	Övnings- skolavdel- ningar	Utexaminerade år		
			1940	1941	1942
Haparanda (3)	— II 15 I 15	3	—	15	15
Härnösand (2)	— II 15 I 20	3	15	20	—
Landskrona (2+2) . . .	— II 24 I $\begin{smallmatrix} 24 \\ 24 \end{smallmatrix}$	4	24	48	—
Lycksele (3)	III 12 II 15 I 15	4	12	15	15
Skara (2+2)	— II 15 I 20	4	15	20	—
Strängnäs (2+2) . . .	— II 15 I 20	4	15	20	—
Växjö (2)	— II 24 I 24	3	24	24	—
Summa	123 162	25	105	162	30 + intagna 1940

I den av överstyrelsen omnämnda skrivelsen från *styrelsen för Sveriges småskolläraryrkesförening* har framhållits såsom nödvändigt, att examinationen av småskollärarinnor fortfarande starkt begränsades.

Genom de under senaste åren ständigt pågående indragningarna av småskolläraryrketjänster hade möjligheterna för småskolläraryrkesinnorna att vinna befordran till ordinarie anställning minskat i oroväckande grad. Endast ett fåtal av de under senaste åren utexaminerade småskolläraryrkesinnorna hade kunnat erhålla ordinarie tjänst. Enligt av styrelsen verkställd undersökning hade av 1,367 under åren 1930—37 utexaminerade småskolläraryrkesinnor endast 247 vunnit ordinarie anställning, varav endast 26 under år 1937, vilket syntes styrelsen vara ett mycket ringa antal i förhållande till den beräknade årliga avgången.

En betydlig minskning av antalet arbetslösa småskolläraryrkesinnor hade visserligen under de senaste åren förmärkts. Av de 1,367 under åren 1930—37 utexaminerade småskolläraryrkesinnorna hade sålunda endast 77 den 1 mars 1938 varit ofrivilligt arbetslösa. Ett år tidigare hade nämnda antal varit 96; minskningen det senaste året hade sålunda varit 19, vilken siffra vore anmärkningsvärt låg, då hela antalet examinerade under år 1937 utgjort endast 10. Emellertid finnes förutom dessa ofrivilligt arbetslösa ett ganska stort överskott av småskolläraryrkesinnor, som examinerats före år 1930. Många av dessa — liksom av de efter år 1930 examinerade — hade övergått till andra verksamhetsområden. Även om en viss del av dessa kunde vara förhindrade att mottaga mera stadigvarande skoltjänstgöring, stode de dock i stor utsträckning till förfogande för vikariatstjänstgöring. Detta förhållande medförde, att vikariestocken bland småskolläraryrkesinnorna vid en jämförelse med den ordinarie personalen procentuellt sett hade en utsträckning, som näppeligen vore tillfinnandes bland andra lärargrupper.

Styrelsen hade kännedom om, att det nuvarande överskottet av småskolläraryrkesinnor i vissa delar av landet under en del av året helt absorberats, och att vid vikarieanskaffning brist på småskolläraryrkesinnor understundom förmärkts. Med anledning härav ville styrelsen framhålla önskvärdheten av att alla tillfälliga vikarier vid sådana tillfällen anlätades. Skulle alla reserver vara uttömda, återstode de pensionerade, av vilka säkert många vore villiga att på den ort, där de vore bosatta, tjänstgöra som vikarier.

I detta sammanhang ville styrelsen understryka vikten av en rationell platsförmedling, varigenom en jämnare fördelning av vikarietillgången över hela landet skulle vinnas och brist på småskollärarinnor på vissa platser motverkas.

Styrelsen ville slutligen framhålla som sin mening, att den begränsning i såväl examensavdelningar som elevantal, som ägt rum under läsåret 1938—39, även borde ske nästkommande läsår. Styrelsen ville även ifrågasätta om icke en förnyad omprövning av behovet av småskollärarinnor skulle påvisa, att även denna elevintagning vore för stor.

I fråga om anslagsbehovet under budgetåret 1939/40 har överstyrelsen anfört:

1. Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat.

Någon ändring i rektorernas antal eller placering i lönegrupp vore ej erforderlig. Avlöningsbeloppet för samtliga rektorer vore beräknat till 73,740 kronor. Till avlöning i övrigt åt tjänstemän å ordinarie stat i enlighet med den för budgetåret 1938/39 gällande personalförteckningen komme att erfordras ett belopp av 244,759 kronor. Hela avlöningsbeloppet för tjänstemän å ordinarie stat komme sålunda att uppgå till 318,499 kronor.

Emellertid borde för budgetåret 1939/40 inrättas vissa *nya lärartjänster*. Den föreslagna utvidgningen av seminariet i Landskrona till dubbelseminarium genom intagning hösten 1939 av två avdelningar i första klassen medförde behov av ytterligare en adjunktstjänst. Å personalförteckningen för seminariet i Lycksele funnes upptagen en adjunktstjänst. Emellertid erfordrades där utom rektor tre lärarbefattningar å seminariestadiet. Två av dessa inginge under innevarande budgetår bland de åtta å övergångsstat upptagna ämneslärartjänsterna. I skrivelse den 8 april 1938 hade överstyrelsen hemställt om bemyndigande att förordna icke-ordinarie ämneslärarinnan Sigrid Degerman såsom ordinarie lärarinna å en av dessa tjänster å övergångsstat med placering vid seminariet i Lycksele. Detta förslag hade Kungl. Maj:t enligt beslut den 17 juni 1938 lämnat utan avseende. Sigrid Degerman uppehölle nu befattningen såsom icke-ordinarie ämneslärarinna. Det syntes överstyrelsen under alla förhållanden lämpligast, att befattningen i staten upptoges såsom adjunktstjänst, helst som vid samma seminarium funnes ytterligare en ämneslärarinnetjänst på övergångsstat, besatt med ordinarie innehavare. Det torde sedermera böra bero av Kungl. Maj:ts bestämmande efter framställning av överstyrelsen, hur den nya adjunktstjänsten skulle uppehållas under budgetåret 1939/40.

Vad övningslärartjänsterna beträffade, föranledde seminarieorganisationen under budgetåret 1939/40 ingen annan ändring än att en ny ordinarie lärartjänst i hushållsgöromål bleve erforderlig vid seminariet i Landskrona.

Rektorerna vid småskoleseminarierna i Strängnäs och Skara hade framhållit behovet av ytterligare en övningsskollärartjänst vid ettvar av dessa seminarier. När dessa seminarier bleve förändrade till dubbelseminarier, krävdes fem övningsskolavdelningar. För närvarande funnes där tre sådana avdelningar. Vad som motiverade ytterligare en övningsskolavdelning redan nu vore den ökning i övningsskolans belastning med övningslektioner, som följde dels av elevantalets ökning i seminarieklasserna och dels av efterprovningarna i undervisningsskicklighet, som nu kommit i gång enligt bestämmelserna i den nya seminariestadgan. Överstyrelsen vitsordade detta

behov och erinrade tillika därom, att seminariet i Landskrona redan med nu innevarande budgetår erhållit sin fjärde övningsskolavdelning, fastän seminariets organisation vore densamma som i Skara och Strängnäs.

De nya ordinarie lärartjänsterna borde avlöningsberäknas till sammanlagt 31,281 kronor.

Hela anslaget till avlöningar till tjänstemän på ordinarie stat borde sålunda beräknas till ett bruttobelopp av $(318,499 + 31,281 =) 349,780$ kronor. Om härifrån avdroges pensionsavgifter till ett beräknat belopp av i avrundat tal 14,000 kronor, återstode ett anslagsbehov av 335,780 kronor.

Därest en *lönereglering för vaktmästare* och med dem likställd personal vid småskoleseminarierna komme att genomföras med tillämpning från och med budgetåret 1939/40, hade en sådan lönereglering för småskoleseminariernas vidkommande beräknats draga en kostnad av 43,770 kronor. Under denna förutsättning uppkomme ett medelsbehov till avlöning av ordinarie tjänstemän av $(335,780 + 43,770 =) 379,550$ kronor, eller i avrundat belopp 379,500 kronor.

2. A v l ö n i n g a r t i l l t j ä n s t e m ä n å ö v e r g å n g s s t a t.

Denna delpost vore nu i staten upptagen med 34,700 kronor. I personalförteckningen vore upptagna 8 ämneslärare, 4 övningsskollärare och 1 lärarinna i hushållsgöromål och kvinnlig slöjd. Samtliga övningsskollärare jämte den nämnda övningslärarinnan vore numera placerade såsom ordinarie lärare och borde därför utgå från övergångsstaten. Formellt borde 7 ämneslärare kvarstå å övergångsstaten, sedan den ena ämneslärartjänsten vid seminariet i Lycksele ersatts med en adjunktstjänst. Dock syntes avlöningsmedel å övergångsstaten ej böra upptagas för de två ämneslärare, vilka vore förordnade som rektorer, under vilken tid deras ämneslärartjänster förändrats till adjunktbefattningar. Återstode sålunda 5 ämneslärarinnor, vilka under budgetåret 1939/40 borde avlönas med till tjänstemän å övergångsstat anvisade medel. Dessa lärarinnor tjänstgjorde vid seminarierna i Härnösand, Landskrona, Lycksele, Skara och Växjö. Härför erfordrades — efter avdrag av pensionsavgifter — ett sammanlagt belopp av 25,800 kronor.

3. A r v o d e n o c h s ä r s k i l d a e r s ä t t n i n g a r, b e s t ä m d a a v K u n g l. M a j : t.

Delposten till *arvoden åt seminarieläkare* utginge under innevarande budgetår med 3,925 kronor. Överstyrelsen beräknade på denna post med anledning av ökat antal klassavdelningar en ökning med 525 kronor, varför det behövlige anslaget för budgetåret 1939/40 utgjorde 4,450 kronor. Dyrtidstillägg utginge enligt redan givna bestämmelser icke å dessa arvoden.

Till *arvoden åt seminariebibliotekarier* utginge för närvarande 2,500 kronor. Då organisationen av småskoleseminarierna komme att något utvidgas budgetåret 1939/40, beräknade överstyrelsen, att vid oförändrade arvodessgrunder detta belopp borde ökas till 2,650 kronor.

I anslutning till vad överstyrelsen föreslagit beträffande motsvarande arvoden vid folkskoleseminarierna och då det vore önskvärt, att liknande grunder tillämpades jämväl för småskoleseminarierna, ville överstyrelsen emellertid föreslå, att dessa seminariers bibliotekarier jämställdes med bibliotekarierna vid realskolorna och att arvodena finge utgå med 650 kro-

nor till dubbelseminarierna och 450 kronor till enkelseminarierna. Vid seminarierna i Haparanda och Lycksele, vilka i storleksordning intoge en mellanställning mellan de båda nyssnämnda slagen av seminarier, borde under sådana förhållanden arvodet utgå med 550 kronor.

Beräknat efter dessa grunder, skulle anslagsbehovet på denna post utgöra 3,950 kronor. Då emellertid seminarierna ej under budgetåret 1939/40 hade full organisation, torde ett belopp av 3,300 kronor vara tillräckligt. Överstyrelsens förslag skulle alltså medföra en kostnadsökning på (3,300 — 3,000 =) 300 kronor.

Till *arvoden åt biträden på rektorsexpeditionerna* utginge nu 1,400 kronor. Detta belopp borde för budgetåret 1939/40 höjas till 1,500 kronor med hänsyn till att nya klasser tillkomme.

Då det syntes önskvärt, att vid småskoleseminarierna tillämpades samma grunder, som av överstyrelsen föreslagits beträffande folkskoleseminarierna, finge överstyrelsen föreslå, att ifrågavarande arvoden vid småskoleseminarierna skulle utgå dels med samma grundbelopp, som föreslagits vid realskolorna, 100 kronor, dels med samma kompletterande bidrag som vid folkskoleseminarierna, 35 kronor, för varje klassavdelning.

Beräknat efter dessa grunder skulle anslagsbehovet på denna post, då småskoleseminarierna uppnått full organisation, utgöra 2,485 kronor. Under budgetåret 1939/40 skulle emellertid anslagsbehovet stanna vid 2,050 kronor. Detta förslag skulle alltså innebära en kostnadsökning av (2,050 — 1,725 =) 325 kronor.

För närvarande utginge *tilläggsarvoden åt lärare i trädgårdsskötsel* med 300 kronor till var och en av lärarna i trädgårdsskötsel i Skara, Strängnäs och Växjö. Härpå utginge dyrtidstillägg. Därest dyrtidstilläggen ansåges böra avskaffas jämväl å dessa arvoden, torde de böra höjas till 350 kronor. Anslagsposten borde på grund härav höjas till ($3 \times 350 =$) 1,050 kronor.

Såsom *arvode åt ett biträde för matlagningen vid seminariet i Lycksele* utginge nu ett belopp av 900 kronor. Härå hade utbetalts oreglerat dyrtidstillägg, senast 33 procent. Därest dyrtidstillägg ej längre skulle utgå, borde arvodet höjas till 1,200 kronor.

Anslagsposten till *arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t* borde sålunda bestämmas till (4,450 + 3,300 + 2,050 + 1,050 + 1,200 =) 12,050 kronor.

4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal.

De av rektorerna lämnade uppgifterna gäve vid handen, att någon ändring i delposterna grundavlöningar och avlöningsförhöjningar m. m. ej behövde vidtagas. Beloppet stannade sålunda vid 46,900 kronor.

5. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän.

Här borde såsom förut upptagas ett mindre belopp, vilket med hänsyn till statens avrundande torde böra bestämmas till 250 kronor.

Sammanlagt äskade överstyrelsen alltså till avlöningar vid småskoleseminarierna ett belopp av 464,500 kronor, vilket innebure en anslagshöjning med 50,900 kronor.

Slutligen har överstyrelsen framhållit, att även för budgetåret 1939/40 erfordrades, att Kungl. Maj:t medgäve rätt för skolöverstyrelsen att i vissa fall medgiva rektor och ordinarie lärare vid småskoleseminarium nedsatt tjänstgöring.

Statskontoret har i sitt förutnämnda utlåtande anført:

Av vad skolöverstyrelsen i föreliggande ärende anført rörande de omständigheter, som borde tillmätas avgörande betydelse för bedömandet av spørgsmålet om elevintagningen för nästkommande budgetår, syntes framgå, att relevantalet näppeligen kunde sättas lägre än till det av överstyrelsen beräknade. I sagda avseende funne statskontoret således icke anledning till erinran mot överstyrelsens förslag. Ämbetsverket kunde emellertid icke biträda överstyrelsens uppfattning i fråga om organisationen av småskoleseminarierna. Enligt statskontorets mening borde nämligen ur kostnadssynpunkt intagningsklassen vid samtliga seminarier först fyllas med maximiantal elever, innan parallellavdelningar upprättades. Den omständigheten, att i vissa delar av landet rådde överskott och i andra delar brist på småskollärarinnor, torde härvidlag icke böra tillmätas avgörande betydelse. Berörda missförhållande borde nämligen avhjälpas, utan att statsverket förorsakades särskilda kostnader för ändamålet. Statskontoret finge alltså föreslå, att även för nästkommande läsår intoges endast en klassavdelning vid seminariet i Landskrona och således 24 elever i stället för föreslagna 48. Elevantalet torde emellertid i motsvarande mån böra ökas vid de övriga seminarierna, med undantag för seminariet i Växjö, vid vilket redan enligt överstyrelsens förslag skulle intagas maximiantal elever.

Med hänsyn till vad statskontoret sålunda föreslagit torde icke vara erforderligt att inrätta de av överstyrelsen för seminariet i Landskrona begärda lärarbefattningarna — en adjunktur och en lärartjänst i hushållsgöromål.

Skolöverstyrelsen hade vidare hemställt, att en av de på övergångsstat uppförda ämneslärartjänsterna, vilken icke vore besatt med ordinarie innehavare utan uppehöles av lärarinnan Sigrid Degerman i Lycksele såsom icke-ordinarie lärarinna, måtte utbytas mot en adjunktsbefattning.

Statskontoret funne icke anledning till erinran mot detta skolöverstyrelsens förslag. Statskontoret förutsatte emellertid, att den nya adjunktsbefattningen icke komme att tillsättas, så länge lärarinnan Degerman kvarstode i tjänst vid seminariet i Lycksele. För adjunktsbefattningens bestriande erforderliga medel torde därför icke behöva äskas för nästkommande budgetår.

För vartdera av seminarierna i Skara och Strängnäs hade skolöverstyrelsen tillstyrkt inrättandet av en ny övningsskolavdelning, till följd varav överstyrelsen beräknat medel för ytterligare två övningsskollärartjänster.

Såsom överstyrelsen framhållit, erfordrades, när seminarierna förändrats till dubbelseminarier och således hade fyra klassavdelningar med sammanlagt 96 elever, fem övningsskolavdelningar. För nästkommande budgetår skulle emellertid vid seminarierna i fråga finnas endast två klasser med — vid bifall till statskontorets förslag här ovan — tillhoppa 39 elever. Seminarierna i fråga skulle alltså alltjämt med avseende å antalet såväl klasser som elever vara jämställda med enkelseminariet i Härnösand. I den av 1936 års riksdag beslutade seminarieorganisationen beräknades för ett enkelseminarium tre övningsskolavdelningar. Vid sådant förhållande torde ök-

ning av antalet övningsskolavdelningar vid seminarierna i Skara och Strängnäs icke böra medgivas. Visserligen hade — såsom överstyrelsen framhållit — seminariet i Landskrona trots enahanda organisation som omförmälda seminarier från och med innevarande budgetår erhållit en fjärde övningsskolavdelning. Anledningen härtill torde emellertid närmast hava varit den, att övertalig lärare funnits tillgänglig, varför statsverket icke förorsakats några ökade kostnader genom tjänstens inrättande. Detta skulle emellertid nu bli förhållandet. Statskontoret kunde därför icke tillstyrka bifall till överstyrelsens framställning i denna del.

Då vid bifall till vad statskontoret ovan förordat, inga nya tjänster skulle tillkomma, torde för avlöningar åt ordinarie lärare kunna beräknas samma belopp som för löpande budgetår eller 322,000 kronor. Ämbetsverket ville i detta sammanhang erinra, att de av överstyrelsen gjorda anslagsberäkningarna icke torde kunna godtagas, då desamma icke syntes hava uppgjorts i överensstämmelse med gängse grunder för beräkning av avlöningsanslag.

Å den under anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, upptagna delposten till arvoden åt seminarielärare torde — vid bifall till statskontorets förslag — erfordras en höjning med allenast 225 kronor för seminariet i Växjö.

Beträffande posterna till arvoden åt seminariebibliotekarier ävensom åt biträden på rektorsexpeditionerna tillåte sig statskontoret hänvisa till vad ämbetsverket i utlåtanden den 2 december 1938 i förevarande hänseenden uttalat och föreslagit för de allmänna läroverkens del.

Vad angår behovet av vaktmästarpersonal har skolöverstyrelsen i sin förberörda skrivelse den 29 december 1937 anfört följande.

För bestridande av vaktmästaruppgifterna vore för närvarande vid småskoleseminarierna anställda 1 à 2 personer. Till sin omfattning vore dessa seminarier närmast jämförliga med den minsta typen av samrealskolor. Elevantalet (seminariet och övningsskolan) överskredde för närvarande i intet fall 100, varför en vaktmästarbefattning kunde tyckas vara tillräcklig för behovet vid ett dylikt seminarium. Emellertid vore några småskoleseminarier försedda med omfattande lokaler, särskilt i de fall, då lokalerna övertagits från ett avvecklat folkskoleseminarium (Härnösand, Landskrona, Skara, Strängnäs och Växjö), samt med jämförelsevis stora trädgårds- och parkanläggningar. För en tillfredsställande skötsel erfordrades därför enligt överstyrelsens uppfattning i regel två befattningar, nämligen

- a) vaktmästare, tillika värmeledningsskötare, i B 6 samt
- b) trädgårdsbiträde, tillika eldare, i B 5.

För den förstnämnde befattningshavaren hade byggnadsstyrelsens värmetekniska avdelning hemställt om placering i lönegraden B 7, men då de egentliga vaktmästaruppgifterna måste vara mindre omfattande, hade överstyrelsen icke kunnat biträda detta förslag.

Den nyssnämnda planen vore i överstyrelsens förslag genomförd för seminarierna i Härnösand, Landskrona, Lycksele, Strängnäs och Växjö. För seminariet i Landskrona tänktes dock den nuvarande arbetsfördelningen mellan vaktmästarna bli bestående, nämligen på det sättet, att trädgårdsbiträdet tillika skulle vara värmeledningsskötare och vaktmästaren tillika eldare. De lokala förhållandena i Lycksele vore sådana, att arbets-

bördan bleve för stor för en vaktmästare. Sålunda måste bland annat tre där befintliga värmecentraler övervakas dagligen under tiden klockan 5—22. Överstyrelsen föresloge därför enligt den angivna planen två vaktmästare. För vart och ett av seminarierna i Haparanda och Skara föresloges endast en vaktmästare (vaktmästare och värmeledningsskötare) i lönegraden B 6. För vaktmästarens placering i lönegraden B 7 hade rektor vid småskoleseminariet i Haparanda uttalat sig med motivering, att vaktmästarens arbete och ansvar betydligt ökades, då seminariet finge en planerad större organisation och nya lokaler. Då de nuvarande lokalerna för seminariet vore dels provisoriska, dels förhyrda i samrealskolan i staden, där seminariets vaktmästare icke hade någon uppgift, ansåge överstyrelsen ej tillräckliga skäl föreligga för att placera vaktmästarbefattningen i högre lönegrad än B 6. Sedan lokalfrågan blivit löst, torde frågan om lönegradsplaceringen böra ånyo prövas.

Även småskoleseminariet i Skara hade övertagit lokaler från ett nedlagt folkskoleseminarium. Det park- och trädgårdsområde, som tillhörde det nedlagda seminariet, hade emellertid till större delen försvunnit för att lämna plats för ett nyuppfört biskopshus, varför ett särskilt trädgårdsbiträde ej längre vore motiverat.

För småskoleseminarierna skulle alltså enligt skolöverstyrelsernas förslag erfordras 7 befattningar (vaktmästare och värmeledningsskötare) i lönegraden B 6 samt 5 befattningar (trädgårdsbiträde och eldare eller gymnastikvaktmästare) i lönegraden B 5.

Statskontoret har icke särskilt uttalat sig rörande löneställningen för småskoleseminariernas vaktmästarpersonal.

Lönenämnden har framhållit, att en anordning med allenast en vaktmästare förekomme jämväl vid vissa småskoleseminarier. Mot den för berörda fall föreslagna placeringen i lönegraden B 6 hade lönenämnden icke något att erinra.

Den av skolöverstyrelsen verkställda utredningen synes utvisa, att en mindre ökning av elevintagningen vid småskoleseminarierna är påkallad. Såvitt nu kan bedömas, torde elevintagningen för nästkommande läsår böra äga rum i ungefär den av överstyrelsen ifrågasatta omfattningen. Detta innebär, att i första klassen vid småskoleseminarierna skulle intagas 162 elever mot 123 höstterminen 1938, en ökning alltså med 39 elever. Enligt överstyrelsens förslag skulle denna höjning av antalet nyintagna elever ernås dels genom ökning av elevnumerären vid de redan i verksamhet varande tvååriga seminarielinjerna i Härnösand, Skara och Strängnäs från 15 till 20, dels ock genom upprättande i enlighet med 1936 års organisationsplan av en parallellinje vid Landskrona-seminariet med maximalt antal elever — alltså 24 — i första klassen.

På av statskontoret anförda skäl kan jag icke tillstyrka en utökning av antalet seminarielinjer, så länge behovet av ett större antal utexaminerade småskollärarinnor utan olägenhet kan tillgodoses genom att utnyttja den

Departamentschefen.

nuvarande seminarieorganisationens examinationskapacitet. Därest 24 elever intagas i första klassen av varje redan i verksamhet varande seminarielinje, skulle elevantalet i nämnda klass komma att uppgå till sammanlagt ($7 \times 24 =$) 168, eller 6 mer än det elevantal, varmed överstyrelsen för nästa läsår räknat. Att det ännu rådande överskottet på småskolläraryrinnor är mest framträdande inom de nordligaste delarna av riket, utgör enligt min mening icke tillräckligt skäl för överstyrelsens förslag. Jag vill i detta sammanhang instämma i vad styrelsen för Sveriges småskolläraryrinneförening uttalat angående vikten av en rationell platsförmedling, varigenom en jämnare fördelning av tillgången på platssökande småskolläraryrinnor skulle kunna vinnas.

Vid beräkningen i det följande av anslagsbehovet till avlöningar och omkostnader vid småskoleseminarierna för budgetåret 1939/40 utgår jag alltså från att någon parallellavdelning vid seminariet i Landskrona icke under nämnda budgetår upprättas. Härigenom torde det icke vara erforderligt att, på sätt överstyrelsen föreslagit, öka de för Landskrona-seminariet avsedda ordinarie tjänsterna med en adjunktstjänst och en lärarinnetjänst i hushållsgöromål. Jag har däremot icke funnit anledning till erinran mot att å personalförteckningen för tjänstemän å ordinarie stat uppföres en ny adjunktstjänst, avsedd för Lycksele-seminariet, i stället för en av de å personalförteckningen för tjänstemän å övergångsstat upptagna ämneslärartjänsterna, vilken för närvarande uppehålls på förordnande av icke-ordinarie ämneslärarinnan Sigrid Degerman med tjänstgöring vid nämnda seminarium. Emellertid torde medel icke böra beräknas till denna nya adjunktstjänst under anslagsposten till tjänstemän å ordinarie stat, så länge Sigrid Degerman kvarstår i tjänst. En anmärkning torde böra intagas i personalförteckningen om att ifrågavarande adjunktstjänst tills vidare skall hållas obesatt. Nödiga medel till bestridande av kostnaderna för den undervisning, som nu omhänderhaves av Sigrid Degerman, böra beräknas under anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal.

Överstyrelsen har vidare ifrågasatt utökning av antalet övningsskolavdelningar vid vart och ett av seminarierna i Strängnäs och Skara och i samband därmed upprättande av två nya ordinarie övningsskollärartjänster. Liksom statskontoret kan jag icke finna, att tillräckligt starka skäl anförts för ett förverkligande nu av detta förslag.

Under nu nämnda förutsättningar beräknar jag medelsbehovet till avlöningar vid småskoleseminarierna för nästa budgetår på följande sätt.

Till avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat har överstyrelsen med tillämpning av de nuvarande lönebestämmelserna beräknat ett belopp av 335,780 kronor vara erforderligt, vartill — vid bifall till överstyrelsens i annat sammanhang framlagda förslag om lönereglering för vissa vaktmästare och annan därmed jämförlig personal — komme en höjning med 43,770 kronor, eller tillhopa i avrundat tal ($335,780 +$

+ 43,770 =) 379,500 kronor. Jag har på av statskontoret anförda skäl icke ansett mig kunna lägga dessa kalkyler till grund för anslagsberäkningarna för nästa budgetår.

Under anslagsposten till avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat bör — med tillämpande av de av chefen för finansdepartementet föreslagna nya lönebestämmelserna — först och främst beräknas medel till avlönan- de av de i nu gällande personalförteckning upptagna befattningshavarna å ordinarie stat. Med vederbörlig hänsyn tagen till dyrortsplacering, till övergångsbestämmelserna rörande kvinnliga befattningshavares löneklass- placering och till pensionsavdrag samt med antagande av en genomsnitt- lig tjänstgöring för övningslärare av 30 veckotimmar, beräknar jag de för ändamålet erforderliga avlöningsmedlen till i runt tal 370,000 kronor. I anledning av chefens för finansdepartementet förslag angående lönereg- lering för viss vaktmästar- och därmed jämförlig personal torde under anslagsposten jämväl böra beräknas medel till avlöning åt sju ordinarie vaktmästare. Jag förordar, att vart och ett av de sju småskolseminarierna tilldelas en ordinarie vaktmästare i lönegraden A 6. Kostnaderna härför be- räknar jag till i runt tal 24,000 kronor. Erinras må, att i samband härmed kan vidtagas viss minskning av omkostnadsanslaget för småskolesemi- narierna. Härtill återkommer jag i det följande. De sammanlagda kostna- derna för avlöning åt tjänstemän å ordinarie stat böra alltså beräknas till $(370,000 + 24,000 =) 394,000$ kronor, vilket innebär en anslagshöjning med $(394,000 - 322,000 =) 72,000$ kronor.

Liksom hittills torde överstyrelsen böra erhålla rätt att i vissa fall med- giva rektor och ordinarie lärare vid småskoleseminarium nedsatt tjänst- göring.

I enlighet med överstyrelsens förslag torde å personalförteckningen för t j ä n s t e m ä n å ö v e r g å n g s s t a t för nästa budgetår böra upp- föras allenast sju ämneslärare med placering i lönegraden A 20. Samtliga dessa tjänster äro besatta med ordinarie innehavare, varav dock två äro förordnade såsom rektorer vid småskoleseminarier. Under anslagsposten till avlöning åt tjänstemän å övergångsstat böra medel alltså beräknas endast för fem ämneslärare, vilka samtliga äro kvinnliga och placerade respektive vid seminarierna i Skara, Växjö, Landskrona, Härnösand och Lycksele. De för ändamålet erforderliga medlen torde kunna uppskattas till i runt tal 31,000 kronor, vilket i förhållande till det för innevarande budgetår anvi- sade beloppet innebär en anslagsminskning med 3,700 kronor.

Anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, beräknar jag på följande sätt:

Delposten till arvoden åt *seminarieläkare* torde böra utgå med ett på grund av den beräknade ökningen av elevnumerären från 3,925 kronor till 4,200 kronor förhöjt belopp. Arvodena till *seminariebibliotekarier* och *rek- torsbiträden* torde i enlighet med vad jag i det föregående föreslagit be-

träffande motsvarande arvoden vid folkskoleseminarierna böra höjas med 25 procent och de för ändamålet utgående delposterna förty beräknas till i avrundade tal respektive 3,200 kronor och 1,800 kronor. De nu utgående tilläggsarvodena åt lärare i trädgårdsskötsel å 300 kronor vardera torde i enlighet med skolöverstyrelsens förslag böra höjas med 50 kronor till 350 kronor. Då ifrågavarande arvoden äro till antalet tre, bör den för ändamålet utgående delposten höjas med $(3 \times 50 =)$ 150 kronor från 900 kronor till 1,050 kronor. Å de nu nämnda arvodena böra i fortsättningen dyrtidstillägg icke utgå.

Till förutnämnda matlagningsbiträde torde böra utgå oförändrat arvode, 900 kronor, med bibehållen rätt för biträdet att åtnjuta oreglerat dyrtidstillägg.

Förevarande anslagspost torde alltså för nästa budgetår böra uppföras med $(4,200 + 3,200 + 1,800 + 1,050 + 900 =)$ 11,150 kronor, vilket innebär en anslagshöjning med 1,525 kronor.

Till avlöningar åt övrig icke-ordinarie personal har överstyrelsen äskat oförändrat belopp, 46,900 kronor, vilken summa på grund av den lönereglering för sådan personal, som torde komma att genomföras från och med nästa budgetår, av överstyrelsen sedermera beräknats komma att stiga till 50,000 kronor, varav 49,500 kronor till grundavlöningar m. m. och 500 kronor till avlöningsförhöjningar m. m. Mot överstyrelsens beräkning har jag icke annan erinran att göra än att det till grundavlöningar m. m. beräknade beloppet, 49,500 kronor, med hänsyn till vad jag i det föregående anført torde böra höjas med i runt tal 5,000 kronor, avseende grundavlöning till extra ämneslärarinnan Sigrid Degerman, samt att delposten till avlöningsförhöjningar m. m. av samma anledning torde böra höjas till 800 kronor. Förevarande anslagspost beräknar jag alltså till $(49,500 + 5,000 + 800 =)$ 55,300 kronor. Delposten till grundavlöningar m. m. torde liksom innevarande budgetår böra betecknas förslagsvis, dock med iakttagande av de maximeringsföreskrifter, som Kungl. Maj:t framdeles torde böra meddela.

I detta sammanhang vill jag erinra, att Kungl. Maj:t den 24 februari 1939 utfärdat kungörelser (nr 48 och 49) om sådana ändringar i gällande stadga och undervisningsplan för småskoleseminarierna, att därigenom möjliggjorts tillval av finska såsom frivilligt ämne för elever vid seminariet i Haparanda. I enlighet med vad jag därom uttalat i propositionen nr 218/1938 (sid. 46 f.), torde kostnaderna för denna undervisning böra bestridas från delposten till grundavlöningar till övrig icke-ordinarie personal. Någon höjning av delposten synes på grund härav icke erforderlig.

Den i avlöningsstaten för innevarande budgetår uppförda delposten till särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän bortfaller vid genomförande av förutnämnda lönereglering. I stället bör uppföras en särskild anslagspost till rörligt tillägg, vilken torde böra uppskattas till 28,550 kronor.

Ifrågavarande anslag bör vid bifall till vad jag nu föreslagit uppföras med ett belopp av $(394,000 + 31,000 + 11,150 + 55,300 + 28,550 =)$ 520,000 kronor, vilket i jämförelse med det för innevarande år anvisade anslaget innebär en anslagshöjning med $(520,000 - 413,600 =)$ 106,400 kronor och med det i årets statsverksproposition preliminärt beräknade beloppet en anslagsminskning med 20,000 kronor.

8. Förslagsanslaget till Småskoleseminarier: Omkostnader.

Detta anslag utgår nu med 86,500 kronor. Härav disponeras dock under budgetåret 1938/39 ett belopp av endast 85,300 kronor jämlikt omkostnadsstat, som intagits i statsliggaren för nämnda budgetår å sid. 515. Differensen å 1,200 kronor har uppkommit därigenom, att de å anslaget såsom särskilda uppbördsmedel redovisade inkomsterna av seminarieträdgårdarna i omkostnadsstaten kunnat upptagas till ett med 1,200 kronor högre belopp än vid anslagsberäkningarna under hösten 1937 förutsågs.

Omkostnadsstatens utgiftssida uppgår för innevarande år till ett belopp av 90,750 kronor, avsett till följande ändamål:

Expenser: Bränsle, lyse och vatten	kronor	30,500
» Övriga expenser	»	39,500
varav till lönefyllnad till vaktmästare och värmeskötare-trädgårdsbiträden 2,000 kronor, till preparandkurs i Haparanda 3,350 kronor samt till särskild undervisning i hushållsgöromål därstädes 2,000 kronor;		
Övriga utgifter: Trädgårdarnas underhåll och skötsel . . .	kronor	15,800
» » Särskilda kurser och föreläsningar m. m. »		1,950
Reseersättningar	»	3,000
Summa kronor		90,750.

I förutnämnda skrivelse den 8 november 1938 samt i sitt förslag angående lönereglering för vaktmästarpersonalen har *skolöverstyrelsen* ifrågasatt följande förändringar beträffande omkostnadsstatens utgiftssida:

Övriga expenser:	Ökning, kronor:	Minskning, kronor:
Renhållnings-, trycknings- och expeditjonskostnader m. m. vid seminarierna i Lycksele (+ 350) och Växjö (+ 1,000)	1,350	
Preparandkurs i Haparanda (nu 3,350)	1,150	
Särskild undervisning i hushållsgöromål i Haparanda		100
Överflyttning till avlöningsanslaget av vaktmästarernas löner i samband med lönereglering		11,500
D:o av lönefyllnad åt vaktmästare och värmeskötare-trädgårdsbiträden		2,000
Summa + 2,500		— 13,600

Trädgårdarnas underhåll och skötsel:

Överflyttning till avlöningsanslaget av till värme- skötare-trädgårdsbiträden utgående löner		9,260
Ökning av övriga utgifter för trädgårdarna	1,510	
	Summa + 1,510	— 9,260

Särskilda kurser och föreläsningar m. m.:

Bad och simundervisning (nu 850), skidkurs	300	
Kurser i tal och röstvård	1,500	
Övriga, icke närmare angivna ändamål (nu 1,100)	400	
	Summa + 2,200	

<i>Reseersättningar</i>		— 2,000
	Summa summarum + 6,210	— 24,860.

Överstyrelsen ifrågasätter sålunda en minskning av omkostnadsstatens utgiftssida med $(24,860 - 6,210 =) 18,650$ kronor till 72,100 kronor.

Beträffande omkostnadsstatens inkomstsida har överstyrelsen beräknat en minskning av de såsom särskilda uppbördsmedel redovisade inkomsterna av upplåtelse av lokaler och ersättning för lyse från 1,750 kronor med 680 kronor till 1,070 kronor samt likaledes en minskning av inkomsterna av trädgårdarna från 3,700 kronor med 700 kronor till 3,000 kronor. De särskilda uppbördsmedlen har överstyrelsen sålunda beräknat till $(1,070 + 3,000 =) 4,070$ kronor. Beträffande motiveringen till de ifrågasatta ändringarna i omkostnadsanslagets disposition hänvisas till handlingarna i ärendet.

Enligt överstyrelsens förslag skulle förevarande anslag alltså uppföras med $(72,100 - 4,070 =)$ i runt tal till 68,000 kronor.

Departementsschefen.

Såsom av det föregående framgår, har jag under småskoleseminariernas avlöningsanslag beräknat medel till avlöning åt sju vaktmästare, vilka nu åtnjuta lön från omkostnadsanslaget, delposten övriga expenser, med 11,500 kronor jämte i runt tal 1,400 kronor i lönefyllnad, tillhoppa 12,900 kronor. I enlighet med överstyrelsens förslag bör alltså sistnämnda belopp icke hädanefter bestridas från omkostnadsanslaget. De för övrig vaktmästarpersonal under omkostnadsanslaget beräknade avlöningsmedlen, 9,260 kronor jämte lönefyllnad, d. v. s. i runt tal 10,000 kronor, böra däremot tills vidare fortfarande belasta förevarande anslag. Jag förutsätter emellertid, att åttonde huvudtitelns allmänna dyrtidstilläggsanslag icke från och med budgetåret 1939/40 kommer att tagas i anspråk för beredande av dyrtidstillägg åt befattningshavare, som avlönas ur förevarande omkostnadsanslag. Med hänsyn härtill torde sistnämnda anslag något uppräknas, förslagsvis med 3,000 kronor.

I övrigt torde de av överstyrelsen gjorda anslagsberäkningarna kunna i huvudsak biträdas.

Anslaget bör alltså upptagas med $(68,000 + 10,000 + 3,000 =) 81,000$ kronor. Anslagsminskningen utgör $(86,500 - 81,000 =) 5,500$ kronor. Jag vill erinra, att för ändamålet i årets statsverksproposition beräknats ett belopp av 68,000 kronor.

9. Förslagsanslaget till Nomadskolor: Avlöningar.

Detta anslag är för innevarande budgetår uppfört med 99,600 kronor. Gällande personalförteckning upptager 4 lärare vid byskolor i lönegraden B 17 och 17 lärare vid visteskolor i lönegraden B 9. Beträffande gällande avlöningsstat med tillhörande bestämmelser hänvisas till statsliggaren för budgetåret 1938/39, sid. 528.

Från och med innevarande budgetår har den lönereglering för nomadlärarna trätt i tillämpning, som beslöts av 1938 års riksdag (se propositionen nr 170/1938 och riksdagens skrivelse nr 230/1938).

I gällande avlöningsstat för nomadskolorna ingår en anslagspost å 8,500 kronor till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal, uppdelad i en förslagsvis beräknad delpost å 7,500 kronor till grundavlöningar m. m. och en likaledes förslagsvis beräknad delpost till avlöningsförhöjningar m. m. å 1,000 kronor.

Skolöverstyrelsen har icke för nästa budgetår ifrågasatt annan förändring beträffande förevarande anslag än höjning av nyssnämnda delposter med respektive 2,200 och 700 kronor, vilken höjning föranledes av Kungl. Maj:ts den 25 november 1938 fattade beslut, att vid nomadskolväsendet må under tiden den 1 januari—den 30 juni 1939 anställas fyra extra ordinarie lärare vid visteskola. Samma antal extra ordinarie lärare vore enligt överstyrelsen erforderligt jämväl under nästkommande läsår.

Jag har icke funnit anledning till erinran mot att, på sätt överstyrelsen föreslagit, medel för nästa budgetår beräknas till anställande av fyra extra ordinarie lärare vid visteskola.

Departementschefen.

I övrigt ifrågasätter jag icke annan förändring i anslagsberäkningarna än som föranledes av den provisoriska lönereglering för, bland andra, nomadskollärarna, varom chefen för finansdepartementet i annat sammanhang torde framlägga förslag.

Avlöningsanslaget beräknar jag under nu angivna förutsättningar på följande sätt:

Anslagsposten till *avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat* bör höjas från 80,000 kronor till 92,000 kronor. Härvid har jag tagit behörig hänsyn till övergångsbestämmelserna angående kvinnliga lärares löneklassplacering.

Delposten till *Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t: Grundbelopp* bör i samband med den provisoriska löneregleringen

undergå vissa förhöjningar. Ur den under anslagsposten uppförda delposten till grundbelopp utgå för närvarande *lönetillägg* med 150 kronor åt var och en av såväl ordinarie som extra ordinarie *nomadlärare* samt med 450 kronor till envar av två *manliga lärare vid visteskolor*. Nämnda lönetillägg böra för nästa budgetår enligt av chefen för finansdepartementet i annat sammanhang framställt förslag provisoriskt höjas till 180 respektive 510 kronor. Med hänsyn härtill böra för nästa budgetår till förevarande ändamål beräknas ($25 \times 180 =$) 4,500 kronor, respektive ($2 \times 510 =$) 1,020 kronor. Från förevarande delpost bestridas jämväl *lönetillägg åt lärare vid visteskola, som tjänstgör vid byskola*. Detta lönetillägg utgår för den tid, nämnda tjänstgöring varar, med belopp, motsvarande, för år räknat, löneskillnaden inom vederbörande ortsgrupp mellan den löneklass, läraren tillhör och närmast högre löneklass. För detta ändamål torde liksom innevarande budgetår böra beräknas ett belopp av förslagsvis 1,200 kronor. Till *arvoden åt vissa tillsynsmän för skolorna* är för närvarande beräknat ett maximerat belopp av 700 kronor. Beträffande detta belopp ifrågasätter jag för nästa budgetår icke någon förändring. Jag förutsätter, att dyrtidstillägg icke beräknas å dessa arvoden. Till *arvoden för undervisning i lappslöjd* slutligen är under förevarande delpost upptaget ett belopp av förslagsvis 4,200 kronor. Arvode för undervisning i lappslöjd utgår för närvarande med samma belopp som slöjdarvode till lärare vid folk- och småskolor, d. v. s. med 1 krona 20 öre för undervisningstimme jämte oreglerat dyrtidstillägg. I anslutning till vad jag i årets statsverksproposition (åttonde huvudtiteln, sid. 318) föreslagit beträffande slöjdarvoden vid folk- och småskolor, torde dyrtidstillägg icke böra från och med den 1 juli 1939 utgå å lappslöjdarvodena men dessa arvoden höjas med 31 procent till, i avrundat belopp, 1 krona 55 öre. Det för nästa budgetår för ändamålet erforderliga beloppet torde förty böra uppräknas med omkring 31 procent till 5,480 kronor.

Förevarande delpost torde alltså under nästa budgetår böra disponeras sålunda:

a. Lönetillägg å 180 kronor åt nomadlärare	kronor	4,500
b. Lönetillägg å 510 kronor åt manliga lärare vid visteskola	»	1,020
c. Lönetillägg åt lärare vid visteskola för tjänstgöring vid byskola, <i>förslagsvis</i>	»	1,200
d. Arvode åt vissa tillsynsmän vid skolorna	»	700
e. Arvode för undervisning i lappslöjd, <i>förslagsvis</i>	»	5,480
Summa kronor		12,900.

Beträffande den för innevarande budgetår till förslagsvis 500 kronor beräknade delposten till *Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t: Vikariatersättningar m. m.* ifrågasätter jag icke någon förändring.

Till grundavlöningar m. m. till övrig icke-ordinarie personal beräknar jag ett belopp av 12,500 kronor och till avlöningsförhöjningar m. m. liksom för innevarande budgetår 1,000 kronor. Grundavlöningsposten torde såsom nu är fallet få betecknas förslagsvis. Posten bör dock icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd få överskridas. Kungl. Maj:t torde vidare böra bestämma det högsta antal extra ordinarie lärare, som för nästa budgetår må vara anställda vid nomadskolväsendet.

I avlöningsstaten bör jämväl uppföras en särskild anslagspost till *rörligt tillägg*. Härför beräknar jag i enlighet med vedertagna grunder ett belopp av 6,400 kronor.

Förevarande anslag bör alltså för nästa budgetår bestämmas till $(92,000 + 12,900 + 500 + 12,500 + 1,000 + 6,400 =) 125,300$ kronor, vilket i förhållande till det för innevarande budgetår utgående anslaget innebär en anslagshöjning med $(125,300 - 99,600 =) 25,700$ kronor och i förhållande till det i årets statsverksproposition för nästa budgetår preliminärt beräknade anslaget en höjning med 3,300 kronor.

I den av riksdagen för nomadskolorna fastställda personalförteckningen ifrågasätter jag icke andra förändringar än som betingas av den föreslagna provisoriska löneregleringen.

10. Förslagsanslaget till Läroanstalter för blinda: Avlöningar.

Förevarande anslag är nu uppfört med 205,100 kronor och disponeras på sätt framgår av statsliggaren för budgetåret 1938/39, sid. 534 f.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1938 hemställt, att anslaget måtte för nästa budgetår höjas till 217,500 kronor. Större delen av anslagshöjningen hänför sig till institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas och betingas av förslag om *dels* utökad musikundervisning, *dels* inrättande av en extra ordinarie lärarbefattning i kunskapsämne, *dels* ock överförande å ordinarie stat av en med arvode avlönad sjuksköterska.

I ärendet hava utlåtanden avgivits den 12 november 1938 av *statskontoret* och beträffande förslaget om ändrad anställning för sjuksköterskan den 9 november 1938 av *allmänna civilförvaltningens lönenämnd*.

Av handlingarna inhämtas följande:

Utökad musikundervisning. *Direktionen över institutet och förskolan för blinda å Tomteboda* har hemställt, att musikundervisningen därstädes måtte utökas med tio veckotimmars undervisning i pianostämning.

För närvarande ombesörjdes, anför *skolöverstyrelsen*, musikundervisningen dels av en ordinarie musiklärare, dels ock av timlärare med tillhopa 13 veckotimmars undervisning, fördelade med 5 veckotimmar till pianostäm-

ning, 4 veckotimmar till violinspel och likaledes 4 veckotimmar till sång med förskolans elever. Enligt förslag av skolans rektor skulle undervisningen i pianostämning utvidgas till att omfatta 15 veckotimmar och för denna undervisning anställas en ordinarie musiklärare med placering i lönegrad L 20. Med hänsyn till angelägenheten av att bereda de blinda ökade förvärvsmöjligheter och då enligt vad rektorn anfört pianostämning med tillhörande enklare reparationer visat sig vara ett för musikbegåvade blinda synnerligen lämpligt arbetsområde, förutsatt att tillräcklig utbildning ägde rum, tillstyrkte överstyrelsen, att undervisningen i pianostämning utökades till 15 veckotimmar. Enligt överstyrelsens mening syntes emellertid denna undervisning till en början bära ombesörjas av en extra ordinarie lärare. Denne torde bära placeras i 18 lönegraden i den för extra ordinarie lärare vid statens undervisningsväsende gällande löneplanen.

Statskontoret har i likhet med skolöverstyrelsen ansett det angeläget att söka bereda de blinda ökade förvärvsmöjligheter och på grund härav icke velat motsätta sig en utökning av undervisningstiden i pianostämning. Förutom den ordinarie och den föreslagna extra ordinarie musikläraren skulle det bliva erforderligt med en timlärare i musik med åtta veckotimmar. Statskontoret ville ifrågasätta, huruvida icke avlöningen åt denne timlärare lämpligen borde bestridas med anlitan av behållningen av de medel, som av statskontoret förvaltades såsom övriga diverse medel under rubriken »Medel, avskilda att användas för främjande av blindundervisningen».

I detta sammanhang må beträffande sistnämnda medel erinras, att enligt Kungl. Maj:ts beslut den 19 oktober 1900 direktionen över institutet och förskolan har att årligen tills vidare till statskontoret inleverera de medel, 5,000 kronor, som jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 20 april 1900 skola årligen avskiljas av avkastningen av den under direktionens förvaltning stående s. k. allmänna donationsfonden för att, efter av Kungl. Maj:t fattade beslut, i mån av behov användas till anordningar, som avse främjande av blinda barns undervisning m. m.

L ä r a r b e f a t t n i n g i k u n s k a p s ä m n e. Institutet för blinda å Tomtebodas omfatta sex klasser. Första och andra klasserna — det lägre stadiet — undervisas av var sin lärarinna. Undervisningen i tredje, fjärde och femte klasserna bestreds under läsåret 1937—38 av tre ämneslärare. I sjätte klassen ägna sig eleverna nästan uteslutande åt yrkesutbildningen.

Antalet barn i de olika klasserna under läsåret 1938—39 beräknades sommaren 1938 till: i första klassen 14, i andra klassen 12, i tredje klassen 24, i fjärde klassen 22, i femte klassen 20 och i sjätte klassen 33.

På grund av det beräknade stora antalet elever i tredje—femte klasserna hade direktionen i skrivelse den 30 juni 1938 hemställt om medel för anställande av en extra lärare för sistnämnda läsår.

Genom beslut den 5 augusti 1938 medgav Kungl. Maj:t, att vid institutet och förskolan för blinda finge under läsåret 1938—39 vara anställd en extra lärare i kunskapsämne. Tillika föreskrevs, att statskontoret ägde utbetala samtliga ifrågavarande lärare tillkommande löneförmåner av de medel, som direktionen jämlikt förutnämnda beslut den 19 oktober 1900 inlevererat till statskontoret.

Skolans rektor har nu framhållit, att det stora antalet elever i tredje—femte klasserna komme att fortfara även under läsåret 1939—40 (tredje

klassen mottager årligen omkring 12 elever från förskolans fjärde klass). Vid en blindskola, måste, anför rektor, undervisningen bedrivas på ett annat sätt än vid vanliga skolor. Varje elev måste bli föremål för en individuellt präglad undervisning. Därför borde elevantalet i en klass ej överstiga 15. För att nöjaktigt kunna tillgodose undervisningen i tredje—femte klasserna behövde med nuvarande antal elever vara anställda fyra lärarkrafter var och en med full tjänstgöring. Härigenom bleve det möjligt att åtminstone i ämnena av mest krävande slag uppdelade var och en av de tre nämnda klasserna i tvenne avdelningar.

Skolöverstyrelsen har funnit de av rektor anförda skälen bärande och på grund härav tillstyrkt, att medel måtte anvisas till avlönande av en extra ordinarie ämneslärare.

Statskontoret har framhållit, att det icke kunde förväntas, att förutnämnda, av statskontoret förvaltade medel för nästkommande budgetår kunde lämna tillgång till ifrågavarande ämneslärares avlöning — men väl till avlönande av timlärare i musik med 8 veckotimmar. På grund härav ansåge ämbetsverket i likhet med överstyrelsen, att medel härför borde anvisas å avlöningsanslaget. Enär emellertid behovet av denna lärarkraft föranleddes av ökningen av elevantalet under de senaste åren, vilken ökning icke med visshet kunde förutses bli bestående, kunde statskontoret åtminstone för närvarande icke förorda, att denne befattningshavare erhöles med pensionsrätt förenad anställning, utan torde medel beräknas till avlönande av en extra lärare.

Ordinarie sjuksköterskebefattning. Alltsedan år 1923 har vid institutet och förskolan funnits anställd en examinerad sjuksköterska. Hennes nuvarande kontanta avlöning utgör 125 kronor i månaden och har bestritts från läroanstaltens omkostnadsanslag.

Anledningen till förslaget om uppförande av sjuksköterskan vid institutet och förskolan å ordinarie stat torde anför *skolöverstyrelsen* främst vara den omständigheten att Kungl. Maj:t i proposition nr 212/38 föreslagit, att vid dövstumskolorna tjänstgörande sjuksköterskor skulle uppföras å ordinarie stat, vilket förslag riksdagen enligt skrivelse nr 241/38 bifallit. Med hänsyn härtill ansåge överstyrelsen, att även sjuksköterskan vid institutet och förskolan borde placeras å ordinarie stat.

Beträffande lönegradsplaceringen vore att märka, att sjuksköterskorna vid dövstumskolorna placerats i lönegrad B 6, varemot översköterskan vid vårdanstalten i Lund för blindas med komplicerat lyte vore uppförd i lönegrad B 7. Rektorn vid institutet hade framhållit, att sjuksköterskan där borde placeras i samma lönegrad som översköterskan vid vårdanstalten. Såväl översköterskan som sjuksköterskorna vid dövstumskolorna samt vid institutet och förskolan för blindas intogs i viss mån förmansställning. Vid vårdanstalten funnes nämligen anställda sköterskor och vid dövstumskolorna samt blindinstitutet vårdarinnor, vilka förutom andra åligganden hade att lämna biträde vid handhavande av sjukvården. Antalet sköterskor vid vårdanstalten vore för närvarande 24, därav en examinerad sjuksköterska och ett sjukvårdsbiträde. Vid institutet och förskolan för blindas funnes 8 vårdarinnor anställda, medan antalet vårdarinnor vid de fem dövstumskolor, där sjuksköterskor funnes anställda, utgjorde vid tre av skolorna respektive 1, 2 och 3 samt vid vardera av de båda återstående skolorna 4. Antalet elever läsåret 1937—38 hade utgjort vid vårdanstalten 192 samt vid

institutet och förskolan 177. Elevantalet vid ovannämnda fem dövstumskolor hade för innevarande år beräknats till respektive 30, 100, 116, 69 och 126. I likhet med översköterskan och sjuksköterskorna vid dövstumskolorna vore sjuksköterskan vid institutet och förskolan examinerad sjuksköterska, vilket torde vara nödvändigt för att kunna rätt handhava den sjukvård, som hon hade att ombesörja. Rektorn vid institutet hade särskilt understrukt, av vilken oerhörd stor betydelse denna sjukvård vore, enär det gällde att på alla sätt söka förbättra och rädda förefintliga synrester, då en om än aldrig så liten synförmåga vore av oskattbart värde. Då det sålunda vore av största vikt att för ifrågavarande befattning förvärva för uppgiften fullt kvalificerad arbetskraft och då en jämförelse med förhållandena vid dövstumskolorna syntes kunna motivera en högre löneställning för sjuksköterskan vid blindinstitutet än vid dövstumskolorna, ville överstyrelsen icke motsätta sig rektorns förslag, att befattningen som sjuksköterska vid institutet och förskolan placerades i 7 lönegraden.

Statskontoret har anfört, att ämbetsverket, enär ett stadigvarande behov av en examinerad sjuksköterska syntes föreligga vid institutet och förskolan, icke ville motsätta sig, att en sköterskebefattning uppfördes å ordinarie stat. Då nämnda befattningshavare i fråga om sina arbetsuppgifter mera torde vara att jämställa med sjuksköterskorna vid dövstumskolorna än med översköterskan vid vårdanstalten i Lund för blindas med komplicerat lyte, ansåge sig statskontoret icke kunna tillstyrka, att befattningen placerades i högre lönegrad än den sjätte.

Allmänna civilförvaltningens lönenämnd har anfört följande: Såvitt lönenämnden kunnat finna, borde den ifrågavarande befattningen med avseende å göromålens art och omfattning i stort sett kunna likställas med överskötersketjänsten vid vårdanstalten i Lund för blindas med komplicerat lyte. Lönenämnden ville emellertid framhålla, att vid ett bifall till skolöverstyrelsens förslag sjuksköterskan vid blindinstitutet skulle komma att tillhöra samma lönegrad — 7:e — som husmodern vid institutet. Enligt upplysningar, som inhämtats från inspektören för blindundervisningen, kunde emellertid icke en placering av sjuksköterskan i 7 lönegraden anses medföra befogade anspråk på uppflyttning i högre lönegrad av husmodern. Vid sådant förhållande ansåge sig lönenämnden icke böra framställa någon erinran mot överstyrelsens förevarande förslag.

I fråga om den erforderliga vaktmästarpersonalen vid läroanstalterna för blindas har *skolöverstyrelsen* i sin skrivelse den 29 december 1937 anfört följande:

För blindinstitutet och förskolan för blindas å Tomtebodas hade överstyrelsen föreslagit ordinarie anställning för följande befattningshavare: a) vaktmästare m. m. i lönegraden B 7; b) maskinist i lönegraden B 10 samt c) eldare i lönegraden B 5.

Utöver vanliga vaktmästargöromål hade vaktmästaren bland annat att ansvara för institutets bokförlag och sköta försäljning av böcker till landets alla blindas. En lägre placering än lönegraden B 7 kunde därför ej gärna tilldelas honom.

Vid Tomteboda finnes en högttrycksångpanneanläggning, vilken erfordrade skötsel av utbildad maskinist, som vid sin sida borde hava eldare. Byggnadsstyrelsens värmetekniska avdelning hade uttalat, att maskinisten borde med hänsyn till de löneförmåner, som tillerkänts befattningsha-

vare vid likartade anläggningar inom statsförvaltningen, placeras i lönegraden B 10, medan eldaren borde placeras i lönegraden B 5. Överstyrelsen hade för sin del godtagit detta uttalande, enär uppvärmningssystemet vid denna anstalt, som vore fördelad på ej mindre än åtta skilda byggnader, vore mycket omfattande och förutsatte en viss högre kompetens även hos eldaren, då denne vid olika tillfällen måste ensam utöva tillsyn över uppvärmningen. Förevarande eldarsyssla vore således av något kvalificerad beskaffenhet.

Att göra eldartzjänst till ordinarie befattning inom statsförvaltningen vore för övrigt ingen nyhet. Vid statens sinnessjukhus t. ex. funnes ordinarie eldarbefattningar dels av 1:a klass i lönegraden B 6, dels av 2:a klass i lönegraden B 5.

Vid vardera av hantverksskolorna för blindas i Kristinehamn och Växjö föresloges en vaktmästarbefattning i lönegraden B 6.

De nu nämnda lönegradsplaceringarna överensstämde på varje punkt med respektive styrelseras förslag.

För läroanstalterna för blindas skulle alltså enligt skolöverstyrelsens förslag erfordras:

1 maskinistbefattning i lönegraden	B 10;
1 vaktmästarbefattning i »	B 7;
2 vaktmästarbefattningar i »	B 6;
1 eldarbefattning i »	B 5.

Statskontoret har icke särskilt yttrat sig angående löneställningen för nu ifrågavarande befattningshavare.

Lönenämnden har förklarat sig icke hava något att erinra mot en placering i lönegraden B 10 av maskinisten vid institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas.

Beträffande förslaget om *utökad musikundervisning* må framhållas, att undervisning i pianostämning vid blindinstituten i Köpenhamn och Oslo meddelas i betydligt större omfattning än i vårt land. Då pianostämning visat sig vara ett för blindas mycket lämpligt arbetsområde, anser jag mig böra i likhet med myndigheterna tillstyrka att för utökning av undervisningen i pianostämning en lärare i musik anställs vid institutet och förskolan å Tomtebodas. Denne lärare synes böra erhålla extra ordinarie anställning i 18 lönegraden. Den övriga musikundervisningen, som nu meddelas av timlärare, skulle härigenom kunna nedbringas till 8 veckotimmar. I motsats till statskontoret anser jag, att kostnaderna härför icke lämpligen böra bestridas från till blindundervisningen anslagna donationsmedel utan även i fortsättningen gäldas från förevarande anslag.

Behovet av den föreslagna *lärarbefattningen i kunskapsämne* synes vara styrkt. Liksom statskontoret anser jag emellertid, att behovet tills vidare bör tillgodoses genom anställande av en extra lärare.

Såsom av det föregående framgår, har en examinerad *sjuksköterska* sedan år 1923 varit anställd vid institutet och förskolan. Hennes kontanta avlö-

Departement-
schefen.

ning, 125 kronor i månaden, har bestritts från institutets och förskolans omkostnadsanslag. Därjämte åtnjuter hon fritt vivre. De hörda myndigheterna äro ense om att sjuksköterskan bör, i likhet med vad redan skett beträffande översköterskan vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte och sjuksköterskorna vid läroanstalterna för dövstumma, uppföras å ordinarie stat. Däremot hava olika uppfattningar gjort sig gällande i fråga om lönegradsplaceringen. Efter närmare överbägande av frågan har jag anslutit mig till skolöverstyrelsens och lönenämndens uppfattning. Jag föreslår alltså, att vid institutet och förskolan från och med nästa budgetår inrättas en ordinarie sjuksköterskebefattning i 7 lönegraden. Vid bifall härtill bör omkostnadsanslaget minskas med dels ($125 \times 12 =$) 1,500 kronor, dels ock ett belopp, motsvarande värdet av fri kost, som torde kunna uppskattas till omkring 500 kronor. Den totala minskningen av sistnämnda anslag skulle således bliva 2,000 kronor.

I anknytning till det på föredragning av chefen för finansdepartementet framlagda förslaget till lönereglering för vaktmästarpersonalen vid statens undervisningsväsende ävensom till vad skolöverstyrelsen anført rörande lönegradsplacering av maskinist böra därjämte medel anvisas till avlöande av en ordinarie maskinist i lönegraden A 10, en ordinarie vaktmästare i lönegraden A 7, två ordinarie vaktmästare i lönegraden A 5 samt en ordinarie eldare likaledes i lönegraden A 5.

De i avlöningsstaten upptagna anslagsposterna beräknar jag på följande sätt:

Anslagsposten till *avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat*, nu förslagsvis 183,600 kronor, bör höjas dels med 1,100 kronor med hänsyn till den av 1938 års riksdag beslutade löneregleringen för civilförvaltningen, vilken påverkar löneställningen för den å personalförteckningen för läroanstalterna för blinda uppförda husmodern i lönegraden B 7, dels med 19,600 kronor i anledning av nyssberörda lönereglering för vaktmästarpersonalen, dels ock med 36,700 kronor på grund av de av chefen för finansdepartementet ifrågasatta ändrade lönebestämmelserna för lärarpersonalen. Förslaget om inrättande av en ordinarie sjuksköterskebefattning medför en höjning med ytterligare i runt tal 4,200 kronor. Posten bör alltså höjas med inalles 61,600 kronor till 245,200 kronor.

Ur anslagsposten å 3,560 kronor till *arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t*, utgår arvode med 600 kronor åt den lärarinna vid förskolan för blinda å Tomtebodas, som förordnats att vara första lärarinna vid skolan. I överensstämmelse med förslag i förutberörda proposition bör detta arvode, å vilket dyrtidstillägg icke skall i fortsättningen utgå, höjas med 120 kronor till 720 kronor. Övriga ur posten gäldade arvoden böra bibehållas vid oförändrade belopp. Enligt lämnad uppgift utgår för närvarande icke dyrtidstillägg å sistnämnda arvoden, i två fall på grund av gällande bestämmelser om maximering av dyrtidstillägg.

Ifrågavarande arvoden böra icke i fortsättningen vara förenade med rätt till dyrtidstillägg. Anslagsposten bör uppföras med $(3,560 + 120 =) 3,680$ kronor.

Delposten till *grundavlöningar m. m. till övrig icke-ordinarie personal*, nu 10,100 kronor, bör vid bifall till mitt förslag om utökad musikundervisning och om inrättande av en extra lärarbefattning i kunskapsämne samt med hänsyn till av chefen för finansdepartementet i annat sammanhang förordad lönereglering för hithörande personal höjas med 8,020 kronor. Å andra sidan föranleder löneregleringen för vaktmästarpersonalen, att ett belopp å 1,600 kronor, som nu utgår från delposten till avlönande av en vaktmästare vid hantverksskolan i Kristinehamn, bortfaller. Delposten bör således uppföras med inalles $(10,100 + 8,020 - 1,600 =) 16,520$ kronor.

Delposten till *avlöningsförhöjningar m. m.*, nu 800 kronor, torde kunna beräknas till förslagsvis 1,200 kronor.

Anslagsposten till särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän bortfaller med hänsyn till löneregleringarna. Däremot bör av samma anledning i avlöningsstaten upptagas en ny anslagspost till *rörligt tillägg* med förslagsvis 15,800 kronor.

Förevarande anslag bör alltså för nästa budgetår uppföras med $(245,200 + 3,680 + 16,520 + 1,200 + 15,800 =) 282,400$ kronor, innebärande en anslagshöjning med $(282,400 - 205,100 =) 77,300$ kronor. Anmärkas må, att i årets statsverksproposition för ändamålet preliminärt beräknats 280,000 kronor.

I personalförteckningen för läroanstalterna för blinda böra vidtagas de ändringar, som föranledas av löneregleringarna och förutnämnda förslag om inrättande av en ordinarie sjuksköterskebefattning.

11. Förslagsanslaget till Läroanstalter för blinda: Omkostnader.

Förevarande anslag är nu uppfört med 198,200 kronor och disponeras enligt en av Kungl. Maj:t fastställd omkostnadsstat, som med därtill hörande bestämmelser finnes intagen å sid. 535 ff. i statsliggaren för budgetåret 1938/39.

Vid anmälan av motsvarande anslagsfråga under punkten 175 i 1938 års åttonde huvudtitel framhöll jag, att eleverna vid hantverksskolorna i Kristinehamn och Växjö själva hade att vidkännas ganska höga kostnader för utbildningen därstädes. Det syntes mig böra tagas under övervägande, i vad mån dessa kostnader för eleverna kunde nedbringas.

Genom beslut den 30 juni 1938 anbefalldes skolöverstyrelsen att — under beaktande av omförmälda yttrande — verkställa utredning angående nedbringande av utbildningskostnaderna för eleverna vid hantverksskolorna i Kristinehamn och Växjö ävensom att till Kungl. Maj:t inkomma med nämnda utredning och det förslag, som kunde påkallas därav.

Skolöverstyrelsen har i skrivelser den 31 augusti och den 20 september 1938 gjort framställning om anslag till omkostnader vid läroanstalterna för blinda för nästa budgetår. Sistnämnda skrivelse innehåller därjämte utredning och förslag om nedbringande av utbildningskostnaderna för eleverna vid omförmälda hantverksskolor. Framställningen utmynnar i en hemställan, att anslaget för nästa budgetår måtte höjas med 18,800 kronor till 217,000 kronor. Anslagshöjningen fördelas på följande sätt:

	Ökning Kronor	Minskning Kronor
<i>Utgifter:</i>		
Expenser (Kristinehamn)	—	3,200
Övriga utgifter:		
Kosthållet (Tomteboda)	2,000	—
Utrustningsbidrag till avgående elever (Kristinehamn)	—	500
Läkare och sjukvård (Tomteboda)	1,000	—
Vårdare och tjänstepersonal (Tomteboda)	—	1,500
Utackorderingsbidrag till behövande elever (Kristinehamn)	17,600	—
Utgifter för från institutet och förskolan för blinda å Tomteboda till hantverksskolan i Kristinehamn för blinda män dimitterade elever	—	500
Summa kronor	20,600	5,700
<i>Inkomster:</i>		
Elevavgifter	—	3,000
Nettoinkomst av affärsverksamheten vid hantverks- skolan i Kristinehamn för blinda män	—	900
Summa kronor	—	3,900
Summa utgiftsökning	14,900 kronor	
» inkomstminskning	3,900 »	
Summa anslagshöjning	18,800 kronor	

Av handlingarna inhämtas, att höjningen av anslagsmedlen till kosthållet och minskningen av anslagsmedlen till expenser, till utrustningsbidrag och till utgifter för från Tomteboda till Kristinehamn dimitterade elever betingas av medelsåtgången, höjningen av anslagsmedlen till läkare och sjukvård av ökade avgifter för vård å serafimerlasarettet samt minskningen av anslagsmedlen till vårdare och tjänstepersonal av förslaget om ändrad tjänsteställning för sjuksköterskan vid institutet och förskolan för blinda. Anslagsmedlen till utackorderingsbidrag till behövande elever böra, såsom av det efterföljande framgår, höjas med i runt tal 18,600 kronor vid bifall till förslaget om nedbringande av utbildningskostnaderna men kan å andra sidan med hänsyn till den nuvarande medelsåtgången minskas med 1,000

kronor samt bör alltså höjas med det i tablån angivna beloppet av 17,600 kronor. Minskningen av elevavgifterna betingas av nyssnämnda förslag om nedbringande av utbildningskostnaderna. Nettoinkomsten av affärsverksamheten vid hantverksskolan i Kristinehamn har beräknats med ledning av erfarenheten under de senare åren.

Till stöd för förslaget om nedbringande av utbildningskostnaderna för eleverna vid hantverksskolorna i Kristinehamn och i Växjö har överstyrelsen anfört:

Levnadskostnaden för de blindade elever, som åtnjöt undervisning vid hantverksskolorna i Kristinehamn och Växjö, under den tid av omkring nio månader, då undervisningen påginge, utgjorde för de manliga eleverna i Kristinehamn 1,187 kronor och för de kvinnliga eleverna i Växjö 600 kronor. Skillnaden förklarades av den omständigheten, att de kvinnliga eleverna bodde inom skolan och erhöles bostad och kost till ett belopp av 250 kronor per läsår, under det de manliga eleverna finge vidkännas inackorderingskostnad utanför skolan till ett belopp av 837 kronor per läsår, till vilken kostnad staten bidroge med 150 kronor. Då denna olikhet ur statssynpunkt icke syntes vara motiverad av några särskilda omständigheter, ansåge överstyrelsen, att vid nedbringandet av här ifrågasvarande utbildningskostnader för blindade hänsyn icke borde tagas till kön utan sådana bestämmelser tillämpas, att kostnaderna ställde sig lika för män och kvinnor.

De blindade, om vilka här vore fråga, kunde med hänseende till sina ekonomiska förhållanden fördelas i tre grupper: 1) sådana, som på grund av fullständig blindhet erhöles blindhetsersättning, 2) sådana, som på grund av att blindheten ej vore fullständig vore i saknad av blindhetsersättning men i stället åtnjöt folkpension, samt 3) sådana, som på grund av blindhetens ofullständighet och tillgång till vissa egna medel vore i saknad av både blindhetsersättning och folkpension.

Av dessa tre kategorier kunde de två första betecknas som ungefärligen jämställda, alldenstund folkpensionens olika belopp — än överstigande och än understigande blindhetsersättningen — vore beroende av den allmänna ortsgrupperingen och sålunda på de platser, där de blindade hade sin hemvist, borde anses vara av samma effektivitet. Vad beträffade den tredje, relativt fåtaliga kategorien, som under arbetsåret 1938—39 utgjordes av endast sex män och två kvinnor, torde man kunna räkna med att de egna tillgångarna ställde dessa blindade i ungefär samma ekonomiska ställning som dem, vilka i den ena eller andra formen åtnjöt statsunderstöd. Att under sådana förhållanden vid bestämmandet av statsunderstöd till utbildningskostnadernas nedbringande för hantverksskolornas elever tillämpa en viss gradering, som skulle avpassas efter elevernas olika behov, funne överstyrelsen icke lämpligt eller tillräckligt motiverat.

Då alltså enligt överstyrelsens mening det ytterligare statsunderstöd, som borde lämnas de blindade hantverksskoleleverna, borde utgå efter likartade grunder till samtliga elever, återstode frågan om till vilket belopp detta understöd borde bestämmas.

Enligt förslag, som framlagts av inspektören för blindundervisningen, skulle till manlig elev vid hantverksskolan i Kristinehamn, utöver nu åtnjutet inackorderingsbidrag av 150 kronor, utgå ett statsunderstöd av 537

kronor per år, alltså tillhoppa 687 kronor. Då flertalet elever åtnjöte blindhetsersättning av staten med 500 kronor, kunde detta förslag sägas innebära, att för denna grupp av elever hela den beräknade utbildningskostnaden eller 1,187 kronor komme att bestridas av statsmedel. Till kvinnlig elev vid hantverksskolan i Växjö skulle det nu ifrågavarande statsunderstödet utgå med 100 kronor per år, vilket med hänsyn till jämväl utgående blindhetsersättning å 500 kronor likaledes kunde anses betyda, att staten för elevernas flertal bestrede hela den till 600 kronor per år beräknade utbildningskostnaden. För de smärre kategorier, som icke åtnjöte blindhetsersättning, skulle förhållandet visserligen icke bliva alldeles detsamma, men såsom överstyrelsen förut påvisat bleve skillnaden i förmåner mera formell än reell.

Ehuru förevarande förslag till understödjande av de blindas hantverksutbildning kunde synas omfattande, hölle överstyrelsen före, att det kunde försvaras. Först vore att märka, att den av staten utgående blindhetsersättningen icke i främsta rummet avsåge att utgöra endast ett rent ekonomiskt understöd, förorsakat av vederbörandes ställning såsom mindre bemedlad och i saknad av normal arbetsförmåga. Den vore fastmer menad att utgöra en om ock högst ofullständig ersättning för sådant, som den blinde just på grund av sitt lyte måste undvara i livet. 1934 års riksdag (jfr proposition nr 79/34 och riksdagens skrivelse nr 132/34), som fattade beslut rörande blindhetsersättning, hade uttryckligen godtagit principen, att rätten till dylik ersättning icke skulle vara anknuten till den av lytet föranledda ned-sättningen i arbetsförmågan utan direkt till själva lytet. Blindhetsersättningen betecknades i enlighet härmed skola hava karaktären av lytesersättning, och det vore denna dess egenskap, som gjorde, att den, enligt vad som upplysts, tilldelades även sådana fullständigt blinda, som icke vore helt obemedlade. Ersättningen borde således icke i sin helhet betraktas såsom ett understöd i och för hantverksutbildning och fördenskull ej utan vidare tagas med i beräkningen vid bestämmandet av dylikt understöd.

Vidare borde bemärkas, att vistelsen vid hantverksskolorna visserligen upptog större delen av året, men att de blinda dock under tre av årets månader vore hänvisade till försörjning genom medel utöver dem, som åtginge för utbildningskostnaderna.

Härtill komme slutligen att de vuxna eleverna vid hantverksskolan i Kristinehamn ofta vore familjefäder, som sålunda hade försörjningsplikt även gentemot andra än sig själva.

På grund av dessa och andra omständigheter, som talade för att den hjälp, staten kunde giva de blinda under den tid, de sökte sin utbildning vid hantverksskola, bleve så effektiv som möjligt, funne sig överstyrelsen böra tillstyrka det förslag i detta hänseende, som framlagts av inspektören för blindundervisningen, blott med viss jämkning, huvudsakligen påkallad av den omständigheten, att en av inspektören till ett belopp av 80 kronor beräknad kostnad för resor givetvis ej vore lika för alla elever utan kunde variera ganska väsentligt. Överstyrelsen ansåge sålunda, att det till elev i Kristinehamn nu utgående inackorderingsbidraget, 150 kronor, borde höjas med 450 kronor till 600 kronor, vartill borde komma ersättning för resor från hemorten till skolan och åter. I överensstämmelse härmed borde till elev vid hantverksskolan i Växjö utgå ett inackorderingsbidrag av 20 kronor per år tillika med ersättning för resor till och från anstalten, av inspektören även här beräknad till i medeltal 80 kronor. Den merutgift, som kom-

me på omkostnadsstaten för hantverksskolan i Kristinehamn, bleve i sådant fall, därest resorna beräknades till 80 kronor per elev, $35 \times (450 + 80) = 18,550$ kronor och för hantverksskolan i Växjö $30 \times (20 + 80) = 3,000$ kronor.

De poster i omkostnadsstaten för läroanstalter för blindas, som vid bifall till ovanstående förslag skulle behöva ändras vore dels delposten Övriga utgifter: Utackorderingsbidrag till behövande elever vid hantverksskolan i Kristinehamn för blinda män, dels ock den under Särskilda uppbördsmedel upptagna inkomstposten Elevavgifter, vilken numera allenast avsåge hantverksskolan i Växjö för blinda kvinnor. Enligt ovannämnda förslag skulle belastningen å förstnämnda delpost ökas med 18,550 kronor, och inkomstposten Elevavgifter minskas med 3,000 kronor. För avrundning av hela anslaget till omkostnader vid läroanstalter för blindas torde sagda delpost böra höjas med 18,600 kronor.

Statskontoret har enligt utlåtanden den 12 och den 26 november 1938 icke funnit anledning till erinran mot skolöverstyrelsens förslag om nedbringande av utbildningskostnaderna för elever vid hantverksskolorna eller mot beräkningarna av omkostnadsanslaget.

Omkring en tredjedel av eleverna vid hantverksskolan i Kristinehamn komma från institutet för blindas å Tomtebodas. Återstående elever vid nämnda skola ävensom samtliga elever vid hantverksskolan i Växjö hava antingen ej tidigare åtnjutit särskild blindundervisning eller ock utskrivits från blindundervisningsanstalt för att i hantverksskola fullfölja sin yrkesutbildning (jfr stadgan för statens läroanstalter för blindas, nr 347/32). Utbildningstiden vid hantverksskolorna är tre år.

Vid båda dessa skolor är undervisningen avgiftsfri. Hantverksskolan i Kristinehamn är externat, och eleverna eller hemkommunen få där själva bekosta bostad, kost, kläder och diverse utgifter. För elever, som dimitterats från institutet å Tomtebodas, betalar dock staten samtliga kostnader, och till behövande elever vid denna skola utgå av statsmedel utackorderingsbidrag med 150 kronor (jfr 1908 års åttonde huvudtitel, punkten 146). Vid hantverksskolan i Växjö, som är internat, har alltsedan höstterminen 1935, då skolans verksamhet började, den blinda själv eller hennes hemortskommun haft att erlägga avgift för bostad och kost (elevavgift) med 250 kronor om året (jfr proposition nr 47/34, sid. 10 ff.). Närmaste anledningen härtill torde hava varit, att elev vid den till följd av hantverksskolans i Växjö inrättande nedlagda enskilda hantverksskolan för blindas kvinnor i Uppsala haft att erlägga motsvarande belopp. Vid statens övertagande av ifrågasatt blindutbildning ifrågasattes ingen ändring härutinnan.

Skolöverstyrelsens förslag om nedbringande av utbildningskostnaderna för eleverna vid dessa hantverksskolor innebär i huvudsak, att elev icke skall behöva vidkännas några eller i vart fall ringa kostnader för vivre under utbildningstiden, under förutsättning att förekommande blindhetserättning eller folkpension användes för ändamålet. Endast i de förhållande-

Departement-
schefen.

vis få fall, då elev icke åtnjuter sådan ersättning eller pension, skulle en del av kostnaderna bestridas av eleven eller, i händelse av medellöshet, av hemortskommunen. Utackorderingsbidraget till elev vid hantverksskolan i Kristinehamn skulle höjas med 450 kronor till 600 kronor, och elevavgiften vid hantverksskolan i Växjö sänkas med 20 kronor till 230 kronor. Vidare skulle utgå ersättning för resor från hemorten till skolan och åter. Med utgångspunkt från det antal icke skolpliktiga elever, som nu kan beredas plats vid skolorna, 35 vid hantverksskolan i Kristinehamn och 30 vid hantverksskolan i Växjö, har kostnadsökningen uppskattats till 21,600 kronor, varav 18,600 kronor belöpa å förstnämnda skola och återstoden, 3,000 kronor, å skolan i Växjö.

Överstyrelsens ifrågavarande förslag finner jag mig böra i princip biträda. Det är ett viktigt samhällsintresse, att möjligheterna för de blinda att förskaffa sig yrkesutbildning i görligaste mån underlättas, och utbildningskostnaderna böra därför nedbringas. I detta hänseende äro dövstumskolornas elever bättre ställda, i det dessa i regel redan hava fritt vivre och fria resor under utbildningstiden. Med hänsyn härtill och på av överstyrelsen anförda skäl anser jag mig böra tillstyrka förslaget allenast med den modifikation, att medel till elevresor anvisas från det under åttonde huvudtiteln uppförda förslagsanslaget till järnvägsresor för blindskolelever jämte åtföljande vårdare enligt i huvudsak samma grunder, som tillämpas beträffande de nu från detta anslag utgående ersättningarna för resekostnader för elev vid institutet och förskolan för blinda å Tomtebodas samt skyddsling vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte. Detta innebär, att sådan ersättning skall utgå endast för resa en gång årligen för vederbörande elever med belopp, motsvarande kostnaderna för järnvägsbiljett. Frågan om gynnsammare grunder för reseersättning till eleverna vid hantverksskolorna torde böra i sinom tid bedömas i samband med motsvarande spörsmål beträffande eleverna vid de övriga blindskolorna.

Vid bifall till mitt förslag bör i enlighet med skolöverstyrelsens beräkningsgrunder, vilka jag lämnar utan erinran, anslagsposten till utackorderingsbidrag till behövande elever vid hantverksskolan i Kristinehamn höjas med $(17,600 - 35 \times 80 =)$ i runt tal 14,800 kronor och uppföras med $(5,500 + 14,800 =)$ 20,300 kronor samt inkomstposten Elevavgifter sänkas med $(20 \times 30 =)$ 600 kronor eller, för avrundning av omkostnadsanslagets slutsumma, med 650 kronor och uppföras med $(7,000 - 650 =)$ 6,350 kronor. Den ökade belastningen å förslagsanslaget till järnvägsresor för blindskolelever jämte åtföljande vårdare torde kunna uppskattas till något över 1,000 kronor. Jag anser mig dock icke av denna anledning böra nu ifrågasätta höjning av det anslagsbelopp, som för ifrågavarande ändamål förordats i statsverkspropositionen för budgetåret 1939/40.

Mot överstyrelsens anslagsberäkningar i övrigt har jag i likhet med statskontoret ej funnit anledning till erinran. I överensstämmelse med vad jag under nästföregående punkt anført i fråga om inrättande av en ordinarie

sjuksköterskebefattning bör emellertid inkomstposten Kostersättning m. m. ökas med 500 kronor. Vidare bör med hänsyn till den av mig förordade löneregleringen för vaktmästarpersonalen anslagsposten till vårdare och tjänstepersonal sänkas med — förutom den nu utgående kontanta avlöningen till institutets sjuksköterska, 1,500 kronor — 10,850 kronor, utgörande i avrundat tal de löneförmåner, som nu utgå från anslagsposten till sådan personal, vars avlöning hädanefter skall bestridas från avlöningsanslaget. Av sistnämnda belopp belöpa 9,350 kronor på skolan å Tomteboda och 1,500 kronor på skolan i Växjö. Anslagsposten bör således sänkas med $(1,500 + 10,850 =) 12,350$ kronor.

Omkostnadsstaten kommer härvid att erhålla följande utseende:

Utgifter:

1. Expenser, <i>förslagsvis</i>	kronor	64,550
2. Övriga utgifter:		
a. Undervisnings- och arbetsmateriel, <i>förslagsvis</i>	kronor	15,500
b. Kosthållet, <i>förslagsvis</i>	»	55,000
c. Beklädnad för elever vid institutet och förskolan för blindas å Tomteboda, <i>förslagsvis</i>	»	16,500
d. Utrustningsbidrag till avgående elever, <i>förslagsvis</i>	»	7,500
e. Läkare och sjukvård, <i>förslagsvis</i>	»	8,600
f. Vårdare och tjänstepersonal, <i>förslagsvis</i>	»	26,950
g. Utackorderingsbidrag till elever vid hantverksskolan i Kristinehamn för blindas män, <i>förslagsvis</i>	»	20,300
h. Utgifter för från institutet och förskolan för blindas å Tomteboda till hantverksskolan i Kristinehamn för blindas män dimitterade elever, <i>förslagsvis</i>	»	16,000
	kronor	166,350
	Summa kronor	230,900

Inkomster:

1. Elevavgifter	kronor	6,350
2. Ersättning för elektrisk ström, städning m. m.	»	1,250
3. Försäljning av slöjdalster m. m.	»	9,500
4. Kostersättning m. m.	»	6,300
5. Nettoinkomst av affärsverksamheten vid hantverksskolan i Kristinehamn för blindas män	»	7,000
	kronor	30,400
	Nettoutgift kronor	200,500

*Inkomster och utgifter av affärsverksamheten vid hantverksskolan
i Kristinehamn för blinda män.*

Inkomster:

1. Intressemedel, <i>förslagsvis</i>	kronor	500
2. Försäljningsmedel, <i>förslagsvis</i>	»	124,500
Summa kronor		125,000

Utgifter:

Materialier m. m., <i>förslagsvis</i>	kronor	118,000
Nettoinkomst kronor		7,000.

Anslaget bör alltså för nästa budgetår bestämmas till 200,500 kronor, innebärande en anslagshöjning med (200,500 — 198,200 =) 2,300 kronor. Bestämmelser rörande dess disposition torde i sinom tid få utfärdas av Kungl. Maj:t. Jag förutsätter, att åttonde huvudtitelns allmänna dyrtidstilläggsanslag icke kommer att i fortsättningen tagas i anspråk för dyrtidstillägg åt befattningshavare, som avlönas ur förevarande omkostnadsanslag. Den omräkning av lönerna, som i vissa fall kan bli erforderlig på grund härav, läser icke mer avsevärt påverka anslagsberäkningarna för nästa budgetår.

**12. Förslagsanslaget till Vårdanstalten i Lund för blinda med
komplicerat lyte: Avlöningar.**

Detta anslag är nu uppfört med 69,900 kronor och disponeras på sätt framgår av statsliggaren för budgetåret 1938/39, sid. 537 f.

Genom beslut den 26 augusti 1938 medgav Kungl. Maj:t, att med åtgärder för tillsättande av ledigbliven ordinarie lärarinnebefattning i slöjd vid vårdanstalten finge anstå till den 1 juli 1939, under förutsättning att under arbetsåret 1938—39 i stället anställdes ett slöjdbiträde. Tillika meddelades härav påkallade ändringar i dispositionen av vårdanstaltens omkostnadsanslag, från vilket anslag kostnaderna för slöjdbiträdet skulle utgå.

I skrivelse den 31 augusti 1938 har *skolöverstyrelsen* — med föranledande av ett av *styrelsen för vårdanstalten* framlagt förslag — hemställt, att anslaget måtte för nästa budgetår uppföras med oförändrat belopp.

Styrelsens förslag innebure ingen annan ändring i gällande avlöningsstat än att anslagsposten till avlöning till tjänsteman å övergångsstat av 2,300 kronor bortfallit och att en ny anslagspost å 1,800 kronor till biträde å rektorsexpeditionen upptagits. Därjämte påpekade styrelsen, att styrelsen tidigare hemställt, att en på grund av dödsfall ledigbliven lärarinnetjänst i slöjd skulle försöksvis hållas obesatt ett år, räknat från och med den 1 juli 1938, och i stället ett slöjdbiträde anställas under samma tid. Därest detta förslag bifölles och nämnda personalförändring skulle befinnas

lämplig att bibehållas framdeles, alltså även under budgetåret 1939/40, komme belastningen på anslagsposten till avlöningar åt lärare, husmoder och översköterska under detta budgetår att minskas med lönen för en lärarinna i slöjd. Kostnaderna för slöjdbiträdet under samma budgetår skulle komma att bestridas ur omkostnadsstaten. Enär för närvarande icke kunde bedömas, om sagda anordning komme att bibehållas under budgetåret 1939/40, torde det icke vara möjligt att av denna anledning för budgetåret 1939/40 vidtaga någon ändring i anstaltens stat.

Anledningen till att någon anslagspost till tjänsteman å övergångsstat icke upptagits i styrelsens förslag till avlöningsstat för budgetåret 1939/40 vore, att ifrågavarande tjänsteman, kvinnligt skrivbiträde, tillika räkenskapsförare, efter uppnådd pensionsålder avginge från tjänsten i februari 1939. Då det torde vara otvivelaktigt, att rektorn vid vårdanstalten hade behov av särskilt biträde å rektorsexpeditionen, borde medel för avlönande av sådant biträde anvisas. Mot det av styrelsen föreslagna beloppet, 1,800 kronor, hade överstyrelsen intet att erinra. Då medel för motsvarande ändamål vid folkskoleseminarierna, småskoleseminarierna och dövstumskolorna utginge ur anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, torde ifrågavarande arvode böra bestridas ur den i vårdanstaltens avlöningsstat uppförda anslagsposten arvode och särskild ersättning, bestämd av Kungl. Maj:t, vars benämning borde ändras till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t. Denna post, som i gällande avlöningsstat vore upptagen till 1,300 kronor, borde sålunda bestämmas till $(1,300 + 1,800 =) 3,100$ kronor.

Därjämte torde med hänsyn till den av 1938 års riksdag beslutade löne-regleringen för allmänna civilförvaltningen anslagsposten till avlöningar till lärare, husmoder och översköterska böra höjas med i runt tal 500 kronor.

På grund av vad sålunda anförts hemställde överstyrelsen, att förevarande anslag för nästa budgetår måtte uppföras med $(69,900 - 2,300 + 1,800 + 500 =) 69,900$ kronor.

Statskontoret, som yttrat sig i ärendet den 5 oktober 1938, har anført:

Statskontoret ville bringa i erinran läroverkslönesakkunnigas uttalande (proposition nr 271/37, sid. 144) beträffande befattningen som kvinnligt skrivbiträde, tillika räkenskapsförare, enligt vilket uttalande de sakkunniga inhämtat, att befattningen icke kunde anses vara av den beskaffenhet, att tjänsten borde bibehållas såsom ordinarie i löneställning motsvarande den nu gällande. I varje fall, yttrade de sakkunniga vidare, syntes det vara uppenbart, att det icke vore motiverat att räkna med en ordinarie heltidstjänst i kanslibiträdesgrad.

Under hänvisning till nämnda sakkunniguttalande såge sig statskontoret icke kunna tillstyrka, att det begärda beloppet av 1,800 kronor ställdes till förfogande för skrivhjälp åt rektorn. Ämbetsverket ville i detta sammanhang även erinra, att enligt det förslag till skolöverstyrelsens omorganisation, som framlagts av särskilt tillkallade sakkunniga (statens offentliga utredningar 1938: 14), från rektorerna skulle avlastas allt arbete med uträknande av avlöningar, vilket torde komma att medföra ett minskat behov av biträdeshjälp. Statskontoret finge därför föreslå, att för berörda ändamål av riksdagen åskades ett belopp av förslagsvis 1,200 kronor.

I övrigt hade statskontoret icke funnit anledning till erinran mot skolöverstyrelsens förslag.

Beträffande vaktmästarpersonalen vid vårdanstalten har skolöverstyrelsen i skrivelsen den 29 december 1937 anfört följande:

I likhet med blindinstitutet å Tomtebodas hade blindanstalten i Lund högtrycksångpanneanläggning, vars skötsel borde omhändervärdas av maskinist med biträde av eldare. Båda föresloges av överstyrelsen till lönegradsplacering i likhet med motsvarande befattningar vid Tomteboda. Två vaktmästarbefattningar funnes, båda förenade med en mångfald uppgifter av krävande art. Överstyrelsen hade i sitt förslag placerat båda i lönegraden B 7. Samtliga vaktmästare vid denna anstalt vore redan uppförda å ordinarie stat utom eldarbefattningen. Nämnda befattning hade dock upptagits såsom ordinarie i styrelsens för anstalten statförslag, avseende budgetåret 1938/39. I sitt yttrande över överstyrelsens preliminära förslag hade anstaltens styrelse yrkat på att de båda nyssnämnda vaktmästarna skulle placeras i lönegraden B 8, ett förslag som överstyrelsen icke för sin del kunnat godtaga.

För denna läroanstalt skulle alltså enligt skolöverstyrelsens förslag erfordras 1 maskinistbefattning i lönegraden B 10; 2 vaktmästarbefattningar i lönegraden B 7 samt 1 eldarbefattning i lönegraden B 5.

Statskontoret har anfört, att det syntes kunna ifrågasättas, om icke en av de båda ordinarie vaktmästarna vid förevarande anstalt borde hänföras till lägre lönegrad än B 7.

Lönenämnden har förklarat sig icke hava något att erinra mot att maskinisten vid denna anstalt placeras i lönegraden B 10.

I likhet med statskontoret ansåge lönenämnden, att en av de båda föreslagna vaktmästarna i lönegraden B 7 borde erhålla lägre löneställning, förslagsvis i lönegraden B 6.

**Departement-
schefen.**

I anslutning till läroverkslönesakkunnigas, av statskontoret åberopade uttalande föreslog jag i propositionen nr 271/1937 (sid. 145), att befattningen såsom kvinnligt biträde, tillika räkenskapsförare, skulle överföras på övergångsstat. Tillika framhöll jag, att vid nuvarande innehavarens avgång från tjänsten borde tagas under övervägande på vad sätt frågan om erforderligt biträde åt rektor vid vårdanstalten borde ordnas. Ifrågavarande befattningshavare uppnår pensionsåldern före utgången av innevarande budgetår. Det torde vara ostridigt, att rektor vid vårdanstalten även i fortsättningen är i behov av ett biträde å sin expedition. Även om den av statskontoret berörda omorganisationen av skolöverstyrelsen icke skulle komma till stånd från och med nästa budgetår och ändring alltså icke skulle inträda i fråga om rektors befattning med de kamerala uppgifterna, synes det mig särskilt med hänsyn till vad läroverkslönesakkunniga anfört, som om ett årsarvode av 1,200 kronor skulle vara tillräckligt. Jag utgår därvid från att befattningen i fråga icke kommer att vara heltidstjänst. Å nämnda arvode bör dyrtidstillägg ej utgå.

På grund av den i särskild proposition förordade löneregleringen för vakt-

mästarpersonalen vid statens undervisningsväsende böra dessutom medel anvisas till avlönande av vaktmästarpersonal. Med hänsyn tagen till nu utgående löneförmåner samt till vad anstaltens styrelse anført i sitt till handlingarna i ärendet hörande yttrande angående den skäliga relationen mellan befattningshavarnas löneförmåner finner jag mig böra förorda, att de nuvarande ordinarie befattningshavarna inplaceras, maskinisten i lönegraden A 8 och envar av de båda vaktmästarna i lönegraden A 6. För eldaren föreslår jag extra ordinarie anställning i 5 lönegraden.

Jag ämnar under nästföljande punkt framlägga förslag om anställande av ett slöjdbitråde. Jag förutsätter därvid, att en vakant lärarbefattning i slöjd kommer att hållas obesatt även under nästa budgetår. I anledning härav böra medel ej anvisas till avlönande av en ordinarie lärarinna i slöjd sagda budgetår.

Avlöningsstaten för vårdanstalten beräknar jag på följande sätt:

Under en anslagspost till *avlönningar till tjänstemän å ordinarie stat* böra beräknas medel till avlönande av rektor, fyra lärarinnor i kunskapsämne, tre lärarinnor i slöjd, en husmoder och en översköterska samt nyssnämnda ordinarie vaktmästarpersonal. Med hänsyn till den av 1938 års riksdag beslutade löneregleringen för civilförvaltningen, vilken påverkar lönerna för husmodern och översköterskan vid vårdanstalten, och de föreslagna löneregleringarna för lärar- och vaktmästarpersonalen vid anstalten beräknar jag ifrågavarande anslagspost till 78,200 kronor. Av anslagshöjningen, 22,200 kronor, betingas 1,800 kronor av löneregleringen för civilförvaltningen, 15,900 kronor av löneregleringen för lärarpersonalen och 4,500 kronor av löneregleringen för vaktmästarpersonalen.

Ur anslagsposten till *arvode och särskild ersättning, bestämd av Kungl. Maj:t*, utgår nu arvode med 1,300 kronor åt en icke-ordinarie vaktmästare. Vid bifall till förutberörda förslag om vaktmästarlönereglering bortfaller detta arvode. Ur posten bör bestridas förutnämnda arvode å 1,200 kronor till biträde å rektorsexpeditionen, och posten bör alltså bestämmas till sistnämnda belopp.

Delposten till *grundavlönningar m. m. till övrig icke-ordinarie personal*, ur vilken bestrides lön till två extra ordinarie lärarinnor i kunskapsämne och som nu är uppförd med 7,700 kronor, bör på grund av löneregleringen för lärar- och vaktmästarpersonalen höjas till 12,100 kronor. Delposten till *avlöningsförhöjningar m. m.* åt nyssnämnda personal torde kunna uppföras med förslagsvis 1,700 kronor.

På grund av vaktmästarlöneregleringen bortfaller anslagsposten å 1,400 kronor till särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän. En ny anslagspost till *rörligt tillägg* beräknar jag i överensstämmelse med de grunder, för vilka chefen för finansdepartementet i årets statsverksproposition redogjort, till förslagsvis 5,500 kronor.

Förevarande anslag bör alltså för nästa budgetår uppföras med (78,200 +

+ 1,200 + 12,100 + 1,700 + 5,500 => 98,700 kronor, innebärande en i huvudsak av berörda löneregleringar föranledd höjning med (98,700 — 69,900 => 28,800 kronor. Anslaget har i årets statsverksproposition preliminärt beräknats till 96,000 kronor.

I personalförteckningen för vårdanstalten böra vidtagas allenast de ändringar, som föranledas av löneregleringarna.

13. Förslagsanslaget till Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Omkostnader.

Detta anslag är nu uppfört med 133,000 kronor och disponeras enligt en av Kungl. Maj:t den 30 juni 1938 fastställd omkostnadsstat, som med därtill hörande föreskrifter finnes intagen i statsliggaren för budgetåret 1938/39, sid. 538 f.

Genom förutnämnda beslut den 26 augusti 1938 föreskrev Kungl. Maj:t, med ändring därutinnan av beslutet den 30 juni 1938, dels att av den i omkostnadsstaten uppförda delposten till kosthållet å förslagsvis 51,800 kronor ej finge utan Kungl. Maj:ts medgivande användas högre belopp än som motsvarade inflytande inkomster av kotersättning med tillägg av 47,700 kronor (i stället för 47,300 kronor), dels ock att delposten till vårdar- och ekonomipersonal finge överskridas med högst 1,134 kronor. I sak innebar detta, att medel anvisades till anställande av ett slöjdbiträde med följande avlöningsförmåner, nämligen kontant lön 834 kronor, bostadsersättning 300 kronor samt fri kost och tvätt. Dyrtidstillägg skulle icke utgå å löneförmånerna.

I skrivelse den 31 augusti 1938 har *skolöverstyrelsen* — sedan *styrelsen för vårdanstalten* inkommit med förslag i ämnet, varöver *inspektören för blindundervisningen* yttrat sig — hemställt, att anslaget måtte för nästa budgetår höjas till 156,400 kronor.

Överstyrelsens förslag innebär höjning av posten till expenser med ett belopp av 2,350 kronor, fördelat med 1,650 kronor till bränsle, lyse och vatten samt 700 kronor till övriga expenser, till kosthållet med 3,000 kronor samt till vårdar- och ekonomipersonal med 18,250 kronor. Härjämte har förslagits höjning med 200 kronor av inkomstposten Ersättning för elektrisk ström jämte återbäring till anstalten av rabatt å elektrisk ström.

I ärendet hava yttranden avgivits den 5 oktober 1938 av *statskontoret* och den 19 oktober 1938 av *riksräkenskapsverket*.

Av handlingarna inhämtas:

Expenser. Som skäl för höjningen av posten till bränsle, lyse och vatten — från i nu gällande omkostnadsstat upptaget belopp 21,350 kronor till 23,000 kronor — hade *anstaltsstyrelsen* anført, att utgifterna för detta ändamål under budgetåret 1936/37 uppgått till 22,553 kronor och att enligt gjord beräkning utgifterna för detta ändamål komme att stiga till

minst 24,000 kronor under budgetåret 1937/38, vilket berodde på höjda priser för bränsle, särskilt kol och koks. Højningen av delposten till övriga expenser motiverades med att en del av anstaltens inventarier, särskilt möblerna i personalens bostadsrum, vore i största behov av renovering och upprustning. Med hänsyn till de av styrelsen anförda skälen funne sig *skolöverstyrelsen* böra tillstyrka, att anslagsposten till expenser höjdes med 2,350 kronor till 42,600 kronor. *Statskontoret* har ej funnit anledning till erinran mot skolöverstyrelsens föreliggande förslag.

Vårdar- och ekonomipersonal. *Anstaltsstyrelsen* har föreslagit dels lönereglering för denna personal, dels ock utökning av personalen.

Den ifrågasatta löneregleringen, som närmare belyses av handlingarna i ärendet, innebär i huvudsak inarbetande i lönen av nu utgående dyrtidstillägg, højning av slutlönerna med i genomsnitt 8 procent samt nedskärning av antalet lönegrupper från 5 till 3. Kostnadsökningen har beräknats till omkring 4,000 kronor.

Personalens naturaförmåner skulle, liksom nu, utgöras av möblerad bostad med ljus och värme, kost och tvätt samt för vissa sköterskor fria tjänstekläder.

Med hänsyn till stegrade levnadsomkostnader måste en löneförhøjning åt vårdar- och ekonomipersonal anses fullt berättigad. Styrelsen ville även erinra om, att 1937 års riksdag beviljat provisorisk avlöningsförstärkning med ett årligt belopp av 216 kronor åt lägst avlönade befattningshavare i statens tjänst.

Personalen hade genom sin organisation, svenska sjukhuspersonalförbundet, godkänt det av styrelsen uppgjorda löneförslaget.

Inspektören för blindundervisningen har icke funnit anledning till erinran mot de föreslagna grundlönerna men ansett ålderstilläggen för höga. Genom att ifrågavarande personal till en del åtnjöte avlönning i form av naturaförmåner hade den ej samma olägenhet av stegrade omkostnader som andra befattningshavare med enbart kontant lön. Ett genomförande av förslaget skulle medföra höjda löneanspråk hos vårdar- och ekonomipersonalen vid institutet och förskolan för blindas å Tomtebodas. En lämplig reducering av de föreslagna lönebeloppen borde företagas. Det framlagda löneförslaget kunde ej i föreliggande skick tillstyrkas.

Skolöverstyrelsen har intet att erinra mot förslaget att höja lönerna med mot dyrtidstillägg svarande belopp. Då överstyrelsen funne de av styrelsen föreslagna lönerna skäliga, finge överstyrelsen tillstyrka av löneökningen betingad højning av anslagsposten till vårdar- och ekonomipersonal. Överstyrelsen hade därvid särskilt beaktat den särställning ifrågavarande anstalt intog på grund av det svårskötta klientelet därstädes ävensom den omständigheten, att befattningshavarna vid anstalten icke såsom vid andra undervisningsanstalter under sommaren bereddes någon lättnad i sitt påfrestande arbete, enär det övervägande antalet elever även då vistades å anstalten.

Den föreslagna utökningen av ifrågavarande personal avsåge anställande av ytterligare fyra befattningshavare. Av dessa skulle tre anställas för att möjliggöra, att arbetstiden för sömmerskor, kokerskor, köksbiträden och städerskor, tillhoppa 15 personer, skulle för envar minskas från 60 till 48 timmar i veckan. Även om icke lika starka skäl, som tidigare föranlett en liknande minskning av vårdarpersonalens arbetstid, i detta fall syntes före-

ligga, ansåge sig överstyrelsen dock icke böra motsätta sig ifrågavarande förslag.

Utom nyssnämnda tre befattningshavare skulle ytterligare anställas ett slöjdbitråde.

I utlåtande den 14 april 1938 hade överstyrelsen tillstyrkt framställning av styrelsen för vårdanstalten om uppskov till den 1 juli 1939 med tillsättande av en genom dödsfall ledigbliven lärarinnetjänst i slöjd och anställande under budgetåret 1938/39 av ett slöjdbitråde. Styrelsen hade ansett, att det skulle vara till fördel för slöjdundervisningens rationella bedrivande, att ett slöjdbitråde anställdes i stället för en slöjdlärlarinna. Denna anordning skulle tillämpas på försök under nämnda budgetår. Styrelsens förslag att vid bestämmande av posten till vårdar- och ekonomipersonal räkna med arvode till ett slöjdbitråde innebure sålunda, att nämnda anordning skulle tillämpas även under budgetåret 1939/40. Mot detta förslag hade överstyrelsen intet att erinra.

Vid genomförande av styrelsens förslag rörande vårdar- och ekonomipersonalen syntes i enlighet med av rektorn vid vårdanstalten lämnade uppgifter ifrågavarande post böra beräknas på följande sätt. Till grundavlönningar åt den nuvarande personalen borde beräknas 36,160 kronor, till ålderstillägg åt samma personal 8,570 kronor, till avlöningar åt de fyra nya befattningshavarna 3,048 kronor, till bostadsersättning (beräknad efter 35 kronor i månaden) åt tre av dessa 1,260 kronor, samt till sjuk- och semestervikarier 900 kronor, tillhopa 49,938 kronor. Till avrundning av omkostnadsanslagets slutsumma torde posten böra upptagas till 50,000 kronor, vilket innebure en höjning av i gällande omkostnadsstat upptaget belopp med 18,250 kronor.

Statskontoret har anfört följande:

I likhet med vad förhållandet vore vid läroanstalterna för blinda funnes å omkostnadsstaten för vårdanstalten för blinda i Lund uppförd en delpost till vårdar- och ekonomipersonal. Detta förhållande hade föranlett statskontoret att i utlåtande angående uppskov med tillsättandet av en slöjdlärlarinnetjänst vid anstalten i Lund framhålla önskvärdheten av att åtgärder vidtoges för åstadkommande av en överflyttning till avlöningsstaten av de avlöningar, som bestredes från omkostnadsstaten. Statskontoret erinrade även, att denna fråga varit föremål för uppmärksamhet i samband med frågan om anslag till läroanstalterna för dövstumma. Under hänvisning till vad sålunda i denna fråga tidigare förekommit ville statskontoret ifrågasätta, om icke berörda avlöningsmedel från och med nästkommande budgetår lämpligen borde överföras till avlöningsstaten och där upptagas såsom en särskild anslagspost, vilken ej finge utan Kungl. Maj:ts medgivande överskridas.

För att möjliggöra en begränsning av arbetstiden för ekonomipersonalen — 15 personer — från 60 till 48 timmar i veckan hade hemställts om medel till avlönande av ytterligare tre befattningshavare. Skolöverstyrelsen, som avstyrkte bifall till liknande framställning år 1937, hade icke velat motsätta sig det nu föreliggande förslaget, även om överstyrelsen icke ansett lika starka skäl, som tidigare föranlett minskning av vårdarpersonalens arbetstid, i detta fall föreligga.

I anledning av förslag om arbetstidsreglering för vårdarpersonalen vid vårdanstalten i Lund hade föredragande departementschefen i statsverkspropositionen till 1937 års riksdag (åttonde huvudtiteln, sid. 407) yttrat, att han med hänsyn till det krävande arbete, som åvilade vårdarpersonalen,

och i betraktande jämväl av riksdagens av skolöverstyrelsen åberopade beslut angående arbetstidens längd vid statens sinnessjukhus, ansåge sig böra biträda förslaget om en begränsning av arbetstiden till 54 timmar per vecka. Medel härför beviljades också av riksdagen.

Ekonomipersonalens arbete kunde icke anses vara i lika hög grad krävande som vårdarpersonalens med ständig tillsyn och vård av ett ofta svårhanterligt klientel. Det kunde under sådana omständigheter icke utan vidare betraktas som självfallet, att ekonomipersonalens arbetstid borde begränsas i samma omfattning som vårdarpersonalens. I varje fall torde anledning saknas att tillerkänna den förra kategorien en kortare tjänstgöring än vårdarpersonalen, vilket skulle bli en följd av ett bifall till förslaget. Med hänsyn emellertid till att vid statens sinnessjukhus även ekonomipersonalen beretts kortare arbetstid än förut, ville statskontoret icke motsätta sig, att medel beviljades för tillgodoseende i viss utsträckning av framställningen i denna del. Enligt vad som framginge av handlingarna i ärendet hade arbetstiden för vårdarpersonalen kunnat minskas till i genomsnitt 51 timmar per vecka. Med utgångspunkt härifrån ville det förefalla statskontoret rimligt, om tjänstgöringstiden för ekonomipersonalen sattes till 53 timmar per vecka, varigenom medel för ifrågavarande ändamål skulle behöva anvisas till två i stället för tre nya befattningshavare.

Även om vårdar- och ekonomipersonalens löneförmåner framdeles skulle bestridas från särskild anslagspost under avlöningsstaten i stället för från omkostnadsstaten, funne ämbetsverket icke anledning till erinran mot det föreslagna inarbetandet av dyrtidstillägget i lönen.

Den ifrågasatta löneförhöjningen hade av styrelsen för vårdanstalten motiverats med de stegrade levnadskostnaderna, varjämte erinrats, att 1937 års riksdag beviljat provisorisk avlöningsförstärkning, utgående med 216 kronor årligen, till lägst avlönade befattningshavare.

I likhet med inspektören för blindundervisningen ville statskontoret framhålla, att stegring i levnadskostnaderna givetvis vore i avsevärt mindre grad kännbar för sådana befattningshavare, vilka åtnjöte större delen av sina löneförmåner in natura, än för tjänstemän med enbart kontant avlöning. Härtill komme, att här ifrågavarade befattningshavare å sin kontanta lön uppburit dyrtidstillägg, låt vara att den av levnadskostnadernas stegring föranledda höjningen av detta tillägg i endast ringa grad kunnat påverka de små kontanta lönebelopp, varom fråga vore. Vad vidare anginge den provisoriska avlöningsförstärkningen borde uppmärksammas, att densamma endast utginge till i lönegrad satta befattningshavare.

Utöver vad sålunda anförts ville statskontoret även erinra, att ämbetsverket i utlåtande angående anslag till omkostnader vid blindinstitutet å Tomtebodas för budgetåret 1937/38 i anledning av framställning om ökade löner till vårdar- och tjänstepersonalen uttalat, att en jämförelse med motsvarande löner vid vårdanstalten i Lund och hantverksskolan i Växjö syntes — om hänsyn toges till vederbörande orters läge i dyrtidshänseende — giva vid handen, att personalen vid Tomteboda vore förhållandevis lågt avlönad. En måttlig höjning av sistnämnda personals löneförmåner ansåge statskontoret därför befogad. En jämförelse mellan löneförmånerna för vårdar- och ekonomipersonalen vid vårdanstalten i Lund, sådana dessa angivits i en ovannämnda utlåtande bifogad uppställning och i nu förevarande ärende, utvisade, att sedan hösten 1936 skett en ökning av de kontanta lönerna med 10 procent och däröver.

Under åberopande av anförda omständigheter finge statskontoret av-

styrka beviljande av medel för ytterligare lönehöjningar, helst som vid ett bifall härtill — såsom inspektören för blindundervisningen även påpekat — en lönereglering måste bli aktuell även för Tomtebodapersonalen.

Beträffande lönegrupperingen torde styrelsen böra äga att inom ramen för beviljade medel företaga de ändringar, som finge anses påkallade.

Riksräkenskapsverket, vars yttrande inhämtats över den av statskontoret berörda frågan om överförande av vissa avlöningsmedel från omkostnads- till avlöningsanslag, har i likhet med statskontoret funnit det mindre lämpligt, att utgifterna för avlöningar till vårdar- och ekonomipersonal vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte bestredes från anstaltens omkostnadsanslag. Riksräkenskapsverket ville emellertid erinra om att enahanda anordning för närvarande tillämpades icke blott i fråga om vårdare och tjänstepersonal vid institutet och förskolan för blinda å Tomteboda och hantverksskolan i Växjö för blinda kvinnor utan även beträffande betjäning vid folk- och småskoleseminarierna. Samtliga nu åsyftade avlöningskostnader torde — i anslutning till vad chefen för ecklesiastikdepartementet uttalat vid anmälan av propositionen nr 212/38 angående anslag till läroanstalter för dövstumma m. m. — böra överföras till respektive institutioners avlöningsanslag. I den mån fråga vore om vaktmästarpersonal, torde överflyttningen lämpligen böra ske i samband med genomförandet av den tillämnade löneregleringen för denna personal. Även i övrigt torde överflyttningen böra förknippas med en reglering av personalens avlöningsförhållanden i anslutning till det för allmänna civilförvaltningen gällande lönesystemet. Därest omläggningen genomfördes i nu angiven ordning torde, vad särskilt anginge vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte, det icke bli erforderligt att — på sätt statskontoret föreslagit — uppföra en särskild anslagspost å anstaltens avlöningsstat för redovisningen av de från anstaltens omkostnadsanslag överförda avlöningskostnaderna.

Kosthållet. Av den av *anstaltsstyrelsen* föreslagna höjningen av posten till kosthållet hänföra sig 1,200 kronor till tidigare beslutad utökning av vårdarpersonalen med tre personer, ökat elevantal och stegring av livsmedelspriserna samt 1,800 kronor till den merutgift för kosthållet, som beräknades uppkomma på grund av föreslagen utökning av vårdar- och ekonomipersonalen. Merutgiften hade beräknats till 1,350 kronor för sistnämnda befattningshavare och 450 kronor för slöjdbiträdet. Då *skolöverstyrelsen* biträtt styrelsens förslag till personalutökning och icke hade något att erinra mot styrelsens beräkning av därav föranledd merutgift för kosthållet samt funne de av styrelsen anförda skälen för postens höjning i övrigt bärande, tillstyrkte överstyrelsen, att posten till kosthållet höjdes med 3,000 kronor till 54,800 kronor.

Statskontoret har icke funnit annan anledning till erinran mot överstyrelsens förslag, än att anslagsposten till kosthållet borde minskas med kosthållet för en befattningshavare.

Ersättning för elektrisk ström m. m. *Styrelsen* har föreslagit höjning av denna inkomstpost från 1,400 till 1,600 kronor på grund av att tvenne befattningshavare, vilka tidigare åtnjutit fri värme, från och med år 1938 skulle lämna ersättning härför samt ifrågasatt, om icke inkomstposten borde benämnas Ersättning för värme och elektrisk ström jämte återbäring till anstalten av rabatt å elektrisk ström.

Skolöverstyrelsen och *statskontoret* hava lämnat styrelsens förslag utan erinran.

En höjning av anslagsmedlen till *övriga expenser* finner jag mig icke kunna nu tillstyrka. Däremot lär, även med beaktande av de på senare tid något minskade bränslepriserna, den föreslagna höjningen av delposten till *bränsle, lyse och vatten* vara motiverad.

Den ifrågasatta höjningen av delposten till *vårdar- och ekonomipersonal* betingas av framställt förslag om begränsning av arbetstiden för ekonomipersonalen från 60 till 48 timmar i veckan, lönereglering för vårdar- och ekonomipersonalen och anställande av ett slöjdbitråde.

För vinnande av förstnämnda syfte skulle ytterligare tre befattningshavare behöva anställas. Statskontoret har ifrågasatt en reduktion av antalet nya befattningshavare med en. Jag finner de av myndigheterna i övrigt för denna ståndpunkt anförda skälen bärande och tillstyrker förty en utökning av ekonomipersonalen med tre personer.

Löneregleringsförslaget innebär i huvudsak inarbetande i lönen av nu utgående dyrtidstillägg, höjning av lönerna med i genomsnitt 8 procent samt nedskärning av antalet lönegrupper från 5 till 3. Skolöverstyrelsen har framhållit, att vårdanstalten i Lund intager en särställning på grund av det svårskötta klientelet och den omständigheten, att befattningshaverna vid anstalten icke såsom vid andra undervisningsanstalter kunna under sommaren beredas någon lättnad i arbetet, enär övervägande antalet elever även då vistas å anstalten. Vid angivna förhållande och då de föreslagna lönebeloppen synas vara rimliga, vill jag icke motsätta mig en medelsanvisning, som sätter anstaltsstyrelsen i stånd att genomföra den ifrågasatta löneregleringen.

Förslaget om anställande av ett slöjdbitråde under nästa budgetår innebär, att den under innevarande budgetår tillämpade anordningen kommer att bestå ytterligare ett år. I likhet med skolöverstyrelsen har jag intet att erinra häremot.

Mot de av överstyrelsen beträffande förevarande delpost gjorda kostnadsberäkningarna har jag icke funnit anledning till erinran. Delposten bör således höjas med 18,250 kronor. I betraktande av att med de föreslagna lönerna icke bör vara förenad rätt till dyrtidstillägg, som under innevarande budgetår beräknats utgå med omkring 9,800 kronor, innebär förevarande förslag en kostnadsökning med $(18,250 - 9,800 =) 8,450$ kronor. Härtill komma dock kostnader för kosthåll åt tre nya befattningshavare.

I propositionen nr 212/1938 angående anslag till läroanstalter för dövstumma m. m. framhöll jag (sid. 120), att i fråga om fördelningen mellan avlönings- och omkostnadsanslag av kostnader för tjänstepersonal m. m. beträffande olika institutioner tillämpats i viss mån oenhetliga principer. Då jag i propositionen föreslog, att i fråga om läroanstalterna för dövstumma nämnda kostnader skulle bestridas från avlöningsanslaget, förutsatte jag, att samma ordning så småningom komme att, i den mån så borde ske, tillämpas vid

läroanstalterna för blinda m. fl. läroanstalter. Då jag anser det lämpligt, att denna fråga prövas i ett sammanhang för samtliga nu ifrågakommande läroanstalter (folk- och småskoleseminarierna samt blindanstalterna), vill jag ej nu i förevarande hänseende föreslå någon ändring beträffande vårdanstalten i Lund. Jag förutsätter emellertid, att skolöverstyrelsen i sina anslagsäskanden för budgetåret 1940/41 beaktar frågan och inkommer med förslag i ämnet i anslutning till riksräkenskapsverkets ståndpunkt.

Mot de av överstyrelsen verkställda beräkningarna av anslagsposten till *kosthållet* har jag intet att erinra.

Då jag i övrigt icke har något att erinra mot överstyrelsens förslag, bör omkostnadsstaten för nästa budgetår erhålla följande utseende:

Utgifter:

1. Expenser, <i>förslagsvis</i>	kronor	41,900
2. Övriga utgifter:		
a. Undervisnings- och arbetsmateriel, <i>förslagsvis</i>	kronor	6,500
b. Kosthållet, <i>förslagsvis</i>	»	54,800
c. Beklädnad, <i>förslagsvis</i>	»	8,000
d. Läkare och sjukvård, <i>förslagsvis</i>	»	7,000
e. Vårdar- och ekonomipersonal, <i>förslagsvis</i>	»	50,000
		126,300
	Summa kronor	168,200

Särskilda uppbördsmedel:

1. Ersättning för värme och elektrisk ström jämte återbäring till vårdanstalten av rabatt å elektrisk ström . .	kronor	1,600
2. Försäljning av slöjdalster	»	6,000
3. Kustersättning	»	4,500
4. Ersättning för städning	»	400
		12,500
	Nettoutgift kronor	155,700.

Anslaget bör alltså bestämmas till 155,700 kronor. Anslagshöjningen utgör (155,700 — 133,000 =) 22,700 kronor, varav dock enligt det föregående ett belopp av 9,800 kronor motsvaras av minskad belastning å vederbörande dyrtidstilläggsanslag. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles meddela bestämmelser angående omkostnadsanslagets disposition. I anslutning till vad i motsvarande hänseende yttrats beträffande läroanstalterna för blinda vill jag framhålla, att åttonde huvudtitelns dyrtidstilläggsanslag icke bör i fortsättningen tagas i anspråk för beredande av dyrtidstillägg åt befattningshavare, som avlönas ur förevarande omkostnadsanslag. Den omräkning av vissa arvoden, som kan betingas härav, synes icke nämnvärt påverka anslagsberäkningarna för nästa budgetår.

Detta anslag har i årets åttonde huvudtitel preliminärt beräknats till 153,000 kronor.

14. Förslagsanslaget till Läroanstalter för dövstumma: Avlöningar.

1937 års riksdag beslutade, att staten skulle från och med den 1 juli 1938 under vissa förutsättningar övertaga ansvaret för dövstumundervisningsväsendets fortsatta uppehållande. Sedan ifrågavarande förutsättningar uppfyllts, framlades för 1938 års riksdag i proposition nr 212 förslag angående anslag till läroanstalter för dövstumma m. m., vilket förslag av riksdagen i huvudsak godkändes. För nu förevarande anslag till avlöningar fastställde riksdagen personalförteckning och avlöningsstat, införda å sid. 541 i statsliggaren för budgetåret 1938/39.

I skrivelse den 19 oktober 1938 har *skolöverstyrelsen* framlagt beräkningar av nämnda avlöningsanslag för budgetåret 1939/40, vilka beräkningar på grundval av nu gällande lönebestämmelser utmynna i äskande av anslag med 930,175 kronor. I ärendet hava utlåtanden avgivits den 18 november 1938 av *statskontoret* och den 15 november 1938, i viss del, av *undervisningsväsendets lönenämnd*.

I fråga om det beräknade antalet lärjungar vid dövstumskolorna under budgetåret 1939/40 har *skolöverstyrelsen* yttrat:

Anslagsbehovet under budgetåret 1939/40 vore givetvis till väsentlig del beroende på det antal lärjungar, som komme att finnas i de olika skolorna. Överstyrelsen hade fördenskull verkställt en beräkning rörande lärjungantalets storlek. Resultatet av denna undersökning framginge av omstående översikt.

Ehuru beräkningarna i någon mån måste betraktas såsom approximativa, kunde det dock anses såsom sannolikt, att det nuvarande lärjungantalet läsåret 1939—40 komme att ökas med minst 110. Osäkerhetsmomentet låge däri, att antalet lärjungar, som skulle nyintagas hösten 1939, icke nu kunde med bestämdhet beräknas.

I främsta rummet berodde förenämnda ökning därpå, att antalet lärjungar i fortsättningsskolorna nästa arbetsår stege på grund av att en andra årskurs då tillfördes dessa skolor, som därefter finge ett lärjungantal av 176 mot nuvarande 102. Ökningen kunde följaktligen beräknas uppgå till omkring 74. Men även i fråga om upptagnings- och specialskolor, motsvarande de före den 1 juli 1938 befintliga distriktsdövstumskolorna, inträdde en ökning, som kunde beräknas till omkring 40 lärjungar.

Statskontoret har ansett sig böra understryka, att en viss osäkerhet måste förefinnas vid beräkningar av förevarande slag. Enligt ämbetsverkets mening borde därför, innan förhållandena inom dövstumundervisningsväsendet vunnit större stadga, en viss försiktighet vid uppräknningen av avlöningsanslaget iakttagas, särskilt om — såsom överstyrelsen tillstyrkt och vilket även statskontoret förordar — posten till grundavlöningar m. m. till övrig icke-ordinarie personal även för nästkommande budgetår betecknades förslagsvis och möjlighet sålunda hölles öppen för Kungl. Maj:t att medgiva

**Antal elever vid dövstumskolorna läsåret 1938—39 samt beräknat
antal elever läsåret 1939—40.**

S k o l a	L ä s å r e t					
	1938—39			1939—40		
	A n t a l e l e v e r					
	Gossar	Flickor	Summa	Gossar	Flickor	Summa
<i>Upptagningsskolor:</i>						
Manilla	57	49	106	—	—	103
Lund	51	31	82	—	—	88
Vänersborg	36	33	69	—	—	84
Härnösand	62	59	121	—	—	123
Summa	206	172	378	—	—	398
<i>Specialskolor:</i>						
Örebro	51	44	95	—	—	102
Gävle	38	21	59	—	—	70
Summa	89	65	154	—	—	172
<i>Fortsättningsskolor:</i>						
Växjö	—	23	23	—	48	48
Vänersborg	58	—	58	85	—	85
Gävle	4	4	8	8	9	17
Broby	13	—	13	26	—	26
Summa	75	27	102	119	57	176
<i>Samtliga skolor:</i>						
Upptagningsskolor	206	172	378	—	—	398
Specialskolor	89	65	154	—	—	172
Fortsättningsskolor	75	27	102	119	57	176
Samtliga	370	264	634	—	—	746

överskridande av det anvisade beloppet, om så framdeles skulle visa sig erforderligt.

Beträffande anslagsberäkningarna inhämtas av handlingarna följande:

1. Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat.

Vid bedömandet av frågan om antalet för budgetåret 1939/40 behöfliga lärare i kunskapsämne torde, yttrar *överstyrelsen*, särskilt böra beaktas, att lärjungantalets beräknade stegring nödvändiggjorde anställning av bland annat ett ökat antal lärare av här ifrågavarande kategori. Då lärjungantalet vid de olika läroanstalterna komme att ökas med minst 110 och då varje lärare i medeltal kunde undervisa omkring tio lärjungar, skulle efter en rent schematisk beräkning 11 nya lärare i kunskapsämne vara erforderliga. På grund av lärjungantalets nuvarande fördelning på olika klasser och grupper syntes emellertid undervisningen kunna behörigen upp-

rätthållas, även om ett mindre antal nya lärare anställdes. Efter verkställd undersökning av förhållandena i nyssnämnda avseende vid de olika läroanstalterna hade överstyrelsen kommit till det resultatet, att den ökning av antalet lärare, som betingades av lärjungantalets stegring, kunde begränsas till åtta. Av dessa nya lärare borde endast en tillsättas såsom ordinarie. Vid bifall till detta förslag skulle antalet ordinarie lärare i kunskapsämne komma att bli 59 i stället för 58 enligt den för budgetåret 1938/39 fastställda personalförteckningen. Till grund för sina beräkningar av erforderliga anslag till avlöningar av tjänstemän å ordinarie stat hade överstyrelsen alltså lagt ett behov av 59 ordinarie lärartjänster i kunskapsämne.

I nyssnämnda personalförteckning vore upptagna sju arbetslärare i fortsättningsskola. Styrelsen för fortsättningsskolan i Vänersborg, där nu sex manliga arbetslärare funnes anställda, vilka tillika meddelade yrkesundervisning i upptagningsskolan, hade ingivit framställning om anslag till avlöning åt ytterligare fyra manliga sådana lärare. Lärjungantalet vid denna fortsättningsskola komme att ökas från 58 med 27 till 85. En ökning av antalet arbetslärare vore därför ofrånkomlig. Efter verkställda närmare undersökningar hade överstyrelsen emellertid kommit till den uppfattningen, att endast två nya arbetslärare vore erforderliga vid skolan under arbetsåret 1939/40. Vidare syntes det överstyrelsen lämpligt, att båda befattningarna tills vidare besattes med icke-ordinarie innehavare.

Styrelsen för fortsättningsskolan i Växjö, där nu en ordinarie arbetslärarinna funnes anställd, hade gjort framställning om anställande av ytterligare två arbetslärarinnor. Lärjungantalet vid skolan komme visserligen att nästa arbetsår bli omkring 48 mot nu 23, men överstyrelsen, som även i detta fall verkställt närmare undersökningar, ansåge sig dock icke böra föreslå nyanställning av mer än en icke-ordinarie arbetslärarinna. Den ytterligare yrkesundervisning, som krävdes vid denna skola, torde under läsåret 1939—40 kunna meddelas av en timlärarinna i arbetsämne.

Vid fortsättningsskolan i Gävle hade yrkesundervisningen under arbetsåret 1938—39 meddelats av arbetslärarna i specialskolan. På grund av lärjungantalets ökning från 8 till 17 kunde denna ordning icke längre upprätthållas, utan särskilda arbetslärare måste anställas för fortsättningsskolan. För gossarna borde yrkesundervisning tills vidare meddelas endast i skrädderi och skomakeri. För denna undervisning krävdes följaktligen två manliga arbetslärare. För flickornas yrkesundervisning erfordrades en kvinnlig arbetslärare. Alla dessa tre befattningar torde tills vidare böra besättas med icke-ordinarie innehavare.

Antalet vid fortsättningsskolor behövliga ordinarie arbetslärare under budgetåret 1939/40 kunde alltså beräknas till 6 manliga och 1 kvinnlig, tillhopa 7, eller samma antal som innevarande budgetår.

Under förutsättning, att antalet arbetslärare vid fortsättningsskolan i Vänersborg ökades på sätt överstyrelsen här förut angivit, kunde undervisningen i yrkeskunskap i upptagningsskolan på nämnda ort meddelas av arbetslärarna i fortsättningsskolan, liksom fallet vore under innevarande läsår. Någon ökning av antalet arbetslärare vid övriga barndomsskolor behövde icke heller förekomma. Antalet arbetslärare vid upptagnings- och specialskolor under budgetåret 1939/40 beräknades därför till samma antal som innevarande budgetår eller till 14.

Av styrelsernas för skolorna i Växjö och Gävle gjorda framställningar om anställande av ytterligare en skolökslärarinna vid vardera an-

stalten, kunde överstyrelsen icke biträda. Det för innevarande arbetsår vid sistnämnda skola fastställda veckotimtalet borde dock ökas, varom överstyrelsen i annat sammanhang framlade förslag.

Vid upptagningsskolan å Manilla bestredes gymnastikundervisningen för närvarande av timlärare med ett antal veckotimmar av 10. Det hade visat sig, att denna planläggning av gymnastikundervisningen icke vore tillräcklig med avseende på omfattningen och icke heller i övrigt ändamålsenlig. Lärjungantalet vid Manilla komme att nästa läsår uppgå till 103, vilka vid gymnastikundervisningen borde uppdelas i minst fyra avdelningar. Då varje avdelning skulle undervisas under tre lektioner i veckan, bleve veckotimtalet följaktligen 12. Därtill komme undervisning i lek och idrott samt i s. k. rytmik med ungefär samma veckotimtal. En särskild lärarinna vore därför av behovet påkallad. Överstyrelsen ansåge, att befattningen borde besättas med ordinarie innehavare.

I sitt yttrande den 23 november 1937 angående statens övertagande av dövstumundervisningen anförde överstyrelsen bland annat, att ordinarie gymnastiklärare icke funnes anställd vid någon av de dåvarande dövstumskolorna. Skulle förhållandena framdeles påkalla anställning av sådan befattningshavare, torde, yttrade överstyrelsen, frågan om vederbörandes lönegradsplacering i samband därmed böra avgöras. Överstyrelsen erinrade tillika om att ordinarie gymnastiklärare vid blindinstitutet å Tomtebodaplacerats i lönegrad 20 och sådan lärare vid småskoleseminarium i lönegrad 21.

Överstyrelsen ansåge för sin del, att ordinarie gymnastiklärare vid dövstumskola borde placeras i samma lönegrad som sådan lärare vid blindinstitutet å Tomteboda, d. v. s. i lönegrad 20. Överstyrelsen förutsatte givetvis, att den, som skulle kunna ifrågakomma till ordinarie gymnastiklärarbefattning, skulle vara i vederbörlig ordning utexaminerad gymnastiklärare.

Med hänvisning till det anförda föresloge överstyrelsen, att en ordinarie gymnastiklärarinna, som under läsåret 1939—40 skulle erhålla 24 timmars undervisningsskyldighet för vecka, måtte anställas vid upptagningsskolan å Manilla.

Vid läroanstalterna i Vänersborg bestredes undervisningen i gymnastik av timlärare. Antalet veckotimmar uppginge vid upptagningsskolan till 12 och vid fortsättningsskolan till 10. För nästa budgetår krävdes på grund av lärjungantalets ökning undervisning i gymnastik med lek och idrott under 20 veckotimmar i vardera av upptagnings- och fortsättningsskolorna eller under tillhoppa 40 veckotimmar. Vid sådant förhållande och då lärjungantalet framdeles komme att ytterligare betydligt ökas, ansåge överstyrelsen, att en ordinarie gymnastiklärare med placering i 20 lönegraden här borde anställas. Den undervisning, som under arbetsåret 1939/40 krävdes utöver det för full tjänstgöring fastställda antalet veckotimmar, borde bestridas av timlärare.

I fråga om övriga å ordinarie stat uppförda befattningshavare föresloge överstyrelsen inga ändringar i nu gällande personalförteckning. I sistnämnda förteckning vore å övergångsstat uppförda tre slöjdlärarinnor. Härutinnan föresloges heller ingen ändring.

Statskontoret har, i anledning av överstyrelsens förslag om anvisande av medel till anställande av åtta nya lärare i kunskapsämne, varav en ordinarie, erinrat, att chefen för ecklesiastikdepartementet i proposition

nr 212/1938 (sid. 45) — efter att hava föreslagit, att av de för dövstumskolorna i kunskapsämne erforderliga 65 lärarna 58 anställdes som ordinarie och 7 som extra ordinarie lärare — uttalat, att det skulle hava varit önskvärt med ett något färre antal ordinarie och ett något större antal extra ordinarie lärare. De speciella förhållandena i samband med statsövertagandet hade dock synts motivera en ur personalsynpunkt gynnsammare proportion mellan antalet ordinarie och icke-ordinarie befattningshavare än som under andra förhållanden kunde hava befunnits lämplig. Emellertid förutsattes, att överstyrelsen i fortsättningen hade sin uppmärksamhet riktad på lämpligheten av att genom en minskning av antalet ordinarie lärartjänster underlätta organisatoriska förändringar inom dövstumskolorna vid en tänkbar nedgång av antalet skolpliktiga dövstumma.

Med hänsyn till vad departementschefen sålunda anført, borde enligt statskontorets mening det för nästa läsår uppkommande behovet av ytterligare lärarkrafter i kunskapsämne tillgodoses uteslutande genom anställande av icke-ordinarie lärare. Samtliga de nya befattningshavarna syntes därvid böra anställas såsom extra lärare.

Statskontoret har även motsatt sig överstyrelsens förslag om inrättande av ordinarie gymnastiklärartjänster.

Då vid 1938 års riksdag i samband med statsövertagandet en allmän översyn över dövstumväsendets organisation och personalbehov ägt rum, utan att därvid någon ordinarie gymnastiklärartjänst ansetts böra inrättas, vore statskontoret icke berett att nu tillstyrka bifall till framställningen i denna del. Med hänsyn till de beträffande skolorna i Vänersborg föreliggande särskilda omständigheterna samt svårigheten att bibehålla tillfälliga lärare i en stad som Vänersborg med de små möjligheter, som där kunde erbjudas till arbete vid sidan av tjänsten, ville statskontoret emellertid icke motsätta sig, att vid dessa skolor inrättades en extra ordinarie lärartjänst i gymnastik med lek och idrott. Innehavaren av sagda tjänst borde i likhet med motsvarande lärare vid statens undervisningsväsende placeras i 18 lönegraden. Vid Manilla åter borde enligt ämbetsverkets åsikt gymnastikundervisningen åtminstone tills vidare bestridas av timlärare.

Undervisningsväsendets lönenämnd, som yttrat sig beträffande löneställningen för de ifrågasatta ordinarie gymnastiklärarna, har jämväl ställt sig avvisande till förslaget att sådana tjänster nu skulle inrättas.

Lönenämnden erinrade, att överstyrelsen enligt propositionen nr 212/1938 beräknat den erforderliga gymnastiklärarpersonalen efter statens övertagande av dövstumundervisningsväsendet på sådant sätt, att timlärare i gymnastik skulle finnas anställda vid var och en av samtliga dövstumskolor. Överstyrelsen hade vidare anført, att om förhållandena framdeles påkallade inrättandet vid någon skola av ordinarie tjänst, beslut om gymnastiklärarens löneställning borde fattas i samband med beslutet om tjänstens inrättande.

Lönenämnden hade icke kunnat undgå att finna i viss mån anmärkningsvärt, att förslag av nu ifrågavarande innebörd framfördes omedelbart efter ikraftträdandet av den nya organisationen av dövstumskolorna. Någon undervisningsplan för statens läroanstalter för dövstumma hade ännu icke hunnit utfärdas. Vid sådant förhållande hade lönenämnden icke kunnat bilda sig en uppfattning om arten och omfattningen av den undervis-

ning i gymnastik, lek och idrott samt s. k. rytmik, som enligt vad överstyrelsen anfört skulle förekomma exempelvis vid skolan å Manilla. Det ville synas lönenämnden, att frågan om inrättande av ordinarie gymnastiklärartjänster vid de berörda läroanstalterna borde, i avvaktan på närmare hållpunkter för densammas bedömande, tills vidare anstå. Det för undervisningens bestridande under budgetåret 1939/40 erforderliga anslagsbeloppet borde i anslutning härtill enligt lönenämndens mening beräknas med utgångspunkt från den avlöning, som tillkomme timlärare i gymnastik.

2. Avlöningar till tjänstemän å övergångsstat:

I fråga om denna post, nu uppförd med förslagsvis 13,000 kronor, har ändring ej föreslagits.

3. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t.

Grundbelopp. Ur denna delpost utgå arvoden till, bland andra, läkare och tandläkare. Beträffande dessa arvoden har överstyrelsen ifrågasatt vissa höjningar på grund av lärjungantalets ökning. Arvodet till läkaren vid fortsättningsskolan å Broby gård, där lärjungantalet beräknades ökat från 13 till 26, syntes böra höjas från 250 till 400 kronor och arvodet till läkaren vid fortsättningsskolan i Växjö, där lärjungantalet syntes bliva mer än fördubblat, från 500 till 800 kronor. Arvodet till tandläkaren vid fortsättningsskolan å Broby gård borde ökas från 150 till 300 kronor. Vid fortsättningsskolan i Växjö och vid specialskolan i Örebro hade under innevarande läsår anslag till arvoden åt tandläkare icke funnits anvisade. Överstyrelsen betraktade det emellertid såsom synnerligen viktigt, att rationell tandvård anordnades även vid de nämnda skolorna, och hemställde därför, att till arvoden åt tandläkare vid läroanstalten i Växjö måtte anvisas 500 kronor samt till sådan läkare vid läroanstalten i Örebro, där lärjungantalet bleve 102, 800 kronor.

För undervisning i trädgårdsskötsel hade styrelsen för specialskolan i Örebro begärt ett anslag av 275 kronor. Överstyrelsen, som ansåge det vara av stor betydelse, att någon undervisning i trädgårdsskötsel meddelades vid läroanstalt, där sådan undervisning lämpligen kunde anordnas, tillstyrkte, att anslag med nämnt belopp beviljades. Då ifrågasvarande undervisning skulle meddelas endast under de tider höst och vår, då tjänlig väderlek rådde, syntes det erforderliga anslaget böra upptagas såsom arvode, bestämt av Kungl. Maj:t.

En av styrelsen från dövstumskolan i Lund framställd begäran om ett anslag å 600 kronor till arvode åt särskild inspektris för de barn, som på grund av utrymmesbrist vid skolan måste utackorderas i enskilda hem, kunde överstyrelsen icke tillstyrka, då det vore överstyrelsens uppfattning, att erforderlig tillsyn över dessa barn borde utövas av rektor med biträde av övriga vid skolan anställda lärare och annan lämplig person. Föreskrift härom borde intagas i blivande stadga för statens läroanstalter för dövstumma.

I fråga om vikariatsersättningar m. m. föresloges ingen ändring.

Därest överstyrelsens här framställda förslag vunne bifall, komme för budgetåret 1939/40 att till Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t: Grundbelopp erfordras ett anslag av 34,225 kronor, vilket innebure en ökning med 2,175 kronor, och till vikariatsersättningar m. m. liksom nu förslagsvis 350 kronor, tillhopa 34,575 kronor.

4. Avlöningar till icke-ordinarie personal.

a. Grundavlöningar m. m.

Under innevarande budgetår funnes, erinrar överstyrelsen, vid statens läroanstalter för dövstumma 7 extra ordinarie och 1 extra lärare i k u n s k a p s ä m n e, vilken sistnämnde blivit anställd vid fortsättnings-skolan å Broby gård i stället för en timlärare. Överstyrelsen beräknade, att för budgetåret 1939/40 erfordrades sammanlagt 74 lärare, därav 59 ordinarie (jfr ovan) och 15 icke-ordinarie. För närvarande vore det visserligen icke möjligt att exakt angiva, hur många av de icke-ordinarie lärarna, som kunde visa sig komma att fylla kraven för anställning som extra ordinarie. Med ledning av nuvarande förhållanden beräknade emellertid överstyrelsen antalet extra ordinarie lärare till 12 och antalet extra lärare till 3.

Såsom i det föregående redan angivits, hade överstyrelsen efter verkställda undersökningar kommit till den uppfattningen, att sex nya arbetslärare i fortsättnings-skola vore erforderliga under budgetåret 1939/40, nämligen två manliga i Vänersborg, likaledes två manliga i Gävle, en kvinnlig i Växjö och en kvinnlig i Gävle. Samtliga dessa lärare torde böra anställas såsom extra arbetslärare.

Beträffande timlärare föresloge överstyrelsen följande förändringar för budgetåret 1939/40:

	Broby	Gävle	Härnösand	Lund	Mannilla	Vänersborg		Växjö	Örebro
						upptagnings-skolan	fortsättnings-skolan		
Gymnastik:									
Budgetåret 1938/39 . . .	—	10	15	5	10	12	10	10	10
Överstyrelsens förslag för budgetåret 1939/40 . . .	—	10	15	8	—	10	—	10	10
Skolkök:									
Budgetåret 1938/39 . . .	—	10	—	10	—	10	—	—	10
Överstyrelsens förslag för budgetåret 1939/40 . . .	—	15	—	6	—	10	—	—	10
Arbetsämne:									
Budgetåret 1938/39 . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Överstyrelsens förslag för budgetåret 1939/40 . . .	—	—	—	12	—	—	—	10	—
Träslöjd:									
Budgetåret 1938/39 . . .	—	—	—	—	—	—	—	—	10
Överstyrelsens förslag för budgetåret 1939/40 . . .	—	—	—	5	5	—	—	—	10
Kindergarten:									
Budgetåret 1938/39 . . .	—	—	10	—	—	—	—	—	8
Överstyrelsens förslag för budgetåret 1939/40 . . .	—	—	10	—	—	—	—	—	8

Överstyrelsen har även hemställt om viss höjning av de för övriga personal avsedda medlen.

I staten för budgetåret 1938/39 vore anslag beräknat till avlöning åt en särskild *tillsynshavande*. Denna vore anställd vid upptagningsskolan å Manilla. Styrelsen för specialskolan i Gävle hade nu gjort framställning om anslag för nästa budgetår till samma ändamål. På grund av att antalet lärjungar vid specialskolan kunde beräknas komma att ökas från 59 till 70, funne överstyrelsen sig böra tillstyrka bifall till styrelsens hemställan, enär nuvarande tillsynshavande, vaktmästaren och husmodern, icke rimligen kunde åläggas utöva den ytterligare tillsyn, som det ökade lärjungantalet komme att medföra. Överstyrelsen föreslog, att till arvode åt denna tillsynshavande beräknades ett belopp av 1,200 kronor samt dessutom de övriga förmåner, som tillkomme motsvarande befattningshavare vid övriga läroanstalter för dövstumma.

I den för budgetåret 1938/39 fastställda staten vore vidare arvoden beräknade för 16 *vårdarinnor*. I de ingivna förslagen avseende budgetåret 1939/40 hemställde styrelsen för upptagningsskolan i Lund om anslag till tre vårdarinnor i stället för till två, styrelsen för fortsättningsskolan i Vänersborg, vid vilken nu icke någon vårdarinna funnes anställd, om anslag till fyra, styrelsen för fortsättningsskolan i Växjö om anslag till två i stället för till en och styrelsen för fortsättningsskolan i Gävle, där ingen vårdarinna nu funnes, om anslag till en.

På grund av lärjungantalets stegring funne överstyrelsen det av behovet påkallat, att vårdarinnornas antal ökades vid de nämnda läroanstalterna. Dock kunde överstyrelsen icke tillstyrka anslag till avlöning åt mer än tre vårdarinnor vid fortsättningsskolan i Vänersborg.

Överstyrelsen tillstyrkte alltså, att anslag beräknades till avlöning åt sammanlagt 22 vårdarinnor.

I den för innevarande budgetår gällande staten vore medel beräknade för avlöning åt sammanlagt fem *sömmerskor*. Vid fortsättningsskolan å Broby gård tillkomme vårderna av och tillsynen över lärjungarnas kläder för närvarande husmodern. På grund av att lärjungantalet nästkommande arbetsår bleve 26 eller dubbelt så stort som nu, måste för nämnda vård och tillsyn anställas en särskild person, lämpligen en sömmerska, vilkens avlöning beräknades till 900 kronor om året, varjämte hon borde komma i åtnjutande av de förmåner i övrigt, som tillkomme dylik befattningshavare vid de övriga läroanstalterna för dövstumma. Överstyrelsen beräknade alltså, att anslag för budgetåret 1939/40 vore erforderligt till avlöning åt sex sömmerskor.

Det sammanlagda antalet *biträden* vid de olika läroanstalterna uppginge för närvarande till 55. För nästkommande budgetår föresloges ingen ändring i detta antal. Däremot hade styrelserna för vissa läroanstalter på grund av vissa svårigheter att erhålla lämplig personal funnit sig nödsakade att något öka biträdenas löner, varför det sammanlagda anslagsbeloppet för här ifrågavarande ändamål beräknades böra höjas med i runt tal 4,000 kronor till 42,470 kronor.

Vid en var av läroanstalterna utom vid fortsättningsskolan å Broby gård funnes för närvarande anställd en *vaktmästare*. Enligt överstyrelsens uppfattning vore det emellertid nödvändigt, att två vaktmästare bleve anställda vid läroanstalten i Vänersborg. Överstyrelsen tilläte sig erinra därom, att i nämnda stad funnes såväl upptagningsskola som fortsättningsskola, den

senare belägen på omkring 500 meters avstånd från den förra. Lärjungantalet beräknades nästa läsår och arbetsår till 84 i upptagningsskolan och 85 i fortsättningsskolan. På grund av den karaktär denna läroanstalt hade samt med hänsyn till skolbyggnadernas läge och till mångfalden av de uppdrag, som skulle utföras vid envar av de båda skolorna, funne överstyrelsen det vara nödvändigt, att en särskild vaktmästare anställdes vid fortsättningsskolan. Överstyrelsen beräknade denne vaktmästares avlöning till 2,496 kronor jämte de förmåner i övrigt, som tillkomme vaktmästare vid de andra läroanstalterna för dövstumma, d. v. s. fri bostad med bränsle och lyse. Skulle frågan om placering å ordinarie stat av vaktmästarna vid statens undervisningsväsende komma att upptagas till prövning och avgörande vid 1939 års riksdag, förutsatte överstyrelsen, att även vaktmästarna vid läroanstalterna för dövstumma bleve upptagna såsom ordinarie befattningshavare.

Sedan en vaktmästare från och med budgetåret 1938/39 blivit anställd vid upptagningsskolan å Manilla, kunde den kvinnliga *portvaktstjänsten* där indragas.

Med undantag av vad här ovan anförts, ansåge sig överstyrelsen icke böra föreslå utökning av den vid läroanstalterna för dövstumma anställda icke-ordinarie personalen.

I enlighet med vad sålunda anförts syntes medelsbehovet för övrig icke-ordinarie personal vid läroanstalterna för dövstumma, grundavlöningar m. m., böra för budgetåret 1939/40 beräknas till, förslagsvis, 232,000 kronor (nu 158,100 kronor).

Statskontoret har i anledning av ett av överstyrelsen framställt förslag om anvisande av statsmedel till trälöjdundervisning vid upptagningsskolan å Manilla erinrat, att, sedan statskontoret och överstyrelsen av Kungl. Maj:t anbefallts att gemensamt verkställa utredning rörande dispositionen av de till dövstumundervisningsväsendet hörande donationsmedlen, en dylik utredning för närvarande påginge inom statskontoret. Innan resultatet av densamma föreläge, borde enligt statskontorets mening här förevarande utgift alltjämt liksom nu bestridas med anlitande av fondmedel.

b. Avlöningsförhöjningar.

Vid beräkning av de avlöningsförhöjningar, som skulle förekomma till extra ordinarie lärare, hade överstyrelsen förutsatt, att extra ordinarie lärare placerades i tredje löneklassen inom respektive lönegrad. På grund av lärarantalets ökning måste anslaget höjas från 4,000 kronor till, förslagsvis, 8,000 kronor.

5. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän.

Beträffande denna anslagspost, nu uppförd med 7,600 kronor, har överstyrelsen icke ifrågasatt någon förändring.

I detta sammanhang bör framhållas, att skolöverstyrelsen i sin förberörda skrivelse den 29 december 1937 anfört följande beträffande lönegradsplaceringen av vaktmästarpersonalen.

Det upptagna antalet vaktmästarbefattningar samt lönegradsplaceringen för dessa vore i full överensstämmelse med vad som föreslagits i skrivelse den 23 november 1937, till vilken överstyrelsen tillåte sig hänvisa. I förvarande sammanhang ville överstyrelsen blott framhålla, att endast *en* vaktmästarbefattning i lönegraden B 6 upptoges för varje dövstumskola utom för dövstumskolan i Vänersborg. Liksom vid blindinstitutet och förskolan för blindas å Tomtebodas och vid vårdanstalten i Lund för blindas med komplicerat lyte funnes nämligen vid den nämnda dövstumskolan högtrycksångpanneanläggning, vars skötsel erfordrade utbildad maskinist. Denne placerades i följaktligen i lönegraden B 10. På grund av särskilda lokala och andra förhållanden, såsom att anstalten vore uppdelad på en barnskola och en yrkesskola (fortsättningsskola) samt hade lokalerna förlagda till tre olika byggnader, ansåge överstyrelsen, att två vaktmästarbefattningar vore behövliga för vanliga vaktmästargöromål, viss vård och tillsyn av eleverna samt skötsel av trädgård, park och gård m. m. Den ena vaktmästaren, tillika trädgårdsbiträde, föresloges till placering i lönegraden B 7 och den andre vaktmästaren i lönegraden B 6. Däremot föresloges icke någon eldare till ordinarie anställning, då eldareuppgiften här enligt erhållen upplysning icke kunde sägas vara av mera kvalificerad beskaffenhet.

För de 7 dövstumskolorna skulle alltså enligt skolöverstyrelsen erfordras 1 maskinist i lönegraden B 10, 1 vaktmästare i lönegraden B 7 samt 7 vaktmästare i lönegraden B 6.

Statskontoret har uttalat, att vad skolöverstyrelsen anfört till stöd för en ordinarie vaktmästarbefattning i lönegraden B 6 vid dövstumskolan i Vänersborg funne statskontoret icke utgöra tillräckliga skäl för inrättandet av dylik befattning. Med hänsyn härtill torde den andre vaktmästaren vid nämnda dövstumskola icke böra placeras högre än vaktmästarna vid övriga dövstumskolor.

Lönenämnden har förklarat sig icke hava något att erinra mot en placering i lönegraden B 10 av maskinisten vid dövstumskolan i Vänersborg.

En anordning med allenast en vaktmästare förekomme vid alla dövstumskolor utom en. Mot den för berörda fall föreslagna placeringen i lönegraden B 6 hade lönenämnden icke något att erinra.

Departementsschefen.

Såsom förutsågs vid beslutet om statens övertagande av kostnaderna för dövstumundervisningsväsendet, har — vilket också framgår av överstyrelsens anslagsberäkningar — en icke oväsentlig stegring av anslagsbehovet till avlöningar vid dövstumskolorna gjort sig gällande redan för det andra budgetåret efter förstatligandet. Nämnda stegring är givetvis främst beroende av det fortsatta utbyggandet av den obligatoriska fortsättningsskolan och den därav betingade ökningen av elevantalet vid fortsättningsskolorna. Elevantalet i sistnämnda skolor beräknas sålunda komma att stiga från 102 till 176, en ökning alltså med icke mindre än 74 elever, medan lärjungantalet i upptagnings- och specialskolor beräknats komma att öka från 532 med 38 till 570. Naturligtvis äro dessa beräkningar i viss mån osäkra, vilket manar till försiktighet vid uppskattandet av medelsbehovet

för nästa budgetår. Överstyrelsens anslagsberäkningar synas ock i stort sett försiktigt hållna och torde därför icke giva rum för några starkare beskärningar.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår, har överstyrelsen för nästa budgetår begärt inrättande av tre nya ordinarie lärartjänster, nämligen en lärare i kunskapsämne och två gymnastiklärarbefattningar.

I nu gällande personalförteckning finnas upptagna 58 lärare i kunskapsämne. Av propositionen nr 212/1938 framgår, att därutöver beräknats medel till anställande av 7 extra ordinarie sådana lärare. Jag uttalade i nämnda proposition (sid. 45), bland annat, att jag skulle hava ansett önskvärt med ett något färre antal ordinarie och ett något större antal extra ordinarie lärare. De speciella förhållandena i samband med statsövertagandet syntes mig dock motivera en ur personalsynpunkt gynnsammare proportion mellan antalet ordinarie och antalet icke-ordinarie befattningshavare än som under andra förhållanden kunde hava befunnits lämplig. Överstyrelsen har nu räknat med ett behov av åtta nya heltidstjänstgörande lärare och hemställt om att en av dessa måtte erhålla ordinarie anställning. Med hänsyn till min föregående år intagna ståndpunkt och med tanke på den osäkerhet, som vidlåder beräkningen av lärarbehovet, finner jag mig icke nu kunna förorda en utökning av antalet ordinarie ämneslärarbefattningar.

Några befattningar såsom *ordinarie lärare i gymnastik* finnas för närvarande icke inrättade vid dövstumskolorna. I sitt förslag angående statsens övertagande av ansvaret för dövstumundervisningen gjorde överstyrelsen icke någon hemställan om inrättande av sådana befattningar. Av propositionen nr 212/1938 framgår dock, att överstyrelsen icke bortsett ifrån att sådana tjänster framdeles kunde komma att bli behövliga.

Ur principiell synpunkt synes icke någon invändning kunna riktas mot överstyrelsens nu förevarande förslag. Jag kan sålunda icke dela de betänkligheter, som mot detsamma framförts av statskontoret och undervisningsväsendets lönenämnd. En viss återhållsamhet kan dock vara befogad med tanke på de för dövstumskolorna rådande säregna förhållandena.

Före statsövertagandet bestreds gymnastikundervisningen vid en del dövstumskolor, i vad den avsåg de äldre eleverna, av examinerade gymnastiklärare och, vad beträffade de yngre eleverna, av dövstumslärare. I sitt förutnämnda förslag angående dövstumundervisningens ordnande påpekade överstyrelsen detta förhållande och förklarade sig anse en dylik anordning i regel vara den mest ändamålsenliga på grund av att sistnämnda lärare hade förmåga att meddela sig med och förstå de dövstummer. Detta uttalande synes mig förtjänt att beaktas, då det gäller att uppställa kompetensfordringar för lärare i gymnastik vid dövstumskolorna, nämligen såtillvida, att man givetvis bör fordra såväl en god utbildning i själva ämnet gymnastik med lek och idrott som ock i allmänhet förmåga att meddela sig med och förstå de dövstummer, ett krav, som torde böra ställas både

på de gymnastiklärare, som skola undervisa yngre elever, och på dem, som skola undervisa äldre. Något skäl emot ett inrättande av ordinarie gymnastiklärarbefattningar utgör nämnda uttalande sålunda icke enligt min mening, såvitt gymnastikundervisningens omfattning och övriga förhållanden vid vederbörande skolor tala för att sådana befattningar där komma till stånd. Detta finner jag vara fallet beträffande dövstumskolorna i Vänersborg och å Manilla, och jag tillstyrker därför överstyrelsens förslag om inrättande av en ordinarie gymnastiklärarbefattning vid envar av dessa skolor. Jag biträder även förslaget om nämnda gymnastiklärares placering i 20 lönegraden, d. v. s. i samma lönegrad som den ordinarie gymnastikläraren vid blindinstitutet å Tomtebodas.

Vad beträffar *vaktmästarpersonalen* biträder jag förslaget, att vid skolan i Vänersborg inrättas en ordinarie maskinistbefattning i lönegraden A 10. I fråga om vaktmästarbefattningar i egentlig mening finner jag mig böra för närvarande stanna vid att föreslå, att en ordinarie sådan befattning i lönegraden A 6 tilldelas envar av dessa skolor utom den i Växjö, där behovet av en fast befattning med tjänstgöring året runt icke är behörigen styrkt. Ej heller vid skolan å Broby gård bör ordinarie vaktmästarbefattning inrättas.

I de följande *anslagsberäkningarna* utgår jag sålunda ifrån att gällande personalförteckning för dövstumskolorna bör utökas med *dels* två gymnastiklärartjänster i lönegraden A 20, *dels* en maskinistbefattning i lönegraden A 10, *dels* ock sex vaktmästarbefattningar i lönegraden A 6.

Anslagsposten till *avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat* har av överstyrelsen — med utgångspunkt från nu gällande lönebestämmelser — beräknats till i runt tal 635,000 kronor. Detta belopp, vari icke ingår avlöning till nyssnämnda maskinist och vaktmästare, skulle enligt överstyrelsens beräkningar i samband med förutnämnda lärarlönereglering böra höjas till 726,732 kronor. Från detta belopp bör avdrag ske med i runt tal 7,100 kronor på grund av att jag icke tillstyrkt överstyrelsens förslag om inrättande av en ny befattning såsom lärare i kunskapsämne. Beloppet bör å andra sidan ökas med nettolönen för en maskinist och sex vaktmästare, eller i avrundat tal 26,000 kronor. Förevarande anslagspost bör alltså uppföras med i runt tal $(726,732 - 7,100 + 26,000 =) 745,600$ kronor.

Anslagsposten till *avlöningar till tjänstemän å övergångsstat*, vilken avser lön åt tre slöjdlärarinnor i 8 lönegraden, beräknar jag till i runt tal 11,700 kronor.

Anslagsposten till *arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t*, föreslås av överstyrelsen höjd med 2,175 kronor, helt belöpande å deposten till grundbelopp. Jag biträder detta förslag och beräknar alltså anslagsposten till 34,575 kronor, varav 34,225 kronor till grundbelopp och förslagsvis 350 kronor till vikariatsersättningar m. m. Anmärkas må, att dyrtidstillägg icke utgå på de ur denna anslagspost gäldade arvodena.

Överstyrelsen har ifrågasatt en höjning av delposten till *grundavlöningar till övrig icke-ordinarie personal* från 158,100 kronor till 232,000 kronor, vilket belopp efter förutnämnda lönereglering för lärare och viss vaktmästar- och därmed jämförlig personal enligt av överstyrelsen sedermera verkställda beräkningar borde höjas till 251,575 kronor. Emellertid skulle — vid bifall i övrigt till överstyrelsens förslag — sistnämnda belopp behöva höjas *dels* på grund av att jag icke kunnat tillstyrka överstyrelsens förslag om inrättande av vissa nya ordinarie befattningar, för vilka nu icke finnas motsvarande icke-ordinarie tjänster, d. v. s. en lärare i kunskapsämne och en vaktmästare i lönegraden A 7 vid dövstumskolan i Vänersborg, *dels ock* på grund av att jag icke förordat inrättande av en ordinarie vaktmästarbefattning vid dövstumskolan i Växjö, där för närvarande en icke-ordinarie vaktmästare finnes anställd, vilken alltså bör avlönas såsom icke-ordinarie befattningshavare. Det belopp, som sålunda skulle ytterligare erfordras, beräknar jag jämlikt de föreslagna blivande lönebestämmelserna till i runt tal 8,100 kronor. Då jag emellertid biträder statskontorets uppfattning rörande anslag till träslojdsundervisning vid upptagningsskolan å Manilla och överstyrelsens beräkningar av behovet av vårdarpersonal och andra därmed jämförliga befattningshavare även i övrigt synas hållna något i överkant, finner jag mig icke kunna tillstyrka en höjning av nämnda belopp, 251,575 kronor, med mera än 4,425 kronor till jämnt 256,000 kronor. Jag vill emellertid särskilt framhålla, att jag icke har något att erinra mot att medel ställas till förfogande för undervisning i arbetsämne vid dövstumskolan i Lund. Härigenom möjliggöres, såsom av handlingarna i ärendet närmare framgår, undervisning i bokbinderi, vilket yrke väl lämpar sig för dövstamma, varförutom sysselsättning på så sätt kan beredas för en förutvarande lärarinna vid dövstumskolan, som i annat fall skulle bli utan anställning. Med hänsyn till osäkerheten av anslagsberäkningarna torde förevarande delpost böra jämväl för nästa budgetår betecknas förslagsvis, varvid föreskrift bör meddelas, att beloppet icke utan Kungl. Maj:ts tillstånd må överskridas.

Delposten till *avlöningsförhöjningar m. m.*, nu uppförd med förslagsvis 4,000 kronor, torde böra upptagas med förslagsvis 10,000 kronor.

Anslagsposten till särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän bortfaller på grund av löneregleringen. I stället bör uppföras en särskild anslagspost till *rörligt tillägg*, vilken enligt vanliga beräkningsgrunder borde uppföras med ett belopp av 61,600 kronor. För avrundning av anslagets slutsumma beräknar jag dock anslagsposten till 61,625 kronor.

Förevarande anslag bör alltså uppföras med $(745,600 + 11,700 + 34,575 + 256,000 + 10,000 + 61,625 =)$ 1,119,500 kronor, vilket innebär en anslagshöjning i förhållande till det för innevarande budgetår beviljade anslaget med 290,400 kronor och i förhållande till det i årets statsverksproposition för nästa budgetår beräknade med 29,500 kronor.

15. Förslagsanslaget till Tekniska läroverk: Avlöningar.

Detta anslag är nu uppfört med 788,700 kronor. Anslaget disponeras i enlighet med personalförteckning och avlöningsstat, vilka med därtill hörande bestämmelser finnas intagna i statsliggaren för budgetåret 1938/39, sid. 546 ff.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1938 gjort framställning om anslag med 877,060 kronor till förevarande ändamål för budgetåret 1939/40.

Vederbörande poster i avlöningsstaten för nästkommande budgetår ha va beräknats på följande sätt:

1. Avlöningar till lärare.

Överstyrelsen har föreslagit inrättande av 3 nya lektorstjänster.

Styrelsen för tekniska gymnasiet i *Härnösand* hade framhållit, att, när de i staten upptagna ordinarie lektorstjänsterna blivit besatta, dock endast 44 procent av undervisningen komme att bestridas av ordinarie lärare samt hade i anledning härav föreslagit inrättande av tre nya lektorstjänster, därav en i byggnads- och ritteknik, en i de merkantila ämnena och en i språk. Behovet av dessa tjänster hade styrelsen motiverat med utgångspunkt från den undervisningsplan, som nu tillämpades och under förutsättning, att även för framtiden parallellklass i alla tre årskurserna bleve erforderlig. Överstyrelsen funne det emellertid knappast välbetänkt att inrätta ordinarie tjänster till sådant antal, att det motsvarade behovet endast under förutsättning, att tillströmningen av inträdessökande varje år bleve tillräckligt stort att fylla två klasser. Beträffande undervisningsplanen hade styrelsen framlagt förslag till icke oväsentliga ändringar, föranledda dels av en önskan att i större omfattning än hittills tillgodose utbildningen i de för trävaruindustrien betydelsefulla ämnena, vilket även i Kungl. Maj:ts brev den 17 juni 1938 föreskrefves, dels av önskan att därjämte införa undervisning i de till väg- och vattenbyggnadsfacket hörande ämnen. Rörande sistnämnda angelägenhet erinrade överstyrelsen om att överstyrelsen av Kungl. Maj:t anmodats avgiva utlåtande i anledning av en av svenska teknologföreningen gjord framställning om åtgärder för införande av undervisning i väg- och vattenbyggnadsfacket vid tekniska läroverket i Stockholm, tekniska gymnasiet i *Härnösand* samt ett av de tekniska gymnasierna i Örebro och Göteborg. Överstyrelsen, som delade föreningens uppfattning, att statens tekniska läroverk för närvarande utbildade alltför få väg- och vattenbyggare, ansåge, att en viss ökning vore behövlig och att denna lämpligen kunde åvägabringas i *Härnösand*. Förutom den trätekniska linjen därstädes skulle således en byggnadslinje upprättas, varjämte styrelsens förslag innebure, att den allmänna gymnasielinjen skulle få en mera maskinteknisk prägel än hittills. I händelse parallellklasser i alla tre årskurserna ändå bleve erforderliga och man kunde tänka sig antalen så fördelade, att den ena klassen uteslutande omfattade maskinteknisk linje, medan den andra vore delad på träteknisk och byggnadsteknisk linje, skulle förslaget icke medföra någon större ökning av kostnaderna, enär redan med nuvarande organisation den ena klassen måste delas på två linjer, den trätekniska, som omfattade mindre än 30 elever, och

den allmänna, som omfattade mer än 30 och således fyllde den ena klassen helt och den andra delvis. Skulle tillströmningen av inträdessökande på grund av konjunkturförsämring sjunka, så att endast enkelklass kunde intagas, medförde uppdelningen på tre linjer givetvis en något större kostnad än den nuvarande anordningen med två linjer, men denna fördyring syntes icke böra betraktas såsom avskräckande, i synnerhet som uppdelningen på tre linjer tillämpats vid tekniska elementarskolan före dess omorganisation 1919, och behovet av en byggnadslinje vid Norrlands enda tekniska läroverk torde få anses vara till fullo vitsordat enligt teknologföreningens framställning. Komme byggnadslinjen till stånd, erfordrades även utan parallellklasser så mycken undervisning i byggnads- och ritteknik, att en lektor i nämnda ämnen finge full tjänstgöring. Överstyrelsen föresloge därför dels att undervisningen vid tekniska gymnasiet i Härnösand finge differentieras på tre linjer, en träteknisk, en byggnadsteknisk och en maskinteknisk, dels att i staten för budgetåret 1939/40 vid sagda läroanstalt upptoges en ny lektor.

Vid tekniska läroverket i *Stockholm* intogos i år två klasser i första årskursen, och upptoges i den av Kungl. Maj:t fastställda personalförteckningen en rektor och en lektor. För budgetåret 1939/40 kunde man givetvis icke beräkna mindre än de nämnda två klasserna, uppflyttade i andra årskursen jämte två nyintagna klasser i första årskursen. En utveckling av läroanstalten enligt de riktlinjer, som uppdragits av Kungl. Maj:t, innebärande uppdelning på tre gymnasielinjer och tre fackskollinjer, komme att framdeles medföra behov av ett betydande antal lärare, men för budgetåret 1939/40 ansåge överstyrelsen, att ökningen av antalet ordinarie tjänster kunde begränsas till en lektor.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1938/39 hade överstyrelsen hemställt, att två nya lektorstjänster skulle upptagas vid tekniska gymnasiet i *Örebro* för budgetåret 1938/39, varigenom hela antalet skulle ökas från 14 till 16. Med hänsyn till de ekonomiska verkningarna av löneregleringen hade statskontoret tillstyrkt endast den ena av de nya tjänsterna. Departementschefen hade anslutit sig till denna ståndpunkt, och riksdagens beslut hade gått i samma riktning. Överstyrelsen, som uppfattat beslutet som ett uppskjutande av inrättandet av den återstående av de av överstyrelsen föreslagna lektorstjänsterna, föresloge, att denna tjänst inrättas från och med budgetåret 1939/40.

Hela antalet lektorer vid de tekniska läroverken utom tekniska gymnasiet i Göteborg skulle alltså ökas från 41 med 3 till 44.

Förevarande anslagspost har från denna utgångspunkt av överstyrelsen beräknats till i avrundat tal förslagsvis 513,000 kronor.

2. Avlöningar till övriga tjänstemän å ordinarie stat.

De under denna anslagspost ingående delposterna har överstyrelsen vid oförändrade grunder för avlöning åt vaktmästare, laboratorievaktmästare samt maskinister och eldare beräknat till följande belopp, nämligen till lön och tjänstgöringspennningar ett belopp av 19,200 kronor, till *älderstillägg* förslagsvis 3,000 kronor (nu 3,300 kronor), och till *fyllnadsarvoden åt vikarier* förslagsvis 1,000 kronor. Hela anslagsposten skulle således uppföras med 23,200 kronor.

3. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t.

Till arvoden åt *skolläkare* utgår under innevarande budgetår ett belopp av 4,550 kronor. Med hänsyn till antalet parallellklasser under läsåret 1939—40 erfordrades detta läsar:

i Borås	kronor	350
» Eskilstuna	»	480
» Härnösand	»	540
» Malmö	»	840
» Norrköping	»	760
» Stockholm	»	540
» Västerås	»	400
» Örebro	»	1,000

Summa kronor 4,910.

Till arvoden åt *bibliotekarier* anvisades för budgetåret 1938/39 ett sammanlagt belopp av 3,450 kronor, varav 200 kronor syntes hava varit avsedda att fördelas på sådana bibliotekarier, som icke kommit i åtnjutande av lärarlöneregleringen. Som inga dylika bibliotekarier vore till finnades, komme beloppet att inbesparas. En viss ökning av arvoden syntes vara motiverad dels för de läroverk, som erhöle flera klasser än förut, dels för dem, som haft särskilt blygsamma arvoden. Överstyrelsen föresloge, att för budgetåret 1939/40 anvisades 3,450 kronor eller samma belopp, som för budgetåret 1938/39 anvisats, ehuru det icke i sin helhet toges i bruk.

För budgetåret 1938/39 upptoges för *bokförings- och skrivbiträden åt rektorer* ett belopp av 6,750 kronor. I anslaget ingår ett belopp av 400 kronor, fördelat å biträden, som icke kommit i åtnjutande av lärarlöneregleringen.

Ehuru vissa läroverk under budgetåret 1939/40 komme att erhålla större antal klasser än innevarande budgetår, varigenom biträdenas arbete vid dessa läroverk torde komma att ökas, funne sig överstyrelsen icke nu hava tillräckliga skäl att ånyo föreslå någon anslagsökning, utan föresloge oförändrat anslagsbelopp och oförändrad fördelning av beloppet mellan läroverken.

Till *arvoden åt vaktmästare* vore för innevarande budgetår uppfört ett belopp av 5,850 kronor.

Dessa arvoden, avseende icke-ordinarie personal, som samtidigt inneha de annan anställning, hade överstyrelsen i sitt förslag för budgetåret 1938/39 föreslagit omräknade i och för övergång från högre till lägre dyrtidstilläggsprocent. Departementschefen hade emellertid ansett lämpligare att bibehålla de lägre beloppen och utanordna oreglerade dyrtidstillägg. I händelse den ordinarie vaktmästarpersonalen under budgetåret 1939/40 komme att kvarstå på gammal stat och följaktligen uppbära oreglerade dyrtidstillägg, hade överstyrelsen intet att erinra mot att även den icke-ordinarie personalens dyrtidstillägg beräknades efter den högre dyrtidstilläggsprocenten och att arvoden i överensstämmelse härmed beräknades till samma belopp, som fastställts för budgetåret 1938/39 med undantag för tekniska läroverket i Stockholm, där en viss ökning torde vara erforderlig, då läroanstalten under läsåret 1939—40 komme att omfatta ett mycket större antal klasser än 1938—39. I vad mån det ökade elevantalet komme

att påverka vaktmästarens arbetsbörda, vore omöjligt att bedöma, då ordinarie rektor ännu ej vore utsedd och skolans lokalfråga för läsåret 1939—40 icke vore fullt utredd. Överstyrelsen funne sig därför böra stanna vid att föreslå en mindre höjning av ifrågavarande anslag, förslagsvis 200 kronor. Hela delposten bleve då $(5,850 + 200 =) 6,050$ kronor, fördelade på:

1 laboratorievaktmästare i Västerås	kronor 1,450
1 maskinist och eldare i Västerås	» 850
1 vaktmästare i Eskilstuna	» 650
1 maskinist och eldare i Härnösand	» 900
1 vaktmästare i Stockholm	» 2,200

Summa kronor 6,050.

Överstyrelsen erinrade i detta sammanhang om förslaget att överföra den ordinarie vaktmästarpersonalen på ny lönestat. Om detta förslag vunne bifall, syntes det bliva ofrånkomligt att förbättra villkoren även för den icke-ordinarie vaktmästarpersonalen, varvid den icke-ordinarie vaktmästaren vid maskinfackskolan i Eskilstuna skulle överföras på ordinarie stat. För de övriga utom Stockholm finge arvoden höjas i ungefärligen samma proportion som de ordinarie befattningshavarnas. För vaktmästaren vid tekniska läroverket i Stockholm finge ökningen begränsas så, att arvodet icke nådde upp till ordinarie vaktmästares nettoarvode i lägsta löneklassen. Överstyrelsen föresloge under förutsättning av ny-reglering följande belopp:

1 laboratorievaktmästare i Västerås	kronor 2,000
1 maskinist och eldare i Västerås	» 1,200
1 » » » » Härnösand	» 1,300
1 vaktmästare i Stockholm	» 2,500

Summa kronor 7,000.

4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal. a. Grundavlöningar m. m.

Beräkningen av de under denna post erforderliga anslagsmedlen måste föregås av en beräkning av antalet erforderliga undervisningstimmar, som skulle bestridas av icke-ordinarie lärare. Då beräkningarna gällde ett läsår, som läge så långt fram i tiden, att några detaljerade planer för arbetets fördelning mellan ordinarie och icke-ordinarie lärare omöjligt kunde uppgöras, måste beräkningarna bliva behäftade med en viss osäkerhet. Överstyrelsen finge till en början behandla de olika läroanstalterna var för sig.

Tekniska elementarskolan i Borås hade från och med läsåret 1938—39 ombildats till tekniskt gymnasium. För läsåret 1939—40 komme följaktligen tredje årskursen att undervisas efter de för elementarskolan gällande grunder, medan gymnasieplanen skulle tillämpas i första och andra årskurserna. Vid denna läroanstalt beräknade överstyrelsen antalet erforderliga veckotimmar, att bestridas av icke-ordinarie lärare, till 70 veckotimmar. Av dessa vore 3 gymnastiktimmar. Parallellklasser ifrågasattes icke.

Vid maskinfackskolan i Eskilstuna hade sedan år 1935 parallellklasser varit anordnade i alla tre årskurserna. Överstyrelsen funne ingen anledning till ändring härutinnan och beräknade antalet timmar, som skulle bestridas av icke-ordinarie lärare, efter enahanda grunder som för läsåret 1938—39 eller till 98 veckotimmar, därav 3 i gymnastik.

Vid tekniska gymnasiet i *Härnösand* skulle under läsåret 1938—39 anordnas parallellklasser i första och andra årskurserna. Då ingen anledning finnes att antaga, att antalet inträdessökande bleve mindre år 1939 än som motsvarade dubbelklass, ansåge överstyrelsen nödvändigt att för läsåret 1939—40 räkna med parallellklasser i alla tre årskurserna. Såväl den nya parallellklassen i tredje årskursen som den tidigare i annat sammanhang omnämnda önskvärda utvidgningen av undervisningen i de trätekniska ämnena föranledde ökning av antalet erforderliga lärartimmar.

Under förutsättning att överstyrelsens i det föregående framställda förslag rörande inrättande av en ny lektorstjänst vid tekniska gymnasiet i *Härnösand* samt undervisningens differentiering därstädes på tre linjer, därav en byggnadslinje, vunne bifall, beräknade överstyrelsen antalet erforderliga undervisningstimmar till 287, varav de ordinarie lärarna komme att bestrida 102 veckotimmar och de icke-ordinarie lärarna återstoden eller (287 — 102 =) 185, därav 9 i gymnastik.

Vid tekniska läroverket i *Malmö* kunde för läsåret 1939—40 antalet klasser och elever beräknas bliva detsamma som under läsåret 1938—39. Detta innebure anordnande av parallellklasser i alla tre årskurserna av tekniska gymnasiet men enkelklasser i de tre tvååriga tekniska fackskolorna. Antalet undervisningstimmar att bestridas av icke-ordinarie lärare beräknade överstyrelsen till 178. Gymnastiktimmarna skulle bli 15 och hela antalet veckotimmar 193.

Den beslutade omorganisationen av tekniska elementarskolan i *Norrköping* från och med läsåret 1938—39 till tekniskt gymnasium med differentierad undervisning medförde icke några större förändringar i fråga om antalet behövliga lärartimmar. Det vore egentligen endast i de merkantila ämnena och de främmande språken, som timantalen skulle ökas, och denna ökning skulle i huvudsak äga rum på bekostnad av verkstadsarbetet. Då antalet inträdessökande jämväl hösten 1939 kunde förväntas bliva tillräckligt stort att fylla tre klasser, räknade överstyrelsen för läsåret 1939—40 med två parallellklasser i var och en av de två årskurserna. Antalet veckotimmar för icke-ordinarie lärare beräknades till 323, varav 12 i gymnastik.

Tekniska läroverket i *Stockholm*, som trätt i funktion hösten 1938 med två klasser i första årskursen, den ena för byggnadsteknik efter fackskoleplan och den andra för maskinteknik efter gymnasieplan, skulle successivt utvecklas till att omfatta ytterligare en linje för elektroteknik, varjämte alla tre linjerna skulle drivas efter dels fackskole-, dels gymnasieplan. Det vore givetvis icke lämpligt och knappast ens möjligt att redan nu, då den nya läroanstalten nätt och jämnt hunnit börja sin verksamhet och ingen ordinarie rektor eller lektor hunnit utses, söka utarbeta någon detaljerad plan för verksamheten under läsåret 1939—40. Automatiskt komme andra årskursen att omfatta de två klasser, som nu intagits i första årskursen. Att år 1939 intaga mindre än två klasser i första årskursen kunde naturligtvis icke ifrågasättas, men om ytterligare en eller flera klasser skulle intagas, uppstode frågan, huruvida den planerade elektrotekniska studieriktningen i första rummet borde tillgodoses, eller de båda redan igångsatta linjerna böra utvidgas och, i sistnämnda fall, huruvida detta borde ske genom dubbling efter fackskole- eller gymnasieplan. Under hänsynstagande å ena sidan till det stora antal inträdessökande, som kunde förväntas, och å andra sidan till behovet av ett så pass lugnt tempo i utvecklingen, att denna finge bygga på ett nödigt mått av erfarenhet från vad

som hunnit växa fram, nöjde överstyrelsen sig med att beräkna 4 klasser i första årskursen, därav minst en byggnadsteknisk av fackskoletyp och en maskinteknisk av gymnasietyp, medan frågan om de två andra klassernas karaktär tills vidare borde få stå öppen.

Antalet veckotimmar för icke-ordinarie lärare beräknades till 195, varav 9 i gymnastik.

Elektrotekniska fackskolan i Västerås omfattade läsåret 1938—39 parallellklasser i första och andra årskurserna. Då behovet icke syntes bliva mindre under läsåret 1939—40, föreslog överstyrelsen parallellklasser i båda årskurserna jämväl för läsåret 1939—40. Antalet undervisningstimmar, att bestridas av icke-ordinarie lärare, beräknades efter enahanda grunder som för läsåret 1938—39 eller till 104 veckotimmar, därav 6 i gymnastik.

Tekniska gymnasiet i Örebro hade sedan många år haft tre parallellavdelningar i vardera av första, andra och tredje årskurserna, och någon ändring härutinnan syntes icke påkallad. Under förutsättning, att överstyrelsens ovannämnda framställning om inrättande av ytterligare en lektorstjänst vid gymnasiet vunne bifall, beräknade överstyrelsen antalet undervisningstimmar för icke-ordinarie lärare för läsåret 1939—40 till 137, därav 12 gymnastiktimmar.

Det för *samtliga statliga tekniska läroverk utom tekniska gymnasiet i Göteborg* erforderliga antalet undervisningstimmar för icke-ordinarie lärare skulle enligt det förut anförda beräknas till 1,305, därav 69 i gymnastik.

Som överstyrelsen redan anfört, kunde det icke undvikas, att en viss osäkerhet vidlådde det beräknade antalet undervisningstimmar. I ännu högre grad måste detta bliva fallet, när det gällde att beräkna erforderliga medel till arvoden för ifrågavarande undervisning. Arvodena skulle nämligen beräknas efter helt olika grunder, allt eftersom vederbörande lärare vore förordnad som extra ordinarie adjunkt, extra adjunkt eller timlärare, och i sistnämnda fall skulle arvoden beräknas olika för olika ämnen. Då såväl extra ordinarie som extra adjunkt vore skyldig att undervisa i samma omfattning som de ordinarie lärarna eller 20—24 veckotimmar, medan deras löner utginge efter vissa löneklasser, oavsett om tjänstgöringen närmade sig den övre eller den undre gränsen, bleve det omöjligt, även om man kände antalet extra ordinarie och extra adjunkter, att exakt avgöra, hur många timmar dessa finge på sin lott och hur många som återstode för timlärarna.

Genom Kungl. Maj:ts beslut den 4 februari 1938 hade föreskrivits, att vid de tekniska läroverken, med undantag för tekniska gymnasiet i Göteborg, finge under tiden den 1 januari—den 30 juni 1938 förekomma högst 7 befattningar som extra ordinarie adjunkt. För budgetåret 1939/40 föreslog överstyrelsen, att antalet extra ordinarie adjunkter ökades till 9 samt att en extra ordinarie lärare i gymnastik med lek och idrott förordnades. Den sistnämnde avsåges för tekniska läroverket i Malmö, där tjänstgöringen bleve 15 timmar i veckan.

Till icke-ordinarie lärares avlöning erfordrades anslag enligt följande sammanställning:

9 extra ordinarie adjunkter	kronor	45,711
1 » » gymnastiklärare	»	2,250
4 » adjunkter	»	19,080
Timlärare för 1,010 veckotimmar	»	236,422

Summa kronor 303,463.

Till förevarande delpost hänfördes även kostnaden för *övningar i lantmäteri*. För ändamålet hade under budgetåret 1938/39 disponerats 2,650 kronor. På grund av ökat antal parallellavdelningar m. m. vid vissa läroverk räknade överstyrelsen med en höjning av beloppet med 350 kronor till 3,000 kronor.

Till *föredrag om arbetarskydd och hygien* beräknades liksom tidigare ett belopp av 1,900 kronor för budgetåret 1939/40.

Till *arvoden åt biträden vid laborationer* hade för budgetåret 1938/39 anslagits 2,330 kronor, fördelade med 1,750 kronor till Borås och 580 kronor till Eskilstuna. Ingen ändring av beloppet syntes påkallad.

Delposten grundavlöningar m. m. torde sålunda böra upptagas till sammanlagt $(303,463 + 3,000 + 1,900 + 2,330 =)$ 310,693 kronor, vilket belopp med hänsyn till de osäkerhetsmoment, som enligt vad överstyrelsen redan framhållit måste vidlåda beräkningarna, syntes böra avrundas uppåt till förslagsvis 312,000 kronor.

b. Avlöningsförhöjningar m. m.

Därest antalet extra ordinarie adjunkter i överensstämmelse med överstyrelsens förslag ökades från nuvarande 7 till 9 och antalet extra adjunkter liksom under vårterminen 1938 sattes till 4, skulle enligt löneplanen å F-orter kunna ifrågakomma avlöningsförhöjningar upp till 14,940 kronor. Då emellertid icke alla dessa lärare kunde påräkna placering i högsta löneklassen, syntes ett anslag till avlöningsförhöjningar av 13,000 kronor vara tillräckligt. Till avlöning under ledighet för sjukdom eller olycksfall i tjänsten torde böra upptagas samma belopp som för innevarande budgetår eller 1,000 kronor. Delposten skulle sålunda lämpligen böra upptagas med förslagsvis 14,000 kronor.

5. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän.

Från och med budgetåret 1923/24 hade Kungl. Maj:t varje år anvisat medel till tillfälliga lönetillägg till vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare vid dessa läroverk. Beträffande beloppens storlek hade första gången hänvisats till riksdagens skrivelse nr 190/1923, där tre olika lönetillägg tillerkändes ifrågavarande vaktmästare, nämligen 240 kronor i Borås, 310 kronor i Malmö, Norrköping och Örebro samt 380 kronor i Härnösand och Västerås. Det framginge av riksdagsskrivelsen, att differentieringen tillkommit uteslutande av hänsyn till dyrortsgrupperingen. Borås var D-ort, Malmö, Norrköping och Örebro E-orter, Härnösand och Västerås F-orter. Sedermera hade, tydligen genom förbiseende, grunden till differentieringen kommit att bli obeaktad med ett enda undantag, nämligen beträffande Västerås, som från och med den 1 april 1931 till och med den 30 juni 1935 blev förklarad vara E-ort för att därefter åter från och med den 1 juli 1935 bli F-ort. Vid denna läroanstalt hade vaktmästarens tillfälliga lönetillägg utanordnats efter 310 kronor per år under den tid, då Västerås var E-ort, men eljest efter 380 kronor. Vid alla de övriga skolorna hade det tillfälliga lönetillägget utgått oförändrat med det årliga belopp, som fastställdes 1923, oaktat vederbörande städer sedermera omplacerats i dyrortshänseende på sådant sätt, att samtliga nu vore F-orter. Det syntes överstyrelsen uppenbart, att vaktmästarna på de platser, som sålunda omgrupperats, gått miste om en löneförmån, som rätteligen bort tillkomma dem. Överstyrelsen förutsatte, att meningen varit och alltjämt vore, att dessa

tillfälliga lönetillägg skulle utgå med belopp, som till sin storlek skulle vara beroende av dyrortsplaceringen. I händelse vaktmästarpersonalen under budgetåret 1939/40 komme att kvarstå på gammal stat, borde den tillfälliga löneförbättringen utgå efter det belopp, som hela tiden gällt i Härnösand, eller 380 kronor för år. Det erforderliga anslaget bleve ($12 \times 380 =$) 4,560 kronor, vilket belopp emellertid behövde ökas något för att bereda eventuella vikarier å ordinarie tjänster förmånen av tillfälliga lönetillägg. Anslaget torde böra upptagas med förslagsvis 4,900 kronor.

Därmed hade emellertid icke full rättvisa vederfarits de vaktmästare, som under årens lopp fått nöja sig med lägre tillfälliga lönetillägg, än de enligt dyrortsplaceringen borde fått. Överstyrelsen hemställde, att retroaktivt utbetalande av de mistade förmånerna måtte medgivas. Under förutsättning, att de hittills felaktigt tillämpade normerna alltjämt lades till grund för utbetalningarna fram till slutet av innevarande budgetår, beräknade överstyrelsen de erforderliga fyllnadsbeloppen till och med den 30 juni 1939 till sammanlagt 5,950 kronor.

Statskontoret har i utlåtande den 21 oktober 1938 anfört bland annat:

Bärande skäl hade — såvitt statskontoret kunde finna — anförts till stöd för den föreslagna differentieringen av undervisningen vid tekniska gymnasiet i Härnösand. Ämbetsverket ville därför icke motsätta sig förslaget härom, liksom ej heller inrättandet av den nya lektorstjänsten. Vidare syntes anledning till erinran icke finnas mot det föreslagna lektoratet vid läroverket i Stockholm. Däremot ansåge statskontoret, att i stället för att inrätta ytterligare en lektorsbefattning vid gymnasiet i Örebro medel borde — liksom för innevarande budgetår — beräknas till avlönande av en extra ordinarie lärare.

Vad skolöverstyrelsen föreslagit beträffande anslagsposten till arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t, föranledde icke statskontoret till annat uttalande än att i samband med den blivande löneregleringen för vaktmästarpersonalen medel till bestridande av de vaktmästaravlöningar, som för närvarande utginge från sagda anslagspost, syntes böra beräknas under anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal med efter vederbörandes tjänstgöringsförhållanden avpassade belopp.

Vidkommande de av skolöverstyrelsen i fråga om anslagsposten till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal gjorda beräkningarna ville statskontoret fästa uppmärksamheten vid att för gymnasiet i Härnösand beräknats ett timantal av 287 mot enligt den av rektor för gymnasiet uppgjorda planen 265. Visserligen torde sistnämnda timantal — enligt vad statskontoret under hand inhämtat — vara väl lågt beräknat, men möjlighet till besparing i förhållande till överstyrelsens förslag syntes dock förefinnas.

För avlönande av timlärare i praktiska läroämnena ägde överstyrelsen att — utan hinder av eljest meddelade bestämmelser — inom ramen av tillgängliga medel för varje fall bestämma avlöningsbeloppet, dock högst med 255 kronor för veckotimme och läsår. I anledning härav hade överstyrelsen beräknat, att av det sammanlagda antalet timmar i praktiska ämnen, eller 656, skulle avlönas, 210 timmar med 255 kronor, 420 timmar med 245 kronor, 16 timmar med 235 kronor samt 10 timmar med 225 kronor, innebärande ett medeltal av omkring 248 kronor för veckotimme och läsår. Då motsvarande genomsnittssiffra för tiden den 1 januari—den 30 juni 1938 syntes hava varit 245 kronor, skulle härigenom — med ett timantal av 656

— uppstå en kostnadsökning av i runt tal 1,500 kronor. Därest — vilket statskontoret ansåge böra ske — avlöning till timlärare i praktiska läroämnen så avpassades, att genomsnittsavlöningen för veckotimme och läsår komme att uppgå till samma belopp som för tiden den 1 januari—den 30 juni 1938, vunnnes en besparing å minst sagda belopp.

Med hänsyn härtill ansåge statskontoret möjlighet finnas att — oaktat ämbetsverket räknade med en extra ordinarie lärare mer än skolöverstyrelsen — begränsa medelsbehovet å den under ifrågavarande anslagspost upptagna delposten till grundavlöningar m. m. till det av överstyrelsen äskade beloppet. Delposten i fråga borde enligt statskontorets mening lämnas obe-tecknad. Tillräckliga skäl för att — såsom överstyrelsen ifrågasatt — höja ovan angivna maximibelopp från 255 till 263 kronor syntes statskontoret icke föreligga.

Under anslagsposten till särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän hade överstyrelsen slutligen hemställt *dels* — i händelse av vaktmästarpersonalens kvarstående å gammal stat — om ett på grund av ändrade beräkningsgrunder med 100 kronor höjt medelsbelopp för bestridande av tillfälliga lönetillägg under budgetåret 1939/40, *dels* ock om medel till retroaktiv ersättning åt den vaktmästarpersonal vid de tekniska läroverken, som uppburit tillfälliga lönetillägg med mindre belopp, än som med hänsyn till dyrortsgrupperingen hade bort utanordnas.

I 1938 års statsverksproposition (åttonde huvudtiteln sid. 455) hade föredragande departementschefen yttrat, bland annat, att de tillfälliga lönetilläggen åt vissa vaktmästare och med dem jämförliga befattningshavare vid vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte och vid de tekniska läroanstalterna i Örebro, Malmö, Härnösand, Norrköping, Borås och Västerås jämväl under budgetåret 1938/39 och till dess lönereglering för dessa befattningshavare genomfördes borde utgå efter oförändrade grunder. Med hänsyn till detta av riksdagen utan erinran lämnade uttalande torde — därest icke lönereglering för vaktmästarpersonalen komme till stånd från och med nästkommande budgetår — för tillfälliga lönetillägg böra beräknas samma belopp, som för löpande budgetår.

Vid tillkomsten av de tillfälliga lönetillägg, varom här vore fråga, hade — såsom överstyrelsen framhållit — för bestämmandet av de belopp, varmed lönetillägget skulle utgå till olika befattningshavare, hänsyn tagits till då gällande dyrortsgruppering. Denna omständighet kunde emellertid enligt statskontorets mening icke berättiga till den av överstyrelsen härav dragna slutsatsen, att det tillfälliga lönetillägget skulle undergå förändring i samband med ändrad dyrortsgruppering. Enligt den i ämnet gällande kungörelsen (sv. förf. saml. 276/1923) skulle lönetillägget i fråga för budgetåret 1923/24 utgå till det antal befattningshavare och med det belopp för envar, som funnes angivet i riksdagens vederbörande skrivelser (nr 190, 265 och 304). Såvitt statskontoret kunde finna, tydde själva utformningen av ifrågavarande författningsbestämmelse på att de tillfälliga lönetilläggen — i motsats till tillfällig löneförbättring — skulle, oberoende av ändrade dyrortsgrupperingar, utgå med oförändrade belopp, intill dess lönereglering skedde. Denna ståndpunkt torde också hava intagits av 1924—1938 års riksdagar, då envar av dessa riksdagar beslutit, att tillfälliga lönetillägg under närmast kommande budgetår skulle utgå enligt enahanda bestämmelser som tidigare. Statskontoret kunde därför icke tillstyrka bifall till framställningen i denna del.

På förslag av Kungl. Maj:t beslöt 1937 års riksdag, att Chalmers tekniska instituts högre avdelning skulle från och med den 1 juli 1937 ombildas till en teknisk högskola, benämnd Chalmers tekniska högskola, samt institutets lägre avdelning ombildas till ett tekniskt gymnasium, benämnt *t e k n i s k a g y m n a s i e t i G ö t e b o r g* (jfr propositionen nr 268/1937 och riksdagens skrivelse nr 471/1937). Under den övergångstid, som kräves för gymnasiets utbyggande, har det av praktiska skäl befunnits nödvändigt, att utgifterna för gymnasiet bestridas från samma anslag, som utgifterna för högskolan. Högskolans styrelse fungerar tills vidare såsom styrelse för gymnasiet. Från och med läsåret 1939—40 är nämnda tekniska gymnasium i full verksamhet. På grund härav böra — såsom av mig framhållits å sid. 235 i 1939 års åttonde huvudtitel — de för gymnasiet avsedda anslagsmedlen till avlöningar, omkostnader och materiel m. m. icke längre i riksdagen sammanföras med motsvarande anslag för högskolan utan överflyttas till vederbörande anslag för de tekniska läroverken.

Av det i riksdagen för innevarande budgetår uppförda förslagsanslaget till Chalmers tekniska högskola m. m.: Avlöningar å 356,500 kronor belöper ett belopp av 92,700 kronor på tekniska gymnasiet. Sistnämnda belopp disponeras enligt personalförteckning och avlöningsstat, vilka återfinnas å sid. 472 f. i statsliggaren för budgetåret 1938/39.

I särskilda skrivelser den 31 augusti och den 27 september 1938 har *styrelsen för tekniska gymnasiet i Göteborg* gjort framställning om anslag till avlöningar till nämnda gymnasium för budgetåret 1939/40. Över berörda framställningar har *skolöverstyrelsen* den 26 november 1938 avgivit utlåtande.

Av handlingarna framgår följande beträffande de i avlöningsstaten ingående olika posterna:

1. Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat.

I sina anslagsäskanden för budgetåret 1938/39 föreslog styrelsen inrättandet vid gymnasiet av en laboratorievaktmästartjänst. Vid min anmälan av denna fråga anförde jag, att jag ansåge behovet av en dylik befattning vara väl styrkt, men att, i avvaktan på genomförandet av den löne reglering för vaktmästarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. undervisningsanstalter, som av 1937 års riksdag förutsatts skola vidtagas, för ifrågakvarande ändamål borde upptagas ett belopp, ungefärligen motsvarande lönen för en extra vaktmästare i 5 lönegraden eller i runt tal 2,000 kronor. Riksdagen beslöt i enlighet med mitt förslag.

Styrelsen har nu upprepat sin ovannämnda framställning.

Då den nuvarande extra laboratorievaktmästaren tidigare såsom verkstadsbiträde vid Chalmers tekniska institut hade uppburit en årslön av 2,880 kronor jämte dyrtidstillägg innebure det förhållandet, att endast 2,000 kronor nu beräknades till hans arvode som extra laboratorievaktmästare en avsevärd löneminskning för honom. Då styrelsen nu upprepade sin hemställan om en ordinarie laboratorievaktmästarbefattning i lönegrad A 7, finge styrelsen hemställa, att därest denna framställning

skulle bliva avslagen, anslaget till extra vaktmästare höjdes till åtminstone 2,880 kronor.

I sin förutnämnda utredning i fråga om lönereglering för vaktmästarpersonalen vid de allmänna läroverken m. fl. statliga undervisningsanstalter hade *överstyrelsen* upptagit en ordinarie laboratorievaktmästartjänst i 7 lönegraden vid gymnasiet.

Överstyrelsen tillstyrkte därför, att en dylik tjänst inrättades från och med budgetåret 1939/40, därest förenämnda lönereglering för vaktmästarpersonalen komme att genomföras från och med sagda år.

Posten syntes böra uppföras med ett avrundat belopp av förslagsvis 76,100 kronor.

2. Avlöning till tjänsteman å övergångsstat.

Å personalförteckningen för gymnasiet är å övergångsstat uppförd en verkstadsingenjör i lönegrad B 22. Förevarande post borde enligt *överstyrelsen* beräknas enligt den av riksdagen godkända löneplan A till — efter avdrag av pensionsavgiften — i avrundat tal 8,500 kronor.

3. Avlöningar till icke-ordinarie personal.

Vid beräkning av denna anslagspost hade *styrelsen* medräknat frivillig undervisning i musik och sång under 3 timmar i veckan. Anslag till undervisning vid de tekniska läroverken utöver de ordinarie 40 veckotimmar, som vore upptagna i vederbörande undervisningsplaner, hade hittills pläгат utgå endast i fråga om vissa föredragsserier. Då emellertid undervisning i musik knappast kunde inrymmas inom den av timplanerna angivna ramen, men det ur flera synpunkter vore önskvärt, att styrelsens avsikt att få till stånd sådan undervisning kunde realiseras, tillstyrkte *överstyrelsen*, att erforderligt belopp till avlönande av timlärare i musik under 3 veckotimmar måtte medräknas utöver det belopp, som erfordrades för avlöning till timlärare i å timplanen upptagna ämnen. Jämlikt den för timlärare gällande avlöningsplanen skulle timlärare i musik vid tekniskt läroverk å G-ort åtnjuta avlöning med 153 kronor för veckotimme och läsår, vilket belopp *styrelsen* även hade räknat med. Överstyrelsen hade icke heller i övrigt något att erinra mot styrelsens beräkning i och för sig av det till avlöning åt timlärare erforderliga beloppet å 27,000 kronor.

I styrelsens ovanberörda skrivelse den 27 september 1938 hade *styrelsen* emellertid hemställt, att anslag måtte beviljas för budgetåret 1939/40 till upprätthållande av en tredje parallellavdelning i gymnasiets första klass. Styrelsen påvisade, huru ett avsevärt antal kompetenta inträdessökande måst avvisas. Vid innevarande hösttermins början var detta antal icke mindre än 107. Den starka tillströmningen tydde på ett starkt behov av utökning av det tekniska gymnasiet, och *styrelsen* hade ansett det vara sin skyldighet att undersöka, huruvida det icke med nuvarande lokaler skulle vara möjligt att mottaga flera elever. En verkställd undersökning hade visat, att det utan ökning av lokalerna skulle vara möjligt att vissa år intaga en tredje parallellavdelning.

Överstyrelsen erinrade om, att under de senare åren antalet inträdessökande vid de tekniska läroverken starkt ökats och att ett alltför stort antal kompetenta inträdessökande måst avvisas vid samtliga tekniska gymnasierna innevarande år. Det syntes därför icke böra råda någon tvekan om att utökade undervisningsmöjligheter vid nämnda läroanstalter

vore behöfliga. Det torde även få anses fullt motiverat, att tekniska gymnasiet i Göteborg finge den vidgade omfattning, som styrelsen ifrågasatt, varför överstyrelsen tillstyrkte bifall till ifrågavarande framställning.

Enligt styrelsens beräkning skulle för avlöning av timlärare i den nytillkommande andra parallellavdelningen till första klassen erfordras 9,240 kronor. Mot denna beräkning hade överstyrelsen intet att erinra. Till ovanberörda till avlöning åt timlärare beräknade beloppet — 27,000 kronor — borde sålunda läggas 9,240 kronor, och alltså för ifrågavarande ändamål beräknas sammanlagt 36,240 kronor.

Till arvode åt lärare i *fältmätning*, som vid början av höstterminen 1939 komme att anordnas för eleverna i tredje klassen under sex dagar, beräknade styrelsen ett belopp av 400 kronor. Överstyrelsen, som icke hade något att däremot erinra, tillstyrkte styrelsens förslag.

För undervisningen i *gymnastik* ägde styrelsen disponera högre latinläroverkets i Göteborg gymnastiksal. För tillsyn och städning hade gymnastikvaktmästaren därstädes åtnjutit arvode med två kronor per gång, som utgått av för styrelsen tillgängliga medel. Då antalet gymnastiklektioner under läsåret kunde beräknas till omkring 337, erfordrades alltså för nämnda ändamål ett anslag av 674 kronor eller något avrundat uppåt 700 kronor. Överstyrelsen funne ersättningen för städning m. m. till ifrågavarande gymnastikvaktmästare fullt skälig, och ansåge sig därför böra tillstyrka, att anslag därtill anvisades med det av styrelsen föreslagna beloppet, 700 kronor.

Arvodet till *skolläkare* föresloge styrelsen, med hänsyn till det för nämnda befattningshavare under läsåret 1939—40 ökade arbetet, höjt från 300 till 400 kronor. Berörda förslag ville överstyrelsen för sin del förorda.

Ifrågavarande anslagspost syntes alltså böra beräknas till $(36,240 + 400 + 700 + 400 =)$ 37,740 kronor eller avrundat till 37,700 kronor.

I fråga om antalet erforderliga vaktmästarbefattningar vid de tekniska läroverken har *skolöverstyrelsen* i sin förberörda skrivelse den 29 december 1937 anfört följande:

Vaktmästarpersonalen vid de tekniska läroverken vore uppförd å ordinarie stat.

För vartdera av läroverken i Malmö och Örebro upptog överstyrelsen tre och för vartdera av läroverken i Göteborg, Härnösand och Norrköping två vaktmästarbefattningar, medan för vartdera av läroverken i Borås, Eskilstuna och Västerås upptoges endast *en* vaktmästarbefattning.

I överstyrelsens förslag hade laboratorievaktmästare, där sådan befattning vore upptagen, placerats i lönegraden B 7. Förslaget vore i överensstämmelse med lönegradsplaceringen för motsvarande befattningshavare vid universiteten och tekniska högskolan. Övriga vaktmästare hade tilldelats olika lönegradsplacering allt efter arten och omfånget av tillhörande arbetsuppgifter. Sålunda hade den egentlige vaktmästaren vid samtliga tekniska läroverk utom läroverken i Göteborg och Västerås placerats i lönegraden B 7. För läroverket i Göteborg föresloges denne vaktmästare placerad i lönegraden B 5. Emedan detta läroverk hade lokaler i Chalmers tekniska institut och rektor gemensam med institutet, bleve nämligen vaktmästaruppgifterna mindre omfattande än vid de andra läroverken. På liknande sätt hade fackskolorna i Eskilstuna och Västerås en viss gemenskap i fråga om lokaler och vaktmästarsysslor med yrkesskolorna i respektive städer. Vaktmästarpersonalen tjänstgjorde nämligen vid båda skolformerna

och uppbure följaktligen även viss avlöning från yrkesskolorna. Det kunde därför ifrågasättas att låta den nuvarande ordningen alltjämt bestå. Överstyrelsen hade likväl föreslagit att vaktmästarbefattningarna i fråga skulle placeras i lönegraden B 7 respektive B 6. För frågans närmare belysning ville överstyrelsen emellertid anföra vad 1928 års lönekommitté uttalat beträffande här förevarande personal:

»Vid vissa av nu ifrågavarande läroverk finnas betjäningsspersonal av förevarande slag, vilken icke åtnjuter full avlöning från staten, enär vederbörande förutsättes jämväl tjänstgöra vid kommunala läroanstalter. I dessa fall utgå bidragen från statens sida under villkor, att vederbörande kommun till befattningshavaren, så länge han är anställd vid såväl statens som stadens läroanstalter, utbetalar så stort arvode, att sammanlagda avlöningsförmånerna uppgå till samma belopp, som fastställts för motsvarande ordinarie personal, dock med avdrag av belopp, motsvarande ordinarie befattningshavares pensionsavgifter. Därest förhållandena sådant påfordra, torde en motsvarande anordning även för framtiden böra vidmakthållas, och böra i så fall ifrågavarande personals avlöningsförhållanden regleras av Kungl. Maj:t.»

Laboratorievaktmästare upptoges för samtliga läroverk utom Borås, Eskilstuna och Västerås. För läroverket i Göteborg hade överstyrelsen redan tidigare tillstyrkt, att en laboratorievaktmästare uppfördes på läroverkets stat.

Vartdera av de båda största tekniska läroverken, Malmö och Örebro, hade på ordinarie stat inalles tre vaktmästare. Den tredje, här ännu icke redovisade vaktmästaren, vore en värmeledningsskötare, tillika reparatör. Denne placerades följaktligen i lönegraden B 7.

För de åtta tekniska läroverken skulle alltså enligt skolöverstyrelsens förslag erfordras 13 befattningar i lönegraden B 7, 1 befattning i lönegraden B 6 samt 1 befattning i lönegraden B 5.

Statskontoret har anfört, att det syntes kunna ifrågasättas, om icke en av de tre vaktmästarna vid tekniska läroverken i Malmö och Örebro borde hänföras till lägre lönegrad än B 7.

I likhet med läroverkslönesakkunniga ville statskontoret förorda, att ordinarie befattning icke inrättades i fall, där vaktmästaren icke vore sysselsatt uteslutande vid den statliga läroanstalten. Vid tekniska skolorna i Eskilstuna och Västerås torde därför — för den händelse icke nuvarande ordning funnes böra bibehållas — endast extra ordinarie befattningar böra inrättas.

Lönenämnden har förklarat sig biträda statskontorets uppfattning, att vid vardera av de tekniska läroverken i Malmö och Örebro en av de tre vaktmästarna borde kunna placeras lägre än i lönegraden B 7.

För vardera av de tekniska skolorna i Eskilstuna och Västerås hade skolöverstyrelsen upptagit allenast en vaktmästare. Enligt lönenämndens mening borde båda hänföras till 6 lönegraden, varvid de emellertid borde uppföras å ordinarie stat allenast under förutsättning, att de hade heltidstjänstgöring i sagda skolor. Huruvida så vore förhållandet, framginge icke med full tydlighet av det föreliggande utredningsmaterialet.

Såsom redan nämnts, böra de för tekniska gymnasiet i Göteborg avsedda anslagsmedlen till avlöningar, omkostnader och materiel m. m. icke längre i riksstaten sammanföras med motsvarande anslag för Chalmers tekniska högskola utan överflyttas till vederbörande anslag för de tekniska läroverken. I anslutning härtill beräknar jag under förevarande avlöningsanslag även medel till avlöningar vid nämnda gymnasium.

I likhet med statskontoret finner jag mig böra tillstyrka, att vid de tekniska läroverken från och med nästa budgetår inrättas ytterligare två lektorstjänster, avsedda den ena för tekniska gymnasiet i Härnösand och den andra för tekniska läroverket i Stockholm. Däremot anser jag mig icke kunna förorda inrättande av ytterligare en lektorstjänst, avsedd för tekniska gymnasiet i Örebro. Hela antalet lektorstjänster vid de tekniska läroverken — tekniska gymnasiet i Göteborg inberäknat — skulle sålunda komma att uppgå till 50.

Beträffande vaktmästarpersonalen vid de tekniska läroverken, vilken för närvarande är uppförd å ordinarie stat men med oreglerad lön, får jag framhålla följande.

En vaktmästarbefattning vid tekniska gymnasiet i Göteborg är redan reglerad i den nuvarande lönegraden B 5. Då således denna befattning innefattas i 1938 års riksdags beslut angående godkännande av civilt avlöningsreglemente, behöver jag här icke ytterligare uppehålla mig vid densamma. Jag finner mig böra förorda, att vid detta läroverk nu nyinrättas en (laboratorie)vaktmästarbefattning i lönegraden A 7.

Vad beträffar tekniska läroverket i Västerås, föreslår jag, att den nuvarande ordinarie vaktmästarbefattningen nyregleras i lönegraden A 6. Jag anser mig emellertid därvid i anslutning till vad lönenämnden anfört böra framhålla, att jag förutsätter att befattningens innehavare, därest så icke redan är fallet, ålägges heltidstjänstgöring i statens tjänst. Beträffande övrig erforderlig vaktmästarpersonal vid detta läroverk torde liksom för närvarande både staten och kommunen böra lämna bidrag till avlöningen.

Tekniska läroverket i Eskilstuna har för närvarande ingen ordinarie vaktmästarbefattning. Med hänsyn till att detta läroverk är inrymt i samma lokaler som de kommunala läroanstalterna för yrkesundervisning, finner jag mig böra föreslå, att av staten avlönas en extra ordinarie vaktmästare med halvtidstjänstgöring, placerad i 6 lönegraden.

Vad angår det nyinrättade tekniska läroverket i Stockholm, torde frågan om inrättande av ordinarie vaktmästarbefattning därstädes böra anstå ännu någon tid.

Jag tillstyrker, att vid de nu icke särskilt nämnda tekniska läroverken de förefintliga vaktmästarbefattningarna nyregleras på följande sätt:

vid vardera av två läroverk inrättas 2 befattningar i lönegraden A 7 och en befattning i lönegraden A 6;

vid varterdera av två läroverk inrättas en befattning i envar av lönegraderna A 7 och A 6 samt

vid ett läroverk inrättas en befattning i lönegraden A 6.

De i avlöningsstaten upptagna anslagsposterna beräknar jag på följande sätt.

Under en anslagspost till *avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat* torde böra beräknas medel till avlönande av 8 rektorer, 50 lektorer och 14 vaktmästare, varav 7 i lönegraden A 7, 6 i lönegraden A 6 och en i lönegraden A 5. Med hänsyn tagen till den av 1938 års riksdag beslutade löneregleringen för civilförvaltningen och de föreslagna löneregleringarna för lärar- och vaktmästarpersonalen vid statens undervisningsväsende beräknar jag ifrågavarande delpost till summan av *dels* de till den nuvarande lärar- och vaktmästarpersonalen vid tekniska gymnasiet i Göteborg utgående nyreglerade lönerna, 79,700 kronor, *dels* de till rektorer och lärare vid de övriga tekniska läroverken utgående lönerna, vilka enligt av överstyrelsen på grundval av de ifrågasatta nya lönebestämmelserna verkställda beräkningar torde kunna uppskattas till 560,000 kronor, *dels ock* lönerna för den ordinarie vaktmästarpersonal, vars löner enligt det föregående regleras från och med nästa budgetår, d. v. s. 48,900 kronor. Nämnade summa utgör 688,600 kronor, med vilket belopp förevarande delpost bör uppföras.

Under anslagsposten till *avlöning till tjänsteman å övergångsstat* torde medel böra beräknas för den nu å personalförteckningen för tekniska gymnasiet i Göteborg å övergångsstat uppförde verkstadsingenjören med placering i lönegraden A 22. Med hänsyn till löneregleringen för civilförvaltningen bör anslagsposten uppföras med förslagsvis 8,600 kronor.

Delposten till *Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t: Arvoden åt skolläkare*, är nu uppförd med 4,550 kronor. Skolöverstyrelsen har föreslagit en höjning av arvodesbeloppen till skolläkare vid vissa av läroanstalterna på grund av ökat antal parallellavdelningar m. m. och i anledning härav beräknat delposten till 4,910 kronor. I sagda belopp ingår icke arvode till skolläkare vid tekniska gymnasiet i Göteborg. Sistnämnda arvode, vilket för närvarande utgör 300 kronor, föreslås av överstyrelsen höjt till 400 kronor. Jag har intet att erinra mot de sålunda ifrågasatta ökningarna av ifrågavarande arvoden. Förevarande delpost skulle således uppföras med $(4,910 + 400 =)$ i avrundat tal 5,300 kronor. I överensstämmelse med vad av chefen för finansdepartementet i annat sammanhang yttrats synas emellertid ifrågavarande arvoden i förekommande fall böra uppräknas med hänsyn till bortfallande dyrtidstillägg. På grund härav beräknar jag med ledning av från läroanstalterna i förevarande hänseende införskaffade uppgifter ifrågavarande delpost till i runt tal 6,000 kronor.

Delposten till *Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t: Arvoden åt bibliotekarier* har av överstyrelsen beräknats till 3,450 kronor eller till samma belopp som för innevarande budgetår. Å ifrågava-

rande arvoden utgår dyrtidstillägg. Enligt från läroanstalterna föreliggande uppgifter har dock dyrtidstillägget på grund av gällande maximeringsbestämmelser i regel icke utgått. Med hänsyn härtill torde någon höjning av posten för att kompensera bortfallande dyrtidstillägg icke vara erforderlig. Jag föreslår, att posten uppföres med i avrundat tal 3,500 kronor.

Delposten till *Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t: Arvoden åt bokförings- och skrivbiträden åt rektorer* har av överstyrelsen föreslagits skola utgå med oförändrat belopp, eller med 6,750 kronor. Å dessa arvoden utgår enligt inhämtade uppgifter i de flesta fall reglerat dyrtidstillägg. För avveckling av dessa dyrtidstillägg torde posten böra höjas med i runt tal 750 kronor till 7,500 kronor.

På grund av vaktmästarlöneregleringen bör delposten till *Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t: Arvoden åt vaktmästare m. fl. bortfalla*. Medel till vaktmästaravlöningar, vilka för närvarande utgå från denna delpost, böra i stället beräknas under delposten till grundavlöningar m. m. till övrig icke-ordinarie personal.

Delposten till *Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal: Grundavlöningar m. m.*, som nu är uppförd med 262,500 kronor, har av skolöverstyrelsen föreslagits skola höjas med 49,500 kronor till 312,000 kronor. Vad av statskontoret yttrats rörande överstyrelsens ifrågavarande anslagsberäkningar finner jag mig kunna i huvudsak biträda. Jag räknar således med det av överstyrelsen angivna beloppet, oaktat jag i det föregående avstyrkt inrättandet av en ny lektorstjänst vid tekniska gymnasiet i Örebro. Under delposten torde emellertid även böra beräknas medel till avlöningar till övrig icke-ordinarie personal vid tekniska gymnasiet i Göteborg. Sistnämnda anslagsbehov har av överstyrelsen, vars förslag i denna del jag anser mig kunna i stort sett förorda, uppskattats till i runt tal 37,700 kronor, vari emellertid ingår ett belopp av 400 kronor till arvode åt skolläkare. Då sistnämnda arvode av mig upptagits under posten till arvoden åt skolläkare, skulle således återstoden av här ifrågavarande för gymnasiet beräknade anslagsmedel, $(37,700 - 400 =) 37,300$ kronor, uppföras under förevarande delpost. Den ifrågasatta löneregleringen för hithörande personal beräknas emellertid medföra en ytterligare höjning med omkring 52,000 kronor. Vidare föranleder, såsom förut nämnts, löneregleringen för vaktmästarpersonalen, att medel till avlöande av viss icke-ordinarie sådan personal, vilka hittills utgått ur delposten till arvoden åt vaktmästare m. fl., böra beräknas under förevarande delpost. För sistnämnda ändamål beräknar jag först ett belopp av 1,400 kronor såsom lön till en extra ordinarie vaktmästare i 6 lönegraden med halvtidstjänstgöring vid läroverket i Eskilstuna. Till icke-ordinarie vaktmästare m. fl. vid läroverken i Härnösand, Stockholm och Västerås utgår för närvarande arvoden med sammanlagt 5,200 kronor. Jag förordar, att sistnämnda arvoden på grund av bortfallande dyrtidstillägg och för beredande av viss lönehöjning uppräknas till

ett belopp av sammanlagt 7,800 kronor. Till icke-ordinarie vaktmästarpersonal skulle således utgå $(1,400 + 7,800 =) 9,200$ kronor. Ifrågavarande delpost bör alltså uppföras med inalles $(312,000 + 37,300 + 52,000 + 9,200 =) 410,500$ kronor. Jag vill icke framställa någon erinran mot att posten jämväl för nämnda budgetår betecknas förslagsvis. Jag förutsätter, att dyrtidstillägg icke kommer att hädanefter utgå å ersättning, som gäldas ur denna delpost. Någon uppräknings av posten med hänsyn härtill lär, utöver vad redan skett, icke vara erforderlig. En av skolöverstyrelsen i skrivelse den 7 december 1938 ifrågasatt ändring i den organisation, som enligt det föregående för nästa budgetår tänkts för tekniska läroverket i Stockholm, torde få framdeles närmare övervägas. Anmärkas må, att beräkningen av förevarande avlöningsanslag icke rörer påverkan härav.

Såsom av det föregående och av statsliggaren för budgetåret 1938/39 (sid. 548) inhämtas, bestrida nu vederbörande kommuner en del av löneförmånerna för den icke-ordinarie vaktmästarpersonalen. Det torde böra ankomma på Kungl. Maj:t, att efter förslag av skolöverstyrelsen meddela de ändrade bestämmelser i detta hänseende, som påkallas av vad av mig föreslagits. Här må även framhållas, att — såsom jämväl inhämtas av statsliggaren — ordinarie befattningshavare vid tekniska gymnasiet i Härnösand, som förordnas att utöver honom eljest åliggande tjänstgöring bestrida maskinist- och eldargöromål, äger härför uppbära särskild ersättning. Vid ett genomförande av lönereglering för vaktmästarpersonalen vid de tekniska läroverken synes denna bestämmelse böra bortfalla.

Delposten till *Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal: Avlöningsförhöjningar m. m.*, nu 11,000 kronor, torde böra enligt numera tillämpade regler beräknas till förslagsvis 10,000 kronor.

Anslagsposten till särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän bortfaller med hänsyn till löneregleringarna. Skolöverstyrelsens förslag om uppförande under anslagsposten av medel för utbetalande av retroaktiv ersättning åt viss vaktmästarpersonal, som uppburit tillfälliga lönetillägg med mindre belopp än som ansetts böra tillkomma dem, anser jag mig, under hänvisning till vad i ämnet av statskontoret anförts, icke kunna biträda. I avlöningsstaten bör från och med nästa budgetår uppföras en anslagspost till *rörligt tillägg* å förslagsvis 66,300 kronor.

Såsom särskilda uppbördsmedel är under avlöningsstaten nu beräknat ett belopp av 17,700 kronor, belöpande på av kommuner, respektive lärare erlagda hyresersättningar, respektive hyror. Med hänsyn till den lönereglering för vaktmästarpersonalen, som avses skola genomföras från och med nästa budgetår, torde detta belopp — i anslutning till vad i det föregående föreslagits beträffande de allmänna läroverken — böra höjas med 2,300 kronor till 20,000 kronor och inkomsttiteln erhålla ändrad benämning. Erinras må i detta sammanhang, att såsom särskilda uppbördsmedel å den för tekniska gymnasiet i Göteborg gällande avlöningsstaten nu är upptaget ett belopp

av 6,500 kronor, belöpande å elevavgifter. Under framhållande av att detta gymnasium under nästa budgetår är färdigbildat, har skolans styrelse enligt handlingarna i ärendet hemställt, att dessa avgifter måtte få från och med sistnämnda budgetår disponeras till elevernas nytta i likhet med vad förhållandet är vid övriga tekniska gymnasier. Detta förslag biträder jag, och jag beräknar alltså icke någon inkomst av denna art å avlöningsstaten för de tekniska läroverken.

Förevarande anslag bör sålunda för nästa budgetår uppföras med $(688,600 + 8,600 + 6,000 + 3,500 + 7,500 + 410,500 + 10,000 + 66,300 - 20,000 =) 1,181,000$ kronor. Anslagshöjningen utgör i jämförelse med de för innevarande budgetår anvisade anslagsmedlen $(1,181,000 - 788,700 - 92,700 =) 299,600$ kronor. Det ifrågasatta anslaget understiger med 19,000 kronor det, som i årets statsverksproposition preliminärt beräknats vara erforderligt.

16. Förslagsanslaget till Tekniska läroverk: Omkostnader.

Förevarande anslag är nu uppfört med 91,500 kronor och disponeras enligt en av Kungl. Maj:t fastställd omkostnadsstat, som med därtill hörande bestämmelser finnes intagen i statsliggaren för budgetåret 1938/39, sid. 549 ff.

Skolöverstyrelsen har i sin förenämnda skrivelse den 31 augusti 1938 hemställt, att anslaget för nästa budgetår måtte höjas med 4,975 kronor till 96,475 kronor. Av skrivelsen inhämtas, att denna höjning väsentligen föranledes av det ökade antalet klasser.

I det för innevarande budgetår till Chalmers tekniska högskola m. m.: Omkostnader anvisade anslaget ingår ett belopp av 9,300 kronor, avsett för tekniska gymnasiet i Göteborg. Sistnämnda belopp disponeras enligt en av Kungl. Maj:t fastställd omkostnadsstat, som återfinnes å sid. 473 i statsliggaren för sagda budgetår.

I sin ovan omförmälda skrivelse den 30 augusti 1938 har *styrelsen för gymnasiet* anhållit om oförändrat anslag till omkostnader för budgetåret 1939/40, vilken framställning *skolöverstyrelsen* tillstyrkt i förenämnda utlåtande den 26 november 1938.

Den av skolöverstyrelsen föreslagna anslagshöjningen, vilken betingas av utökningen av antalet klassavdelningar vid vissa av läroanstalterna, synes mig kunna begränsas till 3,700 kronor. I övrigt har jag intet att erinra mot överstyrelsens beräkningar.

Enligt vad i det föregående anförts böra de på tekniska gymnasiet i Göteborg belöpande omkostnaderna överföras till förevarande anslag, som

sålunda torde böra ytterligare ökas med ovanberörda belopp å 9,300 kronor. Anslaget bör alltså för nästa budgetår uppföras med $(91,500 + 3,700 + + 9,300 =)$ det i årets statsverksproposition beräknade anslaget av 104,500 kronor.

17. Reservationsanslaget till Tekniska läroverk: Materiel, böcker m. m.

Rörande fördelningen av detta anslag, som nu är uppfört med 67,100 kronor, hänvisas till statsliggaren för budgetåret 1938/39, sid. 550.

Skolöverstyrelsen har i sin förutberörda skrivelse den 31 augusti 1938 hemställt, att anslaget måtte för nästa budgetår höjas med 11,300 kronor till 78,400 kronor.

Någon ökning av anslagen till undervisningsmateriel och laborationer syntes icke vara erforderlig vid de läroanstalter, som under läsåret 1939/40 omfattade samma antal klasser som 1938/39. Vid tekniska gymnasier i Borås och Norrköping, där övergången till gymnasium medförde krav på industriell praktik före inträdet och i följd därav inskränkning i övningsämnet verkstadsarbete, syntes en viss del av anslagen till sistnämnda ämne böra överföras till laborationer. Ökningen med en ny klass i Härnösand syntes nödvändig göra en ökning därstädes av anslaget till laborationer förslagsvis med 200 kronor. I Stockholm torde anslagen till undervisningsmateriel och till laborationer böra höjas med respektive 400 och 700 kronor. Den tillfälliga medelsanvisningen 5,000 kronor till laboratorieutrustning i Norrköping utgjorde sista delen av ett år 1932 beviljat anslag av 50.000 kronor och bör sålunda icke upptagas i staten för 1939/40. Motsvarande medel 20,000 kronor för tekniska läroverket i Stockholm finge betraktas som en del av det belopp, av överstyrelsen tidigare beräknat till 95,000 kronor, som erfordrades för anskaffande av stadigvarande undervisningsmateriel och laboratorieutrustning. Departementschefen hade i propositionen nr 158/1938 uttalat, att en säker uppskattning av medelsbehovet borde verkställas av läroverkets styrelse, innan anslagets storlek kunde definitivt bestämmas, och erinrade om svårigheterna att anordna laboratorier för tyngre maskiner, så länge lokalfrågan endast vore provisoriskt ordnad. Med beaktande av dessa synpunkter finge överstyrelsen för budgetåret 1939/40 föreslå ett belopp av 35,000 kronor för sistnämnda ändamål.

Av det i riksstaten för budgetåret 1938/39 uppförda anslaget till Chalmers tekniska högskola m. m.: Materiel m. m. är ett belopp av 10,000 kronor avsett för tekniska gymnasiet i Göteborg. Sagda belopp disponeras på sätt framgår av statsliggaren för ovannämnda budgetår, sid. 474.

Styrelsen för gymnasiet har i skrivelser den 31 augusti och den 27 september 1938 gjort framställningar om anslag till förevarande ändamål för budgetåret 1939/40, varöver *skolöverstyrelsen* den 26 november 1938 avgivit utlåtande.

Av handlingarna inhämtas följande:

För upprätthållande av en tredje parallellavdelning i gymnasiets första klass beräknade styrelsen ökat anslag till böcker, samlingar och undervisningsmateriel med 250 kronor och till materiel m. m. till laborationer med 500 kronor.

Skolöverstyrelsen tillstyrkte detta förslag.

I och för anskaffande av utrustning för undervisningen i fysik och kemi hade beviljats ett engångsanslag av 10,000 kronor, vilket upptagits med 4,000 kronor under budgetåret 1937/38 och 6,000 kronor under budgetåret 1938/39. Styrelsen hade räknat med att hälften av detta anslag skulle disponeras för kemiutrustningen och hälften för fysikutrustningen. Den för kemiutrustningen avsedda andelen syntes komma att räcka till för ändamålet, åtminstone med den förstärkning som kunde erhållas ur det löpande årets anslag. Det för fysikutrustningen avsedda beloppet hade däremot visat sig icke förslå. Lektorn i fysik hade uppgjort en specificerad förteckning över för undervisningen och elevlaborationerna erforderlig utrustning, varå anbud infordrats. Sedan anbudens granskats och lämpliga apparater utvalts, slutade anbudssumman på 11,820 kronor. Rektor hade granskat den uppgjorda förteckningen och förklarat sig instämma i fysiklektorns förslag. Styrelsen hemställde på grund härav om ytterligare engångsanslag till utrustning för fysikundervisningen med 6,800 kronor. Överstyrelsen, som hade tagit del av nämnda förteckning, funne den beräknade anskaffningskostnaden fullt skälig. Överstyrelsen ville därjämte framhålla, att det belopp å 5,000 kronor, som styrelsen nu beräknat skulle komma den kemiska avdelningen tillgodo, icke kunde anses för högt beräknat. Överstyrelsen hade därför icke något att erinra mot att för anskaffning av den fysikaliska utrustningen nu anvisades ett belopp av (11,800 — 5,000 =) 6,800 kronor.

Under höstterminen 1939 skulle övningar i fältmätning och avvägning anordnas för eleverna i gymnasiets tredje klass. För dessa övningar erfordrades viss geodetisk utrustning. Kostnaderna för denna utrustning beräknades till 3,585 kronor. I anledning härav hemställde styrelsen om ett engångsanslag för ändamålet av 3,600 kronor.

Överstyrelsen tillstyrkte denna framställning, då samtliga av de till anskaffning föreslagna föremålen syntes överstyrelsen vara erforderliga för den ifrågavarande undervisningen.

Det för gymnasiet erforderliga anslaget till materiel m. m. för budgetåret 1939/40 skulle alltså uppgå till sammanlagt (1,500 + 250 + 2,500 + + 500 + 6,800 + 3,600 =) 15,150 kronor och fördelas på följande sätt:

1. till böcker, samlingar och undervisningsmateriel	kronor	1,750
2. » materiel m. m. till laborationer	»	3,000
3. » utrustning för fysikundervisningen	»	6,800
4. » » » undervisning i fältmätning och avvägning	»	3,600
Summa kronor		15,150.

Jag förordar den av skolöverstyrelsen ifrågasatta ökningen av anslagsmedlen till böcker, samlingar och undervisningsmateriel samt till materiel m. m. till laborationer. Sagda anslagsmedel skulle således böra ökas med

Departementschefen.

tillhoppa 1,300 kronor. Däremot anser jag mig icke kunna tillstyrka den föreslagna höjningen av det tillfälliga belopp å 20,000 kronor, som för innevarande budgetår anvisats till bestridande av vissa kostnader för stadigvarande undervisningsmateriel och laboratorieutrustning vid tekniska läroverket i Stockholm.

Såsom tidigare anförts böra de på tekniska gymnasiet i Göteborg belöpande materielkostnaderna överföras till ifrågavarande anslag. Mot de föreliggande kostnadsberäkningarna, vilka innebära en ökning av hit hörande utgifter vid gymnasiet med sammanlagt 5,150 kronor till 15,150 kronor, har jag icke något att erinra.

Då skolöverstyrelsen, såsom av det föregående framgår, förutsatt, att ett ur anslaget nu utgående tillfälligt belopp å 5,000 kronor till laboratorieutrustning vid tekniska gymnasiet i Norrköping icke vidare skall upptagas, skulle alltså anslaget för nästa budgetår enligt mitt förslag uppföras med $(67,100 + 1,300 + 15,150 - 5,000 =)$ i runt tal 78,500 kronor, vilket belopp med 900 kronor understiger det i statsverkspropositionen beräknade beloppet.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles meddela bestämmelser angående fördelningen av anslaget.

18. Anslaget till Tekniska läroverk: Stipendier.

Ur detta anslag, som nu är betecknat såsom reservationsanslag och uppfört med 8,500 kronor, utgå dels 1,500 kronor till resestipendier för lärare i främmande levande språk och i tekniska ämnen vid de tekniska läroverken, dels ock 7,000 kronor till stipendier åt obemedlade och mindre bemedlade elever vid de tekniska fackskolorna.

Skolöverstyrelsen har i skrivelse den 31 augusti 1938 föreslagit en höjning av ovannämnda belopp med respektive 500 kronor och 2,000 kronor samt hemställt, att anslaget på grund härav måtte för nästkommande budgetår höjas till 11,000 kronor. Till stöd härför har anförts i huvudsak följande.

Beträffande resestipendierna framhölles, att genom parallelllinjerna och det nya tekniska läroverket i Stockholm lärarkåren vid de tekniska läroverken givetvis blivit avsevärt talrikare än den varit tidigare.

Vad åter anginge elevstipendierna erinrades, att det för budgetåret 1938/39 för ändamålet anvisade beloppet innebure i jämförelse med närmast föregående budgetår en ökning med 1,000 kronor, motiverad av tillkomsten av en ny parallellklass vid elektrotekniska fackskolan i Västerås. Genom inrättande av fackskolelinjer även vid det nya tekniska läroverket i Stockholm, komme antalet behövande stipendiesökande att stiga redan för läsåret 1938—39 och ännu mer 1939—40. I denna omständighet låge ett starkt skäl att öka stipendieanslaget till åtminstone 8,000 kronor, men därtill komme ytterligare, att de hittills beviljade anslagen aldrig visat sig tillräckliga för stipendier till mer än en del av de behövande och att även de sökande, som tillerkänts stipendier, fått vida mindre belopp,

än som ansetts skäligt vid utdelande av stipendier till elever vid kommunala och enskilda anstalter för yrkesundervisning. Särskilt då 1938 års riksdag höjt stipendierna till de nämnda kommunala och enskilda skolorna från 35 och 20 till 45 och 25 kronor per månad i de s. k. tredje och andra behovsgraderna borde stipendiebeloppen även vid de tekniska fackskolorna få undergå någon höjning. Överstyrelsen föreslog därför, att anslagsposten höjdes till 9,000 kronor.

Med hänsyn till det ökade antal stipendieberättigade elever, som kan förutses för nästa budgetår, bör enligt min mening en ökning av de till elevstipendier avsedda anslagsmedlen komma till stånd. Bland annat på grund härav biträder jag skolöverstyrelsens förslag om anvisande för budgetåret 1939/40 av ett med 2,000 kronor till 9,000 kronor förhöjt belopp för ändamålet.

Den av överstyrelsen ifrågasatta höjningen av resestipendierna anser jag mig däremot icke kunna nu tillstyrka.

Förevarande anslag, som i fortsättningen lämpligen bör lämnas obetecknat, bör sålunda för nästa budgetår uppföras med det i årets statsverksproposition beräknade anslaget av 10,500 kronor.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles meddela föreskrifter rörande anslagets disposition.

Departement-
schefen.

III. Hemställan.

Under återopande av vad i det föregående anförts och under erinran, att de av mig nu beräknade anslagen med 35,300 kronor understiga de i årets statsverksproposition preliminärt beräknade, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

1. besluta, att de nuvarande högre allmänna läroverken för flickor skola från och med budgetåret 1939/40 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, successivt omorganiseras i huvudsaklig överensstämmelse med vad av mig i det föregående angivits, under förutsättning att vederbörande kommuner åtaga sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning samt bostäder åt rektorerna eller motsvarande kontant ersättning;

2. besluta, att å Södermalm i Stockholm skall från och med budgetåret 1939/40 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, successivt upprättas ett högre allmänt läroverk för flickor med fyrtklassig realskola och fyraårigt latin- och realgymnasium, under förutsättning att Stockholms stad *dels* åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler, som av Kungl. Maj:t godkännas, jämte inredning och möbelutrustning samt bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning, *dels ock* förpliktar sig att bidra till bestridande av de utgifter, som åvila biblioteks- och materielkassan samt ljus- och vedkassan vid läroverket, med ett engångsanslag under första året av läroverkets verksamhet av minst 13,000 kronor;

3. besluta, att nya elementarskolan i Stockholm skall från och med budgetåret 1939/40 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, successivt ombildas till högre samläroverk under förutsättning, att Stockholms stad åtager sig att tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler, som av Kungl. Maj:t godkännas, jämte inredning och möbelutrustning samt bostad åt rektor eller motsvarande kontant ersättning;

4. besluta, att vid högre allmänna läroverket å Kungsholmen i Stockholm skall från och med budgetåret 1939/40 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, successivt omorganiseras i huvudsaklig överensstämmelse med vad av mig i det föregående angivits;

5. besluta, att vid högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm skall från och med budgetåret 1939/40 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, successivt upprättas ett fyraårigt realgymnasium vid sidan av det nuvarande latingymnasiet;

6. besluta, att högre latinläroverket och högre realläroverket i Göteborg skola från och med budgetåret 1939/40 eller den senare tidpunkt, Kungl. Maj:t bestämmer, successivt omorganiseras i huvudsaklig överensstämmelse med vad av mig i det föregående angivits, under förutsättning att Göteborgs stad förpliktar sig att, såvitt angår de nya linjerna vid ifrågavarande läroverk, tillhandahålla erforderliga undervisningslokaler jämte inredning och möbelutrustning samt bostäder åt rektorerna eller motsvarande kontant ersättning;

7. godkänna följande personalförteckning för högre lärarinneseminariet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40:

Personalförteckning.

Befattning.

Lönegrad.

Tjänstemän å ordinarie stat.

Högre lärarinneseminariet.

1 rektor	E 14
9 lektorer	A 28
2 adjunkter	A 24
11 ämneslärarinnor	A 22
1 lärare i teckning	A 20
1 lärare i musik	A 20
1 lärare i gymnastik med lek och idrott	A 20
4 övningsskollärare	A 20
1 lärarinna i kvinnlig slöjd	A 16

Statens skolköksseminarium och hushållsskola.

5 lärarinnor i hushållsgöromål	A 19
1 lärarinna i kvinnlig slöjd	A 16;

8. godkänna följande avlöningsstat för högre lärarinneseminariet, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat, *förslagsvis* kronor 334,500
2. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t. , 7,250

3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal:
- a. Grundavlöningarm.m. kronor 63,000
- b. Avlöningsförhöjningar
- m. m., *förslagsvis* . . . » 4,900 kronor 67,900
4. Rörligt tillägg, *förslagsvis* . . . » 24,150
- Summa förslagsanslag kronor 433,800;

9. till Högre lärarinneseminariet: *Avlöningar* för budgetåret 1939/40 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 433,800;

10. till Högre lärarinneseminariet: *Omkostnader* för budgetåret 1939/40 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 44,300;

11. godkänna följande personalförteckning för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40:

Personalförteckning.

Befattning.

Lönegrad.

Tjänstemän å ordinarie stat.

19 rektorer vid högre allmänna läroverk, avlöningsgrupp I	E 13
23 rektorer vid högre allmänna läroverk, avlöningsgrupp II	E 12
17 rektorer vid högre allmänna läroverk, avlöningsgrupp III	E 11
4 rektorer vid realskolor, avlöningsgrupp I	E 9
26 rektorer » » » II . . .	E 8
50 rektorer » » » III . .	E 7
422 lektorer	A 27
1,274 adjunkter	A 23

Anm.: Av dessa adjunktstjänster må uppehållas endast så många tjänster, att antalet uppehållna adjunktstjänster å ordinarie stat och å övergångsstat ej överstiger sammanlagt 1,273.

258 ämneslärarinnor	A 21
113 lärare i teckning	A 20
84 lärare i musik	A 20
100 lärare i gymnastik med lek och idrott	A 20
31 lärarinnor i kvinnlig slöjd	A 16
81 vaktmästare	A 7
61 vaktmästare	A 6
17 vaktmästare	A 5

Tjänstemän å övergångsstat.

44 adjunkter A 22

Anm.: Av dessa adjunktstjänster må uppehållas endast så många tjänster, att antalet uppehållna adjunktstjänster å ordinarie stat och å övergångsstat ej överstiger sammanlagt 1,273.

12. bemyndiga Kungl. Maj:t att — utan hinder av sagda personalförteckning — tills vidare under budgetåret 1939/40, då för realskolestadiet avsedd ordinarie ämnesläraryrbesättning vid samläroverk skall tillsättas, besluta, huruvida befattningen skall kungöras ledig såsom adjunktsbefattning eller ämnesläraryrbesättning;

13. godkänna följande avlöningsstat för de allmänna läroverken, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40:

A vlöningsstat.

Utgifter:

1. Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat, <i>förslagsvis</i>	kronor 21,297,000
2. Avlöningar till tjänstemän å övergångsstat, <i>förslagsvis</i>	» 250,000
3. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:	
a. Arvoden åt kvinnliga sakkunniga	kronor 1,260
b. Arvoden åt tillsynslärare	» 36,000
c. Personliga tilläggsarvoden åt första lärarinnor	» 3,000
d. Arvoden åt skol-läkare, <i>förslagsvis</i>	» 130,300
e. Arvoden åt bibliotekarier	» 91,000
f. Arvoden åt biträden å rektorsexpeditionerna	» 85,000
g. Särskilda arvoden vid provårsläroverk	» 164,400
h. Särskilda arvoden vid linje för aftonundervisning i Stockholm	» 2,550
	» 513,510

4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal:			
a. Grundavlöningar			
m. m., <i>förslagsvis</i> kronor	3,548,000		
b. Avlöningsförhöjningar m. m., <i>förslagsvis</i>	240,000	kronor	3,788,000
5. Särskilda löneförmåner till ordinarie och icke-ordinarie tjänstemän:			
a. Vissa ersättningar			
m. m., <i>förslagsvis</i> . kronor	300		
b. Tillfällig löneförbättring	600	»	900
6. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	1,517,190	»	
Summa kronor 27,366,600			

Särskilda uppbördsmedel:

1. Bidrag från Stockholms stad	kronor	15,000	
2. Av kommuner, respektive lärare erlagda hyresersättningar, respektive hyror	»	274,000	
3. Avkastning av donationer från kronan m. m. »	37,600		
4. Av vaktmästare erlagda hyror samt ersättning för bränsle och lyse	»	120,000	
5. Bidrag ur läroverks ljus- och vedkassor till vaktmästarpersonalens avlöning	»	480,000	kronor 926,600
Nettoutgift kronor 26,440,000;			

14. till *Allmänna läroverken*: Avlöningar för budgetåret 1939/40 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 26,440,000;

15. till *Allmänna läroverken*: Bidrag till *ljus- och vedkassorna m. m.* för budgetåret 1939/40 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 420,000; därav högst 15,000 kronor må, efter Kungl. Maj:ts beprövande, användas såsom bidrag till nedbringande för samtliga lärjungar av avgifterna till nämnda kassor i sådana fall, då berörda avgifter kunna anses alltför tyngande;

16. godkänna följande personalförteckning för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40:

Personalförteckning.

Befattning. Lönegrad.

Tjänstemän å ordinarie stat.

6 rektorer, avlöningsgrupp I.....	E 13
1 rektor, » II.....	E 12
3 rektorer, » III.....	E 11
79 lektorer	A 27

Anm.: En av dessa lektorsbefattningar skall hållas obesatt, så länge den å övergångsstat uppförde adjunkten kvarstår i tjänst.

10 lärare i teckning	A 21
10 lärare i musik	A 21
13 lärare i gymnastik med lek och idrott	A 21
76 övningsskollärare	A 20
7 lärare i manlig slöjd	A 18
7 lärarinnor i kvinnlig slöjd	A 18
6 lärare i trädgårdsskötsel vid dubbelseminarium	A 17
6 lärarinnor i hushållsgöromål	A 16
3 lärarinnor i kvinnlig slöjd vid manligt seminari- ums övningsskola	A 16
4 lärare i trädgårdsskötsel vid enkelseminarium	A 14
8 vaktmästare	A 7
10 vaktmästare	A 6

Tjänstemän å övergångsstat.

1 lektor	A 27
1 adjunkt	A 23
1 lärare i musik	A 21
1 lärare i manlig slöjd	A 18
1 lärare i trädgårdsskötsel vid enkelseminarium	A 14;

17. godkänna följande avlöningsstat för folkskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat, *förslagsvis* kronor 2,000,800
2. Avlöningar till tjänstemän å övergångsstat, *förslagsvis* » 35,300
3. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:
 - a. Arvoden åt seminarieläkare kronor 16,100

b. Arvoden åt seminariebibliotekarier . .	kronor	9,300	
c. Arvoden åt biträden å rektorsexpeditionerna	»	7,000	
d. Särskilda arvoden vid provårsseminarier	»	22,700	
e. Tilläggsarvoden åt lärare vid de vid vissa seminarier anordnade kurserna för utbildande av kyrkomusiker, förslagsvis	»	6,200	
f. Arvoden åt lärare vid förberedande kurs vid seminariet i Falun	»	1,500	
g. Arvoden vid kurser för utbildande av hjälpklasslärare . . .	»	11,600	kronor 74,400
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal:			
a. Grundavlöningar m. m., förslagsvis . .	kronor	148,100	
b. Avlöningsförhöjningar m. m., förslagsvis	»	10,300	» 158,400
5. Rörligt tillägg, förslagsvis	»	131,100	» 131,100
Summa förslagsanslag kronor 2,400,000;			

18. till *Folkskoleseminarier*: Avlöningar för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av . . kronor 2,400,000;

19. till *Folkskoleseminarier*: Omkostnader för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av kronor 223,600;

20. godkänna följande personalförteckning för småskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40:

Personalförteckning.

Befattning.

Lönegrad.

Tjänstemän å ordinarie stat.

1 rektor, avlöningsgrupp II	E 8
6 rektorer, avlöningsgrupp III	E 7
11 adjunkter	A 23

Anm.: En av dessa adjunktsbefattningar skall tills vidare hållas obesatt.

1 lärare i teckning	A 21
2 lärare i musik	A 21
4 lärare i gymnastik med lek och idrott	A 21
23 övningsskollärare	A 20
2 lärarinnor i kvinnlig slöjd	A 18
1 lärarinna i hushållsgöromål	A 16
7 vaktmästare	A 6

Tjänstemän å övergångsstat.

7 ämneslärare	A 20
4 övningsskollärare	A 20
1 lärarinna i hushållsgöromål och kvinnlig slöjd	A 16;

21. godkänna följande avlöningsstat för småskoleseminarierna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat, <i>förslagsvis</i>	kronor 394,000
2. Avlöningar till tjänstemän å övergångsstat, <i>förslagsvis</i>	» 31,000
3. Arvoden och särskilda ersättningar, bestämda av Kungl. Maj:t:	
a. Arvoden åt seminarieläkare	kronor 4,200
b. Arvoden åt seminariebibliotekarier	» 3,200
c. Arvoden åt biträden å rektorsexpeditionerna	» 1,800
d. Tilläggsarvoden åt lärare i trädgårds-skötsel	» 1,050

e. Arvode åt ett bi- träde för matlag- ningen vid semina- riet i Lycksele . .	kronor	900	kronor	11,150
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal:				
a. Grundavlöningar				
m. m., <i>förslagsvis</i>	kronor	54,500		
b. Avlöningshöjningar				
m. m., <i>förslagsvis</i>	»	800	»	55,300
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>			»	28,550
Summa förslagsanslag kronor 520,000;				

22. till *Småskoleseminarier*: Avlöningar för budgetåret 1939/40 anvisa ett *förslagsanslag* av . . . kronor 520,000;

23. till *Småskoleseminarier*: *Omkostnader* för budgetåret 1939/40 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 81,000;

24. godkänna följande personalförteckning för nomadskolorna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40:

Personalförteckning.

Befattning.	Lönegrad.
<i>Tjänstemän å ordinarie stat.</i>	

4 lärare vid byskolor	A 17
17 lärare vid visteskolor	A 9

Anm.: Lönegraderna hänföra sig till vad i detta hänseende gäller för lärare vid folk- och småskolor.

25. godkänna följande avlöningsstat för nomadskolorna, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat, <i>förslagsvis</i>	kronor	92,000		
2. Arvoden och särskilda ersättningar, be- stämda av Kungl. Maj:t:				
a. Grundbelopp, <i>för- slagsvis</i>	kronor	12,900		
b. Vikariatsersättningar				
m. m., <i>förslagsvis</i>	»	500	»	13,400
3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal:				

- a. Grundavlöningar
m. m., *förslagsvis* . . . kronor 12,500
- b. Avlöningsförhöjning-
gar m. m., *förslagsvis* » 1,000 kronor 13,500
4. Rörligt tillägg, *förslagsvis* . . . » 6,400
-
- Summa förslagsanslag kronor 125,300;

26. till *Nomadskolor: Avlöningar* för budgetåret 1939/40
anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 125,300;

27. godkänna följande personalförteckning för läroan-
stalterna för blinda, att tillämpas tills vidare från och
med budgetåret 1939/40:

Personalförteckning.

Befattning.	Lönegrad.
<i>Tjänstemän å ordinarie stat.</i>	
1 rektor vid institutet och förskolan för blinda	E 11
2 rektorer vid hantverksskolor för blinda . . .	E 1
11 lärare i kunskapsämne	A 20
1 lärare i musik	A 20
2 lärare i gymnastik med lek och idrott . . .	A 20
13 arbetslärare	A 15
1 lärarinna i hushållsgöromål	A 15
1 maskinist	A 10
1 vaktmästare	A 7
1 husmoder	A 7
1 sjuksköterska	A 7
2 vaktmästare	A 5
1 eldare	A 5;

28. godkänna följande avlöningsstat för läroanstalterna
för blinda, att tillämpas tills vidare från och med budget-
året 1939/40:

Avlöningsstat.

- Avlöningar till tjänstemän å ordinarie
stat, *förslagsvis* kronor 245,200
- Arvoden och särskilda ersättningar,
bestämda av Kungl. Maj:t » 3,680
- Avlöningar till övrig icke-ordinarie
personal:
 - Grundavlöningar
m. m. kronor 16,520

Kungl. Maj:ts proposition Nr 211.

b. Avlöningsförhöjningar m. m., förslagsvis

vis kronor 1,200 kronor 17,720

4. Rörligt tillägg, *förslagsvis* » 15,800

Summa förslagsanslag kronor 282,400;

29. till *Läroanstalter för blinda: Avlöningar* för budgetåret 1939/40 anvisa ett *förslagsanslag* av kronor 282,400;

30. till *Läroanstalter för blinda: Omkostnader* för budgetåret 1939/40 anvisa ett *förslagsanslag*

av kronor 200,500;

31. godkänna följande personalförteckning för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40.

Personalförteckning.

Befattning.

Lönegrad.

Tjänstemän å ordinarie stat.

1 rektor E 6

4 lärarinnor i kunskapsämne A 20

4 lärarinnor i slöjd A 15

Anm.: En av dessa befattningar såsom lärarinnor i slöjd skall tills vidare hållas obesatt.

1 maskinist A 8

1 husmoder A 8

1 översköterska A 7

2 vaktmästare A 6;

32. godkänna följande avlöningsstat för vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat, *förslagsvis* kronor 78,200

2. Arvode och särskild ersättning, bestämd av Kungl. Maj:t » 1,200

3. Avlöningar till övrig icke-ordinarie personal:

a. Grundavlöningar m. m. kronor 12,100

b. Avlöningsförhöjningar

m. m., *förslagsvis* » 1,700 » 13,800

4. Rörligt tillägg, *förslagsvis* » 5,500

Summa förslagsanslag kronor 98,700;

33. till Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Avlöningar för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av kronor 98,700;

34. till Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Omkostnader för budgetåret 1939/40 anvisa ett förslagsanslag av kronor 155,700;

35. godkänna följande personalförteckning för läroanstalterna för dövstumma, att tillämpas från och med budgetåret 1939/40 tills vidare:

Personalförteckning.		Lönegrad
Befattning.	<i>Tjänstemän å ordinarie stat.</i>	
1 rektor, avlöningsgrupp II	E	4
5 rektorer, » III	E	3
1 rektor, » IV	E	2
58 lärare i kunskapsämne	A	20
2 lärare i gymnastik med lek och idrott	A	20
7 arbetslärare i fortsättningsskola	A	15
1 skolkökslärarinna	A	15
2 skolköks- och kindergartnlärarinnor	A	15
14 arbetslärare i barndomsskola	A	11
5 slöjdlärarinnor	A	11
2 kindergartnlärarinnor	A	11
1 kindergarten- och gymnastiklärarinna	A	11
1 maskinist	A	10
6 husmödrar	A	7
6 vaktmästare	A	6
5 sjuksköterskor	A	6

Tjänstemän å övergångsstat.

3 slöjdlärarinnor

36. godkänna följande avlöningsstat för läroanstalterna för dövstumma, att tillämpas tills vidare från och med budgetåret 1939/40:

Avlöningsstat.

1. Avlöningar till tjänstemän å ordinarie stat, förslagsvis kronor 745,600
2. Avlöningar till tjänstemän å övergångsstat, förslagsvis » 11,700

Kungl. Maj:ts proposition Nr 211.

3. Arvoden och särskilda ersättningar,
bestämda av Kungl. Maj:t:
- a. Grundbelopp kronor 34,225
- b. Vikariatsersättningar
m. m., *förslagsvis* . . . » 350 kronor 34,575
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie
personal:
- a. Grundavlöningar m. m.,
förslagsvis kronor 256,000
- b. Avlöningsförhöjningar
m. m., *förslagsvis* . . . » 10,000 » 266,000
5. Rörligt tillägg, *förslagsvis* » 61,625
- Summa förslagsanslag kronor 1,119,500;

37. till *Läroanstalter för dövstumma*: *Avlöningar* för
budgetåret 1939/40 anvisa ett *förslagsanslag*
av kronor 1,119,500;

38. godkänna följande personalförteckning för de tek-
niska läroverken, att tillämpas tills vidare från och med
budgetåret 1939/40:

Personalförteckning.

Befattning.		Lönegrad.
<i>Tjänstemän å ordinarie stat.</i>		
1 rektor, avlöningsgrupp I		E 13
2 rektorer, » II		E 12
4 rektorer, » III		E 11
1 rektor, » IV		E 10
50 lektorer		A 27
7 vaktmästare		A 7
6 vaktmästare		A 6
1 vaktmästare		A 5

Tjänsteman å övergångsstat.

1 verkstadsingenjör A 22;

39. godkänna följande avlöningsstat för de tekniska
läroverken, att tillämpas tills vidare från och med bud-
getåret 1939/40:

Avlöningsstat.*Utgifter:*

1. Avlöningar till tjänstemän å ordinarie
stat, *förslagsvis* kronor 688,600;

2. Avlöning till tjänsteman å övergångs-			
stat, <i>förslagsvis</i>	kronor	8,600	
3. Arvoden och särskilda ersättningar,			
bestämda av Kungl. Maj:t:			
a. Arvoden åt skolläkare .	kronor	6,000	
b. Arvoden åt biblioteka-			
rier »	3,500		
c. Arvoden åt bokförings-			
och skrivbiträden åt			
rektorer	kronor	7,500	»
			17,000
4. Avlöningar till övrig icke-ordinarie			
personal:			
a. Grundavlöningar m. m.,			
<i>förslagsvis</i>	kronor	410,500	
b. Avlöningsförhöjningar			
m. m., <i>förslagsvis</i>	»	10,000	»
			420,500
5. Rörligt tillägg, <i>förslagsvis</i>	»	66,300	
	Summa kronor	1,201,000;	

Särskilda uppbördsmedel:

Hyror och hyresersättningar m. m. . . .	kronor	20,000
	Nettoutgift kronor	1,181,000;

40. till *Tekniska läroverk*: Avlöningar för budgetåret 1939/40 anvisa ett *förslagsanslag* av . . . kronor 1,181,000;

41. till *Tekniska läroverk*: *Omkostnader* för budgetåret 1939/40 anvisa ett *förslagsanslag* av . . . kronor 104,500;

42. till *Tekniska läroverk*: *Materiel, böcker m. m.* för budgetåret 1939/40 anvisa ett *reservationsanslag* av kronor 78,500;

43. till *Tekniska läroverk*: *Stipendier* för budgetåret 1939/40 anvisa ett *anslag* av kronor 10,500.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan förordnar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

C. A. Charpentier.

Bilaga.

Översikt över antalet icke-ordinarie och totalantalet ämneslärare vid början av höstterminen 1938 vid sådana läroverk, där de förra utgöra mera än 10 procent av de senare enligt av rektorerna i maj 1938 gjorda beräkningar.

L ä r o v e r k	Lärare över stat (antal timlärar- timmar)	Hela antalet ämneslärare	Procent ämneslärare över stat av hela antalet ämneslärare
<i>Högre allmänna läroverk.</i>			
Borås	5 (16)	30	17
Eksjö	3	21	14
Eslöv	2 (7)	15	13
Falun	4 (8)	28	14
Gävle	6	35	17
Göteborg, högre realläroverket	6	45	13
» » allm. läroverket för flickor	6 (20)	25	24
» » » i Majorna	3 (11)	23	13
Halmstad	4 (16)	34	12
Haparanda	5 (17)	19	26
Hudiksvall	3	21	14
Halsingborg, högre allm. läroverket för gossar	10	37	27
» » » » flickor	3	20	15
Härnösand	5	25	20
Jönköping	5 (17)	34	15
Kalmar	4 (11)	35	11
Karlskrona	4	36	11
Karlstad	5 (3)	35	14
Kristinehamn	3 (9)	27	11
Linköping	6 (14)	29	21
Luleå	7 (14)	27	26
Lund	5 (16)	30	17
Malmö, högre allm. läroverket för flickor	6 (5)	24	25
Motala	2 (16)	12	17
Norrköping	4 (9)	31	13
Nyköping	4	21	19
Skara	3	28	11
Skellefteå	6	23	26
Skövde	3 (17)	22	18
Stockholm, högre latinläroverket å Norrmalm	4 (9)	37	11
» » realläroverket » »	3 (4)	28	11
» » nya elementarskolan	3 (6)	25	12
» » högre allm. läroverket för flickor	8 (4)	34	24
» » » i Bromma	12 (17)	42	29
Strängnäs	3	20	15
Sundsvall	5	31	16
Uddevalla	4	22	18
Umeå	9 (13)	41	22
Uppsala	9 (7)	41	22
Visby	3	19	16
Örebro, högre allm. läroverket för gossar	5 (19)	36	14
» » » » flickor	4	14	26
<i>Realskolor.</i>			
Göteborg, östra realskolan	4	24	17
Malmö	2 (16)	20	10
Stockholm, Katarina	3	20	15

L ä r o v e r k	Lärare över stat (antal timlärar- timmar)	Hela antalet ämneslärare	Procent ämneslärare över stat av hela antalet ämneslärare
<i>Samrealskolor.</i>			
Alingsås	4	12	33
Arvika	2 (8)	14	14
Bollnäs	1 (8)	9	20
Domnarvet	1 (6)	9	11
Enköping	2 (8)	10	20
Falkenberg	1 (20)	8	13
Falköping	5	14	36
Filipstad	2 (13)	6	33
Gudmundrå	5 (9)	10	50
Hallsberg	4	9	44
Hedemora	3	8	38
Hässelholm	3 (10)	11	27
Höganäs	2 (7)	10	20
Karlskoga	1 (15)	7	14
Katrineholm	1	9	11
Kiruna	3 (6)	9	33
Lidköping	2 (12)	12	17
Ludvika	3 (3)	9	33
Malmberget	3	8	38
Mariestad	2	10	20
Mora	1 (9)	6	17
Nederkalix	5	9	56
Nässjö	2 (21)	10	20
Oskarshamn	1	9	11
Piteå	5 (12)	10	50
Ronneby	3	9	33
Sala	2 (9)	6	33
Sandviken	2 (17)	8	25
Simrishamn	3 (12)	7	43
Sollefteå	7	13	54
Sunne	1 (10)	5	20
Svedala	1 (4)	5	20
Säffle	3 (17)	8	38
Söderhamn	3 (3)	12	25
Sölvesborg	4 (17)	8	50
Tomelilla	4	9	44
Tranås	2	9	22
Trollhättan	1 (10)	9	11
Trälleborg	3	11	27
Ulricehamn	4 (22)	8	50
Vara	3 (7)	7	43
Varberg	1 (17)	9	11
Vetlanda	4 (5)	9	44
Värnamo	2 (16)	6	33
Åstorp	3 (11)	7	43
Ängelholm	4 (4)	14	29
Örnsköldsvik	5 (4)	14	36

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

I.	Ändringar i läroverksorganisationen	Sid. 3
1.	Omorganisation av de nuvarande högre allmänna läroverken för flickor.	5
	Nuvarande organisation s. 5 — Frågans tidigare behandling s. 5 — Nu föreliggande förslag och yttranden däröver s. 7 — Departementschefen s. 25.	
2.	Inrättande av ett läroverk för flickor å Södermalm i Stockholm m. m.	28
	Föreliggande utredning s. 29 — Myndigheternas yttranden s. 36 — Departementschefen s. 48.	
3.	Ändrad organisation av gymnasiet vid högre latinläroverket å Norrmalm i Stockholm.	53
	Lärarkollegiets utredning s. 54 — Skolöverstyrelsens yttrande s. 57 — Departementschefen s. 60.	
4.	Omorganisation av vissa läroverk i Göteborg	61
	Skolöverstyrelsens utredning s. 63 — Myndigheternas yttranden s. 69 — Departementschefen s. 71.	
II.	Anslagsberäkningar	73
1.	Förslagsanslaget till Högre lärarinneseminariet: Avlöningar	73
2.	» » » » Omkostnader	78
3.	» » Allmänna läroverken: Avlöningar	78
4.	» » » » Bidrag till ljus- och vedkassorna m. m.	146
5.	» » Folkskoleseminarier: Avlöningar	149
6.	» » » » Omkostnader	164
7.	» » Småskoleseminarier: Avlöningar	167
8.	» » » » Omkostnader	181
9.	» » Nomadskolor: Avlöningar	183
10.	» » Läroanstalter för blinda: Avlöningar . .	185
11.	» » » » » Omkostnader	191
12.	Förslagsanslaget till Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Avlöningar	198

13. Förslagsanslaget till Vårdanstalten i Lund för blinda med komplicerat lyte: Omkostnader	202
14. Förslagsanslaget till Läroanstalter för dövstumma: Avlöningar	209
15. Förslagsanslaget till Tekniska läroverk: Avlöningar	222
16. » » » » Omkostnader	239
17. Reservationsanslaget till Tekniska läroverk: Materiel, böcker m. m.	240
18. Anslaget till Tekniska läroverk: Stipendier	242
III. Hemställan	244
Bilaga	258